

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ: Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ-ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ

Διπλωματική εργασία

«Ο ρόλος των ΣΔΕ και η συμβολή τους στην ποιότητα ζωής και την κοινωνική ένταξη των εκπαιδευομένων: Η περίπτωση του ΣΔΕ Ιωαννίνων»

της

Στάθη Μαρίας (Α.Μ.103)

Επιβλέπων Καθηγητής: Φωτόπουλος Νίκος

Επιτροπή: Κυρίδης Αργύρης και Καμαριανός Ιωάννης

Φλώρινα, Σεπτέμβριος 2024

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί την ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών μου σπουδών στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Πολλά άτομα συνέβαλαν στην πραγματοποίηση και ολοκλήρωση αυτής της εργασίας, τα οποία και ευχαριστώ θερμά.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Νίκο Φωτόπουλο, για την υποστήριξη, την καθοδήγηση και την ενθάρρυνση την οποία μου παρείχε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Διευθυντή του ΣΔΕ Ιωαννίνων, κ. Τάσο Γκρέστα, ο οποίος με προθυμία με υποδέχτηκε στο σχολείο και διευκόλυνε την διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συμμετείχαν στις συνεντεύξεις, εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους, χωρίς τη συνεργασία των οποίων η έρευνα αυτή δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί. Επιπλέον, οφείλω να ευχαριστήσω και όλο το εκπαιδευτικό προσωπικό του μεταπτυχιακού προγράμματος για τις πολύτιμες γνώσεις και εμπειρίες που αποκόμισα κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου προς την οικογένειά μου και τους κοντινούς μου ανθρώπους οι οποίοι πίστεψαν σε εμένα, με στήριξαν και με ενθάρρυναν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Η διπλωματική μου εργασία είναι αφιερωμένη στις κόρες μου Ειρήνη και Βάλια, η ύπαρξή τους μου δίνει απίστευτη δύναμη να ανταποκρίνομαι σε προκλήσεις!

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT.....	6
Εισαγωγή	7

Α' ΜΕΡΟΣ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1.1 Δια Βίου Εκπαίδευση.....	8
1.2 Δια Βίου Μάθηση.....	9
1.3 Εκπαίδευση Ενηλίκων.....	11

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

2.1 Θεωρία της ανδραγωγικής.....	13
2.2 Εκπαίδευση για την κοινωνική αλλαγή.....	14
2.3 Θεωρία της Μετασχηματίζουσας μάθησης.....	15

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΙ

3.1 Χαρακτηριστικά ενηλίκων εκπαιδευόμενων.....	16
3.2 Κίνητρα συμμετοχής ενηλίκων στη δια βίου εκπαίδευση.....	18
3.3 Εμπόδια συμμετοχής ενηλίκων στη δια βίου εκπαίδευση	19

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

4.1 Δημιουργία των ΣΔΕ στην Ευρώπη.....	20
4.2 Δημιουργία των ΣΔΕ στην Ελλάδα.....	22
4.3 Πρόγραμμα σπουδών των ΣΔΕ – Γραμματισμοί.....	23
4.4 Η κουλτούρα και η λειτουργία των ΣΔΕ.....	25
4.5 Προσδοκίες των εκπαιδευόμενων στα ΣΔΕ.....	27
4.6 Εμπόδια των εκπαιδευόμενων στα ΣΔΕ.....	28

Β' ΜΕΡΟΣ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα.....	30
Μεθοδολογία	30
Χαρακτηριστικά εκπαιδευτών ΣΔΕ	31
Χαρακτηριστικά εκπαιδευόμενων ΣΔΕ.....	33
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	35
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ	35
ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΙ	44
ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	50
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	51
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Πρωτόκολλο Συνέντευξης	58
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Συνεντεύξεις με εκπαιδευτές	59
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Συνεντεύξεις με εκπαιδευόμενους	87

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία διερευνήθηκε ο θεσμός των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας(ΣΔΕ) και κατά πόσο αυτά συμβάλουν στην ποιότητα ζωής και την κοινωνική ένταξη των εκπαιδευομένων. Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας είναι ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα που δημιουργήθηκε με στόχο την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων. Στην Ελλάδα αποτέλεσαν έναν καινοτόμο εκπαιδευτικό θεσμό που απευθύνεται σε ενήλικες πολίτες, που δεν ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση. Στην παρούσα έρευνα αρχικά παρουσιάζονται ευρήματα που προέκυψαν από την αναζήτηση και ανάλυση σχετικών άρθρων. Αναλύονται όροι που σχετίζονται με την Δια βίου Εκπαίδευση και Μάθηση, γίνεται αναφορά στην εκπαίδευση ενηλίκων και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευομένων. Αναφέρεται το πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο ιδρύθηκαν και λειτουργούν τα ΣΔΕ στην Ευρώπη και οι βασικοί πυλώνες λειτουργίας τους. Έπειτα παρουσιάζονται στοιχεία για την ίδρυση των ΣΔΕ στην Ελλάδα, τα προγράμματα σπουδών, την λειτουργία τους στην χώρα μας και την φιλοσοφία τους. Η μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε είναι η ποιοτική έρευνα ώστε να διερευνηθεί ο ρόλος του ΣΔΕ Ιωαννίνων στην εξέλιξη της ζωής των εκπαιδευομένων. Αξιοποιήθηκε το ερευνητικό εργαλείο της ημιδομημένης συνέντευξης με ερωτήσεις ανοικτού τύπου σε εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους. Μέσω των ερωτήσεων των συνεντεύξεων δόθηκαν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί. Όσον αφορά στα βασικότερα ευρήματα, από την ανάλυση του λόγου των εκπαιδευτών και των εκπαιδευόμενων, διαπιστώθηκε ότι η φοίτηση στο συγκεκριμένο σχολείο έχει πολλά θετικά οφέλη για τους ανθρώπους που αποφάσισαν να φοιτήσουν εκεί. Παρά τις οικογενειακές και επαγγελματικές τους υποχρεώσεις, οι ενήλικες που φοιτούν στο σχολείο έχουν βελτιώσει τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους, έχουν αποκτήσει αυτοπεποίθηση και έχουν μια καλύτερη εικόνα του εαυτού τους. Επιπλέον, τελειώνοντας τις σπουδές τους στο ΣΔΕ έχουν την ευκαιρία να διεκδικήσουν μια καλύτερη θέση εργασίας και συνεπώς μια καλύτερη θέση στην κοινωνία. Συνεπώς ο ρόλος του συγκεκριμένου σχολείου υπήρξε καταλυτικός στην ποιότητα της ζωής τους και την ένταξή τους στην κοινωνία.

Λέξεις κλειδιά: Δια βίου εκπαίδευση-μάθηση, Εκπαίδευση ενηλίκων, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, εκπαιδευόμενοι, κοινωνική ένταξη

ABSTRACT

In the present paper the institution of Second Chance Schools(SCS) has been investigated and whether they contribute to the quality of life and social integration of the learners. The Second Chance Schools is a European programme that was created aiming at the prevention of social exclusion of certain population groups. In Greece they have been an innovative educational institution addressed to adult citizens who have not completed mandatory education. In the present survey initially findings are presented that emerged from searching and analyzing relevant articles. Terms are analyzed which are related to Lifelong Education and Learning, adult education is mentioned and the special characteristics of adult trainees. The framework is mentioned according to which SCS were founded and function in Europe and the basic pylons of their operation. Then, information is presented about the foundation of SCS in Greece, the syllabus, their operation in our country and their mentality. The methodology approach used is the qualitative research so as to investigate the role of the Second Chance School of Ioannina in the progress of the learners' life. The research tool of the semi-structured interview was utilized with open-ended questions to tutors and trainees. Through the interviews' questions answers were given to the research questions that were set. Regarding the main findings, from the analysis of the tutors' and trainees' speech, it was established that studying at the particular school has a lot of benefits for the people who decided to study there. Despite their family and professional responsibilities, the adults who study at school have improved their knowledge and skills, have gained confidence and have a better image of themselves. Furthermore, completing their studies at SCS they have the chance to claim a better job and therefore a better place in society. Consequently, the role of the specific school has been crucial in the quality of their life and their social integration.

Keywords: Lifelong education-learning, Adult education, Second Chance Schools, trainees, social integration.

Εισαγωγή

Στην εποχή μας με τη ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη υπάρχει η ανάγκη για νέες δεξιότητες ώστε το ανθρώπινο δυναμικό να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας και της κοινωνίας. Σε αυτές τις νέες συνθήκες, η ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και η εκπαίδευση ενηλίκων έρχεται να δώσει λύσεις. Η Δια Βίου Μάθηση αποτελεί στόχο των πολιτικών για την εκπαίδευση μέσω της οποίας θα ενισχυθεί η απασχόληση, η κοινωνική ένταξη και η διαμόρφωση ενεργών πολιτών κάθε χώρας.

Πολλές έρευνες έχουν διεξαχθεί για να αναδείξουν τη χρησιμότητα της Δια Βίου Μάθησης ως μέσο ανταπόκρισης στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις σε γνώσεις και δεξιότητες στο επαγγελματικό πεδίο, ως μέσο βελτίωσης της αποδοτικότητας και της ανταγωνιστικότητας στην αγορά εργασίας, ως τρόπο ανόδου του μορφωτικού επιπέδου και ικανοποίησης προσωπικών φιλοδοξιών. Σε αυτή τη λογική, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρότεινε τη δημιουργία των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) για την επανένταξη στην εκπαίδευση κυρίως των νέων ενηλίκων και ανέργων που δεν ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση και εξαιτίας αυτού αντιμετωπίζουν έντονα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης.

Ο θεσμός των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας(ΣΔΕ) άρχισε να υλοποιείται σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες το 1997 και το 2000 ιδρύθηκε το πρώτο ΣΔΕ στην Ελλάδα. Αποτελεί μία δομή εκπαίδευσης , με καινοτόμο και ευέλικτο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, η οποία δίνει την δυνατότητα στους ενήλικες να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Παράλληλα το ΣΔΕ συνδέεται άμεσα με την τυπική εκπαίδευση παρέχοντας τίτλο ισότιμο με απολυτήριο Γυμνασίου.

Στόχος της συγκεκριμένης ποιοτικής μελέτης είναι να ανιχνεύσει τον ρόλο των ΣΔΕ στη ζωή των εκπαιδευόμενων. Συγκεκριμένα, η παρούσα έρευνα προσπαθεί να εστιάσει στην συμβολή του συγκεκριμένου σχολείου στην ποιότητα ζωής και στην κοινωνική ένταξη των εκπαιδευόμενων στο ΣΔΕ Ιωαννίνων.

Η ερευνητική προσπάθεια χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος προσεγγίζει το θεωρητικό μέρος της μελέτης, ενώ το δεύτερο μέρος είναι το εμπειρικό, και αποτελείται από τη μεθοδολογική προσέγγιση, τα ευρήματα και τα συμπεράσματα της έρευνας.

Πιο συγκεκριμένα, το θεωρητικό μέρος αποτελείται από την βιβλιογραφική ανασκόπηση όρων όπως Δια βίου Εκπαίδευση και Δια βίου μάθηση. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στην Εκπαίδευση ενηλίκων και σε κάποιες βασικές θεωρίες της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Αναφέρονται επίσης τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζουν οι ενήλικες ως εκπαιδευόμενοι καθώς και τα κίνητρα που τους ωθούν στην εκπαίδευση και τα εμπόδια που συχνά αντιμετωπίζουν πριν και κατά την πορεία της φοίτησής τους. Στο τέλος του πρώτου μέρους παρατίθενται πληροφορίες για την δημιουργία των ΣΔΕ στην Ευρώπη και στην Ελλάδα καθώς και για τον τρόπο λειτουργίας τους.

Στο ερευνητικό μέρος αρχικά παρουσιάζεται η μεθοδολογία, τα ερευνητικά ερωτήματα και το πλαίσιο της έρευνας. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων του ΣΔΕ Ιωαννίνων που έλαβαν μέρος στην έρευνα. Ακολουθούν η παρουσίαση των ευρημάτων της έρευνας σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα. Στο τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της ερευνητριας έχοντας ολοκληρώσει την έρευνα.

Α' ΜΕΡΟΣ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1.1 Δια Βίου Εκπαίδευση

Η λέξη εκπαίδευση προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό ρήμα εκπαιδεύω που σημαίνει ανατρέφω από παιδική ηλικία, μορφώνω, διαπαιδαγωγώ. Με τον όρο εκπαίδευση, εννοούμε τη θεσμοθετημένη παιδαγωγική διαδικασία από την πλευρά της Πολιτείας, η οποία αποσκοπεί στη μετάδοση ενός συστήματος γνώσεων και αξιών στη νέα γενιά για την ολοκληρωμένη κοινωνική ένταξή της. Ορίζοντας την εκπαίδευση με τη στενή της σημασία και όπως αυτή χρησιμοποιείται σήμερα στην επιστήμη της παιδαγωγικής, σημαίνει τη συστηματική και την οργανωμένη διαδικασία της αγωγής και της μάθησης, που αφενός προγραμματίζεται από την πολιτεία ή από οποιονδήποτε άλλο φορέα, δημόσιο ή ιδιωτικό (Π. Ξωχέλλης, 1986, 1997). Η εκπαίδευση αποτελεί ένα από τα βασικότερα δικαιώματα του ανθρώπου, το οποίο μάλιστα είναι θεσμικά κατοχυρωμένο, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, γεγονός που αποδεικνύει εν μέρει τη σπουδαιότητά του (Marple, 2003).

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση κατοχυρώθηκε διεθνώς το 1948, όταν υπογράφηκε η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Σύμφωνα με το Άρθρο 26 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, «Όλοι έχουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση», ανεξάρτητα από το υπόβαθρό τους, την πίστη τους, το χρώμα τους ή το φύλο τους. Στη συνέχεια, το 1966, υπογράφηκε το Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα των ανθρώπων, όπου επίσης στο άρθρο 13, αναφέρεται το δικαίωμα του ανθρώπου στην μόρφωση, προκειμένου να αναπτύξει πλήρως την προσωπικότητά του και να διαδραματίσει ένα χρήσιμο ρόλο στην κοινωνία.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο 16 του Συντάγματος, κατοχυρώνεται το δικαίωμα στην εκπαίδευση για τους πολίτες: «Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.» Ο όρος εκπαίδευση άλλωστε παραπέμπει σε οργανωμένες - θεσμοθετημένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα μέσα σε συγκροτημένο εκπαιδευτικό πλαίσιο (με πρόγραμμα σπουδών, υποδομές, εκπαιδευτικούς, αξιολόγηση αποτελεσμάτων) κάνοντας σαφή την “βούληση της πολιτείας να ασκήσει δημόσια εκπαιδευτική πολιτική” (Σταυρογιάννη, 2020).

Η δια βίου εκπαίδευση βασίζεται στην πεποίθηση ότι η μάθηση δεν τελειώνει με την ολοκλήρωση του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο έχει γραμμική πορεία, αλλά συνεχίζει πέρα από αυτό. Αναφέρεται στο σύνολο του κύκλου της ζωής του ανθρώπου γι' αυτό και δεν ολοκληρώνεται ποτέ και στοχεύει στην ανάπτυξη του. Όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, από τα πρώτα χρόνια ζωής ενός ανθρώπου είναι συνδεδεμένα χωρίς διακοπή. Είναι ένα συνεχές που δεν διακόπτεται (Jarvis 1995). Οι διαδικασίες εκπαίδευσης ενηλίκων στις οποίες συμμετέχει ένα άτομο είναι μόνο ένα μέρος αυτού του συνεχούς.

Σύμφωνα με τους Coombs and Ahmed (1974) υπάρχει η ταξινόμηση της εκπαίδευσης σε τρεις κατηγορίες : η τυπική εκπαίδευση (formal education), η μη τυπική εκπαίδευση (non-formal education) και η άτυπη εκπαίδευση (informal education). Αξίζει να διευκρινιστούν οι όροι ώστε στη συνέχεια να είναι σαφές που ανήκουν οι διάφορες δομές εκπαίδευσης.

Η τυπική εκπαίδευση παρέχεται στο πλαίσιο του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος, οδηγεί στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο από τις δημόσιες αρχές και αποτελεί μέρος της διαβαθμισμένης εκπαιδευτικής κλίμακας. Στην τυπική εκπαίδευση εντάσσεται και η γενική τυπική εκπαίδευση ενηλίκων. Αφορά ένα ιεραρχικά δομημένο και χρονικά διαβαθμισμένο σύστημα από την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση έως το Πανεπιστήμιο, που περιλαμβάνει πέραν των γενικών ακαδημαϊκών σπουδών, μια ποικιλία εξειδικευμένων προγραμμάτων και οργανισμών για την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση.

Η μη τυπική εκπαίδευση παρέχεται σε οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο με συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος και μπορεί να οδηγήσει στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο. Περιλαμβάνει την αρχική επαγγελματική κατάσταση, τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και τη γενική εκπαίδευση ενηλίκων.

Ενώ η άτυπη εκπαίδευση περιλαμβάνει τις μαθησιακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός οργανωμένου εκπαιδευτικού πλαισίου. Πρόκειται για την διαδικασία η οποία συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου, των επαγγελματικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, τις κάθε είδους δραστηριότητες αυτομόρφωσης, καθώς και τις γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες που αποκτά το άτομο από την επαγγελματική του εμπειρία. (kedivim.argean.gr/έννοιες-και-ορισμοί)

Σύμφωνα με τον Βεργίδη (2001) η δια βίου εκπαίδευση αποτελεί μια προσέγγιση του συνόλου των μορφωτικών δραστηριοτήτων (τυπικής, μη-τυπικής και άτυπης) όλων των επιπέδων, που επιτρέπει τη συγκρότησή τους σε ένα εκπαιδευτικό συνεχές, σε διαρκή αλληλεπίδραση με την κοινωνικό-οικονομική, πολιτική και πολιτισμική πραγματικότητα. Η δια βίου εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από ευκαμψία στο χρόνο, το χώρο, το περιεχόμενο και τις τεχνικές διδασκαλίας(Σταυρογιάννη, 2020).

1.2 Δια Βίου Μάθηση

Κατανοώντας την αξία της εκπαίδευσης για τους πολίτες της χώρας , παράλληλα είναι θεσμικά κατοχυρωμένο και το δικαίωμα στην δια βίου μάθηση. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Νόμου 3879/2010 Δια βίου μάθηση είναι : «Όλες οι μορφές μαθησιακών δραστηριοτήτων στη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, που αποσκοπούν στην απόκτηση ή την ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, οι οποίες συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας, στην επαγγελματική ένταξη και εξέλιξη του ατόμου, στην κοινωνική συνοχή, στην ανάπτυξη της ικανότητας ενεργού συμμετοχής στα κοινά και στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη. Περιλαμβάνει την τυπική εκπαίδευση, τη μη τυπική εκπαίδευση και την άτυπη μάθηση.»

Η Δια βίου μάθηση (Lifelong Learning) ορίζεται από το θεσμικό πλαίσιο, όμως ακόμη βασίζεται σε μια φιλοσοφική αντίληψη σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση θεωρείται ως μια μακροχρόνια διαδικασία που ξεκινάει από την γέννηση του ανθρώπου και συνεχίζει σε όλη τη διάρκεια της ζωής του (Γούλας & Καραλής, 2020: 5). Ορίζεται ως το σύνολο των μαθησιακών δραστηριοτήτων που αναλαμβάνει ένα άτομο σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, με στόχο την βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων στο πλαίσιο μιας προσωπικής, κοινωνικής και/ή προοπτικής που σχετίζεται με την απασχόληση (EC, 2001). Έτσι το άτομο μέσα από την δια βίου μάθηση μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του και να ανταποκριθεί στη σύγχρονη πραγματικότητα, όπως αυτή διαμορφώνεται και μεταβάλλεται συνεχώς (Karalis&Vergidis, 2004).

Στην σημερινή εποχή έχει αυξηθεί το προσδόκιμο ζωής καθώς και η ηλικία συνταξιοδότησης των εργαζομένων με συνέπεια η ανάγκη για την δια βίου μάθηση να γίνεται ολοένα και πιο επιτακτική. Οι ραγδαίες εξελίξεις των τεχνολογιών, οι αλλαγές στον εργασιακό χώρο, τα προσδοκώμενα αποτελέσματα από τους εργαζόμενους και άλλοι παράγοντες δημιούργησαν την ανάγκη για συνεχή επιμόρφωση των ατόμων πλέον των βασικών τους σπουδών (Μελιοπούλου, 2023). Σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές οδηγίες για τον 21ο αιώνα η δια βίου μάθηση πρέπει να περιλαμβάνει την ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως ο ψηφιακός προγραμματισμός, η επικοινωνία, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, η επίλυση προβλημάτων, η συνεργασία, η δημιουργικότητα και η φαντασία (Saavedra & Opfer, 2012).

Επιπλέον, η Δια βίου μάθηση προσφέρει επιπρόσθετα οφέλη στα άτομα που σχετίζονται με την προσωπική τους βελτίωση. Η ενασχόληση με την μάθηση βελτιώνει τη μνήμη του ατόμου και την διατήρηση της ευκρίνειας. Η διαδικασία της μάθησης διευκολύνει την προσαρμογή στις κοινωνικές αλλαγές και την κοινωνική ένταξη. Ακόμη η Δια βίου μάθηση δύναται να ενισχύσει την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση του ατόμου(Μελιοπούλου,2023).

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας θα μπορούσε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι οι δυο έννοιες της Δια βίου εκπαίδευσης και Δια βίου μάθησης είναι διαφορετικές μεταξύ τους, ωστόσο είναι αλληλοσυνδεδεμένες, αφού ουσιαστικά η Δια βίου μάθηση αποτελεί κατά κάποιο τρόπο τη συνέχεια της τυπικής εκπαίδευσης, αν και πολλές φορές η μάθηση δεν προϋποθέτει την εκπαίδευση. Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα είναι κατανοητό ότι ο όρος Δια Βίου Μάθηση είναι ένας όρος ευρύτερος του όρου Δια Βίου Εκπαίδευση, την οποία και περιλαμβάνει τονίζοντας την συνεχή διαδικασία της μάθησης που συνεχίζεται κατά την διάρκεια της ζωής του ατόμου. Ο Rogers επισημαίνει πως καμία μορφή εκπαίδευσης δεν μπορεί να μην περιέχει μάθηση, ενώ η μάθηση μπορεί να επιτευχθεί χωρίς περιορισμούς και πέρα από το οριοθετημένο πλαίσιο της εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τον Βεργίδη (2000) η μάθηση αποτελεί τη σύνθεση όλων των μορφών της εκπαίδευσης και των διαδικασιών μάθησης που παρέχονται από διάφορους επίσημους και μη κοινωνικούς θεσμούς. Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι η Δια Βίου Μάθηση αποτελεί έναν όρο «ομπρέλα» που περιλαμβάνει την εκπαίδευση όμως έχει την διαφορά ότι δεν έχει έναν σαφή εκπαιδευτικό αλλά περισσότερο έναν γενικά μαθησιακό χαρακτήρα και μπορεί να επιτυγχάνεται ακόμη και έξω από τα στενά όρια των τυπικών εκπαιδευτικών δομών(Δεληγιάννη,2021).

Σύμφωνα με την σύνοδο της Unesco το 1976: « ...η Δια Βίου Μάθηση και Εκπαίδευση υποδηλώνει μια συνεχής, άνευ ορίων διαδικασία, που στοχεύει στην αναμόρφωση του ισχύοντος, παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος, επιδιώκοντας την ανάπτυξη και επιμόρφωση του εκπαιδευτικού δυναμικού και πέρα από αυτό..... Η εκπαίδευση και η μάθηση οφείλουν να μην περιορίζονται μόνο στη σχολική φοίτηση, αλλά να παρατείνονται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, να περιλαμβάνουν όλες τις δεξιότητες και όλους τους κλάδους της γνώσης και να δίνουν ισότιμες ευκαιρίες σε όλους τους ανθρώπους, ώστε να μπορούν να αναπτύξουν πλήρως την προσωπικότητά τους» (Unesco,1997).

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι ο όρος διά βίου εκπαίδευση της επιτροπής Faure αντικαταστάθηκε σταδιακά και εσκεμμένα με τον όρο διά βίου μάθηση, μεταλλάσσοντας την ευθύνη και την υποχρέωση της πολιτείας ως Κράτους Δικαίου, για εξασφάλιση του δικαιώματος του πολίτη στην συνεχιζόμενη εκπαίδευση, σε ευθύνη για εξασφάλιση ευκαιριών για μάθηση (Καραλής, 2010).

1.3 Εκπαίδευση Ενηλίκων

Η Εκπαίδευση Ενηλίκων ανήκει στο πεδίο της Δια Βίου Μάθησης και αφορά την εκπαίδευση που επιδιώκουν οι ενήλικοι μαθητές. Η έννοια της ενηλικίωσης είναι πολύπλευρη και έχουν διατυπωθεί πολλές και διαφορετικές απόψεις στην διεθνή βιβλιογραφία. Όλες όμως συγκλίνουν στο γεγονός ότι η ενηλικιότητα δεν προσδιορίζεται με κριτήριο την ηλικία ενηλικίωσης αλλά διαφέρει ανά εποχή και ανά κοινωνία, δηλαδή δεν υπάρχει συγκεκριμένη ηλικία στην οποία τα άτομα κατακτούν χαρακτηριστικά που εκφράζουν την ενηλικιότητα. Το ίδιο άτομο μπορεί να λειτουργεί ως περισσότερο ή λιγότερο ενήλικο σε διαφορετικά πλαίσια ή στιγμές της ζωής του. Η ενηλικιότητα αποκτάται όταν το άτομο αντιμετωπίζεται από τους άλλους ως κοινωνικά ώριμο και ταυτόχρονα θεωρεί ότι έχει κατακτήσει αυτό το επίπεδο, αναφέρει ο Jarvis (Κόκκος, 2005). Σύμφωνα με τη Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2008), ενήλικας είναι κάθε άτομο ηλικίας 16 ετών και άνω που έχει ολοκληρώσει το αρχικό σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ο Knowles υποστηρίζει ότι προϋπόθεση για να θεωρείται κάποιος ενήλικος είναι να συμπεριφέρεται ως ενήλικος και να αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως ενήλικο. Η ενηλικιότητα, δηλαδή, αναφέρεται στο γεγονός ότι και η επίγνωση των ίδιων των ατόμων για τον εαυτό τους και η αντίληψη των άλλων γι' αυτούς τους απονέμει τα χαρακτηριστικά της ενηλικιότητας μέσα στην κοινωνία τους (Jarvis, 2003).

Στη συνέχεια χρειάζεται να αναφερθεί ο όρος Εκπαίδευση Ενηλίκων επισημαίνοντας τι ακριβώς καλύπτει. Όπως αναφέρθηκε ήδη, γίνεται κατανοητό ότι η Εκπαίδευση Ενηλίκων ανήκει στο πεδίο της Δια βίου Μάθησης και Εκπαίδευσης. Η Εκπαίδευση Ενηλίκων αναφέρεται σε όλες εκείνες τις συστηματικές και οργανωμένες δραστηριότητες μάθησης, στις οποίες συμμετέχουν ενήλικες. Απώτερος στόχος της είναι η απόκτηση νέων γνώσεων, η βελτίωση και εξέλιξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων, η ανάπτυξη της προσωπικότητας του ενήλικα, η καλλιέργεια της ιδιότητας του ενεργού πολίτη, η εξομάλυνση των μορφωτικών και κοινωνικών ανισοτήτων και η αποτροπή της περιθωριοποίησης με την παράλληλη ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής (Κόκκος, 2005).

Με βάση λοιπόν τον Νόμο 3879/2010 η Εκπαίδευση Ενηλίκων ορίζεται ως εξής: *«Γενική εκπαίδευση ενηλίκων»*: Περιλαμβάνει όλες τις οργανωμένες μαθησιακές δραστηριότητες που απευθύνονται σε ενήλικους και στοχεύουν στον εμπλουτισμό γνώσεων, στην ανάπτυξη και βελτίωση ικανοτήτων και δεξιοτήτων, στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και της ιδιότητας του ενεργού πολίτη, καθώς και στην άμβλυνση των μορφωτικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Παρέχεται από φορείς της τυπικής εκπαίδευσης και από φορείς της μη τυπικής εκπαίδευσης.

Ενώ σύμφωνα με την UNESCO (1976) , ο ορισμός της Εκπαίδευσης Ενηλίκων περιγράφεται ως: «...κάθε εκπαιδευτική διεργασία, κάθε περιεχομένου, επιπέδου ή μεθόδου, είτε πρόκειται για τυπική εκπαίδευση είτε όχι, είτε για διεργασία που επεκτείνει χρονικά ή αντικαθιστά την αρχική εκπαίδευση στα σχολεία, κολέγια και πανεπιστήμια, καθώς και για μαθητεία, μέσω των οποίων άτομα που θεωρούνται ενήλικα από την κοινωνία στην οποία ανήκουν αναπτύσσουν τις ικανότητές τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, βελτιώνουν τα τεχνικά και επαγγελματικά τους προσόντα ή τα προσανατολίζουν προς άλλη κατεύθυνση. Με τον τρόπο αυτό επιφέρουν αλλαγές στις στάσεις ή τη συμπεριφορά τους με τη διπλή προοπτική της πλήρους προσωπικής ανάπτυξης και της συμμετοχής σε μια εναρμονισμένη και αυτοδύναμη κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη» (Unesco, στο Rogers, 2002).

Επιπλέον σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ η Εκπαίδευση Ενηλίκων περιγράφεται ως εξής : «Η Εκπαίδευση Ενηλίκων αφορά οποιαδήποτε μαθησιακή δραστηριότητα ή πρόγραμμα σκόπιμα

σχεδιασμένο από κάποιον εκπαιδευτικό φορέα, για να ικανοποιήσει οποιαδήποτε ανάγκη κατάρτισης ή ενδιαφέρον που ενδέχεται να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής ενός ανθρώπου που έχει υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και η κύρια δραστηριότητά του δεν είναι πλέον η εκπαίδευση. Η «σφαίρα» της, επομένως, καλύπτει μη επαγγελματικές, επαγγελματικές, γενικές, τυπικές και μη τυπικές σπουδές, καθώς επίσης και την εκπαίδευση που έχει συλλογικό κοινωνικό σκοπό» (ΟΟΣΑ, στο Rogers, 2002).

Ο Mezirow ορίζει την εκπαίδευση ενηλίκων ως την οργανωμένη προσπάθεια που σκοπό έχει να βοηθήσει τους μεγαλύτερους σε ηλικία εκπαιδευόμενους να είναι σε θέση «να στοχαστούν κριτικά, να επαληθεύσουν κατάλληλα και να δράσουν αποτελεσματικά επάνω στις δικές τους (αλλά και των άλλων) πεποιθήσεις, ερμηνείες, αξίες, συναισθήματα και τρόπους σκέψης» (Mezirow, 2007: 64).

Είναι κατανοητό λοιπόν, μελετώντας την διεθνή βιβλιογραφία και τους πολλούς ορισμούς σχετικά με την εκπαίδευση ενηλίκων, ότι πρόκειται για ένα φαινόμενο απλό αρχικά όμως στην πραγματικότητα αρκετά σύνθετο. Πρόκειται για μία διαδικασία μάθησης, η οποία είναι απαραίτητη για την επίτευξη των γνώσεων και ταυτόχρονα είναι μια διαδικασία που απευθύνεται σε ενήλικες και το πλαίσιο είναι πολύ διαφορετικό. Καθώς υπάρχουν πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες που περιλαμβάνονται και υλοποιούνται στο πλαίσιο του πεδίου της εκπαίδευσης ενηλίκων, δημιουργήθηκε η ανάγκη ανάπτυξης συγκεκριμένων κατηγοριών για τις δραστηριότητες αυτές (Νικολοπούλου,2017). Ανάλογα με τις ανάγκες των εκπαιδευομένων, δημιουργήθηκαν οι παρακάτω κατηγορίες :

- ✓ Συμπληρωματική εκπαίδευση, που περιλαμβάνει κυρίως προγράμματα αλφαριθμητισμού και βασικής παιδείας.
- ✓ Επαγγελματική εκπαίδευση, που περιλαμβάνει τα προγράμματα βασικής και συμπληρωματικής κατάρτισης, αλλά και τα προγράμματα επανακατάρτισης των εργαζομένων.
- ✓ Εκπαίδευση σε κοινωνικά θέματα, που περιλαμβάνει τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες σε θέματα οικογενειακών σχέσεων, αγωγής υγείας, καταναλωτικής αγωγής, ανατροφής παιδιών κ.τ.ό.
- ✓ Εκπαίδευση για την πολιτική και κοινωνική ζωή, όπου εντάσσονται τα προγράμματα που αφορούν θέματα αγωγής του πολίτη, τοπικά προβλήματα, συνδικαλιστική επιμόρφωση κ.ά.
- ✓ Εκπαίδευση για την προσωπική ανάπτυξη, η οποία περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που αναφέρονται στα προσωπικά ενδιαφέροντα, τον ελεύθερο χρόνο και τις τέχνες (Καραλής, 2010).

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Οι βασικές θεωρίες της εκπαίδευσης ενηλίκων υποστηρίζουν ότι η διεργασία της μάθησης επιτυγχάνεται μέσω της αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτές και αξιοποιώντας την εμπειρία των εκπαιδευομένων. Στη συνέχεια θα αναφερθούν τρεις από τις βασικές θεωρίες της εκπαίδευσης ενηλίκων, οι οποίες έχουν προσφέρει τις κατευθυντήριες θέσεις στο χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων:

- ✓ Η θεωρία της Ανδραγωγικής που ανέπτυξε ο Malkcolm Knowles
- ✓ Η εκπαίδευση για την κοινωνική αλλαγή του Paulo Freire
- ✓ Η θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης του Jack Mezirow

2.1 Θεωρία της ανδραγωγικής

Κύριος εκπρόσωπος της ανθρωπιστικής αυτής προσέγγισης στην εκπαίδευση ενηλίκων είναι ο Malkcolm Knowles (1913-1997). Ο Knowles υποστηρίζει ότι η μάθηση είναι μία διαδραστική διεργασία η οποία οδηγεί στον συνεχή μετασχηματισμό των βιωμάτων των ενηλίκων εκπαιδευομένων. Το όνομα της θεωρίας υποδηλώνει την διαφοροποίηση ανάμεσα στον τρόπο που μαθαίνουν οι ενήλικες και τον τρόπο που μαθαίνουν τα παιδιά, Ανδραγωγική έναντι της Παιδαγωγικής (Andragogy versus Pedagogy) (Κόκκος, 2005α).

Η θεωρία αυτή στηρίζεται σε έξι παραδοχές:

- «Η ανάγκη να γνωρίζουν»: Οι ενήλικοι έχουν ανάγκη να γνωρίζουν για ποιο λόγο χρειάζεται να μάθουν κάτι πριν εμπλακούν στη διεργασία εκμάθησής τους.
- «Η αυτοαντίληψή τους»: Έχουν την ανάγκη και την ικανότητα να αυτοκαθορίζονται.
- «Οι εμπειρίες τους»: Εισέρχονται στην εκπαιδευτική διεργασία φέρνοντας μαζί τους ένα απόθεμα εμπειριών πολύ μεγαλύτερο από εκείνο των παιδιών.
- «Η μαθησιακή τους ετοιμότητα»: Θέλουν να αποκτούν γνώσεις σχετικές με τις συνθήκες τις οποίες αντιμετωπίζουν ώστε να μπορούν να δρουν αποτελεσματικά.
- «Ο προσανατολισμός τους στη μάθηση»: Οι μαθησιακοί προσανατολισμοί των ενηλίκων έχουν ως επίκεντρο το πρόβλημα και όχι την απόκτηση αφηρημένων, ακαδημαϊκών γνώσεων.
- «Τα κίνητρα»: Τα πιο σημαντικά κίνητρα μάθησης είναι τα εσωτερικά (ανάγκη για ικανοποίηση από την εργασία, αυτοεκτίμηση κλπ.). (Knowles et al, 1998 στο Κόκκος, 2005, σς 48-49)

Με βάση τις παραπάνω παραδοχές, οι εκπαιδευτές ενηλίκων χρειάζεται να είναι διευκολυντές στη διεργασία της μάθησης. Έργο των εκπαιδευτών ενηλίκων είναι η επιλογή ενεργητικών εκπαιδευτικών μεθόδων οι οποίες να προάγουν την αλληλεπίδραση εκπαιδευόμενων - εκπαιδευτών(Κόκκος, 2005, σ.50). Προκύπτουν συνεπώς οι ακόλουθες θέσεις σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης της μάθησης των ενηλίκων από τους εκπαιδευτές:

- Δημιουργία ενός ευνοϊκού κλίματος ανάμεσα στους εκπαιδευτές και τους εκπαιδευόμενους, το οποίο θα διαπνέεται από αλληλοσεβασμό, αλληλεπίδραση και ελευθερία δράσης και έκφρασης.
- Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα πρέπει να εστιάζει σε θέματα - προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ενήλικες στην καθημερινή τους ζωή.

- Οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι πρέπει να έχουν λόγο για τον τρόπο διεξαγωγής της εκπαιδευτικής διαδικασίας συνολικά, όπως για τα μαθησιακά αντικείμενα, το ρυθμό πραγματοποίησης των μαθημάτων, την αξιολόγηση.
- Ο εκπαιδευτής ουσιαστικά συντονίζει τις ενέργειες και βοηθά με «όποιο τρόπο του ζητηθεί» στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Πρέπει, λοιπόν, να επιλέγονται εκπαιδευτικές μέθοδοι, οι οποίες να ενισχύουν και να προάγουν όσα πιο πάνω αναφέρθηκαν, δηλαδή, την αλληλεπίδραση, την ανταλλαγή εμπειριών, τη συμμετοχή πάνω στην επίλυση πραγματικών προβλημάτων (Κόκκος, 2008).

Η καινοτομία της θεωρίας της ανδραγωγικής βρίσκεται στην έμφαση την οποία έδωσε στα χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευομένων και ιδιαίτερα στην τάση των ενήλικων εκπαιδευομένων, για αυτό-κατευθυνόμενη μάθηση (δηλαδή για μια *υποκειμενική διεργασία μάθησης*), δια μέσου της οποίας οι ενήλικοι έχουν τη δυνατότητα της αυτό-βελτίωσης, όταν οι ίδιοι αναλάβουν την πρωτοβουλία και στην ανάδειξη του διευκολυντικού ρόλου του εκπαιδευτή ενήλικων (Cross, 1981; Κόκκος, 2005) (Τσιμπουκλή – Φίλιπς, 2008).

2.2 Εκπαίδευση για την κοινωνική αλλαγή

Μια από τις πιο γνωστές φυσιογνωμίες του πεδίου της εκπαίδευσης ενήλικων είναι ο Paulo Freire(1921-1997), ο οποίος επηρεάστηκε σε σημαντικότατο βαθμό από τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούσαν στη Βραζιλία εκείνη την εποχή. Ο ίδιος γεννήθηκε στις φτωχές γειτονιές της Βραζιλίας και η δράση του έμοιαζε να έχει τα χαρακτηριστικά κινήματος για την κοινωνική αλλαγή. Ασχολήθηκε ενεργά με την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού στη χώρα του στις δεκαετίες 1960-1980 (Κόκκος, 2005 α).

Ο Freire πιστεύει ότι οι κοινωνικά αποκλεισμένοι και καταπιεσμένοι απ' την κυρίαρχη τάξη διαμορφώνουν αλλοτριωμένες συνειδήσεις και υιοθετούν αξίες και πρότυπα που δεν ανήκουν στην πραγματικότητα την οποία οι ίδιοι βιώνουν. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η εκπαίδευση ενήλικων έχει σημαντικό ρόλο να προσπαθήσει να απελευθερώσει τους εκπαιδευομένους ώστε να καταφέρουν να αμφισβητήσουν τις παραδοχές τους και να δράσουν με σκοπό την εξέγερση και την κοινωνική αλλαγή, που θα επιτευχθεί με τη συνειδητοποίησή τους μέσω του κριτικού στοχασμού (Κόκκος, 2005α). Η συνειδητοποίηση που προκύπτει από την εκπαιδευτική διεργασία, συντελεί στην επίγνωση της πραγματικότητας μέσα στην οποία ζει και από την οποία επηρεάζεται ο κάθε άνθρωπος, και αυτή η συνειδητοποίηση δεν μπορεί παρά να οδηγήσει το υποκείμενο σε πολιτική δράση για το μετασχηματισμό της πραγματικότητας (Κόκκος, 2008).

Η θεωρία του Freire με στόχο την κοινωνική αλλαγή διακρίνει δύο είδη εκπαίδευσης: Την εναποθετική εκπαίδευση (banking education), η οποία διακρίνεται από στατικότητα, στείρα απομνημόνευση και τον εκπαιδευόμενο ως παθητικό δέκτη γνώσεων και την προβληματοθετική εκπαίδευση (problem - posing), στην οποία, μέσα από την διαλεκτική σχέση εκπαιδευτή - εκπαιδευόμενου, αναπτύσσεται η κριτική σκέψη του εκπαιδευόμενου με αποτέλεσμα να μετατρέπεται σε άτομο έτοιμο να παρέμβει και να φέρει αλλαγές (Κοντάκος & Γκόβαρης, 2006).

Ο Freire πίστευε ότι η εκπαίδευση είναι αποτέλεσμα μετασχηματισμού και αναγκαία για την απελευθέρωση των κοινωνικά καταπιεσμένων ομάδων και ατόμων. Κεντρικό ζήτημα της εκπαίδευσης, σύμφωνα με τον Paulo Freire, είναι ο διάλογος, ο οποίος προωθεί την ισοτιμία και στηρίζεται στο σεβασμό, στην αγάπη και στην ανοχή. Ο Freire θεωρούσε το διάλογο

αναπόσπαστο μέρος της ανθρώπινης φύσης, ενώ αντιμετώπιζε τη στιγμή του διαλόγου ως στιγμή μετασχηματισμού. Οι μετασχηματιστικές διαστάσεις της μάθησης, σύμφωνα με τον Freire, είναι τα μέσα για την ύπαρξη μιας κοινωνίας, η οποία σέβεται την αξιοπρέπεια και την ελευθερία του ατόμου.

Στη μέθοδο του Freire υπήρχαν τρία στάδια: α) το Διερευνητικό (Investigative), στο οποίο εντοπίζονταν οι λέξεις κλειδιά με βάση συγκεκριμένες παραμέτρους β) το Θεματικό (Thematization) όπου αναπτύσσονταν θέματα με κοινωνική σημασία και γ) το Στάδιο του Προβληματισμού (Problematization), το οποίο συμπίπτει με την κοινωνική δράση. Μέσα από τα τρία αυτά στάδια επιτυγχάνονταν η συνειδητοποίηση (Κόκκος & Κουτρούμπα, 2010). Οι εκπαιδευόμενοι δηλαδή μπορούσαν πλέον να κατανοήσουν ότι η άποψη τους για τον κόσμο και τη θέση τους σε αυτόν διαμορφώνεται από κοινωνικές και ιστορικές δυνάμεις, οι οποίες λειτουργούν σε βάρος τους (Τσιμπουκλή – Φύλλιπς, 2008).

2.3 Θεωρία της Μετασχηματίζουσας μάθησης

Ο Jack Mezirow(1923-2014), υπήρξε σημαντικός μελετητής της εκπαίδευσης ενηλίκων ο οποίος ασκεί μέχρι και σήμερα μεγάλη επιρροή στο σύγχρονο πεδίο της μάθησης. Ο Αμερικανός στοχαστής ανέπτυξε τη θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης στο επίκεντρο της οποίας έθεσε τον κριτικό στοχασμό και τον ορθολογικό διάλογο. Συσχετίζει την ενήλικη μάθηση με τον στοχασμό, ο οποίος αποσκοπεί και οδηγεί σε επανεξέταση των αντιλήψεων και αξιών που έχουν οι ενήλικες και οι οποίες τους οδηγούν σε δυσλειτουργική πραγματικότητα.

Ο Mezirow θεωρεί ότι ο κριτικός στοχασμός σχετίζεται με την ενήλικη μάθηση καθώς η ικανότητα ενός ανθρώπου για κρίση και μετασχηματισμό της προσωπικότητάς του μεγαλώνει όσο μεγαλώνει ηλικιακά (Κόκκος, 2008). Η θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης πρωτοπαρουσιάστηκε από τον Mezirow στα τέλη της δεκαετίας του 70 και στηρίζεται στον μετασχηματισμό των ατομικών οπτικών (perspectives) της πραγματικότητας, του τρόπου δηλαδή με τον οποίο ο ενήλικας ερμηνεύει, δίνει νόημα και αναδομεί τις εμπειρίες του, η αντίληψη των οποίων επηρεάζεται από το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο ζει (Σταυρογιάννη, 2020).

Οι αντιλήψεις των ενηλίκων εκπαιδευομένων για τον κόσμο, οι οποίες έχουν αφομοιωθεί ασυνείδητα από τους ενήλικους εκπαιδευομένους δια μέσου της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης κατατάσσονται σε πέντε κατηγορίες: α) τις επιστημολογικές, β) τις ηθικές, γ) τις πολιτικές, δ) τις κοινωνικο-ιδεολογικές και ε) τις φιλοσοφικές. (Κόκκος & Κουτρούμπα, 2010).

Επομένως, κατά την εκπαιδευτική διεργασία πρέπει να δημιουργούνται εκείνες οι ευνοϊκές συνθήκες και προϋποθέσεις, που να οδηγούν τον εκπαιδευόμενο σε κριτικό στοχασμό και αμφισβήτηση πεπαλαιωμένων αλάθητων παραδοχών, ενώ ο εκπαιδευτής κατέχει το ρόλο ενός εμπνευστή και πολιτισμικού ακτιβιστή (Mezirow, 1998). Σύμφωνα με τον Mezirow (2007:60-61) υπάρχουν δέκα στάδια μέχρι να πετύχει ένα άτομο την μετασχηματίζουσα μάθηση:

1. Ένα αποπροσανατολιστικό δίλημμα (ένα πρόβλημα - δίλημμα το οποίο ο εκπαιδευόμενος δεν μπορεί να λύσει με τους τρόπους που μέχρι τότε χρησιμοποιούσε για να λύνει τα προβλήματά του)
2. Αυτοεξέταση των συναισθημάτων φόβου, οργής, ενοχής ή ντροπής(μια διαδικασία αυτοελέγχου)
3. Κριτική αξιολόγηση των παραδοχών - αντιλήψεών του
4. Το άτομο αναγνωρίζει την πηγή της δυσαρέσκειάς του και μοιράζεται με άλλους τη διεργασία του μετασχηματισμού (αναγνωρίζει ότι και άλλα άτομα έχουν αντιμετωπίσει το ίδιο δυσάρεστο πρόβλημα)
5. Διερεύνηση επιλογών για νέους ρόλους, σχέσεις και δράσεις
6. Σχεδιασμός ενός προγράμματος δράσης
7. Απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων για την υλοποίηση του σχεδίου
8. Δοκιμή των νέων ρόλων
9. Οικοδόμηση ικανότητας και αυτοπεποίθησης για τους νέους ρόλους και τις σχέσεις
10. Επανάταξη στη ζωή σύμφωνα με τις συνθήκες που έχουν πλέον διαμορφωθεί από τις νέες προοπτικές

(Mezirow, 2007: 60-61, όπ.αναφ. στο Γκόβαρης & Κοντάκος, 2006. Κόκκος & Κουτρούμπα, 2010).

Ο Mezirow διευκρινίζει ότι τα παραπάνω στάδια δεν αποτελούν πανάκεια, ούτε είναι δυνατόν να εμφανίζονται σε όλες τις περιπτώσεις και κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες. Αποτελούν μία ενδεικτική ακολουθία δράσεων ή περιστατικών που έχουν παρατηρηθεί σε έρευνες που μελετούν την εμπειρία της μετασχηματίζουσας μάθησης.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΙ

3.1 Χαρακτηριστικά ενηλίκων εκπαιδευόμενων

Οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι διαφέρουν από τους ανήλικους σε πολλά επίπεδα. Αρχικά η εκπαίδευση ενηλίκων, κατά βάση, είναι σχεδόν πάντα εκούσια. Μπορεί βέβαια κάποιος ενήλικας να χρειάζεται συγκεκριμένες γνώσεις για την επίτευξη ενός στόχου, όμως και πάλι ο στόχος έχει επιλεγεί από τον ίδιο τον ενήλικα άρα πρόκειται για μία συνειδητή επιλογή. Αντίθετα στην εκπαίδευση ανηλίκων δεν υπάρχει δυνατότητα επιλογής σύμφωνα με τα πρότυπα που θέτει η κοινωνία ως φυσιολογικά (Illeris, 2003b).

Είναι γεγονός ότι ένας ενήλικας δεν μαθαίνει με τον ίδιο τρόπο που μαθαίνει ένα παιδί, ακριβώς επειδή η εμπειρία και τα βιώματά του, οι ανάγκες του, οι πολλαπλοί ρόλοι, στους οποίους καλείται να ανταποκριθεί και από τους οποίους πηγάζουν ευθύνες και υποχρεώσεις, δημιουργούν και διαφορετική εγρήγορση αλλά και διαφορετική διανοητική αντοχή και ευελιξία στη μαθησιακή διεργασία (Rogers, 1999. Jarvis, 2004. Κόκκος, 2005). Επειδή, εξάλλου, οι ενήλικες έχουν διαφορετικά είδη νοημοσύνης, που συνεπάγονται διαφορετικές δυνατότητες, ικανότητες, κλίσεις, τρόπους να επεξεργάζονται τις πληροφορίες και,

παράλληλα, έχουν διαφορετικές ιστορίες ζωής, δεν είναι δυνατόν «να ευθυγραμμιστούν κατά μήκος ενός άξονα διανοητικών επιτευγμάτων» (Gardner 2009: 148)

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τους διαφοροποιούν είναι τα ακόλουθα (Κόκκος,2008) :

- Έρχονται στην εκπαίδευση με συγκεκριμένους στόχους, είτε αυτοί αφορούν τον επαγγελματικό τομέα ή κοινωνικούς ρόλους που καλούνται να αναλάβουν στην ενήλικη ζωή τους, ή πάλι σχετίζονται με την προσωπική τους ανάπτυξη και τη διεύρυνση των ενδιαφερόντων τους. Γι' αυτό και περιμένουν ότι η εκπαίδευση θα τους προσφέρει γνώσεις και δεξιότητες που θα ικανοποιούν αυτούς τους στόχους και δεν θα έχει απλώς ακαδημαϊκό χαρακτήρα.
- Συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία έχοντας συγκεκριμένες προσδοκίες, που πηγάζουν από την αντίληψη και την εμπειρία τους για το τι είναι μάθηση (βλ. σχολικά χρόνια κλπ.) και καταλήγουν στις συγκεκριμένες αναμονές τους από το πρόγραμμα στο οποίο συμμετέχουν.
- Διαθέτουν γνώσεις και ευρύ φάσμα εμπειριών -πολύ μεγαλύτερο από εκείνο των ανηλίκων- καθώς και διαμορφωμένες ήδη αντιλήψεις. Οι εμπειρίες τους γίνονται αφετηρία για τη νέα μάθηση. Ο Knowles υποστηρίζει ότι, για τα παιδιά, η εμπειρία είναι κάτι που απλά συμβαίνει ενώ για τους ενήλικες η εμπειρία χρησιμεύει στη δημιουργία της δικής τους αντίληψης για την ταυτότητά τους (Rogers, 1999). Η απόρριψη της εμπειρίας τους πολλές φορές εκλαμβάνεται ως προσωπική απόρριψη, με αποτέλεσμα την πρόκληση αρνητικών συναισθημάτων που οδηγούν σε αρνητικές αντιδράσεις και στάσεις στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.
- Αποζητούν την ενεργητική συμμετοχή στην εκπαίδευσή τους αφού, όπως ήδη αναφέραμε, το γεγονός ότι είναι ενήλικες είναι συνυφασμένο με τη χειραφέτηση και την τάση τους για αυτοκαθορισμό. Συχνά επιθυμούν να συμμετέχουν σε όλα τα στάδια ενός προγράμματος εκπαίδευσης (σχεδιασμός, συνθήκες υλοποίησης, εκπαιδευτική διαδικασία).
- Έχουν διαμορφώσει προσωπικούς τρόπους και στρατηγικές μάθησης, ανάλογους με τις ικανότητές τους, τις εμπειρίες τους και γενικότερα τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους. Επίσης διαφέρει και ο ρυθμός μάθησης από τον έναν εκπαιδευόμενο στον άλλο.
- Βρίσκονται σε εξελισσόμενη διεργασία ανάπτυξης και όχι σε στασιμότητα. Οι διεργασίες ανάπτυξης και εξέλιξης δεν σταματούν με την ενηλικίωση. Αλλαγές συμβαίνουν στη ζωή των ενηλίκων σε πολλά και διαφορετικά επίπεδα, στη φυσική κατάσταση, στο διανοητικό επίπεδο, στα συναισθήματα και στις σχέσεις, στην επαγγελματική τους ζωή κ.ά. Οι αλλαγές αυτές επηρεάζουν, όπως είναι φυσικό, και την εκπαιδευτική διαδικασία.
- Έχουν ανταγωνιστικά ενδιαφέροντα, υποχρεώσεις, καθήκοντα και δεσμεύσεις που προκαλούν εμπόδια στη μάθηση. Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι έχουν πολλά καθήκοντα και δεσμεύσεις που απορρέουν από τους κοινωνικούς τους ρόλους (σύζυγοι, γονείς, εργαζόμενοι κ.λπ.). Ορισμένες φορές οι σχέσεις αυτές μπορεί να λειτουργούν υποστηρικτικά, προς όφελος της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ενώ

άλλοτε τα καθήκοντα με τα οποία είναι επιφορτισμένοι αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα στην πορεία της εκπαίδευσής τους.

- Αναπτύσσουν μηχανισμούς άμυνας στην προσπάθεια να μην αμφισβητηθούν τα πιστεύω και οι αντιλήψεις τους ή ακόμα και οι συνήθειές τους. Είναι λοιπόν σημαντικός ο τρόπος που ο εκπαιδευτής θα διαχειριστεί τέτοια ζητήματα γιατί αυτοί οι μηχανισμοί άμυνας ή και παραίτησης του εκπαιδευομένου δημιουργούν εμπόδια στη μάθησή του.

3.2 Κίνητρα συμμετοχής ενηλίκων στη δια βίου εκπαίδευση

Τα κίνητρα της συμμετοχής ενός ενήλικα σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα Εκπαίδευσης Ενηλίκων είναι ιδιαίτερα σημαντικά και αξίζει να διερευνηθούν. Κίνητρο είναι «μια ψυχική διαδικασία που δημιουργεί ή οδηγεί σε μια ορισμένη συμπεριφορά ή τροποποιεί την υπάρχουσα συμπεριφορά» (Νασιάκου, 1982, σ. 90-91). Η παρακίνηση για μάθηση στην εκπαίδευση ενηλίκων είναι η εμπλοκή του ατόμου σε μαθησιακές διεργασίες με αποτέλεσμα την απολαβή κάποιου οφέλους (Rogers, 1999). Η παρακίνηση μπορεί να είναι ενδογενής, μια δραστηριοποίηση με απώτερο στόχο την εσωτερική ικανοποίηση του ατόμου χωρίς εξωτερική αμοιβή ή εξωγενής, αναμονή αποτελέσματος από τη συγκεκριμένη δράση (Ryan & Deci, 2000). Τα εγγενή κίνητρα έχουν να κάνουν με εσωτερικές πιέσεις, συναισθήματα, ορμές, στόχους με σκοπό τη μαθησιακή αλλαγή και είναι συχνότερα, σύμφωνα με τον Rogers (1999), αλλά οι στόχοι μπορεί να υπαγορεύονται και από εξωτερικούς παράγοντες (Roths, Lemos & Gooncalves, 2014).

Οι ενήλικοι οι οποίοι λαμβάνουν μέρος σε εκπαιδευτικά προγράμματα επηρεάζονται από πολλές και διαφορετικές παραμέτρους και τα κίνητρά τους έχουν συνήθως σχέση με τους στόχους τους. Σχετικά λοιπόν με επιμέρους κίνητρα που μπορεί να οδηγούν τα άτομα σε εκπαιδευτικές διαδικασίες αναφέρονται τα ακόλουθα:

- Η απόκτηση εφοδίων που θα συμβάλουν στην ανέλιξη του ατόμου στην θέση εργασίας που κατέχει
- Η αναζήτηση νέας εργασίας
- Η αντιμετώπιση της καθημερινής ρουτίνας
- Η δίοδος διαφυγής από τα καθημερινά προβλήματα
- Η συμμετοχή σε μια εποικοδομητική ενασχόληση
- Κοινωνική αλληλεπίδραση των ατόμων
- Επίτευξη μιας επιθυμητής επικοινωνιακής ικανότητας
- Καλλιέργεια του ενδιαφέροντος για εκμάθηση ενός γνωστικού αντικειμένου (Καρλή, 2022)

Οι Boeren, Nicaise & Baert (2010) ταξινόμησαν τα κίνητρα σε: α) ατομικά, που επηρεάζονται από κοινωνικο-οικονομικούς και ψυχολογικούς παράγοντες, β) κίνητρα που προκύπτουν από τους εκπαιδευτικούς φορείς και αφορούν, κυρίως, την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών, την ορθή οργάνωση και υλοποίηση των προγραμμάτων, την αξιοποίηση - απασχόληση καταρτισμένων εκπαιδευτών, που ενθαρρύνουν την ενεργητική συμμετοχή του ενήλικα στην εκπαιδευτική διαδικασία γ) κίνητρα που απορρέουν από τις κυβερνητικές πολιτικές για την εκπαίδευση και προκύπτουν από τους κατάλληλους και ορθούς σχεδιασμούς διασύνδεσης της κατάρτισης με την αγορά εργασίας, αφού έχει προηγηθεί η απαιτούμενη διερεύνηση της τάσης που ισχύει.

Σύμφωνα με τον Rogers και μέσα από τη θεωρία της «ενεργοποίησης – πραγμάτωσης» αναφέρεται η συνεχής προσπάθεια του ατόμου να αναπτύξει τις ικανότητες του με σκοπό να φτάσει στην επιθυμητή ολοκλήρωση του. Κρίσιμο σημείο για το τι παρακινεί το άτομο να προβεί στην τελειοποίηση του είναι τόσο η θετική κρίση που δέχεται από τον κοινωνικό περίγυρο του όσο και η ίδια η αυτοεκτίμηση του (Ζευγολάτης, 2017). Σχετικά με την παραπάνω θεωρία του Rogers, ο Maslow επισήμανε ότι η παρουσία κι άλλων κινήτρων διαδραματίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο για την διαμόρφωση μιας συμπεριφοράς. Για το λόγο αυτό προέβη στο σχεδιασμό της πυραμίδας των αναγκών θέτοντας στην κορυφή αυτής την αυτοπραγμάτωση και την ολοκλήρωση. Επίσης, ο Maslow τόνισε στην εν λόγω πυραμίδα ότι όταν ο άνθρωπος καταφέρει να ικανοποιήσει μια ανάγκη του, τότε αυτή σταματά να αποτελεί κίνητρο για αυτόν (Adiele & Abraham, 2013).

Συνεπώς, γίνεται αντιληπτό ότι η συμμετοχή των ατόμων σε εκπαιδευτικά προγράμματα επηρεάζεται τόσο από εσωτερικά όσο και από εξωτερικά κίνητρα, μεμονωμένα ή και ταυτόχρονα. Επίσης, οι παράγοντες που καθορίζουν την ύπαρξη των κινήτρων είναι το ίδιο το άτομο, η ηλικία του, η εκπαίδευση που έχει λάβει, το περιβάλλον στο οποίο ζει και δραστηριοποιείται, καθώς και το μαθησιακό περιβάλλον της διαδικασίας στην οποία συμμετέχει. Τέλος, η έλλειψη κινήτρων είναι κάτι που προβληματίζει τους υπευθύνους και θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη κατά την σχεδίαση μελλοντικών προγραμμάτων.

3.3 Εμπόδια συμμετοχής ενηλίκων στη δια βίου εκπαίδευση

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφέρθηκαν τα κίνητρα που οδηγούν τα άτομα να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα ενηλίκων. Εξίσου σημαντικό είναι να αναφερθούν εμπόδια που πιθανόν να λειτουργήσουν ανασταλτικά στην συμμετοχή τους σε αυτά. Αρχικά με την έννοια εμπόδια αντιλαμβανόμαστε ένα σύνολο παραγόντων ή συνθηκών που δεν επιτρέπουν σε ένα άτομο να συμμετέχει στην εκπαιδευτική διαδικασία (Pleris, 2015).

Ο Κόκκος διακρίνει τα εμπόδια των ενηλίκων εκπαιδευομένων σε εσωτερικά και εξωτερικά. (Κόκκος, 2005). Σύμφωνα με τον Rogers κάποιοι ανασταλτικοί παράγοντες για της συμμετοχή των ενηλίκων εκπαιδευομένων μπορεί να είναι : α) η ίδια η προσωπικότητα των συμμετεχόντων, β) οι φυσικοί παράγοντες (κακή υγεία), γ) οι προϋπάρχουσες γνώσεις, δ) η χωροταξική οργάνωση της αίθουσας διδασκαλίας που διεξάγεται το πρόγραμμα, ε) το μαθησιακό στυλ του εκπαιδευόμενου και στ) οι διάφοροι συναισθηματικοί λόγοι (Rogers, 1999).

Σημαντικό ρόλο στην κατηγοριοποίηση των εμποδίων διαδραμάτισε η συμβολή της Cross(1981). Σύμφωνα με την τυπολογία της τα εμπόδια μπορεί να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες :

- **Οργανωτικά – Θεσμικά (institutional)** : πρόκειται για εμπόδια που προκύπτουν από τους οργανισμούς και τους θεσμούς που προσφέρουν τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις διαδικασίες που αυτοί προτείνουν. Γενικά όλους τους παράγοντες αποθάρρυνσης όπως ωράρια υλοποίησης, χρονική διάρκεια, προαπαιτούμενα προσόντα εισαγωγής, περιορισμένη διάθεση προγραμμάτων, τόπος και τρόπος διεξαγωγής και οτιδήποτε αναφέρεται στο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας .
- **Καταστασιακά (situational)** : αφορούν την κατάσταση που μπορεί να βρίσκεται ο εμπλεκόμενος σε μια δεδομένη χρονική στιγμή και απορρέουν από τις κοινωνικές υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των εκπαιδευομένων. Δηλαδή σχετίζονται με τις

οικογενειακές υποχρεώσεις : η φροντίδα μικρών παιδιών είναι μία κατάσταση που παρεμποδίζει τη συμμετοχή ιδιαίτερα των γυναικών, οι οποίες προσπαθούν να ανταποκριθούν σε πολλούς ρόλους ταυτόχρονα, όπως της μητέρας, της συζύγου, της εργαζόμενης και της εκπαιδευόμενης. Ακόμη σχετίζονται με οικονομικά ζητήματα : το κόστος συμμετοχής σε ένα πρόγραμμα ή η αγορά απαραίτητου υλικοτεχνικού εξοπλισμού. Και τέλος σχετίζονται με τον διαθέσιμο χρόνο ανάλογα με τις επαγγελματικές και οικογενειακές υποχρεώσεις.

- Προδιαθετικά (dispositional) : αναφέρονται στις αντιλήψεις και πεποιθήσεις που έχουν οι εκπαιδευόμενοι έναντι της μάθησης καθώς και ο τρόπος που αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως εκπαιδευόμενο. Πρόκειται για εσωτερικά κυρίως εμπόδια για το αν θα καταφέρουν να βγάλουν εις πέρας το πρόγραμμα λόγω χαμηλού εκπαιδευτικού υποβάθρου ή πρότερων αρνητικών εμπειριών(χαμηλή αυτοεκτίμηση, έλλειψη αυτοπεποίθησης, άγχος και φόβος αποτυχίας, κριτικής ακόμη και γελοιοποίησης) (Δεληγιάννη,2021).

Οι Rubenson & Desjardins (2009) θεωρούν ότι ως ένα βαθμό, η συμμετοχή των ενηλίκων επηρεάζεται από τις επιλογές τους, όμως χαρακτηριστικό εμπόδιο αποτελούν οι κοινωνικές δομές και τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του κάθε ατόμου. Στην ίδια έρευνα (2009), παρατήρησαν ότι κυρίως οι γυναίκες, οι εργαζόμενοι, οι άνεργοι και τα άτομα ηλικίας 26-45 αντιμετωπίζουν κυρίως καταστασιακά εμπόδια, κυρίως λόγω οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων, χωρίς να παίζει κάποιο ρόλο το είδος της εργασίας και τα προσόντα τους. Θεσμικά εμπόδια αντιμετωπίζουν συνήθως οι άνεργοι και τα άτομα που εκτελούν χειρωνακτική εργασία. Τέλος, προδιαθετικά εμπόδια αντιμετωπίζουν συνηθέστερα οι χειρώνακτες και τα άτομα που έχουν μικρή εκπαιδευτική πορεία.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, οι Rubenson & Desjardins (2009) συμπεραίνουν ότι αυτό που θα ενισχύσει τη συμμετοχή των ανθρώπων στην εκπαίδευση ενηλίκων είναι να υπάρξει ένα κράτος πρόνοιας που θα δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για την υπέρβαση των όποιων εμποδίων.

Στην σημερινή εποχή, οι έντονοι ρυθμοί της καθημερινότητας, η έλλειψη ελεύθερου χρόνου λόγω αυξημένων οικογενειακών υποχρεώσεων και η απαιτητική επαγγελματική δράση έχουν ως αποτέλεσμα τη σωματική και πνευματική κόπωση του ατόμου. Επιπλέον, ένας σημαντικός παράγοντας είναι οι αυξανόμενες οικονομικές απαιτήσεις και τα μειωμένα έσοδα των ατόμων τα οποία δυσκολεύουν ένα άτομο να παρακολουθήσει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Είναι επομένως κατανοητό ότι υπάρχουν πολλοί ανασταλτικοί παράγοντες οι οποίοι μπορεί να αποτρέψουν έναν ενήλικα από την συμμετοχή του σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ : ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

4.1 Δημιουργία των ΣΔΕ στην Ευρώπη

Τις τελευταίες δεκαετίες οι αλλαγές σε κοινωνικό, τεχνολογικό και οικονομικό επίπεδο είναι ραγδαίες. Η παγκοσμιοποίηση είναι μια νέα πραγματικότητα, οι νέες τεχνολογίες έχουν εισβάλει στην ζωή των ανθρώπων και έχουν επιφέρει ριζικές αλλαγές στο χώρο της εργασίας. Υπάρχει ανάγκη για νέες ειδικότητες και συνεπώς ανάγκη για προσαρμογή των εργαζομένων στα νέα δεδομένα. Οι άνθρωποι που ήδη βρίσκονται σε μία εργασία χρειάζεται να επικαιροποιούν τις γνώσεις τους ενώ αυτοί που εισέρχονται στο χώρο εργασίας έχουν

λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση και κατάρτιση. Όλες αυτές οι αλλαγές έχουν δημιουργήσει ένα μεγάλο χάσμα ανάμεσα στους ανθρώπους που έχουν τις γνώσεις και τη δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση και, συνεπώς, μπορούν να διεκδικήσουν μια θέση εργασίας, και σε αυτούς που μένουν στο περιθώριο επειδή δεν έχουν τα ελάχιστα τυπικά προσόντα που θα τους επιτρέψουν να διεκδικήσουν μια θέση στην αγορά εργασίας. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2000: 8.Κόκκος, 2005: 21.Ευστράτογλου, 2001: 3)

Για να αντιμετωπίσει η Ευρώπη αυτό το χάσμα μεταξύ του ανθρώπινου δυναμικού προσανατολίζεται στην παροχή των γνώσεων και των προσόντων που θα επιτρέψουν σε όλους την πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Για να επιτευχθεί αυτό η δια βίου μάθηση, η χρήση της νέας τεχνολογίας, η διευκόλυνση της κινητικότητας των εργαζομένων και η άνοδος του επιπέδου των γνώσεων θεωρούνται απαραίτητες διαδικασίες (Λευκή Βίβλος, 1995. Πηγιάκη 2006: 108). Στο πλαίσιο των παρεμβάσεων που αποφασίζει η Ευρώπη με στόχο να θεραπεύσει αυτή τη νέα κοινωνική αδικία, εντάσσεται και η ίδρυση και λειτουργία των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας. Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, λοιπόν, είναι ένας θεσμός που δημιουργήθηκε στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο των δράσεων που επιλέχθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (Νικολοπούλου,2017).

Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Λευκή Βίβλο για την δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση περιείχε και την ίδρυση των ΣΔΕ ως μέσο καταπολέμησης της κοινωνικής περιθωριοποίησης και ανισότητας. Έτσι λοιπόν ο θεσμός των ΣΔΕ εντάχθηκε σ' ένα γενικότερο πρόγραμμα κοινωνικής αντισταθμιστικής πολιτικής, που στόχο είχε να αποτρέψει τις συνέπειες του κοινωνικού αποκλεισμού των ευάλωτων ομάδων. Στο κείμενο της Λευκής Βίβλου το 1995 ορίστηκαν όλες οι κατευθυντήριες γραμμές για την ίδρυση και την λειτουργία των ΣΔΕ. Σε αυτό το κείμενο διατυπώθηκαν πέντε κύριοι στόχοι :

- ✓ Να διαμορφωθεί το προφίλ του Ευρωπαίου πολίτη ο οποίος θα ενδιαφέρεται για τη νέα γνώση
- ✓ Το σχολείο να προσφέρει τέτοιες γνώσεις και δεξιότητες έτσι ώστε να ανοίξει τους ορίζοντες του στην επιχειρηματικότητα και τη θεωρία της αγοράς
- ✓ Η εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού
- ✓ Οι πολίτες της Ευρώπης να γίνουν γνώστες τουλάχιστον τριών γλωσσών ευρωπαϊκών χωρών και να τις χρησιμοποιούν με επάρκεια.
- ✓ Η Εκπαίδευση να αποκτήσει το κύρος που τις αναλογεί και να αναδειχθεί η ωφελιμότητα της ως επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό (European Commission, 1995: 28-47)

Κύριος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με την Λευκή Βίβλο είναι να βοηθήσει τους πολίτες που για οποιοδήποτε λόγο δεν κατόρθωσαν να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση και συνεπώς δυσκολεύονται να ενταχθούν στην αγορά εργασίας. Έτσι οραματίστηκαν ένα σχολείο, πολύ διαφορετικό από το τυπικό, το οποίο οφείλει να προσφέρει μα αληθινή δεύτερη ευκαιρία στους εκπαιδευομένους του, ώστε μέσω των γνωστικών εφοδίων που θα αποκτήσουν να καταφέρουν να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας τους. (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1995)

Αμέσως μετά τη δημοσίευση του σχεδίου της λευκής βίβλου, υπήρξαν αρκετές περιφερειακές αρχές που εκδήλωσαν ενδιαφέρον για την ίδρυση ΣΔΕ. Έτσι, από 1997 έως το 2000 ξεκίνησαν να λειτουργούν 13 πιλοτικά Σ.Δ.Ε. σε δεκατρείς πόλεις της Ευρωπαϊκής

Ένωσης με την Ελλάδα να είναι μία από αυτές. Επίσης, το 1999 ιδρύθηκε ένας Ευρωπαϊκός Σύνδεσμος πόλεων στις όποιες λειτουργούν Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας. Στόχος του Συνδέσμου αυτού είναι να ανταλλάσουν οι πόλεις μεταξύ τους τις εμπειρίες τους από τη λειτουργία του σχολείου, αλλά και να συνεργάζονται ώστε να προωθηθεί περαιτέρω ο θεσμός του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας (Μαγκόπουλος, 2011). Τα σχολεία που ιδρύθηκαν σε όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες, προσαρμόσαν τη λειτουργία τους και τη δομή της οργάνωσής τους με βάση τις ανάγκες τους σε εκπαιδευτικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο (Αραμπατζή, 2020). Οι ιδιαιτερότητες κάθε σχολείου εξαρτήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τοπικά και εθνικά χαρακτηριστικά, αλλά ορισμένα γενικές ιδιότητες των ΣΔΕ παρέμειναν σταθερές για όλες τις χώρες (Μελιοπούλου, 2023). Σύμφωνα με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να ισχύουν κάποια γενικά κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από όλα τα κράτη. Τα κριτήρια αυτά είναι τα παρακάτω:

- 1) Η ανάπτυξη δεσμευμένης συνεργασίας με την τοπική αρχή, τις κοινωνικές υπηρεσίες, τις τοπικές ενώσεις και τον ιδιωτικό τομέα. Ο τελευταίος συμβάλλει με την προσφορά πιθανών θέσεων κατάρτισης και θέσεων εργασίας στους εκπαιδευόμενους.
- 2) Η εφαρμογή εκπαιδευτικών πλαισίων τα οποία επικεντρώνονται στις ανάγκες, τις επιθυμίες και τις ικανότητες κάθε εκπαιδευόμενου με στόχο τη διεγερση της ενεργού μάθησης.
- 3) Η εφαρμογή ευέλικτων διδακτικών ενοτήτων που επιτρέπουν τον συνδυασμό ανάπτυξης βασικών δεξιοτήτων (αριθμητική, αλφαριθμητισμός, κοινωνικές δεξιότητες κ.λπ.) με πρακτική κατάρτιση και ανάπτυξη δεξιοτήτων.
- 4) Ο κεντρικός ρόλος των νέων τεχνολογιών για την απόκτηση των δεξιοτήτων.

Σχετικά με την ομάδα στόχο, καθορίστηκε ένα ηλικιακό όριο το οποίο σχετίζεται με την τυπική ηλικία αποχώρησης από τη υποχρεωτική εκπαίδευση. Στα ΣΔΕ δεν φοιτούν μαθητές για τους οποίους η φοίτηση στο σχολείο είναι ακόμα υποχρεωτική. Σε πολλά κράτη μέλη το όριο ηλικίας είναι τα 25 έτη, όμως δεν έχει τεθεί ανώτατο όριο ηλικίας. Γενικότερα, όλα τα σχολεία είναι προϊόντα των πολύ διαφορετικών συνταγματικών, κοινωνικών, πολιτιστικών, ιστορικών και εκπαιδευτικών συνθηκών εντός κάθε κράτους μέλους, και οι τοπικές ή περιφερειακές ιδιαιτερότητες εντείνουν αυτή την ποικιλομορφία (Μελιοπούλου, 2023).

4.2 Δημιουργία των ΣΔΕ στην Ελλάδα

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος για την Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση, η Ελλάδα με την υπουργική απόφαση 2525/1997 θεσμοθετεί την ίδρυση των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, τα οποία δίνουν την ευκαιρία σε ενήλικους που δεν ολοκλήρωσαν την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση να αποκτήσουν τίτλο ισότιμο με το απολυτήριο Γυμνασίου. Ειδικότερα, σχετικά με την εν γένει λειτουργία τους, στο άρθρο 5 του Νόμου 2525/1997 προβλέπονται η φοίτηση σε ΣΔΕ νέων ηλικίας άνω των 18 ετών, χωρίς να προσδιορίζεται όριο ηλικίας. Ακόμη ορίζεται η διάρκεια φοίτησης στα 2 σχολικά έτη με 25 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα και απογευματινό ωράριο.

Πράγματι, το 2000 ιδρύεται το πρώτο ΣΔΕ στο Δήμο Περιστερίου, ενώ το πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ελληνικό Δημόσιο (Γκουλούνης, 2022). Τα κριτήρια επιλογής δεν ήταν τυχαία καθώς στην περιοχή υπήρχε υψηλό ποσοστό ανεργίας και χαμηλό επίπεδο μόρφωσης (Ματθαίου, 2017). Το πιλοτικό πρόγραμμα (που πρακτικά έδωσε και την πρώτη ανατροφοδότηση και εξωτερική αξιολόγηση) βασίστηκε σε τρεις πυλώνες: ευέλικτο πρόγραμμα με ενεργή συμμετοχή των

εκπαιδευόμενων, υποστήριξη σε όλους τους τομείς και κατάλληλα καταρτισμένο εκπαιδευτικό και συμβουλευτικό προσωπικό (Λανδρίτση & Βεργίδης, 2010).

Κατά την περίοδο 2000 - 2003, λειτούργησαν πιλοτικά-πειραματικά πέντε (5) ΣΔΕ, στο πλαίσιο ενός προγράμματος που χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, με την επιστημονική υποστήριξη εξειδικευμένων επιστημόνων. Η πιλοτική-πειραματική φάση ολοκληρώθηκε με την Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμόν 2373/2003 (ΦΕΚ 1003/22-8-2003, τεύχος Β'). (Επιστήμες Αγωγής Τεύχος 2/2018) Με συνεχείς διεργασίες το 2003 διατυπώνεται ο πρώτος κανονισμός για την «Οργάνωση και Λειτουργία Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας». Επιπροσθέτως συστήνεται ομάδα έργου και συντονισμού, υπεύθυνος έργου καθώς και επιστημονικοί υπεύθυνοι για κάθε ΣΔΕ.

Με την λήξη της πιλοτικής-πειραματικής φάσης, το 2003-2004 ιδρύονται δεκατρία νέα σχολεία σε συγκεκριμένες περιοχές που επιλέχθηκαν με βάση την ειδική «Μελέτη διάγνωσης των εκπαιδευτικών αναγκών και χωροθέτησης των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας» (Ευστράτογλου, 2001). Κάποια από τα βασικά ποιοτικά και ποσοτικά κριτήρια επιλογής μιας περιοχής, αφορούσαν δείκτες συσχετιζόμενους με την τοπική ανεργία, την σχολική διαρροή, την τοπική κοινωνική και οικονομική διάθρωση, τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού και τη δυνατότητα συνεργασίας με τοπικούς φορείς. (Γκουλούνης, 2022). Στη συνέχεια η αύξηση του αριθμού των ΣΔΕ συνεχίζεται και στις δεκατρείς περιφέρειες της χώρας και κάποια από τα σχολεία αποτελούν παραρτήματα των σχολείων, κάποια επίσης ιδρύονται μέσα σε σωφρονιστικά ιδρύματα. Μέχρι το σχολικό έτος 2023-24 λειτουργούν 102 ΣΔΕ, εκ τω οποίων 23 είναι εκτός έδρας(αποτελούν παραρτήματα) και 12 είναι σε καταστήματα κράτησης.(INEΔΙΒΙΜ)

Την ευθύνη για το σχεδιασμό και τη λειτουργία των Σ.Δ.Ε. έχει η Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, ενώ φορέας υλοποίησης είναι το Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης. Επίσης είναι μόνιμα μέλη του Ευρωπαϊκού Συνδέσμου των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας που ιδρύθηκε το 1999 και στον οποίο η Ελλάδα συμμετέχει ως ιδρυτικό μέλος (Κραβαρίτη, 2021).

4.3 Πρόγραμμα σπουδών των ΣΔΕ – Γραμματισμοί

Τα Σ.Δ.Ε. είναι σχολεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, τα οποία λειτουργούν σύμφωνα με τη φιλοσοφία και τις αρχές της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Η φοίτηση διαρκεί 2 σχολικά έτη, 2 εννεάμηνα (Α' και Β' κύκλος) και το ωρολόγιο εβδομαδιαίο πρόγραμμα καλύπτει 25 ώρες (20 ώρες Γραμματισμοί, 2 ώρες Συμβουλευτικές Υπηρεσίες και 3 ώρες σχέδια δράσης). Τα μαθήματα γίνονται απογευματινές ώρες από Δευτέρα έως Παρασκευή, ενώ τα Σ.Δ.Ε. τα οποία λειτουργούν μέσα σε σωφρονιστικά καταστήματα έχουν πρωινό ωράριο. (INEΔΙΒΙΜ)

Το πρόγραμμα σπουδών των ΣΔΕ σχεδιάστηκε βασισμένο σε τρεις άξονες: α) στις κατευθύνσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής σχετικά με τα προγράμματα Διά Βίου Μάθησης, β) στις γενικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων και γ) στα βασικά χαρακτηριστικά των Σ.Δ.Ε.(Κραβαρίτη,2021). Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω άξονες αλλά και την ελληνική πραγματικότητα, διαμορφώθηκαν οι Προδιαγραφές Σπουδών για τα ΣΔΕ, οι οποίες βασίζονται σε ένα ανοικτό και ευέλικτο πρόγραμμα, προσαρμοσμένο στις εκπαιδευτικές ανάγκες, προσδοκίες και δεξιότητες των εκπαιδευόμενων, τα κίνητρα και τους μελλοντικούς τους στόχους (Μάνθου, 2004).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το Πρόγραμμα Σπουδών των ΣΔΕ είναι ανοικτό και ευέλικτο και βασίζεται στην αρχή των πολυγραμματισμών και όχι σε ένα αυστηρά προκαθορισμένο και κεντρικά σχεδιασμένο αναλυτικό πρόγραμμα. Ο γραμματισμός, ως πολυδιάστατη έννοια, εμπλέκεται τόσο σε κοινωνικούς θεσμούς, όσο και σε πρακτικές της καθημερινής ζωής του μέσου ανθρώπου (γεγονότα γραμματισμού/literacy events). Οι διάφορες πλευρές του οδήγησαν στο να κατονομασθούν διαφορετικές μορφές γραμματισμού (πολυγραμματισμοί /multiliteracies), με αποτέλεσμα κάποιοι να μιλούν για την ύπαρξη όχι ενός και μοναδικού γραμματισμού, αλλά περισσοτέρων. Στη σημερινή εποχή γραμματισμός δεν είναι απλώς και μόνον η ικανότητα να διαβάζει κανείς και να κατανοεί ένα κείμενο. Ο γραμματισμός προϋποθέτει την ικανότητα χειρισμού του έντυπου λόγου στην κοινωνία μας, για την εξυπηρέτηση των καθημερινών μας αναγκών (Χοντολίδου, 2010).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση των ΣΔΕ, αποφασίστηκε ότι ο βασικός πυρήνας του προγράμματος σπουδών συγκροτείται από τους παρακάτω γραμματισμούς:

- ✓ Γλωσσικός γραμματισμός (ελληνική και αγγλική γλώσσα).
Σκοπός του συγκεκριμένου γραμματισμού είναι οι εκπαιδευόμενοι α) να βελτιώσουν το βαθμό της νέας ελληνικής που κάνουν χρήση τόσο σε προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο, ώστε να αυξήσουν στο μέγιστο βαθμό το επίπεδο του γλωσσικού γραμματισμού που κατέχουν και β) να αποκτήσουν ένα αριθμό γλωσσικών δεξιοτήτων στην αγγλική γλώσσα ώστε να επικοινωνούν με αλλόγλωσσους εκπαιδευόμενους (Χατζησαββίδης, 2010). Ο Γλωσσικός γραμματισμός διδάσκεται 3 ώρες την εβδομάδα.
- ✓ Μαθηματικός γραμματισμός.
Στόχος της διδασκαλίας του γραμματισμού αυτού είναι να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι μαθηματικές γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές, οι οποίες θα τους επιτρέπουν να ανταποκρίνονται στις πρακτικές μαθηματικές απαιτήσεις της καθημερινής τους ζωής αλλά και να κατανοούν πληροφορίες που παρουσιάζονται με μαθηματικούς όρους (Λεμονίδης, 2010). Ο Μαθηματικός γραμματισμός διδάσκεται 3 ώρες την εβδομάδα.
- ✓ Πληροφορικός γραμματισμός.
Στόχος του γραμματισμού αυτού είναι να καταφέρουν οι εκπαιδευόμενοι να αποκτήσουν ένα είδος «πληροφορικής κουλτούρας», μία θετική στάση απέναντι στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) αλλά και επαρκείς γνώσεις που θα τους βοηθήσουν να ενταχθούν καλύτερα στην αυριανή κοινωνία και να διευκολύνουν τη ζωή τους. Δίνεται επίσης η δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους να δώσουν εξετάσεις και να πιστοποιήσουν τις γνώσεις τους σε συγκεκριμένες ενότητες βασικών εννοιών και δεξιοτήτων (Δαγδιλέλης, 2010). Ο Πληροφορικός γραμματισμός διδάσκεται 3 ώρες την εβδομάδα.
- ✓ Κοινωνικός γραμματισμός.
Επιδίωξη του κοινωνικού γραμματισμού είναι οι εκπαιδευόμενοι α) να γνωρίσουν και να κατανοήσουν την πολυπλοκότητα των κοινωνικών φαινομένων, τα οποία αγγίζουν άμεσα την εμπειρία και τα βιώματά τους β) να αποκτήσουν την ικανότητα να χειρίζονται τις γνώσεις αυτές όταν τις χρειάζονται και γ) να τους παρέχει μια επιστημονική προσέγγιση των κοινωνικών φαινομένων, έτσι ώστε να συνεχίσουν να είναι ενεργοί πολίτες, βασιζόμενοι στις επιστημονικές αρχές και μεθόδους και μετά την αποφοίτησή τους (Βερβενιώτη, 2010). Ο Κοινωνικός γραμματισμός διδάσκεται 3 ώρες την εβδομάδα.
- ✓ Περιβαλλοντικός γραμματισμός.

Η διδασκαλία του συγκεκριμένου γραμματισμού δεν αρκείται μόνο στην παροχή περιβαλλοντικών γνώσεων και στη μετάδοση συγκεκριμένων συμπεριφορών φιλικών προς το περιβάλλον. Έχει σκοπό αφενός τη διαμόρφωση πολιτών με οικολογική παιδεία και συνείδηση και αφετέρου τη διαμόρφωση πολιτών με ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία και διαφορετικές στάσεις και συμπεριφορές ως προς το περιβάλλον (Φλογαίτη, 2010). Ο Περιβαλλοντικός γραμματισμός διδάσκεται 2 ώρες την εβδομάδα.

✓ Επιστημονικός γραμματισμός.

Ο γραμματισμός αυτός δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο να χρησιμοποιήσει την επιστημονική γνώση και τον επιστημονικό τρόπο σκέψης για προσωπικούς και κοινωνικούς σκοπούς και να διαχειρίζεται με ευκολία τα προϊόντα της τεχνολογίας (Χαλκιά, 2010). Ο Επιστημονικός γραμματισμός διδάσκεται 2 ώρες την εβδομάδα.

✓ Πολιτισμική και Αισθητική Αγωγή.

Ο γραμματισμός αυτός αποσκοπεί στην εξοικείωση των εκπαιδευομένων με τη «γλώσσα» της Τέχνης, της Αισθητικής και του Πολιτισμού μέσα από ποικίλες δραστηριότητες (εργαστήρια, επισκέψεις, προβολές κ.α.) διαμορφώνοντας έτσι καλύτερη άποψη για τα πολιτιστικά - καλλιτεχνικά δρώμενα. Η Πολιτισμική και Αισθητική Αγωγή διδάσκεται 1 ώρα την εβδομάδα.

Συνεπώς όλα τα γνωστικά αντικείμενα στοχεύουν στις ανάγκες των εκπαιδευομένων στην σημερινή εποχή ώστε να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες απαραίτητες στην κοινωνία μας. Η γνώση αντιμετωπίζεται ως κοινωνικό αγαθό που μεταφράζεται σε κύρος, επαγγελματική κατοχύρωση, αυτοεκτίμηση και αυτο-επιβεβαίωση (self assertiveness). Γι' αυτό το λόγο στο πρόγραμμα των ΣΔΕ το κέντρο βάρους βρίσκεται:

- ✓ στη μέθοδο διδασκαλίας, που στηρίζεται πολλές φορές στη μέθοδο project, στην ομαδική διδασκαλία και στην αυτενέργεια των εκπαιδευομένων
- ✓ στη διαδικασία ανάπτυξης του προγράμματος, με την έννοια ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή του είναι τόσο η επιμόρφωση των εκπαιδευτών που θα το διδάξουν, όσο και η ενεργός συμμετοχή τους στη ζωή του σχολείου
- ✓ στην πιστοποίηση, κατά το δυνατόν, γνώσεων και δεξιοτήτων, καθώς η ευκαιρία αυτού του σχολείου είναι ίσως και η τελευταία για τους εκπαιδευομένους, προκειμένου αυτοί να ενταχθούν στην παραγωγική διαδικασία με καλύτερους όρους. (Χοντολίδου, 2010)

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα συμπληρώνεται από συμβουλευτικές υπηρεσίες που παρέχονται από ένα Σύμβουλο Ψυχολόγο και από ένα Σύμβουλο Σταδιοδρομίας, με σκοπό την καλύτερη υποστήριξη των εκπαιδευομένων σε ατομικό, κοινωνικό και επαγγελματικό επίπεδο.

Συνεπώς, τα ΣΔΕ παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές με τα σχολεία της τυπικής εκπαίδευσης τόσο στη δομή όσο και στο πρόγραμμα σπουδών. Οι μέθοδοι διδασκαλίας βασίζονται στη θεωρία της εκπαίδευσης ενηλίκων. Η διδασκαλία οργανώνεται ανάλογα με τον τρόπο που μπορούν οι ενήλικες να προσεγγίσουν τη νέα γνώση. Έτσι, οι μέθοδοι διδασκαλίας προσεγγίζουν τη γνώση βιωματικά εξασφαλίζοντας έτσι την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευομένων, ομαδο-συνεργατικά ενισχύοντας τη δεξιότητα της συνεργασίας και διαθεματικά εμπλέκοντας πολλά επιστημονικά πεδία (Rogers,1999). Επίσης, το πρόγραμμα σπουδών διακατέχεται από ευελιξία, δέχεται συνεχώς αξιολογήσεις, προτάσεις και διδακτικές παρεμβάσεις και οι στόχοι συνεχώς επαναπροσδιορίζονται. Το περιεχόμενο εμπλουτίζεται και οι γνωστικοί άξονες διαμορφώνονται με βάση τις ανάγκες των εκπαιδευομένων.(Αραμπατζή,2020)

4.4 Η κουλτούρα και η λειτουργία των ΣΔΕ

Τα ΣΔΕ ιδρύθηκαν και λειτούργησαν ως καινοτόμα σχολεία με βάση τα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων και τις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων. Βασική αρχή της διδακτικής φιλοσοφίας των ΣΔΕ αποτελεί η παρεμβατική διερευνητική συμμετοχή και διδασκαλία, ο προβληματισμός, η δημιουργία νέου υλικού το οποίο ο εκπαιδευόμενος μπορεί να επεξεργαστεί, να αναθεωρεί και να προσλαμβάνει (Κοκκοβά, 2015). Σύμφωνα με την Πηγιάκη, Π.(2006) ο σχεδιασμός των ΣΔΕ δεν συμπεριελάμβανε μια συμβατή φιλοσοφία διοίκησης σχολείου έτσι ώστε οι σχέσεις εξουσίας που δρουν σε ένα τυπικό σχολείο να μην ενεργούν αρνητικά.

Τα ΣΔΕ διοικούνται από τον Διευθυντή, τον Υποδιευθυντή και τον σύλλογο διδασκόντων, τον οποίο αποτελούν αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, όπως και ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί και τέλος ο σύμβουλος σταδιοδρομίας και ο σύμβουλος ψυχολόγος (ΦΕΚΒ34/16-01-2008, άρθρο 5). Ο ρόλος των δύο τελευταίων είναι η ψυχολογική ενδυνάμωση και η συμβουλευτική υποστήριξη των εκπαιδευομένων με σκοπό «την ενίσχυση της αυτογνωσίας που αποτελεί τη βάση της αυτοεκτίμησης και την απόκτηση επικοινωνιακών δεξιοτήτων».(Κόκκος, Α.1998) Πιο συγκεκριμένα ο ρόλος του ψυχολόγου είναι κυρίως συμβουλευτικός. Πραγματοποιεί παρεμβάσεις σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο με σκοπό την προαγωγή της ψυχικής υγείας. Ο ρόλος του συμβούλου σταδιοδρομίας υπηρετεί ένα γενικότερο στόχο που είναι η επανένταξη των εκπαιδευομένων στην οικονομική ζωή. Η συμβουλευτική σταδιοδρομίας έχει ως στόχο να συνδέει την εκπαίδευση με την αγορά εργασίας, να παρέχει πληροφορίες ως προς τις δυνατότητες επαγγελματικής κατάρτισης είτε σε ατομικό είτε σε ομαδικό επίπεδο και να αναπτύσσει συνεργασία με φορείς υποστηρικτικούς ως προς την απασχόληση (Κοκκοβά, 2015).

Επίσης ο ρόλος του Διευθυντή στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας διαφέρει σημαντικά από το ρόλο του Διευθυντή ενός τυπικού σχολείου. Καλείται να αναλάβει ένα πολυσύνθετο και δημιουργικό ρόλο σε μια απαιτητική ομάδα ενηλίκων. Διοικεί το σχολείο με βάση τις αρχές της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, καθοδηγεί, συντονίζει, εμπνέει, συνεργάζεται με εκπαιδευτικούς, εκπαιδευόμενους και κοινωνικούς φορείς, οργανώνει και συντονίζει τις δραστηριότητες εντός και εκτός σχολείου και δημιουργεί κλίμα εμπιστοσύνης, αλληλοσεβασμού και συνεργασίας εξασφαλίζοντας έτσι το ζωτικό χώρο στον οποίο θα αναπτύξουν οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευόμενοι ελευθερία κινήσεων και θα αναλάβουν πρωτοβουλίες (Μάνθου,2007).

Ταυτόχρονα ο Διευθυντής κατέχει ρόλο ρυθμιστικό και καταλυτικό στις συνεδριάσεις στο σύλλογο διδασκόντων και ρυθμίζει ζητήματα που αφορούν το προσωπικό του σχολείου. Ως διευθυντής είναι υπεύθυνος για τις εγγραφές των μαθητών, την πορεία της φοίτησης τους και τις δραστηριότητες που εκπονούνται στο χώρο του σχολείου. Παράλληλα ο υποδιευθυντής του σχολείου υποστηρίζει το έργο του διευθυντή και μεριμνά επίσης για την υλοποίηση του διοικητικού του έργου, διαδραματίζει εξίσου σημαντικό ρόλο για την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου.

Οι εκπαιδευτικοί προσλαμβάνονται κατόπιν μοριοδότησης συγκεκριμένων προσόντων τους, όπως είναι οι πτυχιακές και μεταπτυχιακές τους σπουδές, η εκπαιδευτική τους προϋπηρεσία, η διδακτική τους εμπειρία στην τυπική και στην εκπαίδευση ενηλίκων, η γλωσσομάθεια κ.λ.π. Ο ρόλος τους είναι συμμετοχικός (ΦΕΚ Β 34/16-01-2008, άρθρο 6), καθοδηγητικός, συμβουλευτικός και διαμεσολαβητικός. Πρόκειται για εκπαιδευτικούς οι οποίοι δεν μεταδίδουν απλά τη γνώση αλλά παράγουν γνώση μαζί με τους μαθητές τους (Χοντολίδου,2010). Λειτουργούν με τρόπους πολύ διαφορετικούς από αυτούς που

λειτουργούν οι συνάδελφοί τους στα τυπικά σχολεία. Στοχεύουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του εκπαιδευμένου, στην κριτική του σκέψη, στη μαθησιακή του ικανότητα, στις κοινωνικές του αξίες, προκειμένου αυτός να βρίσκεται σε θέση «να ανταποκριθεί με επάρκεια στις υποχρεώσεις του ως ενεργός πολίτης με πολλαπλούς κοινωνικούς ρόλους» (Βεκρής, Λ., & Χοντολίδου, Ε. 2003).

Το πρόγραμμα σπουδών που εφαρμόζεται στα ΣΔΕ συνάδει με τη γενικότερη φιλοσοφία τους, η οποία θεωρεί τη διδασκαλία πράξη επικοινωνίας και όχι προσπάθεια για επίτευξη προκαθορισμένων στόχων. Το πρόγραμμα δεν ήταν καθορισμένο αλλά συνδιαμορφωνόταν από τους εκπαιδευτικούς κάθε σχολείου, στη βάση ενός κοινού πλαισίου που προσδιοριζόταν από τις προδιαγραφές σπουδών των ΣΔΕ, τις ανάγκες, τα χαρακτηριστικά, τα ενδιαφέροντα και τους μελλοντικούς στόχους των εκπαιδευμένων. (Βεκρής, Λ., & Χοντολίδου, Ε. 2003). Σύμφωνα με την Υ.Α. 260/16-01-2008, το πρόγραμμα σπουδών των ΣΔΕ συντάσσεται σε κεντρικό επίπεδο από την αρμόδια υπηρεσία Μελετών και Εκπαιδευτικού σχεδιασμού της Γ.Γ.Ε.Ε (Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης, σήμερα) και υλοποιείται μετά από απόφαση του Γενικού Γραμματέα Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Επίσης μέσα από ποικίλες δραστηριότητες αξιοποιούνται όλοι οι κοινωνικοί χώροι που ενισχύουν τη σύνδεση με την τοπική κοινωνία. Υπάρχει μεγαλύτερη ευελιξία στη μάθηση αλλά και στις κοινωνικές σχέσεις και εφαρμόζονται καινοτόμες μέθοδοι διδασκαλίας που ενθαρρύνουν την αυτόνομη ενεργητική διαδικασία μάθησης και προωθούν την κριτική σκέψη (ΚΟΚΚΟΒΑ, 2015). Σύμφωνα με τον Φρεϊρε, η κριτική σκέψη προϋποθέτει άλλη θέαση του κόσμου και αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια πορεία μετασχηματισμού της πραγματικότητας (Freire, P., & Faundez, A., 1989).

Ακόμη οι εκπαιδευόμενοι προσεγγίζουν τη γνώση βιωματικά αλλά και με διάφορες εκπαιδευτικές τεχνικές όπως η ομαδοκεντρική διδασκαλία, ο ελεύθερος διάλογος, ο καταγιγισμός ιδεών, η συνεργατική διδασκαλία οι οποίες ικανοποιούν τις ξεχωριστές ανάγκες τους. Παράλληλα, αυτές οι τεχνικές υποβοηθούν στην αποδυνάμωση των αρνητικών εμπειριών που ίσως είχαν οι εκπαιδευόμενοι από δομές τυπικής εκπαίδευσης, στη βελτίωση της εικόνας τους και στην παραγωγή της συμμετοχικής μάθησης. Υπάρχουν ακόμη δραστηριότητες που σχετίζονται με την ελεύθερη έκφραση των εκπαιδευόμενων, μέσω της τέχνης και του αθλητισμού με στόχο την ποιοτική διαχείριση του χρόνου τους ώστε να συμβάλουν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Είναι σημαντικό οι εκπαιδευόμενοι να αποκτήσουν την ικανότητα του να «μαθαίνω πώς να μαθαίνω», η οποία θα πρέπει να διατρέχει όλα τα μαθήματα που προσφέρονται στο ΣΔΕ (Κοκκοβά, 2015).

Τέλος, άλλη μία σημαντική διαφοροποίηση είναι η αξιολόγηση των μαθητών, η οποία επικεντρώνεται στους ίδιους τους εκπαιδευόμενους ατομικά ακολουθώντας τις αρχές της περιγραφικής αξιολόγησης. Προέρχεται λοιπόν από τους φακέλους υλικού, τα σχέδια δράσης, τις συνθετικές εργασίες και τις αυτοαξιολογήσεις. Οι εκπαιδευτικοί αξιολογούν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες των εκπαιδευόμενων, καταγράφουν τα θετικά σημεία τους και εκείνα στα οποία μπορούν να βελτιωθούν και διενεργούν την αξιολόγηση δύο φορές κατά τη διάρκεια του χρόνου. Στον απολυτήριο τίτλο αποτυπώνεται το ενδιαφέρον και η ανταπόκριση των εκπαιδευόμενων στο πρόγραμμα σπουδών και οι εκπαιδευτικοί καταγράφουν την πρωτοβουλία, την ενεργητική συμμετοχή, την συνεργατικότητα καθώς και την επίδοσή τους. Οι χαρακτηρισμοί που χρησιμοποιούνται είναι: i) ως προς το ενδιαφέρον (πολύ μεγάλο, μεγάλο, ικανοποιητικό, μέτριο, ελάχιστο) και ii) ως προς την ανταπόκριση (άριστα, πολύ καλά, καλά, επαρκώς και ανεπαρκώς). (Κανονισμός Οργάνωσης και Λειτουργίας των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας, 2014: αρθ.10, παρ.5)

4.5 Προσδοκίες των εκπαιδευόμενων στα ΣΔΕ

Οι εκπαιδευόμενοι στα ΣΔΕ προσδοκούν να αποκτήσουν γνώσεις και ικανότητες που θα τους βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν κάθε νέο κοινωνικό ρόλο που αναλαμβάνουν. Γι' αυτό το λόγο επιθυμούν να αξιοποιήσουν τις σπουδές τους στα ΣΔΕ ώστε να γίνουν καλύτεροι ως μέλη μιας οικογένειας, ενός εργασιακού χώρου και γενικότερα της κοινωνίας. (Κόκκος, 2005; Rogers, 1999) Οι εκπαιδευόμενοι στα ΣΔΕ έχουν την προσδοκία να μπορέσουν να εφαρμόσουν στη πράξη τις γνώσεις που προσλαμβάνουν, δηλαδή οι γνώσεις να μην είναι μόνο θεωρητικού χαρακτήρα (Μαγγόπουλος, 2011). Επιθυμούν οι νέες γνώσεις να αξιοποιηθούν με θετικό τρόπο στην επαγγελματική τους πορεία ή σε θέματα οικονομικού χαρακτήρα (Καπέλλου, 2012).

Σύμφωνα με τις έρευνες των Λανδρίτση(2007) και Μυστακίδου(2012), φαίνεται ότι οι εκπαιδευόμενοι των ΣΔΕ κατά κύριο λόγο προσδοκούν σε επαγγελματική αποκατάσταση και/ή βελτίωση της επαγγελματικής τους κατάστασης μέσω της απόκτησης του απολυτήριου τίτλου σπουδών. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με την έρευνα των Ασημάκη, Κυριαζοπούλου και Βεργίδη το 2016, φαίνεται ότι υπάρχει δυσπιστία εκ μέρους τους για επαγγελματική αποκατάσταση και βελτίωση των οικονομικών τους, λόγω του ανταγωνισμού με άτομα ανώτερης εκπαίδευσης σε μια χώρα που βρίσκεται σε οικονομική κρίση. Γνωρίζουν ότι οι προσδοκίες τους που σχετίζονται με τον επαγγελματικό χώρο, ίσως να μην εξυπηρετούνται από τον θεσμό του ΣΔΕ (Ασημάκη et al., 2016).

Παρόλα αυτά, όπως αναφέρουν οι Ασημάκη, Κυριαζοπούλου και Βεργίδη (2016), οι εκπαιδευόμενοι αναγνωρίζουν την αξία των ΣΔΕ ως ευκαιρία για μόρφωση και κοινωνική αναγνώριση ενώ φαίνεται να γνωρίζουν την αναγκαιότητα της απόκτησης του τίτλου σπουδών για την είσοδο στην αγορά εργασίας ή την αναβάθμισή τους στον εργασιακό χώρο. Ένα άλλο όφελος, το οποίο φαίνεται να καταγράφεται στις προσδοκίες των ενήλικων εκπαιδευόμενων είναι ότι η φοίτηση στα ΣΔΕ τους προσφέρει κοινωνική αναγνώριση και αυξάνει την αυτοπεποίθησή τους (Ασημάκη et al., 2016). Επιπλέον, οι εκπαιδευόμενοι των ΣΔΕ εμφανίζονται ικανοποιημένοι από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και διατηρούν μια θετική στάση προς αυτό και προς τους εκπαιδευτές τους (Καζταρίδου, 2007· Λανδρίτση, 2007· Μυστακίδου, 2012) ενώ από πολλούς αναφέρεται η προσδοκία για συνέχεια της εκπαίδευσής τους (Καζταρίδου, 2007· Καραλής, 2013· Κωνσταντίνου, 2016· Λανδρίτση, 2007· Μυστακίδου, 2012).

4.6 Εμπόδια των εκπαιδευόμενων στα ΣΔΕ

Οι εκπαιδευόμενοι αντιμετωπίζουν πολύ συχνά εμπόδια κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στα ΣΔΕ. Είναι πολύ σημαντικό για τους εκπαιδευόμενους οι συνθήκες ζωής που αντιμετωπίζουν στο δεδομένο χρονικό διάστημα που φοιτούν. Αυτές οι συνθήκες σχετίζονται με την οικογένεια, την εργασία ακόμη και την ψυχολογική κατάσταση των εκπαιδευόμενων. (Κάραλης, 2010). Σε πολλές περιπτώσεις οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι αναγκάζονται να εγκαταλείπουν τα προγράμματα, λόγω περιορισμένου διαθέσιμου χρόνου, οικονομικών δυσκολιών και επαγγελματικών υποχρεώσεων. Εκτός από αυτά όμως, σημαντικό ρόλο έχουν οι προϋποθέσεις εισαγωγής αλλά και το γεγονός ότι δεν υπάρχει εύρος επιλογών στα προτεινόμενα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Επιπρόσθετα εμπόδια μπορεί να αποτελούν οι παγιωμένες στάσεις που διαμορφώνει ο εκπαιδευόμενος απέναντι στη μάθηση και οι απόψεις του για το γεγονός ότι βρίσκεται στον ρόλο του εκπαιδευόμενου (Ταρατόρη, 2008). Ένας εκπαιδευόμενος μεγάλης ηλικίας δυσκολεύεται να αποδεχτεί ότι μπορεί να ανήκει σε ομάδα μαθητών και ενδέχεται να

προδικάζει το μαθησιακό αποτέλεσμα (Τσικολάτας, 2010). Πολύ δύσκολα ενήλικα άτομα αλλάζουν τον τρόπο σκέψης τους και την στάση τους απέναντι σε νέα αντικείμενα μάθησης και νέες μεθόδους εκπαίδευσης (Χοντολίδου, 2003).

Ένα ακόμα εμπόδιο φοίτησης στα ΣΔΕ μπορεί να είναι οι ψυχολογικοί παράγοντες που σχετίζονται με μειωμένη αυτοπεποίθηση και έλλειψη αυτοεκτίμησης του ατόμου. Νιώθοντας έτσι ένα άτομο φοβάται για την ενδεχόμενη αποτυχία σε αυτό που προσπαθεί να κάνει και την κριτική που ίσως δεχτεί όντας εκπαιδευόμενος ξανά (Γκιάστας, 2003).

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα αρκετών ερευνών (Βεκρής, 2003; Τσικολάτας, 2010 ; Καραλής 2010 ; Φωτόπουλος, 2010) φαίνεται ότι αυτό που απομακρύνει τους ενήλικους από τα ΣΔΕ κατά κύριο λόγο είναι η αδυναμία της κοινωνίας να αντιμετωπίσει τα διάφορα εμπόδια και να βοηθήσει τους ενήλικους να εισέλθουν στα ΣΔΕ. Έτσι όσο πιο ανεπτυγμένο είναι ένα κράτος τόσο περισσότερο μεριμνά ώστε να αμβλύνονται τα εμπόδια και να παρέχεται στους ενήλικες η δυνατότητα να έχουν πρόσβαση σε κάποιου είδους εκπαίδευση (Σακελάρη κ.ά., 2004).

B' ΜΕΡΟΣ – ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) έχουν ως στόχο να καλύψουν ένα κενό στην εκπαίδευση και να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για τη κοινωνική ένταξη των εκπαιδευόμενων. Επιδιώκουν να επανασυνδέσουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με την εκπαίδευση ώστε να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση, οι απόφοιτοι να ενταχθούν στην αγορά εργασίας με περισσότερα προσόντα και ακόμη να συμβάλουν στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των εκπαιδευομένων. (Manousou & Linardatou, 2017)

Η μελέτη που ακολουθεί βασίστηκε σε ποιοτική έρευνα που διεξήχθη στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Ιωαννίνων τον Απρίλιο του 2024. Σκοπός της συγκεκριμένης ποιοτικής έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων των ΣΔΕ σχετικά με την λειτουργία του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας Ιωαννίνων και με τη συμβολή του σχολείου στην ποιότητα ζωής και την κοινωνική ένταξη των εκπαιδευομένων.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που διερευνήθηκαν ήταν τα παρακάτω:

- Ποια είναι τα κίνητρα των ενηλίκων να φοιτήσουν σε ένα ΣΔΕ
- Τι είδους εμπόδια αντιμετωπίζουν οι ενήλικες που φοιτούν σε ΣΔΕ
- Ποιες είναι οι προσδοκίες των ενηλίκων μετά την ολοκλήρωση της φοίτησης σε ΣΔΕ
- Με ποιο τρόπο επηρεάζεται η ποιότητα ζωής ενός ατόμου που φοιτά σε ΣΔΕ
- Με ποιο τρόπο συμβάλει η φοίτηση ενός ατόμου σε ΣΔΕ στην ευρύτερη ένταξή του στην κοινωνία

Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία της μελέτης βασίζεται στις αρχές της ποιοτικής έρευνας. Σύμφωνα με τους Λιάργκοβα κ.α. (2018), μια ποιοτική έρευνα αποσκοπεί να συλλέξει δεδομένα που περιγράφουν έννοιες από τη ζωή των ατόμων. Επιλέχθηκε η συνέντευξη για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας διότι είναι ένα ερευνητικό εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται ως μέσο συλλογής πληροφοριών, ελέγχου και ερμηνείας των ερευνητικών ερωτημάτων της έρευνας. *«Η μέθοδος της συνέντευξης περιλαμβάνει μια επικοινωνιακή τεχνική συλλογής δεδομένων, μέσω λεκτικών ερεθισμάτων από τον ερευνητή και λεκτικών απαντήσεων από τον συνεντευξιαζόμενο»* (Γιαβρίμης, 2015:168). Οι συνεντεύξεις επιτρέπουν την πρόσβαση στον τρόπο σκέψης ενός ατόμου, στις απόψεις του, στην οπτική του γωνία. Ως μέθοδος υπάρχει αμεσότητα και ανοιχτή επικοινωνία ανάμεσα στους συμμετέχοντες.

Για την παρούσα έρευνα ζητήθηκε και χορηγήθηκε άδεια διεξαγωγής της έρευνας από τα αρμόδια Τμήματα της Διεύθυνσης Διά Βίου Μάθησης της ΓΓΕΕΚΔΒΜ&Ν. Η μελέτη εκπονήθηκε στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Ιωαννίνων τον Απρίλιο του 2024 με τη σύμφωνη γνώμη του Διευθυντή και των συμμετεχόντων στην έρευνα. Για το σκοπό της μελέτης πραγματοποιήθηκαν ατομικές ημι-δομημένες συνεντεύξεις, όπου έγιναν συγκεκριμένες προκαθορισμένες ερωτήσεις στους συμμετέχοντες. Οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις έχουν ως βασικό χαρακτηριστικό την ευελιξία ώστε μέσω των ερωτήσεων να αντληθούν και άλλες σημαντικές πληροφορίες. (Παρασκευοπούλου & Κόλλια, 2008:4). Οι συνεντεύξεις διαφοροποιούνταν ελαφρώς ως προς τις ερωτήσεις ανάλογα αν

απευθύνονταν σε εκπαιδευτές ή εκπαιδευόμενους, παρόλο που υπήρχαν και κοινές ερωτήσεις. Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, ανάλογα με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, επιτράπηκαν και κάποιες διαφορετικές ερωτήσεις που προέκυψαν και φάνηκαν σχετικές με τα ερευνητικά ερωτήματα.

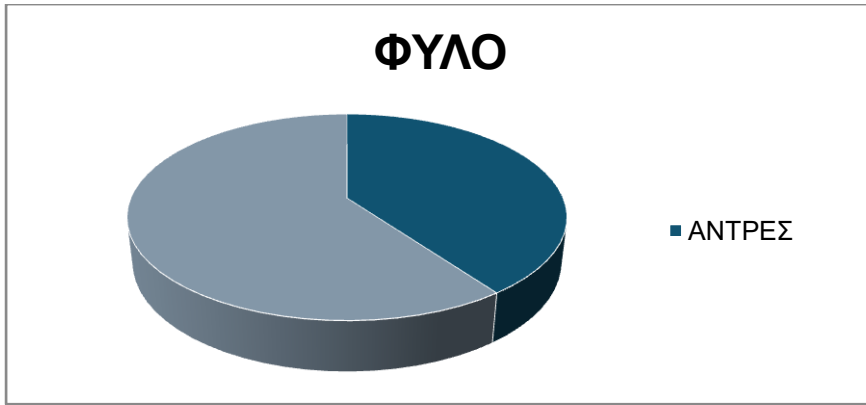
Οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα σε μία σχετικά μικρή, ήσυχη αίθουσα του σχολείου ώστε να υπάρχει η κατάλληλη ατμόσφαιρα ανάμεσα στην ερευνήτρια και τους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις. Οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν ώστε να καταγραφούν οι απαντήσεις των συμμετεχόντων, οι οποίοι είχαν ενημερωθεί από την ερευνήτρια για την έρευνα και τους σκοπούς της και συμφώνησαν να συμμετάσχουν σε αυτή εθελοντικά και ανώνυμα. Η ερευνήτρια προσπάθησε με τον/την κάθε συμμετέχοντα και συμμετέχουσα ξεχωριστά να δημιουργήσει συνθήκες συζήτησης ώστε να μπορέσει ο καθένας και η καθεμία μέσω των απαντήσεων να αποτυπώσει την δική του εμπειρία.

Οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις περιλάμβαναν στο πρώτο μέρος ερωτήσεις που σχετιζόταν με τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων και το δεύτερο μέρος αφορούσε την λειτουργία και τον ρόλο του ΣΔΕ. Οι ερωτήσεις του δεύτερου μέρους προς τους εκπαιδευτές περιλάμβαναν 18 ερωτήσεις που αφορούσαν την εμπλοκή τους με το συγκεκριμένο σχολείο, τις προσδοκίες τους και τα κίνητρά τους για να ασχοληθούν με την εκπαίδευση ενηλίκων. Στη συνέχεια υπήρχαν ερωτήσεις σχετικά με το πρόγραμμα σπουδών και τις εκπαιδευτικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη των στόχων. Ακόμη οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν για την σχέση τους με τους εκπαιδευόμενους και μεταξύ τους καθώς και τον τρόπο που καλούνται να αντιμετωπίσουν την ποικιλομορφία ως αναφορά τους ενήλικους εκπαιδευόμενους. Τέλος, υπήρχαν ερωτήσεις που αφορούσαν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, τα εφόδια και τις επιλογές των εκπαιδευόμενων μετά την φοίτηση στο ΣΔΕ καθώς και την επίδραση στη ζωή τους.

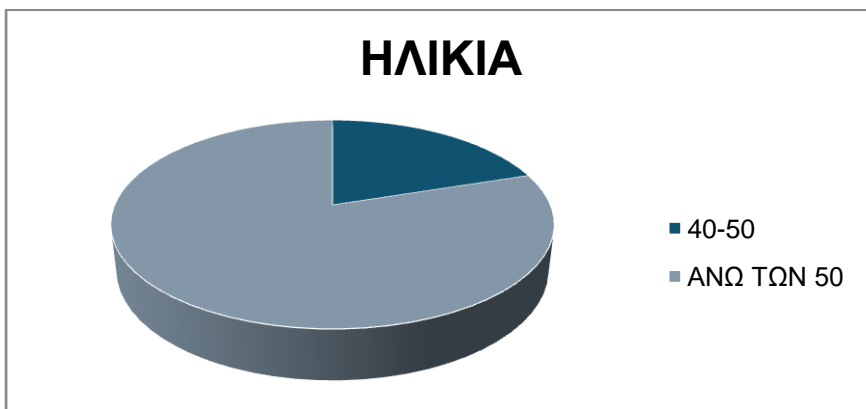
Οι ερωτήσεις του δεύτερου μέρους προς τους εκπαιδευόμενους περιλάμβαναν 15 ερωτήσεις, εκ των οποίων κάποιες ήταν κοινές με αυτές των εκπαιδευτών. Αφορούσαν λοιπόν το λόγο που επέλεξαν να φοιτήσουν στο συγκεκριμένο σχολείο, τις προσδοκίες τους και πιθανές δυσκολίες. Στη συνέχεια ερωτήθηκαν για τις γνώσεις που λαμβάνουν κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους και τις σχέσεις τους με τους άλλους εκπαιδευόμενους αλλά και με τους εκπαιδευτές τους. Και τέλος υπήρχαν ερωτήσεις που σχετιζόταν με την επίδραση της φοίτησής τους στο σχολείο στη ζωή τους, τα πιθανά οφέλη από αυτό και την συνέχεια ή όχι στην εκπαίδευση. Μία κοινή τελευταία ερώτηση και στους εκπαιδευτές και στους εκπαιδευόμενους ήταν για την αναγκαιότητα του ΣΔΕ στην ελληνική κοινωνία και κατά πόσο θα επιθυμούσαν να αλλάξει κάτι στο σχολείο.

Χαρακτηριστικά εκπαιδευτών ΣΔΕ

Συνολικά πήραν μέρος 5 εκπαιδευτές, εκ των οποίων μία υπήρξε η πρώτη διευθύντρια του ΣΔΕ Ιωαννίνων, η οποία έχει συνταξιοδοτηθεί αλλά συμμετέχει εθελοντικά σε διάφορες δράσεις του σχολείου. Έτσι συμμετείχαν δύο άντρες, ο διευθυντής που είναι καθηγητής πληροφορικής και ο καθηγητής που διδάσκει τον γραμματισμό των Μαθηματικών και τρεις γυναίκες, η καθηγήτρια που διδάσκει τον κοινωνικό γραμματισμό, η καθηγήτρια που διδάσκει τον γραμματισμό της Αγγλικής γλώσσας και η πρώτη διευθύντρια του ΣΔΕ.

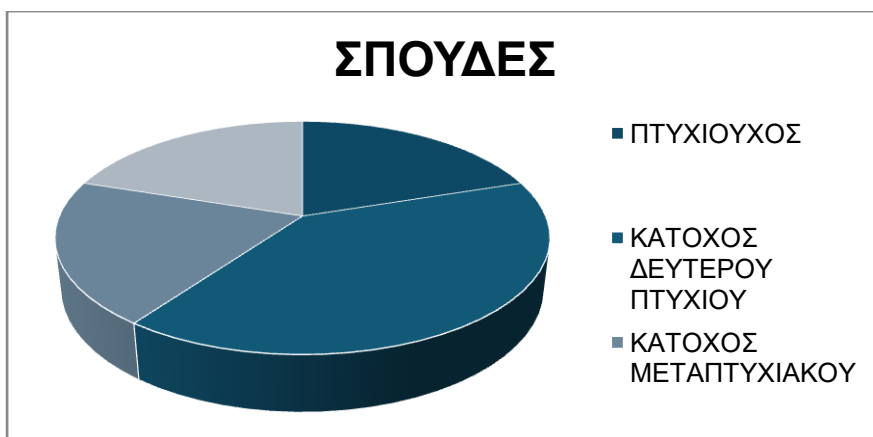
Οι συμμετέχοντες ανήκαν σε δύο ηλικιακές κατηγορίες, ένας εκ των συμμετεχόντων είναι 40-50 ετών και οι υπόλοιποι τέσσερις είναι πάνω από 50 ετών.

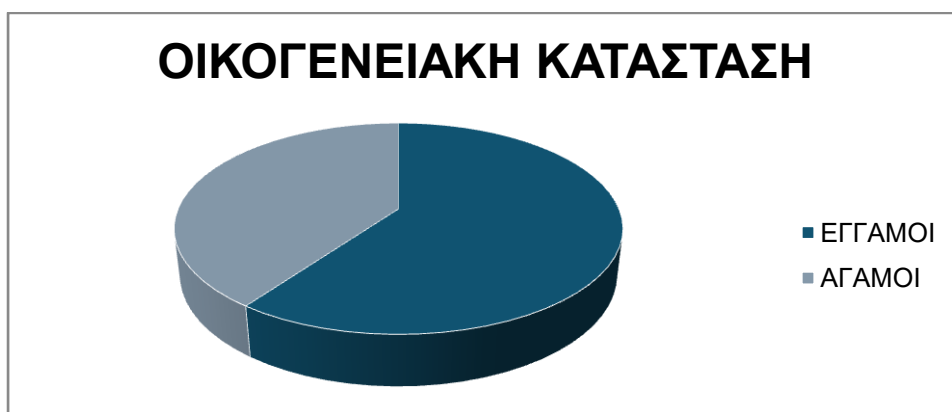
Οι συμμετέχοντες έχουν προϋπηρεσία στη δημόσια εκπαίδευση ανάμεσα από 20- 30 έτη εκτός από μία η οποία έχει προϋπηρεσία άνω των 30 ετών και την πρώτη διευθύντρια η οποία έχει βγει σε σύνταξη.

Οι εκπαιδευτές είχαν αποφοιτήσει από διάφορες σχολές ανάλογα με το εκπαιδευτικό αντικείμενο το οποίο διδάσκουν. Η πρώτη διευθύντρια έχει διδακτορικό δίπλωμα σπουδών. Οι δύο από αυτούς έχουν δεύτερο πτυχίο, ο ένας είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος και ένας δεν έχει δεύτερο πτυχίο ή μεταπτυχιακό. Εκτός από έναν, οι υπόλοιποι έχουν συμμετάσχει σε επιμορφώσεις και σεμινάρια για τα ΣΔΕ.

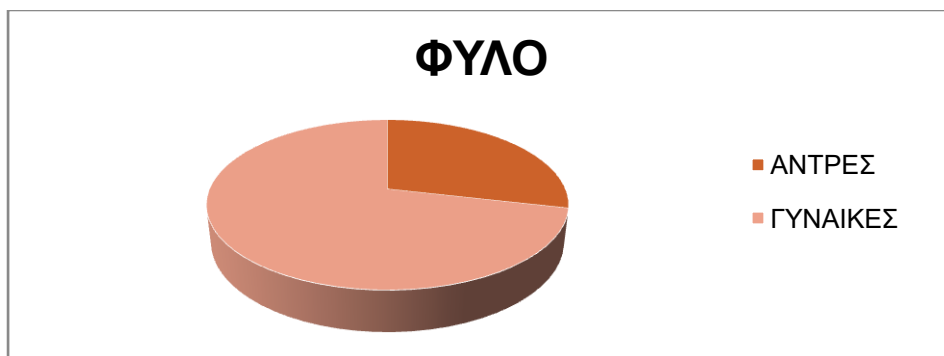

Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των εκπαιδευτών, τρεις από αυτούς είναι έγγαμοι και δύο άγαμοι.

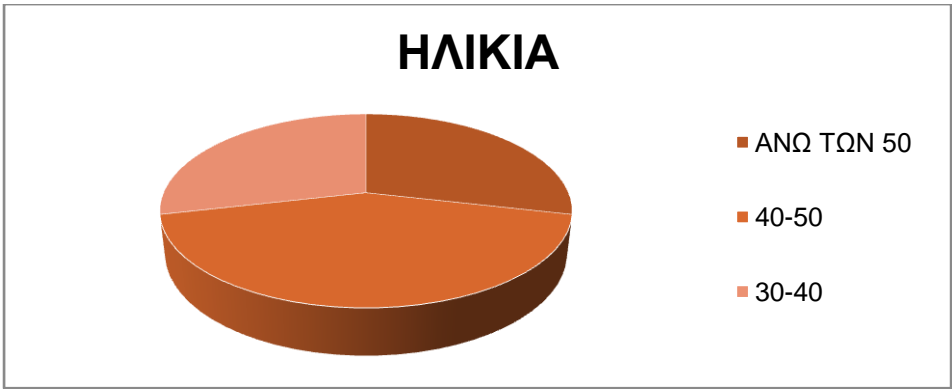

Χαρακτηριστικά εκπαιδευόμενων ΣΔΕ

Συνολικά πήραν μέρος 7 εκπαιδευόμενοι, δύο άντρες και πέντε γυναίκες. Στο σχολείο την συγκεκριμένη χρονιά, όπως και τις παλαιότερες, φοιτούσαν περισσότερες γυναίκες.

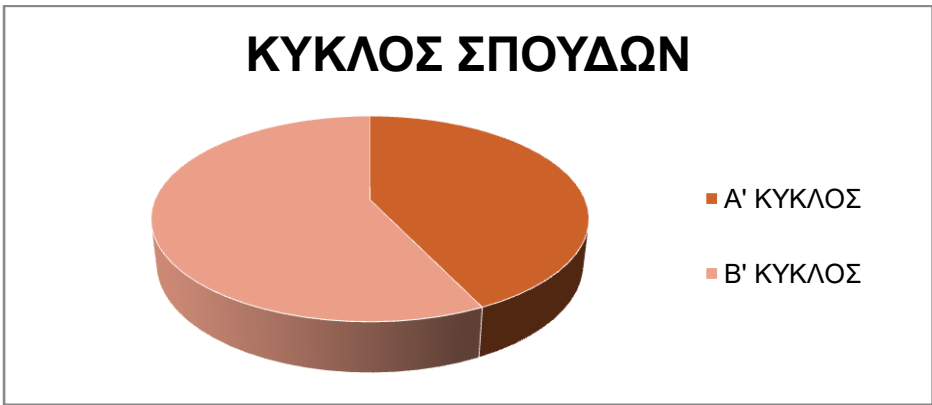
Αναφορικά με την ηλικία, δύο συμμετέχοντες είναι άνω των 50 ετών, τρεις συμμετέχουσες κυμαίνονται ανάμεσα από 40 και 50 έτη και δύο συμμετέχουσες κυμαίνονται ανάμεσα από 30 και 40 έτη.

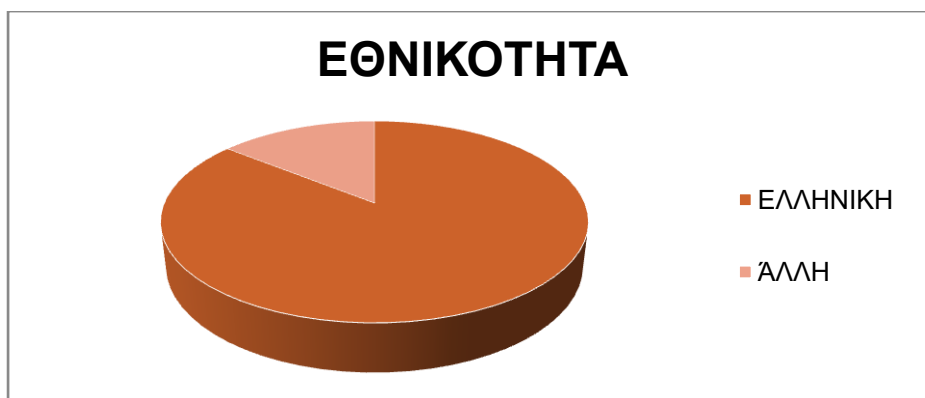
Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση, πέντε εκπαιδευόμενοι είναι έγγαμοι, μία είναι άγαμη και μία είναι διαζευγμένη.

Από το σύνολο των συμμετεχόντων, τρεις παρακολουθούσαν τον Α' κύκλο σπουδών, ενώ τέσσερις παρακολουθούσαν τον Β' κύκλο σπουδών.

Από τους συμμετέχοντες οι έξι είναι Έλληνες και Ελληνίδες και μία εκπαιδευόμενη είναι Αλβανικής καταγωγής.

Στο σύνολό τους όλοι οι εκπαιδευόμενοι εργάζονται παράλληλα με την φοίτησή τους στο ΣΔΕ Ιωαννίνων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται παρακάτω όπως αυτά προέκυψαν από την απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων. Συγκεκριμένα , αναλύονται πρώτα οι απαντήσεις που έδωσαν οι εκπαιδευτές και έπειτα οι απαντήσεις που έδωσαν οι εκπαιδευόμενοι. Επίσης παρουσιάζονται κοινά στοιχεία αλλά και διαφορές ανάμεσα στις απαντήσεις των εκπαιδευτών και των εκπαιδευόμενων. Στο τέλος ακολουθούν τα συμπεράσματα της έρευνας. Στο πρώτο παράρτημα παρατίθεται το πρωτόκολλο της συνέντευξης και στο δεύτερο παράρτημα παρατίθενται όλες οι συνεντεύξεις με τους εκπαιδευτές και τους εκπαιδευόμενους. Οι συνεντευζιαζόμενοι εκπαιδευτές αναφέρονται ως Σ1, Σ2, Σ3, Σ4 και Σ5. Οι συνεντευζιαζόμενοι εκπαιδευόμενοι αναφέρονται ως Σ1, Σ2, Σ3, Σ4, Σ5, Σ6 και Σ7. Στο παράρτημα που ακολουθεί η ερευνήτρια αναφέρεται ως Ε.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Προϋπηρεσία εκπαιδευτών

Οι εκπαιδευτές οι οποίοι έλαβαν μέρος είναι έμπειροι εκπαιδευτικοί διαφόρων ειδικοτήτων και εκτός από έναν, οι υπόλοιποι συμμετείχαν σε επιμορφώσεις σχετικά με την εκπαίδευση ενηλίκων και τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας. Οι τέσσερις εκ των πέντε έχουν πολλά χρόνια υπηρεσίας στο συγκεκριμένο σχολείο ενώ ο πέμπτος μόνο δύο χρόνια. Αρχικά η πρώτη διευθύντρια του ΣΔΕ Ιωαννίνων, το οποίο ιδρύθηκε το 2003, η οποία συνείσφερε με όλες της τις δυνάμεις για να ξεκινήσει και να εδραιωθεί το σχολείο. Πρόκειται για μία γυναίκα που πολύ συνειδητά επέλεξε να ηγηθεί του σχολείου στο ξεκίνημά του και να στηρίξει τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές που βρέθηκαν στον χώρο τότε αλλά και στην πορεία των 20 ετών που λειτουργεί. Στη συνέχεια, ο τωρινός διευθυντής του σχολείου, ο οποίος βρέθηκε εκεί το 2004 και παρέμεινε στον χώρο αυτό από τότε. *«Ήρθα για έναν χρόνο στο σχολείο, η διάθεση ήταν για ένα χρόνο τότε, αλλά είδα ότι ήταν διαφορετικός χώρος. Μου άρεσε πολύ και λέω θα επιδιώξω να μείνω και τελικά τα κατάφερα και δεν γύρισα ποτέ στην τυπική εκπαίδευση. 20 χρόνια συνεχόμενα σε αυτό το χώρο.»* Επίσης, μία ακόμη εκπαιδευτρια βρέθηκε στο σχολείο πολύ νωρίς στο ξεκίνημά του και έμεινε ως και την φετινή χρονιά που

βγαίνει σε σύνταξη. Η συγκεκριμένη εκπαιδευτριά επέλεξε να έρθει στο σχολείο μετά από παρότρυνση της τότε διευθύντριας με την οποία γνωρίζονταν προσωπικά. Η τέταρτη εκπαιδευτριά ξεκίνησε να εργάζεται στο ΣΔΕ από το 2014 και ο πέμπτος εκπαιδευτής εργάζεται στο ΣΔΕ τα τελευταία δύο χρόνια. Έτσι οι τρεις από τους πέντε εκπαιδευτές βρίσκονταν στο ΣΔΕ από τα πρώτα του χρόνια και έχουν μια ολιστική άποψη για την λειτουργία του. Η τέταρτη εκπαιδευτριά έχει επίσης αρκετά χρόνια προϋπηρεσίας στο συγκεκριμένο σχολείο και ο πέμπτος εκπαιδευτής μοιράζεται την εμπειρία του από το σχολείο έχοντας την ευκαιρία να βρίσκεται στο χώρο μόλις για δύο χρόνια.

Γιατί επέλεξαν να έρθουν στο ΣΔΕ

Έχει ενδιαφέρον να δούμε τους λόγους για τους οποίους επέλεξαν οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτές να υπηρετήσουν στο ΣΔΕ. Η Σ1, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, επέλεξε πολύ συνειδητά να αναλάβει τα ηνία του σχολείου κατά την ίδρυσή του: *«Το επέλεξα γιατί είχα τόσο το θεωρητικό όσο και το εμπειρικό υπόβαθρο γι αυτό. Η ενασχόλησή μου με τους ενήλικους είχε ξεκινήσει από πολύ νωρίς από τα τμήματα αλφαριθμητισμού στη Λαϊκή επιμόρφωση το 1987-89. Στη συνέχεια εργάστηκα πολλά χρόνια σε Εσπερινό Γυμνάσιο που είχε ενήλικες. Αλλά και η θεωρητική μου κατάρτιση είχε σχέση με αυτό καθώς το διδακτορικό μου είχε θέμα εκπαίδευσης ενηλίκων. Ο Σ2 βρέθηκε στο σχολείο ως εκπαιδευτής τυχαία, καθώς πήρε απόσπαση για το σχολείο επειδή ήταν απογευματινό και τον βόλευε επίσης για πρακτικούς λόγους: «Η αλήθεια είναι ότι στο χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων βρέθηκα τυχαία, έτσι δηλαδή δεν το είχα επιδιώξει, ούτε καν γνώριζα ότι υπήρχε τότε το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας, άλλωστε ήταν ο πρώτος χρόνος λειτουργίας τους στα Γιάννενα, έτσι τυχαία βρέθηκα σε αυτό το χώρο». Η Σ3 βρέθηκε στο χώρο καθώς η πρώτη διευθύντρια την ενθάρρυνε να έρθει θεωρώντας ότι ο χώρος θα της ταίριαζε όπως και συνέβη στην πορεία. «...Γιατί μου το περιέγραψε τι σχολείο είναι αυτό, τι κάνουμε εκεί πέρα, με ήξερε με τι ασχολούμαι εγώ, τι μου αρέσει, θέατρο, ποίηση, εφημερίδες, άρθρα, διάβασμα μια ζωή οπότε σκέφτηκε ότι είναι ότι πρέπει για μένα αυτό το σχολείο.» Η Σ4 ενδιαφερόταν να ασχοληθεί με την εκπαίδευση ενηλίκων και όταν μπόρεσε να πάρει απόσπαση για το σχολείο το έκανε στοχευμένα: *«ήδη γνώριζα για την παρουσία και τη δράση του συγκεκριμένου σχολείου και οι ενήλικες, από τα πρώτα χρόνια που είχα εργαστεί ως καθηγήτρια αγγλικών, πριν διοριστώ στο δημόσιο που κάναμε σε φροντιστήρια τμήματα ενηλίκων, ήταν ένα κομμάτι που το έβρισκα πάντοτε συναρπαστικό, ενδιαφέρον, ελκυστικό θα έλεγα, οπότε με πολλή χαρά ήθελα να κάνω και αυτή τη στροφή γιατί είχα περάσει από όλες τις βαθμίδες, έτυχε τα πρώτα χρόνια να είμαι και σε δημοτικά, εθελοντικά και σε νηπιαγωγεία, οπότε ήθελα να το κάνω και αυτό.»* Ο Σ5 ο πιο νέος στον χώρο εκπαιδευτής έκανε αίτηση απόσπασης στο σχολείο και βρέθηκε τυχαία επιθυμώντας να βρεθεί πιο κοντά στον τόπο κατοικίας του χωρίς να γνωρίζει τι είδους σχολείο είναι: *«Ούτε ήξερα τι θα συναντήσω. Ούτε είχα ασχοληθεί με την ουσία των ΣΔΕ, ποιοι είναι οι σκοποί ή ποιά είναι τα θετικά του. Οπότε ήταν καθαρά πρακτικού τύπου για λόγους οικογενειακούς.»* Συμπερασματικά οι δύο γυναίκες που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις γνώριζαν για την εκπαίδευση ενηλίκων και επιδίωξαν να βρεθούν στο ΣΔΕ, η μία εκπαιδευτριά εμπιστεύτηκε την τότε διευθύντρια για τον χώρο και το πόσο θα της ταίριαζε, ενώ οι δύο άντρες εκ των συμμετεχόντων βρέθηκαν αρχικά τυχαία στο σχολείο, δεν γνώριζαν καν ότι λειτουργούσε απογευματινές ώρες!*

Δεξιότητες- επιμόρφωση για την διδασκαλία σε ΣΔΕ

Στη συνέχεια οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αξιολογήσουν μέσα από την προσωπική τους εμπειρία κατά πόσο η βασική εκπαίδευση επαρκεί για να διδάξει κάποιος σε ένα ΣΔΕ ή αν χρειάζονται δεξιότητες ή επιμόρφωση για να μπορέσει να το κάνει με επιτυχία. Όλοι οι

εκπαιδευτές συμφώνησαν ότι η βασική εκπαίδευση δεν επαρκεί, δεν πρόκειται για ένα σχολείο τυπικής εκπαίδευσης, ο χώρος είναι ιδιαίτερος, αφορά ενήλικες με διαφορετικές ανάγκες και προσδοκίες. Πιο συγκεκριμένα η Σ1 ανέφερε ότι : *«Η βασική εκπαίδευση δεν επαρκεί καθώς οι ενήλικοι είναι διαφορετικοί από τα παιδιά και έχουν βιώματα και εμπειρίες που πρέπει ο εκπαιδευτικός να αξιοποιήσει για την αποτελεσματική τους μάθηση.»* Ο Σ2 τονίζει την διαφορετικότητα του σχολείου και την ανάγκη των εκπαιδευτών για περαιτέρω επιμόρφωση: *«Ερχόμενος ένας εκπαιδευτικός από την τυπική εκπαίδευση για να διδάξει σε ένα σχολείο δεύτερης ευκαιρίας δεν είναι μια απλή υπόθεση, είναι τελείως διαφορετική η φιλοσοφία και η λογική αυτών των σχολείων.Εκεί λοιπόν έρχονται οι ικανότητες του εκπαιδευτή που σίγουρα όλοι μας δεν τις έχουμε, δεν είναι έμφυτες, τις αποκτούμε και γι' αυτό και λέμε ότι πρέπει να πειραματιζόμαστε και η επιμόρφωση σ' αυτό είναι καταλυτική. Βοηθάει η επιμόρφωση βέβαια, είναι αλήθεια ότι η πολιτεία πρέπει να μας στηρίζει σε αυτό το κομμάτι, όπως σας είπα, στην αρχή ότι είχαμε πολλές επιμορφώσεις, όμως θεωρώ ότι και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός πρέπει να ψάχνει, να αυτενεργεί και να πει: Τι μπορώ να κάνω; Τι μπορώ να μάθω στο χώρο αυτό για το χώρο αυτό, για να μπορέσω να είμαι περισσότερο παραγωγικός, περισσότερο αποτελεσματικός;»* Η Σ3 τονίζει την αναγκαιότητα των δεξιοτήτων εκτός της επιμόρφωσης που είναι σημαντική: *«Δεξιότητες θέλει, πέρα από την επιμόρφωση που σίγουρα παίρνεις πράγματα, ιδέες από συναδέλφους από άλλους που κάνουν τα πρότζεκτΕίχε γίνει αυτό 3- 4 φορές, μέναμε στην Αθήνα σε ξενοδοχείο, συναντιόμασταν 50 ΣΔΕ και μόνο η εμπλοκή και οι συνάντηση ήταν πολύ σημαντική. Αυτά γινόταν τα πρώτα χρόνια. Τώρα οι δεξιότητες, θεωρώ σαν την μεγάλη, την πιο σημαντική για κάθε εκπαιδευτικό την επικοινωνία, να μπορείς να επικοινωνήσεις με τους ανθρώπους.»* Η Σ4 θεωρεί σημαντικό παράλληλα με την επιμόρφωση και την ετοιμότητα του ίδιου του ατόμου να βρεθεί στον χώρο αυτό και να μπορέσει να προσφέρει: *«Χρειάζεται να είναι έτοιμος για να δουλέψει σ αυτό το σχολείο, να έχει συνειδητοποιήσει ότι είναι εντελώς διαφορετική η φιλοσοφία του σχολείου. Εννοείται ότι η επιμόρφωση σε βάζει σε ένα πλαίσιο του να σκεφτείς, να ασχοληθείς με τη βιβλιογραφία, να μάθεις πέντε πράγματα. Αλλά δεν σημαίνει ότι όποιος επιμορφωθεί είναι κατάλληλος για να εργαστεί στα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και μπορεί να υπάρχουν και φωτεινά παραδείγματα ανθρώπων που έτυχε να βρεθούν εδώ κάποια στιγμή στη ζωή τους χωρίς επιμόρφωση και που τα κατάφεραν.»* Ο Σ5 πιστεύει πως η βασική εκπαίδευση δεν είναι αρκετή και ότι οι εκπαιδευόμενοι όντας ενήλικες θα πρέπει να προσεγγίζονται διαφορετικά και η επιμόρφωση των εκπαιδευτών να γίνεται σε πολλά επίπεδα: *«Σίγουρα πιστεύω ότι δεν επαρκεί η βασική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ούτε καν για τα σχολεία, πόσο μάλλον για τα ΣΔΕ. Είναι ένα ιδιαίτερο περιβάλλον..... Επίσης παίζει πάρα πολύ μεγάλο ρόλο η ψυχολογία. Και του ανθρώπου γενικότερα, οπότε η επιμόρφωση θα έπρεπε να είναι πολυεπίπεδη θα έλεγα σ' αυτά τα σχολεία.»* Όλοι οι συμμετέχοντες περιγράφουν το ΣΔΕ ως ένα ιδιαίτερο σχολείο, στο οποίο οι εκπαιδευτές θα πρέπει αρχικά να έχουν λάβει την απαραίτητη επιμόρφωση ιδανικά από τον αρμόδιο φορέα αλλά και να προσπαθήσουν μόνοι τους να επιμορφωθούν ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν καλύτερα στις ανάγκες του χώρου. Επιπλέον, οι ίδιοι οι εκπαιδευτές χρειάζεται να αναπτύξουν δεξιότητες τέτοιες που να σχετίζονται με την εκπαίδευση ενηλίκων για να καταφέρουν να έχουν καλύτερα αποτελέσματα με τους ενήλικες μαθητές τους.

Προσδοκίες- Δυσκολίες στο χώρο

Οι επόμενες ερωτήσεις αφορούσαν τον ίδιο τον χώρο του σχολείου και τους μαθητές του σε σχέση με το τι περίμεναν οι ίδιοι οι εκπαιδευτές να συναντήσουν εκεί και αν υπήρχαν δυσκολίες στην αρχή. Η Σ1 περιγράφει αρκετές δυσκολίες στο ξεκίνημα του σχολείου, οι οποίες είχαν σχέση με πρακτικά ζητήματα της λειτουργίας ενός καινούργιου σχολείου και ενός νέου θεσμού στην πόλη των Ιωαννίνων: *«Στην αρχή ήταν δύσκολα και οι δυσκολίες*

εστιάζονται στο κτιριακό, στην στρατολόγηση των μαθητών, στην ενημέρωση των εκπαιδευτικών, στο καινούργιο και το πρωτόγνωρο, στην αποδοχή της τοπικής κοινωνίας, στις συνεργασίες.»

Ο Σ2 αναφέρει ότι δεν γνώριζε τίποτε όταν πρωτοβρέθηκε στο χώρο όμως η τότε διευθύντρια ήταν πολύ υποστηρικτική και η στάση της και το θετικό κλίμα του σχολείου βοήθησε στο ξεκίνημα: *«Δυσκολίες; Όχι, καθόλου γιατί μας υποδέχτηκε η τότε Διευθύντρια με το χαμόγελο στα χείλη, μας καθυσήχασε. Μας βοήθησαν πράγματι πάρα πολύ και οι επιμορφώσεις. Όλα, και το κλίμα, ήταν πάντα καλό το κλίμα. Ξέρεις δηλαδή, ανέκαθεν υπήρξε το κλίμα καλό.»*

Η Σ3 περιγράφει το σχολείο σαν ένα χώρο που ταιριάζει πολύ στην ιδιοσυγκρασία της παρόλο που δεν ήξερε τι ακριβώς θα συναντήσει και υπήρξε ανησυχία και δυσκολία στην αρχή μέχρι να προσαρμόσει τη διδασκαλία της στις ανάγκες των εκπαιδευόμενων. *«Γιατί εγώ όταν ξεκίνησα είπα, μωρέ τι θα κάνω τώρα;..... Ήταν πολύ δύσκολα, πολύ δύσκολα, χρειάστηκαν 2- 3 χρόνια και μέσα από την επιμόρφωση για να βρω εγώ τον ρυθμό μου.»*

Η Σ4 δηλώνει ότι γνώριζε για την εκπαίδευση ενηλίκων αλλά το σχολείο ήταν διαφορετικό από αυτό που περίμενε και την εξέπληξε θετικά. Επίσης αναφέρει δυσκολίες στο διδακτικό κομμάτι που προκύπτουν από την ανομοιογένεια των μαθητευόμενων ως προς το επίπεδο γνώσεων. *«Είχα ακούσει ότι είναι κάτι διαφορετικό. Η εκπαίδευση των ενηλίκων. Αλλά δεν είχα καταλάβει το πόσο συναρπαστικό και γλυκό είναι στο συναισθηματικό επίπεδο.... Οι δυσκολίες, η μεγαλύτερη δυσκολία που έχω εγώ που διδάσκω αγγλικά, είναι ότι κατά καιρούς προκύπτει μια ανομοιογένεια στο τμήμα, το οποίο βρίσκεις τρόπο και το χειρίζεσαι ή δημιουργείς ομάδες ή μπαίνουν σε ρόλο βοηθού οι άλλοι άνθρωποι, αλλά το πρώτο καιρό που ήμουν και λίγο άπειρη αυτό ενδεχομένως να δυσχέραινε λίγο την κατάσταση.»*

Ο Σ5 αναγνωρίζει ότι δεν ήξερε παρά ελάχιστα πράγματα όταν πρωτοήρθε στο χώρο, μόνο ότι πρόκειται για κάτι διαφορετικό και οι δυσκολίες που αντιμετώπισε σχετίζονται με τον τρόπο διδασκαλίας του γνωστικού αντικείμενου. *«...Ότι θα έχουνα μια διαφορετικότητα όσον αφορά τη διαδικασία προσέγγισης, μάθησης, αλλά και το δυναμικό τους, αλλά χωρίς να είναι κάτι συγκεκριμένο, ήταν ένα πλαίσιο το οποίο το είχα σαν αίσθηση ότι θα είναι κάτι διαφορετικό, τίποτα περισσότερο..... Οι μοναδικές δυσκολίες που αντιμετώπισα προσωπικά, γιατί νομίζω είναι καθαρά προσωπικό το ζήτημα, είναι στον τρόπο που θα πρέπει να διδάξεις κάποια πράγματα επειδή είναι πάρα πολύ χαμηλό το μαθησιακό τους επίπεδο πρέπει να μετατρέψεις αυτό που τους περάσεις σε ένα τελείως διαφορετικό μοντέλο εκμάθησης, να το απλουστεύσεις σε τέτοιο βαθμό θα έλεγα, να το απλοποιήσεις, να διδαχτεί σαν παραμύθι.»*

Συμπερασματικά, αν εξαιρέσουμε τις δυσκολίες που υπήρξαν στην δημιουργία ενός νέου σχολείου στο ξεκίνημά του, οι εκπαιδευτές εστιάζουν τις δυσκολίες που συνάντησαν όχι στο χώρο του σχολείου αλλά στον τρόπο που θα μετέδιδαν τις γνώσεις σε ενήλικες μαθητές που είχαν πολλά χρόνια αποχής από την εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτές παραδέχονται πως δυσκολεύτηκαν να βρουν τις τεχνικές για να διδάξουν σε ενήλικες είτε λόγω ανομοιογένειας της τάξης είτε λόγω χαμηλού μαθησιακού επιπέδου είτε λόγω της διαφορετικής προσέγγισης σε σχέση με τους ανήλικους μαθητές. Όμως το καλό κλίμα του σχολείου και η διάθεση των ίδιων των εκπαιδευτών βοηθάει να ξεπεραστούν τέτοιου είδους δυσκολίες και να ανταποκρίνονται όσο το δυνατό καλύτερα στις ανάγκες των μαθητών τους.

Πρόγραμμα σπουδών – Πώς επιτυγχάνονται οι στόχοι

Η Σ1 προσδιορίζει ότι υπάρχουν σαφείς στόχοι όμως υπάρχει και αρκετή ευελιξία στο πρόγραμμα σπουδών ανάλογα με τον εκπαιδευτή και τις ιδιαιτερότητες των εκπαιδευόμενων. Έτσι για να επιτευχθούν οι στόχοι εφαρμόζονται διάφορες τεχνικές που απευθύνονται σε ενήλικες και προσαρμόζονται στις ανάγκες αλλά και τα ενδιαφέροντά τους. *«Οι στόχοι είναι σαφείς και υπάρχουν προδιαγραφές σπουδών οι οποίες αξιοποιούνται καταρχήν ωστόσο είναι ευέλικτο το πρόγραμμα και ο καθένας βάζει τη δική του σφραγίδα. Μπορεί να παρεκκλίνει ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών αρκεί να επιτελεί τους στόχους.»*

Ο Σ2 αναγνωρίζει ότι υπάρχει ένα βασικό πρόγραμμα σπουδών αλλά αυτό κυρίως καθορίζεται από τους εκπαιδευτές και τους εκπαιδευόμενους σε σχέση με τις ανάγκες τους. Τονίζει ότι οι εκπαιδευτές μπορούν να παρεκκλίνουν από τους στόχους για να διευκολύνουν την μάθηση και να προσφέρουν χρήσιμες γνώσεις στους εκπαιδευόμενους. Επίσης αναφέρει ότι οι εκπαιδευτές προσπαθούν να εφαρμόσουν διάφορες τεχνικές ώστε να εμπλακούν οι μαθητές στην διαδικασία της μάθησης και να επιτευχθούν οι μαθησιακοί στόχοι : *«Υπάρχουν βέβαια κάποιες βασικές κατευθύνσεις. Από κει και πέρα όμως, το πρόγραμμα σπουδών το καθορίζουμε εμείς οι εκπαιδευτικοί μερικές φορές συνδιαμορφώνεται και με τους εκπαιδευόμενους ανάλογα με τις ανάγκες τους και τα ενδιαφέροντά τους... Κινούμαστε πάντα με την ομάδα τάξη, η οποία διαφοροποιείται κάθε φορά. Αυτό που εμείς κάνουμε, είναι να μπορούμε να εφαρμόσουμε τεχνικές τέτοιες όπως είπαμε στην αρχή να τους κινητοποιούμε, δηλαδή ένα μάθημα, το οποίο θα είναι εμπλουτισμένο με εκπαιδευτικές τεχνικές ενεργητικές, έτσι ώστε να τους εμπλέξουμε στη διαδικασία της μάθησης.»*

Η Σ3 καταθέτει ότι υπάρχει μεν συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών αλλά είναι δύσκολο να μεταδοθεί χωρίς παρεμβάσεις του εκπαιδευτικού και χωρίς την δημιουργία επιπλέον υλικού που θα καλύψει τις ανάγκες των συγκεκριμένων ανθρώπων κάθε χρονιά. Θεωρεί δεδομένο ότι ένας εκπαιδευτής θα παρεκκλίνει πολύ από το πρόγραμμα σπουδών για να πετύχει τους μαθησιακούς στόχους. Ακόμη συμπληρώνει ότι γίνεται διερεύνηση αναγκών της τάξης στο ξεκίνημα κάθε χρονιάς και ανάλογα αξιοποιείται το υλικό που υπάρχει ή δημιουργείται νέο. Στην ερώτηση αν γίνεται στην αρχή της χρονιάς διερεύνηση αναγκών της ομάδας, απαντάει ως εξής : *«Ναι, με τους μαθητές το κάνουμε από την αρχή αυτό, δηλαδή όταν ξεκινάμε το Σεπτέμβριο- Οκτώβριο. Τι ανάγκες έχουν οι μαθητές, ποιο είναι το επίπεδό τους, τι τους αρέσει, δηλαδή.»*

Η Σ4 αναφέρει ότι υπάρχει ένας φάκελος υλικού για κάθε γραμματισμό που μπορεί ο κάθε εκπαιδευτής να χρησιμοποιήσει κατά βούληση. Προσθέτει ότι η ίδια έχει δημιουργήσει το δικό της υλικό, το οποίο εμπλουτίζει κατά καιρούς. Επίσης νιώθει ότι μπορεί να παρεκκλίνει από το πρόγραμμα ανάλογα με την τάξη, την συγκεκριμένη μέρα ή ακόμη και την διάθεση των μαθητών με κριτήριο πάντοτε το δικό τους όφελος. Ακόμη χρήσιμη θεωρεί την «συνέντευξη» που λαμβάνει χώρα στην αρχή κάθε χρονιάς κατά την οποία γίνεται μία διερεύνηση των γνώσεων και των αναγκών των εκπαιδευόμενων. Αποσπασματικά αναφέρει ότι: *«Υπάρχει το θέμα σε αυτό το σχολείο είναι ότι δεν έχουμε βιβλία ο καθένας φτιάχνει ένα κορμό με σημειώσεις. Εντάξει, δεν κάνουμε κάθε χρόνο διαφορετικό, αλλά υπάρχει ένας κορμός που τον ανανεώνεις, τον ανανεώνεις ανάλογα με τις ανάγκες των ανθρώπων σου και τα ενδιαφέροντά τους..... Έχω το δικό μου υλικό το οποίο το εμπλουτίζω από διάφορες πηγές..... Οπότε γίνεται παρέκκλιση καθαρά για λόγους μόρφωσης, μάθησης, διάθεσης.»*

Ο Σ5 επίσης αναφέρεται στο πρόγραμμα σπουδών που υπάρχει αλλά κυρίως τον φάκελο υλικού που έχουν δημιουργήσει εκπαιδευτικοί προηγούμενων ετών και από τον οποίο οι

νεότεροι μπορούν να αντλήσουν υλικό. Συμπληρώνει, όπως και οι προηγούμενοι εκπαιδευτές, ότι μπορείς να διαφοροποιηθείς από τους αρχικούς στόχους του προγράμματος και να προσαρμόσεις την διδασκαλία σου ανάλογα με την ομάδα που έχεις να διδάξεις κάθε φορά. *«Υπάρχει και πρόγραμμα σπουδών, 'μπούσουλας' θα έλεγα πάνω στον οποίο μπορείς να κινηθείς και αυτό συνήθως γίνεται από τους εκπαιδευτικούς παλαιότερων ετών που έχουν εμπειρία. Υπάρχουν αντίστοιχα οι φάκελοί τους που έχουν διδάξει, τι έχουν διδάξει και εγώ «πάτησα» τουλάχιστον πάνω σε αυτούς, λόγω της εμπειρίας τους..... Παρόλα αυτά, εγώ τώρα είμαι δεύτερη χρονιά, δεν έχω πολλά χρόνια, αλλάζω τον τρόπο, βλέπω διαφορετικές ανάγκες. Πέρσι δεν τις έβλεπα οπότε αναπροσαρμόζω τη διδασκαλία, φαντάζομαι όσα χρόνια περισσότερα μένεις τόσο το εξελίσσεις και αυτό.»*

Συνοψίζοντας, όλοι οι εκπαιδευτές αναφέρουν ότι υπάρχει ένα πρόγραμμα σπουδών και φάκελοι υλικού για κάθε γραμματισμό, όμως ο κάθε εκπαιδευτής παρεμβαίνει σ' αυτό και χρησιμοποιεί υλικό κατά βούληση καθώς και δημιουργεί δικό του υλικό με στόχο να καλύψει τις ανάγκες των εκπαιδευόμενων κάθε χρονιά. Αυτό σημαίνει ότι ο κάθε εκπαιδευτής θέτει διαφορετικούς στόχους και κινείται ευέλικτα σχετικά με το πρόγραμμα σπουδών προσπαθώντας να πετύχει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της ομάδας στόχου, η οποία διαφοροποιείται κάθε φορά.

Σχέσεις ανάμεσα σε εκπαιδευτές - εκπαιδευόμενους

Συνολικά όλοι οι συμμετέχοντες μίλησαν πολύ θετικά για τις σχέσεις μεταξύ τους αλλά και για τις σχέσεις τους με τους εκπαιδευόμενους. Ήταν έκδηλο κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων το καλό κλίμα που επικρατεί στο σχολείο από τον τρόπο που εκφράστηκαν οι εκπαιδευτές και τα χαμόγελα όταν κλήθηκαν να απαντήσουν τις συγκεκριμένες ερωτήσεις.

Η Σ1 απέδωσε την καλή σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτές στο γεγονός ότι λειτουργούν σαν ομάδα και τόνισε τον αντίκτυπο που έχει αυτό στους εκπαιδευόμενους. Επίσης χαρακτήρισε τη σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτές και τους εκπαιδευόμενους ως φιλική, με σεβασμό και από τις δύο πλευρές. Συγκεκριμένα απαντάει στις ερωτήσεις πως είναι η σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτές μεταξύ τους αλλά και απέναντι στους εκπαιδευόμενους : *«Πάρα πολύ καλή. Αυτό έχει σχέση πάντα με το όραμα του διευθυντή κι αυτό αν εκείνος θέλει το σχολείο του να πάει μπροστά σαν οργανισμός που μαθαίνει. Γιατί ο ένας μαθαίνει από τον άλλον. Λειτουργούμε ως ομάδα... Και εδώ η σχέση είναι φιλική, ενθαρρυντική στο να μετριάζουν τις αμφιβολίες τους ότι δεν θα τα καταφέρουν, με σεβασμό στον διαφορετικό τρόπο και ρυθμό που μαθαίνουν, σεβασμό, κατανόηση στις υποχρεώσεις τους ως ενήλικες, με πραγματικό ενδιαφέρον γι αυτούς.»*

Ο Σ2 καταγράφει επίσης την σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτές ως πολύ καλή, ως μία σχέση συνεργασίας και συμφωνεί με την πρώτη διευθύντρια στο ότι έχει θετική επιρροή στους μαθητές. Ως αναφορά την σχέση ανάμεσα σε εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους, θεωρεί ότι είναι σε καλό επίπεδο διότι η προσέγγιση απέναντί τους είναι διαφορετική και παίζει ρόλο το συναισθηματικό κομμάτι. Απαντώντας στις ίδιες ερωτήσεις δηλώνει : *«Οι σχέσεις στους εκπαιδευτές είναι πολύ καλή και πρέπει να είναι καλή, ειδικά σε ένα τέτοιο χώρο γιατί αυτό βγαίνει και προς τα έξω, προς τις τάξεις. Όταν οι εκπαιδευόμενοι ενήλικοι βλέπουν ότι οι συνάδελφοι είναι αγαπημένοι, ότι υπάρχει συνεργασία, ότι υπάρχει ένα τέτοιο καλό κλίμα και αυτοί μετά νιώθουν μια ασφάλεια και αυτό μεταφέρεται και μέσα στις τάξεις..... Δεν μπορεί εδώ ένας εκπαιδευτικός να είναι ψυχρός, να είναι βλοσυρός, να είναι τυπικός και τα λοιπά αυστηρός, δεν είναι εδώ ένα τυπικό σχολείο, εδώ αλλάζει πολύ η προσέγγιση του εκπαιδευτή του εκπαιδευτικού με το μαθητή.»*

Η Σ3 συμφωνεί με τους προηγούμενους και μιλάει με ενθουσιασμό για το κλίμα του σχολείου και το γεγονός ότι λειτουργούν όλοι σαν ομάδα. Ακόμη, χαρακτηρίζει τις σχέσεις ανάμεσα στους εκπαιδευτές και τους μαθητές ως οικίες και ισότιμες και περιγράφει ότι πολλοί άνθρωποι εκεί νιώθουν ότι είναι οικογένεια. Έχει ενδιαφέρον να δούμε τα ακριβή λόγια της : *«Είναι υπέροχες! Δηλαδή, γι' αυτό νιώθουμε ευγνωμοσύνη και τυχεροί που είμαστε γιατί δεν υπάρχει στα σχολεία τα άλλα αυτό, αυτό το κλίμα που υπάρχει εδώ, ούτε κλίκες, ούτε συναγωνισμός, ανταγωνισμός, δηλαδή είμαστε μια ομάδα που κάνει πράγματα.... Οικίες..... Ναι, είναι σχέσεις ισότιμες. Αν και δεν το βλέπουν εκείνοι, εγώ τους θεωρώ ισότιμους. Νομίζω η απάντηση που σας έδωσα ότι εγώ έχω πάρει πολλά μαθήματα ζωής, λέει πολλά, λέει πολλά ναι με σεβασμό και....οικογένεια, δηλαδή αυτό που νιώθουν πολλοί είναι οικογένεια.»*

Η Σ4 αναπαράγει κατά τη διάρκεια της συνέντευξης τη λέξη οικογένεια για να αναφερθεί τόσο στην σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτές όσο και στην σχέση ανάμεσα σε εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους. Συγκεκριμένα απαντώντας στις δύο ερωτήσεις λέει: *«Α, είναι εξαιρετική, είμαστε οικογένεια, δεν υπάρχει τίποτα πισώπλατο, δεν υπάρχει κανένα κακεντρεχές σχόλιο. Ε.... και αγαπιόμαστε! Είναι πάρα πάρα πολύ καλή και εκεί είμαστε οικογένεια θα πω.»*

Ο Σ5 ταυτίζεται με τους προηγούμενους και συμπληρώνει ότι το κλίμα στο σχολείο είναι το καλύτερο από τα σχολεία που έχει βρεθεί ως τώρα. Νιώθει ότι ο χώρος είναι διαφορετικός και ο καθένας που βρίσκεται εκεί έχει κάτι να προσφέρει. Στις ίδιες ερωτήσεις απαντάει ως εξής : *«Εξαιρετική, νομίζω ότι είναι το καλύτερο κλίμα που έχω συναντήσει μέχρι τώρα στα σχολεία. Όλοι οι εκπαιδευτικοί μέχρι τώρα που είμαστε αυτά τα 2 χρόνια έχουμε να δώσουμε κάτι διαφορετικό. Γενικά είναι ένα σχολείο το οποίο εγώ νιώθω ότι διαφέρει πολύ από την υπόλοιπη κοινωνία. Έχει δικά του χαρακτηριστικά, όταν μπαίνεις εδώ μέσα, νιώθεις, είσαι ισότιμος, νιώθεις ότι έχεις ανθρώπους να σε βοηθήσουν έχεις ανθρώπους να δώσεις και να πάρεις πολλά πράγματα, οπότε πραγματικά είναι κάτι όλα αυτά. Και οι εκπαιδευτές αλλά και εκπαιδευόμενοι δεν είναι τυχαίο που είναι εδώ πέρα. Έχουν πάρει μεγάλη απόφαση στη ζωή τους. Δεν είναι καθόλου εύκολη, έχουν ιδιαιτερότητες, οπότε πραγματικά είναι ένα πολύ ιδιαίτερο σχολείο.»*

Συμπερασματικά οι καλές σχέσεις ανάμεσα στους ίδιους τους εκπαιδευτές και ανάμεσα στους εκπαιδευτές και τους εκπαιδευόμενους δημιουργεί ένα πολύ θετικό κλίμα στο χώρο του ΣΔΕ και ως συνέπεια βοηθάει στην ευχάριστη παραμονή όλων στο σχολείο και στην διάθεση για μάθηση. Το γεγονός ότι οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρουν λέξεις όπως 'ομάδα' και 'οικογένεια' μιλώντας για τις σχέσεις στο σχολείο, προσδιορίζει το πώς νιώθουν για το χώρο στον οποίο εργάζονται.

Η φοίτηση στο ΣΔΕ- Επιδιώξεις των εκπαιδευόμενων- Επιλογές μετά τις σπουδές

Στη συνέχεια υπήρξε μία σειρά ερωτήσεων σχετικά με το πόσο επηρεάζεται η ζωή των εκπαιδευόμενων με την φοίτησή τους στο ΣΔΕ, τι επιδιώκουν με την φοίτησή τους και τι σκοπεύουν να κάνουν μετά τις σπουδές τους. Σ' αυτό τον άξονα ερωτήσεων δόθηκαν πανομοιότυπες απαντήσεις με τους συμμετέχοντες να συμφωνούν για τα θετικά οφέλη στη ζωή των εκπαιδευόμενων.

Η Σ1 παραθέτει ότι η φοίτηση στο ΣΔΕ επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων σε πολλά επίπεδα, τόσο στην προσωπική τους ζωή όσο και στον επαγγελματικό τους χώρο. Αποκτώντας το απολυτήριο γυμνασίου νιώθουν ισότιμοι με τους συνανθρώπους τους, αποκτούν αυτοπεποίθηση, έχουν περισσότερες ή καλύτερες ευκαιρίες εργασίας. *«Σε επίπεδο σχέσεων*

κάνουν φίλους, αναγνωρίζονται στον περίγυρό τους, τους συμπεριφέρονται καλύτερα στη δουλειά τους, αισθάνονται ότι αξίζουν και εκείνοι». Επίσης αναφέρει ότι πολλοί από τους απόφοιτους συνεχίζουν στο χώρο της εκπαίδευσης, στο Εσπερινό Λύκειο ή Εσπερινό ΕΠΑΛ, ή ΟΑΕΔ.

Ο Σ2 έδωσε πολλές πληροφορίες απαντώντας στις συγκεκριμένες ερωτήσεις. Μίλησε αρχικά για τον δισταγμό που νιώθουν οι άνθρωποι όταν πρωτοέρχονται στο σχολείο για τις συνθήκες που πρόκειται να αντιμετωπίσουν και πως στην πορεία αλλάζει η αντιμετώπισή τους. Στη συνέχεια αναφέρθηκε στα κίνητρα που έχουν οι άνθρωποι που φοιτούν στο ΣΔΕ, ότι κυρίως έρχονται για το απολυτήριο όμως και για κοινωνική επανένταξη. Οι εκπαιδευόμενοι διαπιστώνουν κατά τη διάρκεια της φοίτησης ότι τα εφόδια που αποκτούν είναι πολλαπλά, ότι αποκτούν γνώσεις, κοινωνικές δεξιότητες, γνωρίζουν τον εαυτό τους και αποκτούν αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση. Τέλος, αναφέρει επίσης ότι πολλοί από τους απόφοιτους συνεχίζουν στο Εσπερινό Λύκειο ή Εσπερινό ΕΠΑΛ, όμως κάποιιοι σταματούν για διάφορους λόγους, ένας εκ των οποίων είναι η προχωρημένη ηλικία. Υπάρχει και ένα μικρό ποσοστό ανθρώπων που συνέχισαν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αξίζει να δούμε κάποια από τα λόγια του διευθυντή : *«Στην αρχή τους είναι πολύ δύσκολο. Όταν έρχονται και κάνουν την αίτηση είναι πάρα πολύ διστακτικοί, θα τα καταφέρω; και όχι μόνο μαθησιακά, θα μπορέσω να ανταποκριθώ γιατί έχω και υποχρεώσεις δουλεύω, έχω και άλλα και είναι και ο φόβος του σχολείου.... Έρχονται για το απολυτήριο κατά βάση, αλλά διαπιστώνουν στην πορεία ότι τα οφέλη για αυτούς ήταν πολλαπλά.... Ξεφεύγουνε, μαθαίνουνε πράγματα, ακούνε πράγματα. Κερδίζουν οι ίδιοι, κερδίζουν σε γνώση, σε αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση.... Εντάξει, το απολυτήριο γυμνασίου και γνώσεις, ευρύτερες γνώσεις του να μπορούν να διαχειριστούν προβλήματα καθημερινής ζωής, κοινωνικές γνώσεις, κοινωνικές δεξιότητες γιατί εδώ έχουμε και μαθήματα όπως είναι η κοινωνική εκπαίδευση, όπου εκεί μπαίνουν σε μια λογική να σκεφτόμαστε και τον εαυτό μας.»*

Η Σ3 μιλά πολύ ένθερμα για τα θετικά αποτελέσματα του ΣΔΕ στην ζωή των ανθρώπων που φοιτούν εκεί. Αναφέρει ως πρώτο όφελος την αυτοπεποίθηση που αποκτούν οι εκπαιδευόμενοι και τις σχέσεις που δημιουργούνται μέσα στο χώρο του σχολείου. Αναγνωρίζει ότι κάποιιοι έρχονται για το απολυτήριο αλλά το κέρδος είναι πολύ μεγαλύτερο. Χαρακτηριστικά, έδωσε σαν παράδειγμα την ιστορία μίας κυρίας, η οποία ήταν 60 χρονών και είχε χάσει το παιδί της. Περιγράφει την κυρία σαν μία γυναίκα που τον πρώτο χρόνο στο σχολείο ήταν απλησίαστη, αλλά τον δεύτερο χρόνο σιγά σιγά άρχισε να χαμογελά και φεύγοντας από εκεί ένιωθε μεγάλη ευγνωμοσύνη που κατάφερε να σταθεί στα πόδια της πάλι! Άρα, σύμφωνα με τα λεγόμενά της, οι απόφοιτοι του σχολείου βγαίνουν κερδισμένοι από την φοίτησή τους όχι μόνο μαθησιακά αλλά και σε προσωπικό επίπεδο. Παραθέτοντας κάποια από τα λόγια της : *«Σας λέω το πρώτο που αποκτούνε είναι αυτοπεποίθηση, ότι αξίζουν δηλαδή, φεύγουν οι άνθρωποι, έρχονται, έρχονται τρέμοντας φοβισμένοι ότι δεν θα τα καταφέρουν και φεύγουν με φτερά.... αυτοί όμως που έρχονται κάθε μέρα, αυτοί βγαίνουν κερδισμένοι και με αυτοπεποίθηση. Αυτό είναι το κυριότερο. Γιατί ένιωθαν μειονεκτικά, πριν έρθουν στο σχολείο. Εδώ δεν είναι ότι παίρνουν το απολυτήριο, είναι ότι τους δίνεις αξία και έχουν αξία οι άνθρωποι απλά δεν το έχουν ακούσει από κανέναν τους, το ακούν πρώτη φορά από μας.»*

Η Σ4 χαρακτηρίζει την φοίτηση στο ΣΔΕ καταλυτική για τους ανθρώπους, ότι ερχόμενοι στον χώρο μαθαίνουν πολλά πράγματα για τον εαυτό τους και αγαπούν το σχολείο. Φεύγοντας εκτός από γνώσεις, έχουν αποκτήσει αυτοπεποίθηση, έχουν κοινωνικοποιηθεί, έχουν κάνει φίλους, έχουν βελτιώσει τις δεξιότητές τους. Σχετικά με την συνέχεια των σπουδών τους, αναφέρει ότι ως εκπαιδευτές τους ενθαρρύνουν να συνεχίσουν στην

εκπαίδευση γιατί έτσι θα έχουν την ευκαιρία να αναβαθμιστούν επαγγελματικά. Παραθέτοντας τα λόγια της: «Όταν περνάει η πρώτη χρονιά και πάμε προς το τέλος της δεύτερης και επαναλαμβάνονται οι ερωτήσεις της αρχικής συνέντευξης, η συντριπτική πλειοψηφία λέει ότι ναι ήρθα γιατί χρειαζόμουν το χαρτί όπως το λένε, για τη δουλειά ναι, αλλά στην πορεία το αγάπησα πολύ το σχολείο και έμαθα πάρα πολλά πράγματα και χαίρομαι για αυτά που έμαθα. Δηλαδή ενώ ήταν χρηστικός ο ρόλος στην αρχή, μετά αλλάζει εντελώς..... Φεύγουν με τα τυπικά εφόδια, αλλά φεύγουν θωρακισμένοι σε πολλά επίπεδα, φεύγουν με πολύ μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, έχοντας κοινωνικοποιηθεί αρκετά, έχοντας γνωρίσει, έχοντας κάνει δυνατές φιλίες και φεύγουν και με πολλά εφόδια στο επίπεδο των γνώσεων στο προσωπικό επίπεδο.»

Ο Σ5 συμφωνεί με τους προηγούμενους στον θετικό αντίκτυπο που έχει το ΣΔΕ στη ζωή των ανθρώπων που φοιτούν εκεί. Θεωρεί σημαντικό το ότι αυτοί οι άνθρωποι μαθαίνουν πολλά περισσότερα πράγματα στο χώρο εκτός από γνώσεις. Μαθαίνουν πράγματα για τον εαυτό τους, για την επικοινωνία τους με τους άλλους, αποκτούν αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση και αυτό είναι κάτι που δεν περίμεναν. Συγκεκριμένα λέει: «Παίρνουν πάρα πολύ μεγάλη ώθηση. Επειδή σας είπα ότι το σχολείο ασχολείται πολύ με την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση. Έτσι σίγουρα επηρεάζονται σε όλη τη ζωή τους, θα νιώθουν πάρα πολύ καλύτερα..... Αυτό όμως νομίζω που τους κάνει πολύ μεγάλη έκπληξη, όπως είπα και νωρίτερα είναι ότι το σχολείο αυτό δεν είναι απλά μαθαίνω 5 πράγματα, μαθαίνω να επικοινωνώ με τον εαυτό μου, μαθαίνω να επικοινωνώ με τους άλλους ανθρώπους, μαθαίνω να γίνομαι καλύτερος, μαθαίνω να αποκτώ ουσία στη ζωή μου.» Σχετικά με την συνέχεια των σπουδών τους, ο ίδιος αναφέρει ότι κάποιοι συνεχίζουν σε ΕΠΑΛ ή σε εσπερινό Λύκειο με ελάχιστους να συνεχίζουν στο πανεπιστήμιο και άλλοι δεν συνεχίζουν στην εκπαίδευση καθώς η φιλοσοφία των υπόλοιπων σχολείων δεν είναι ίδια με αυτή των ΣΔΕ.

Ο θεσμός των ΣΔΕ, απαραίτητος στην Ελλάδα - Πιθανές αλλαγές

Τελειώνοντας την συνέντευξη οι συνεντευξιαζόμενοι είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν την άποψη τους για την αναγκαιότητα του θεσμού στην ελληνική κοινωνία και να προτείνουν πιθανές αλλαγές βασισμένοι στην εμπειρία τους. Όλοι οι ερωτηθέντες συμφωνούν ότι ο θεσμός των ΣΔΕ είναι απαραίτητος απαρτιμώντας διαφορετικούς λόγους. Η Σ1 εξηγεί ότι το ΣΔΕ βοηθάει λίγο στην εξάλειψη του κοινωνικού –οικονομικού αποκλεισμού ομάδων ατόμων, ανέργων, μεταναστών, προσφύγων. Ο Σ2 ταυτοποιεί το ΣΔΕ με την κοινωνική επανένταξη καθώς οι απόφοιτοι παίρνοντας το απολυτήριο έχουν την ευκαιρία να διεκδικήσουν θέσεις εργασίας. Η Σ3 περιγράφει το σχολείο ως πρότυπο για τα άλλα σχολεία της τυπικής εκπαίδευσης διότι οι μαθητές έρχονται με χαρά! Η Σ4 πιστεύει ότι ο θεσμός των ΣΔΕ είναι απολύτως απαραίτητος γιατί η Ελλάδα είναι ένα σταυροδρόμι εθνών και πάντα θα έρχονται άνθρωποι που θα θέλουν να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία, όπως πρόσφυγες ή Ρομά. Και ο Σ5 δηλώνει ότι όσο υπάρχουν άνθρωποι που δεν έχουν τελειώσει το γυμνάσιο δηλαδή την υποχρεωτική εκπαίδευση ο θεσμός των ΣΔΕ είναι απαραίτητος.

Στην ερώτηση αν κάτι θα ήθελαν να αλλάξει οι απαντήσεις ποικίλλουν. Η Σ1 αναφέρει ότι θα χρειαζόταν επιμόρφωση των εκπαιδευτικών όπως γινόταν τα πρώτα χρόνια λειτουργίας των ΣΔΕ. Ο Σ2 θεωρεί εξαιρετική την φιλοσοφία του σχολείου και θα ήθελε επιπλέον μηχανισμούς για να βελτιωθεί ακόμη περισσότερο στην πράξη. Η Σ3 θεωρεί σημαντικό να υπάρχει ένας σταθερός πυρήνας εκπαιδευτών στο σχολείο ώστε να υπάρχει μία συνέχεια από ανθρώπους που γνωρίζουν το χώρο καλά και μπορούν να περάσουν τη φιλοσοφία του στους ωρομίσθιους εκπαιδευτές. Η Σ4 τονίζει ότι είναι σημαντικό το κράτος να στηρίζει οικονομικά την μετακίνηση των εκπαιδευόμενων που έρχονται από μακριά. Επίσης θεωρεί σημαντικό το ΣΔΕ να αντιμετωπίζεται όπως τα υπόλοιπα σχολεία και να έχει την

υλικοτεχνική υποδομή που έχουν και εκείνα. Ο Σ5 προτείνει το σχολείο να γίνει ακόμη περισσότερο βιωματικό, με πιο πολλές δράσεις. Επίσης, θα ήθελε να υπάρχουν περισσότερα καλλιτεχνικά μαθήματα, ίσως και γυμναστική.

Συμπεράσματα από τους εκπαιδευτές

Στο σύνολο της συνέντευξης οι εκπαιδευτές περιγράφουν το ΣΔΕ ως ένα πολύ ευχάριστο χώρο εργασίας και εκπαίδευσης. Σε όλη τη διάρκεια των συνεντεύξεων, οι συμμετέχοντες εκφράζονται για τον χώρο πολύ θετικά όχι μόνο με τα λόγια τους αλλά και με τον τόνο της φωνής τους, με τις κινήσεις των χεριών τους, με επιφωνήματα και χαμόγελα! Από τα λεγόμενά τους γίνεται κατανοητό ότι νιώθουν τυχεροί που βρίσκονται σε αυτό τον διαφορετικό χώρο εκπαίδευσης και δεν επιθυμούν να επιστρέψουν σε κάποιο άλλο σχολείο τυπικής εκπαίδευσης. Απαντώντας στις ερωτήσεις απαριθμούν τα οφέλη του ΣΔΕ για τους ανθρώπους που φοιτούν εκεί οι οποίοι κερδίζουν πολλά περισσότερα από το απολυτήριο γυμνασίου για το οποίο αρχικά ξεκινούν τη φοίτηση στο σχολείο. Επιπλέον νιώθουν ότι κερδίζουν πολλά και οι ίδιοι στην προσπάθειά τους να διδάξουν τους ενήλικες μαθητές του ΣΔΕ και γνωρίζοντας ότι προσφέρουν όχι μόνο γνώσεις αλλά και πολλά εφόδια σε προσωπικό επίπεδο!

ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΙ

Όλοι οι εκπαιδευόμενοι που έλαβαν μέρος στις συνεντεύξεις εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα ή με συμβάσεις του Δήμου. Όλοι και όλες συμμετείχαν εθελοντικά στην διαδικασία των συνεντεύξεων και με προθυμία. Στο ξεκίνημα της συνέντευξης υπήρχε κάποια αμηχανία η οποία όμως κατά τη διάρκεια της συζήτησης σιγά σιγά εξαφανιζόταν και συμμετείχαν ενεργά δίνοντας την δική τους οπτική για τα ΣΔΕ.

Πώς έμαθαν για το ΣΔΕ – Λόγοι φοίτησης

Αρχικά οι εκπαιδευόμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν στην ερώτηση πώς έμαθαν για το συγκεκριμένο σχολείο και γιατί επέλεξαν να φοιτήσουν σε αυτό. Οι απαντήσεις ήταν πανομοιότυπες, όλοι και όλες έμαθαν για το σχολείο από την οικογένειά τους, τους φίλους τους ή συναδέλφους στο χώρο εργασίας τους και αντίστοιχα οι ίδιοι άνθρωποι τους προέτρεψαν να εγγραφούν και να φοιτήσουν. Επίσης όλοι και όλες δηλώνουν ότι αρχικά επέλεξαν να φοιτήσουν στο ΣΔΕ γιατί χρειάζονται το απολυτήριο γυμνασίου κυρίως για επαγγελματικούς λόγους. Είτε για μισθολογική εξέλιξη, είτε για αναβάθμιση στο χώρο εργασίας, είτε για συμμετοχή σε επιδοτούμενα σεμινάρια. Μόνο μία εκπαιδευόμενη, η οποία είναι αλβανικής καταγωγής, δηλώνει ότι ήθελε να έρθει στο σχολείο επειδή είχε ανάγκη να κάνει κάτι για την ίδια και επειδή ήθελε να βελτιώσει την γλώσσα. Παρατίθενται κάποια λόγια από τις απαντήσεις των συνεντευξιζόμενων.

Σ1 *«Η γυναίκα μου το είχε μάθει γιατί δούλευε και της είχαν πει δίχως το δικό σου χαρτί δεν μπορείς να πας και για δουλειά.»*

Σ2 *«Και μου λέει κάποια συναδέλφισσα από την Αθήνα, μου λέει, δεν δοκιμάζεις το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας και ήρθα, έμαξα, το βρήκα και ήρθα κατευθείαν.»*

Σ3 *«Από μία φίλη μου.»*

Σ4 «Έλα όμως που η στιγμή έφτασε. Το χρειάστηκα(το απολυτήριο) για τα σεμινάρια και έχασα πολλά μέχρι σήμερα.»

Σ5 «Και μετά μου λέει «μαμά πρέπει να πας εκεί γιατί δεν έχεις άλλα περιθώρια». Και έτσι και ήρθα!»

Σ6 «Μια φίλη που δουλεύαμε μαζί με συμβούλεψε να πάω στο σχολείο γιατί εγώ έχω τελειώσει μόνο δημοτικό.»

Σ7 «Περισσότερο ήθελα επειδή το είχα ανάγκη, επειδή τόσα χρόνια με τα παιδιά στο σπίτι, ήθελα να κάνω κάτι για μένα.»

Προσδοκίες- Δυσκολίες στο σχολείο

Στη συνέχεια ακολούθησαν ερωτήσεις σχετικά με το πώς περίμεναν οι εκπαιδευόμενοι την κατάσταση στο σχολείο και αν υπήρχαν δυσκολίες όταν πρωτοήρθαν. Όλοι και όλες απαντούν ότι ήρθαν στο σχολείο φοβισμένοι θεωρώντας ότι τα πράγματα θα είναι δύσκολα, ότι πιθανόν η κατάσταση να είναι όπως ήταν στα παιδικά τους χρόνια με αυστηρούς καθηγητές και αρκετό διάβασμα. Όμως ερχόμενοι στον χώρο διαπίστωσαν από την αρχή ότι τα πράγματα ήταν διαφορετικά από την εικόνα που είχαν στο μυαλό τους. Δεν αντιμετώπισαν δυσκολίες και συνειδητοποίησαν ότι πρόκειται για ένα περιβάλλον μάθησης που δεν θύμιζε εκείνο των παιδικών τους χρόνων. Ένιωσαν από την αρχή ευχάριστα στο σχολείο χάρη στην υποδοχή και την καλή διάθεση των καθηγητών αλλά και χάρη στην στήριξη των συμμαθητών τους. Συγκεκριμένα οι συμμετέχοντες παραθέτουν :

Σ1: «Είχαμε στο νου μας στην αρχή που ήρθαμε ότι θα βρούμε προβλήματα».

Σ2: «Όταν πρωτοήρθα στην αρχή φοβόμουν, δηλαδή είχα δισταγμό, να πάω να μην πάω, αλλά μου άρεσε πάρα πολύ.»

Σ5: «Είχα αγχωθεί πάρα πολύ, δεν ήξερα τι με περιμένει. Μαθήτριά ζανά..... Γιατί τώρα είναι και η ηλικία, είχα μάθει τόσα χρόνια να δουλεύω. Ήταν πολύ δύσκολο, δηλαδή το πρώτο καιρό έλεγα πως θα 'ναι, μπορεί να πάω και να φύγω, να μην καθίσω καν, αλλά τελικά το περιβάλλον είναι άψογο.»

Σ6: «Εγώ να σας πω την αλήθεια περίμενα να είναι πολύ δύσκολα τα πράγματα. Να διαβάζω πολύ και να είναι πιο αυστηροί οι καθηγητές. Όπως ήταν στα παιδικά μου χρόνια, αλλά καμία σχέση. Ήρθαμε εδώ. Από την πρώτη μέρα κιόλας μπήκαμε στο κλίμα, δηλαδή μας υποδέχτηκαν με τον καλύτερο τρόπο. Μετά γνωριστήκαμε, μέρα με τη μέρα που κυλούσε ήτανε όλο και διαφορετικά. Τώρα στεναχωριόμαστε πάρα πολύ που θα φύγουμε.»

Μαθησιακοί στόχοι

Οι επόμενες ερωτήσεις είχαν σχέση με τις γνώσεις που περίμεναν οι εκπαιδευόμενοι ότι θα αποκτήσουν κατά την διάρκεια της φοίτησής τους και κατά πόσο είναι ικανοποιημένοι από τις γνώσεις που λαμβάνουν. Οι περισσότεροι δεν είχαν συγκεκριμένες προσδοκίες μάθησης, δηλαδή δεν ήξεραν τι περίμεναν να μάθουν. Δεν γνώριζαν καν πώς ακριβώς θα είναι το σχολείο, αλλά υπήρχε ένας φόβος ότι θα είναι δύσκολα τα πράγματα σε μαθησιακό επίπεδο. Όμως όλοι και όλες απάντησαν με ενθουσιασμό για τις γνώσεις που έχουν αποκομίσει από τη φοίτησή τους με το όφελος για τον καθένα να είναι διαφορετικό.

Ο Σ1 αναφέρει ότι το σχολείο τον έχει βοηθήσει στις κοινωνικές του σχέσεις: *«Να μιλάμε πιο ωραία, να μιλάμε πιο ωραία στον κόσμο που πηγαίνουμε γιατί έχουμε και εμείς να κάνουμε με κόσμο.»*

Ο Σ2 προσδιορίζει γνώσεις που έχει αποκτήσει σε συγκεκριμένα μαθήματα: *«Δηλαδή εμένα μου άρεσαν πολύ τα μαθηματικά, δηλαδή φρεσκάρω τις γνώσεις μου. Αλλά και σε όλα τα μαθήματα, ιστορία και κάποια αγγλικά. Σε όλα που δεν το περίμενα να πάρω πράγματα.»*

Η Σ3 αναγνωρίζει ότι έχει κερδίσει πολλά πράγματα σε επίπεδο γνώσεων αλλά και σε αυτοπεποίθηση, ότι έχει ανακαλύψει πράγματα για τον εαυτό της μέσα στο ΣΔΕ : *«Πολλά πράγματα! Σε επίπεδο γνώσεων και σε επίπεδο αυτοπεποίθησης. Είναι πολύ σημαντικό. Γιατί έρχεσαι εδώ 'κουμπωμένος' μαζεμένος ,δεν ξέρεις, έχεις περάσει δύσκολα, φαίνεσαι μπροστά στα παιδιά σου άσχετος. Και εδώ ξετυλίγεται σιγά σιγά ένας εαυτός που δεν το ήξερα ότι θα νιώθω έτσι.»*

Η Σ4 δηλώνει ευχαριστημένη με τις γνώσεις που έχει αποκτήσει και αναφέρει συγκεκριμένα τα Αγγλικά που έχει τύχει να τα χρειαστεί στην δουλειά της : *«Ναι, και Αγγλικά που αρχίζω και μαθαίνω και αρκετά.»*

Η Σ5 εκφράζει την ικανοποίηση της για τις γνώσεις που έχει αποκτήσει και ιδιαίτερα στα μαθηματικά, αλλά αναγνωρίζει ότι έχει βελτιωθεί ευρύτερα: *«Όπως σας είπα μαθηματικά, ιστορία γνώριζα, είχα γνώσεις αλλά βέβαια έμαθα πολύ καλύτερα.»*

Η Σ6 περιγράφει την βελτίωση που νιώθει σε σχέση με την συστολή που ένιωθε να βρεθεί και να διαβάσει μπροστά σε κόσμο που τώρα νιώθει ότι μπορεί να το κάνει άνετα. Συμπληρώνει ότι καταλαβαίνει περισσότερα πράγματα γενικά: *«εγώ προσωπικά ντρεπόμουν πάρα πολύ να διαβάζω μπροστά σε κόσμο. Αλήθεια. Τώρα διαβάζω άνετα, δηλαδή αν μου πει κάποιος διάβασε ένα κείμενο θα το διαβάσω και δεν το έκανα αυτό με τίποτα, τώρα το κάνω. Καταλαβαίνω κάποια πράγματα από την ιστορία που δεν καταλάβαινα. Τώρα έχω μπει στο πνεύμα.»*

Η Σ7 δηλώνει ότι έχει αποκομίσει οφέλη μαθαίνοντας καλύτερα την ελληνική γλώσσα καθώς η ίδια έχει αλβανική καταγωγή, όμως της αρέσουν και πολλά άλλα πράγματα που μαθαίνει στο σχολείο: *«Περισσότερα στη γλώσσα γιατί δυσκολεύομαι. Στην αρχή ερχόμουνα περισσότερες ώρες και κάθε μέρα, αφού είχα περισσότερο χρόνο, ξεκίνησα να μαθαίνω περισσότερα πράγματα.»*

Σχέσεις ανάμεσα σε εκπαιδευτές - εκπαιδευόμενους

Συνολικά όλοι οι εκπαιδευόμενοι μίλησαν πολύ ένθερμα για τις σχέσεις μεταξύ τους αλλά και για τις σχέσεις τους με τους εκπαιδευτές. Όπως και με τους εκπαιδευτές, ήταν φανερό κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων το καλό κλίμα που επικρατεί στο σχολείο καθώς δεν υπήρξε ούτε ένα αρνητικό σχόλιο! Όλοι απαντούν ότι οι σχέσεις ανάμεσα στους ίδιους και τους εκπαιδευτές είναι πολύ καλή, μάλιστα χρησιμοποιούν λέξεις και φράσεις όπως : Σ1: *«είναι περίφημοι»*, Σ2 :*«τέλεια»*, Σ3 *«είναι πάρα πολύ καλοί όλοι τους»*, Σ4 *«Τους νιώθουμε οικογένεια!»*, Σ5 *«Είναι υπέροχοι άνθρωποι όλοι»*, Σ6 *«άψογη»*, Σ7 *«είναι ωραία, περνάμε καλά!»*. Αντίστοιχα, στην σχέση μεταξύ τους απαντούν με ενθουσιασμό και συμφωνούν στο ότι υπάρχει ένα 'δέσιμο' ανάμεσά τους. Περιγράφουν την τάξη τους σαν ομάδα και τονίζουν ότι υπάρχει σεβασμός και αλληλοϋποστήριξη ανάμεσά τους.

Σ2: «Σαν μαθητές, είμαστε πολύ δεμένοι από πέρυσι....., δεν έχει παρεξηγηθεί κανείς με κανέναν.» Σ4:
«είμαστε σαν οικογένεια, είμαστε μια ομάδα, βοηθάμε ο ένας τον άλλον...» Σ5:
«Είμαστε ένα τμήμα πολύ αγαπημένο. Ναι, κάνουμε τις πλάκες μας και περνάμε πολύ ωραία.»
Σ6: «Πολύ καλή, πολύ φιλική, πολύ αγάπη. Και σεβασμός ο ένας με τον άλλον.... Είμαστε γενικά μια ομάδα.»

Η φοίτηση στο ΣΔΕ - Επιδιώξεις εκπαιδευόμενων - Επιλογές μετά τις σπουδές

Στη συνέχεια υπήρξε μία σειρά ερωτήσεων σχετικά με το πόσο επηρεάζεται η ζωή των εκπαιδευόμενων με την φοίτησή τους στο ΣΔΕ, τι επιδιώκουν με την φοίτηση τους και τι σκοπεύουν να κάνουν μετά τις σπουδές τους. Ο ίδιος άξονας ερωτήσεων δόθηκε και στους εκπαιδευτές και διακρίνονται κοινά στοιχεία στις απαντήσεις τους, όλοι συμφωνούν ότι έχει επηρεαστεί η ζωή τους και η καθημερινότητά τους με στόχο ένα καλύτερο μέλλον. Οι περισσότεροι απαντούν ότι υπάρχουν δυσκολίες ως προς το χρόνο που διαθέτουν στο ΣΔΕ καθώς παράλληλα εργάζονται ή έχουν οικογένεια και έτσι δεν είναι εύκολο να διαχειριστούν το χρόνο τους. Οι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν ότι ο βασικός στόχος της φοίτησής τους στο ΣΔΕ είναι το απολυτήριο Γυμνασίου, το «χαρτί» όπως χαρακτηριστικά το αναφέρουν, παρόλα αυτά στην πορεία της χρονιάς συνειδητοποίησαν πόσα περισσότερα έχουν πετύχει. Όσο αναφορά τις επιλογές τους μετά την αποφοίτηση τους, οι απαντήσεις ποικίλουν ανάλογα με την ηλικία και τις συνθήκες ζωής του καθενός και της καθεμιάς ξεχωριστά. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι οι περισσότεροι θα ήθελαν να συνεχίσουν στην επόμενη βαθμίδα εκπαίδευσης αλλά δεν είναι σίγουροι αν θα καταφέρουν να κάνουν αυτό το βήμα εξαιτίας των παραπάνω λόγων. Αναφέρονται παρακάτω πιο συγκεκριμένα πως νιώθουν.

Ο Σ1 αναφέρει ότι ελπίζει σε μια καλύτερη θέση εργασίας και ότι η οικογένειά του θα επηρεάσει την απόφαση να συνεχίσει ή όχι στην εκπαίδευση. Ο Σ2 περιγράφει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει καθημερινά για να φοιτά στο σχολείο καθώς έρχεται από περιοχή εκτός Ιωαννίνων. Επίσης αναφέρει ότι δεν μπορεί να συνεχίσει σε σπουδές, νιώθει ότι η ηλικία και οι υποχρεώσεις του δεν το επιτρέπουν. Η Σ3 τονίζει ότι η ζωή της έχει επηρεαστεί θετικά με εξαίρεση το γεγονός ότι δεν ξεκουράζεται αρκετά. Εκ μέρους της υπάρχει η επιθυμία να συνεχίσει τις σπουδές της όμως γνωρίζει ότι θα υπάρξουν δυσκολίες σε αυτό το ενδεχόμενο εγχείρημα. Νιώθει όμως ότι γι αυτήν είναι μια δεύτερη ευκαιρία στη ζωή της και θα απογοητευτεί αν δεν συνεχίσει. Η Σ4 περιγράφει την ζωή της ως πιο κουραστική αλλά τονίζει ότι έπρεπε να ολοκληρώσει την φοίτηση της και να πάρει το απολυτήριο γυμνασίου. Ακόμη σκέφτεται να συνεχίσει στην επόμενη βαθμίδα εκπαίδευσης στο εσπερινό ΕΠΑΛ όμως προβληματίζεται σε σχέση με το ωράριο και την δουλειά της. Η Σ5 αναφέρει ότι έχει αλλάξει συνήθειες στην ζωή της για να παρακολουθεί τα μαθήματα και της είναι σχετικά πιο εύκολο επειδή δεν εργάζεται και το παιδί της έχει μεγαλώσει. Παρόλα αυτά δεν σκοπεύει να συνεχίσει στην εκπαίδευση. Η Σ6 αναγνωρίζει ότι η ζωή της επηρεάζεται από την φοίτησή της στο ΣΔΕ κυρίως σε σχέση με τα παιδιά της όμως ήθελε να φοιτήσει στο σχολείο και για το απολυτήριο αλλά και επειδή το ένιωθε σαν εσωτερική ανάγκη. Μετά από το ΣΔΕ σκέφτεται σοβαρά να συνεχίσει στο εσπερινό λύκειο ή το εσπερινό ΕΠΑΛ αρκεί να έχει βοήθεια με τα παιδιά της. Η Σ7 επίσης αναφέρει δυσκολίες στην φοίτηση σε σχέση με την οικογένειά της, ότι είναι δύσκολο να λείπει από τα παιδιά της αρκετές ώρες και αυτό είναι ίσως ο μόνος ανασταλτικός παράγοντας για να συνεχίσει τις σπουδές της.

Οφέλη από την φοίτηση – (Θετικές) εμπειρίες

Οι εκπαιδευόμενοι θεωρούν ότι έχουν βγει κερδισμένοι από την φοίτηση τους στο ΣΔΕ και το κέρδος είναι διαφορετικό για τον καθένα. Ο Σ1 παραθέτει ότι μαθαίνει κανείς πολλά

πράγματα από το σχολείο και δεν γίνεται χωρίς αυτό. Ο Σ2 επίσης αναφέρει τις γνώσεις που κερδίζει κανείς αλλά και τις φιλίες που δημιουργήθηκαν στο χώρο του σχολείου. Η Σ3 θεωρεί την φοίτηση στο σχολείο μια δεύτερη ευκαιρία στην εκπαίδευση και νιώθει τυχερή για όλους τους ανθρώπους που έχει γνωρίσει στον χώρο αυτό. Ακόμη ως κέρδος αναγνωρίζει ότι το σχολείο έχει ανεβάσει την αυτοπεποίθησή της. Η Σ4 προσθέτει ότι εκτός από τις γνώσεις, έχει κερδίσει συμμετέχοντας σε διάφορα project και δραστηριότητες από τις οποίες μαθαίνουν πολλά. Η Σ5 συμφωνεί με τους προηγούμενους στις γνώσεις αλλά και στην γνωριμία με τους συμμαθητές και τους καθηγητές. Η Σ6 επαναλαμβάνει για τις γνώσεις και νιώθει ότι έχει κερδίσει σε επίπεδο κοινωνικοποίησης με άλλα άτομα. Η Σ7 αναφέρει το ΣΔΕ σαν μια δεύτερη ευκαιρία στην ζωή της και δεν μπορεί να ξεχωρίσει αν το μεγαλύτερο κέρδος είναι στα πράγματα που έμαθε ή στις φιλίες και στην επαφή με πολλούς άλλους διαφορετικούς ανθρώπους. Κάποια από τα λόγια των εκπαιδευομένων παρατίθενται στην συνέχεια:

Σ1 : *«Χωρίς το σχολείο δεν γίνεται τίποτε, μαθαίνεις πολλά πράγματα, πάρα πολλά.»*

Σ2 : *«Γνωριμίες, φίλους. Πολλούς φίλους. Και γνώσεις. Κάποια πράγματα που δεν ήξερα.»*

Σ3 : *«γιατί να μην έχουμε μια δεύτερη ευκαιρία; Για όλα υπάρχει μια δεύτερη ευκαιρία, γιατί να μην υπάρχει στην εκπαίδευση; ...Αυτή η πόρτα που μπαίνουμε μέσα εκεί, κάτι έχει που μας μαγεύει. Μου ανέβασε πάρα πολύ την αυτοπεποίθησή το σχολείο.»*

Σ4 : *«Πολλά σε θέματα εκπαίδευσης και αυτά που μαθαίνουμε πολλά πράγματα και τα πρότζεκτ που κάνουμε....γενικά έχουμε φτάσει σε ένα σημείο να μαθαίνουμε κάποια πράγματα τα οποία δεν περίμενα ...και κάνουμε αρκετές δραστηριότητες.»*

Σ5 : *«Είπα τις γνώσεις και την γνωριμία στο σύνολο. Και τους μαθητές και τους υπέροχους καθηγητές.»*

Σ6 : *«Κοινωνικοποίηση πολύ με άλλα άτομα. Έχει φύγει λίγο αυτή η ντροπή μου. Και γνώσεις πήραμε.»*

Σ7 : *«είναι λίγο από όλα, δηλαδή όταν λέω λίγο από όλα, δηλαδή κερδίζω λίγο σε όλα και στα μαθήματα και στις φίλες και μαθαίνεις και μια άλλη ιστορία, μαθαίνεις πολλά και από τους άλλους.»*

Όταν ζητήθηκε από τους εκπαιδευόμενους να αναφέρουν μία θετική εμπειρία, τους φάνηκε δύσκολο να το κάνουν γιατί δεν μπορούσαν να επιλέξουν κάτι από όλα αυτά που έχουν βιώσει κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους. Οι εκπαιδευόμενοι εκφράζουν θετικά συναισθήματα για την φοίτησή τους στο σχολείο και αναφέρονται στην εμπειρία της μάθησης η οποία ωφέλησε διαφορετικά τον καθένα, στις φιλίες που δημιουργήθηκαν στο χώρο του σχολείου, στις δράσεις και τις γιορτές που έχουν λάβει μέρος, στις κουβέντες που έχουν ανταλλάξει με συμμαθητές και καθηγητές. Μάλιστα οι εκπαιδευόμενοι του δεύτερου κύκλου που ολοκληρώνουν την φοίτηση τους στο σχολείο νιώθουν ότι θα τους λείψει η ατμόσφαιρα και το «παρεάκι» που είχε δημιουργηθεί. Αξίζει να παρατεθούν κάποιες από τις απαντήσεις :

Σ2: *«Τα πειράγματα που κάνουμε μεταξύ μας, οι γιορτές που έχουν γίνει, πολλές γιορτές έχουμε κάνει, πολλές εκδρομές έχουμε πάει, πολλά πράγματα έχουμε δει στις εκδρομές, δηλαδή όλα όσα έχουν γίνει.»*

Σ3: «Πάρα πολύ ωραίες στιγμές μέσα στην τάξη. Συζήτηση, πράγματα που λέμε, τις γιορτές που κάναμε εδώ στο σχολείο φέτος, μαζευτήκαμε όλοι, έχουμε και τους μουσικούς εδώ πέρα. Δηλαδή περνάμε τέλεια!»

Σ5: «Δεν μπορώ να ξεχωρίσω κάτι, είναι όλο το πακέτο υπέροχο, και από τους μαθητές και τους καθηγητές. Έχουμε περάσει ωραία.»

Σ7: «Είναι πολλές(στιγμές). Πολλές, γιατί κάθε μέρα προσπαθώ κάθε μέρα να το ζήσω, έτσι όπως την πρώτη μέρα που ήρθα εδώ.»

Ο θεσμός των ΣΔΕ, απαραίτητος στην Ελλάδα - Πιθανές αλλαγές

Στο τέλος της συνέντευξης οι εκπαιδευόμενοι ρωτήθηκαν κατά πόσο πιστεύουν ότι ο θεσμός των ΣΔΕ είναι απαραίτητος στην ελληνική κοινωνία και αν θα άλλαζαν κάτι. Στο σύνολό τους απαντούν χωρίς δισταγμό ότι το ΣΔΕ είναι ένα σχολείο απαραίτητο στην ελληνική κοινωνία καθώς δίνει μια δεύτερη ευκαιρία στη μάθηση. Αναγνωρίζουν ότι το ΣΔΕ έχει προσφέρει πολλά στους ίδιους και συνεπώς μπορεί να προσφέρει πολλά και σε άλλους ανθρώπους που δεν είχαν την ευκαιρία να ολοκληρώσουν την εκπαίδευσή τους αλλά χάρη στην ύπαρξη του συγκεκριμένου σχολείου έχουν μια ακόμη ευκαιρία να το κάνουν. Αναφέρουν ως σημαντικό το γεγονός ότι ένας άνθρωπος μπορεί σε όποια ηλικία ή συνθήκη ζωής να μπορέσει να πάρει το απολυτήριο του γυμνασίου, το οποίο είναι σημαντικό τόσο σε επίπεδο γνώσεων όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο. Έχοντας το «χαρτί», όπως το αναφέρουν, νιώθουν ισάξιοι με τους συνανθρώπους τους στην κοινωνία και ταυτόχρονα μπορούν να διεκδικήσουν καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση και συνεπώς καλύτερη ζωή για τους ίδιους και τις οικογένειές τους. Ερωτώμενοι αν θα άλλαζαν κάτι, δεν έχουν κάτι να προτείνουν, δηλώνουν ευχαριστημένοι από τον χώρο, τους εκπαιδευτές, τα μαθήματα, από όλο το πλαίσιο λειτουργίας του συγκεκριμένου ΣΔΕ.

Ακολουθούν λόγια που χρησιμοποιούν απαντώντας στην ερώτηση αν ο θεσμός του ΣΔΕ είναι απαραίτητος στην ελληνική κοινωνία :

Σ1 : «Οπωσδήποτε.»

Σ2 : «Είναι πολύ χρήσιμος.»

Σ3 : «Ε, ναι! Γιατί υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που δυσκολεύτηκαν σε αυτή τη σωστή ηλικία που πάνε σχολείο και δεν τα κατάφεραν για τους δικούς τους λόγους. Και γιατί να μην έχουμε μια δεύτερη ευκαιρία;»

Σ4 : «Ναι. Διευκολύνει κατ' αρχήν που είναι αυτές τις ώρες, δεν δυσκολεύουν τα μαθήματα να το λέω κι έτσι..... Αλλά πιστεύω ότι για πολύ κόσμο ότι δίνει μια ευκολία.»

Σ5 : «Και βέβαια. Θα το έλεγα, γιατί εγώ μετά από τόσα χρόνια ξαναήρθα στο σχολείο.... Αυτό χρειαζόμουν το απολυτήριο και μου δόθηκε η ευκαιρία ξανά να έρθω να πάρω απολυτήριο.»

Σ6 : «Είναι πολύ σημαντικός.»

Σ7 : «Εγώ λέω και εκεί που δεν υπάρχει πρέπει να υπάρχει, να γίνει.... Είναι καλό για τους ανθρώπους που δεν μπορούσαν με την πρώτη ευκαιρία να τελειώσουν το σχολείο, να έχουν μια δεύτερη ευκαιρία στη ζωή.»

Συμπεράσματα από τους εκπαιδευόμενους

Όλοι οι εκπαιδευόμενοι που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις μιλάνε με ενθουσιασμό για το ΣΔΕ και δηλώνουν πολύ ευχαριστημένοι με τον χώρο που βρίσκονται. Πρόκειται για ανθρώπους οι οποίοι βρέθηκαν εκεί για να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση, να πάρουν δηλαδή το απολυτήριο του γυμνασίου, μέσω του οποίου επιδιώκουν μία δεύτερη ευκαιρία στη ζωή τους. Προσδιορίζουν αυτή την ευκαιρία κυρίως στον επαγγελματικό χώρο, όμως ταυτόχρονα επιθυμούν να τελειώσουν τις σπουδές τους και για την προσωπική τους βελτίωση και την κοινωνική τους ένταξη. Οι συνεντευξιζόμενοι αναγνωρίζουν τα οφέλη της φοίτησής τους σε πολλά επίπεδα εκτός του μαθησιακού και νιώθουν ευγνώμονες που παρακολουθούν τα μαθήματα στο ΣΔΕ. Έχοντας γίνει μαθητές ξανά, έχουν την ευκαιρία να συναναστρέφονται με άλλους ανθρώπους που έχουν τον ίδιο στόχο, να συμμετέχουν σε δράσεις, να παίρνουν μέρος σε συζητήσεις κατά τη διάρκεια των οποίων μαθαίνουν τον εαυτό τους και τους άλλους καλύτερα. Τέλος, οι εκπαιδευόμενοι νιώθουν ότι στο χώρο του ΣΔΕ απέκτησαν αυτοπεποίθηση και εφόδια για να επιδιώξουν μια καλύτερη ποιότητα ζωής!

Γενικά συμπεράσματα

Ο ρόλος των ΣΔΕ και η σημασία τους για την ζωή των ενηλίκων εκπαιδευόμενων είναι καθοριστικός. Οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι έχουν την ευκαιρία να επανασυνδεθούν με το εκπαιδευτικό σύστημα και να αποκτήσουν το απολυτήριο Γυμνασίου, το οποίο είναι μέρος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Κατά τη διάρκεια των σπουδών τους και με την ολοκλήρωσή τους, οι ίδιοι οι εκπαιδευόμενοι συνειδητοποιούν ότι τα οφέλη είναι πολύ περισσότερα σε προσωπικό επίπεδο.

Στο 1ο ερευνητικό ερώτημα μελετήθηκαν οι απόψεις των ερωτηθέντων για τα κυριότερα κίνητρα συμμετοχής των εκπαιδευόμενων στα ΣΔΕ. Το βασικό κίνητρό που αναδεικνύεται είναι η εύρεση εργασίας ή η βελτίωση της επαγγελματικής τους κατάστασης με την απόκτηση του πιστοποιητικού σπουδών. Ακολουθεί η τάση συνέχισης του σχολείου ως μέσο προσωπικής εξέλιξης και βελτίωσης της προσωπικής και της κοινωνικής τους ζωής.

Στο 2ο ερευνητικό ερώτημα μελετήθηκαν οι απόψεις των συμμετεχόντων για τα κυριότερα εμπόδια συμμετοχής των εκπαιδευόμενων στα ΣΔΕ. Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι τα σημαντικότερα εμπόδια που εμποδίζουν τους εκπαιδευόμενους να συμμετέχουν στην εκπαιδευτική δομή των ΣΔΕ είναι οι επαγγελματικές υποχρεώσεις, οι οικογενειακές υποχρεώσεις και γενικότερα η έλλειψη ελεύθερου χρόνου. Επίσης εξίσου σημαντικό εμπόδιο είναι η ανησυχία για το κατά πόσο μπορούν να συμμετέχουν στην εκπαίδευση όντας ενήλικες και ο φόβος ότι δεν θα τα καταφέρουν.

Στο 3ο ερευνητικό ερώτημα μελετήθηκαν οι απόψεις των συμμετεχόντων για τις προσδοκίες των εκπαιδευόμενων στα ΣΔΕ μετά την φοίτησή τους. Οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι μετά την φοίτηση στο ΣΔΕ θα έχουν περισσότερες ευκαιρίες σε επαγγελματικό και προσωπικό επίπεδο. Κάποιοι από αυτούς είναι αποφασισμένοι να συνεχίσουν και σε άλλες δομές εκπαίδευσης νιώθοντας πιο έτοιμοι αλλά και έχοντας περισσότερη πίστη στον εαυτό τους για να το κάνουν.

Στο 4^ο και 5^ο ερευνητικό ερώτημα μελετήθηκαν οι απόψεις των ερωτηθέντων για το πώς επηρεάζεται η ποιότητα ζωής των εκπαιδευόμενων και πώς συμβάλει η φοίτηση στο ΣΔΕ στην ένταξή τους στην κοινωνία. Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι η φοίτηση στο ΣΔΕ επιδρά πάνω στα άτομα με καταλυτικό τρόπο και συμβάλει θετικά στην μετέπειτα πορεία της

ζωής τους. Επιστρέφοντας στην εκπαιδευτική διαδικασία, μαθαίνουν νέα πράγματα, συνειδητοποιώντας ότι ήδη έχουν αρκετές γνώσεις εξαιτίας των εμπειριών τους οδηγεί τους ενήλικες να αναθεωρήσουν την γνώμη που έχουν για τον εαυτό τους και να αυτοπροσδιοριστούν εκ νέου. Αποκτώντας το απολυτήριο γυμνασίου νιώθουν ότι δεν μειονεκτούν σε σχέση με τους συνανθρώπους τους, αποκτούν αυτοπεποίθηση και κοινωνικοποιούνται. Όλα αυτά οδηγούν στο να διαμορφώσουν μία διαφορετική εικόνα του εαυτού τους και νιώθοντας προσωπική ικανοποίηση να επηρεάζονται οι διαπροσωπικές τους σχέσεις καθώς και οι σχέσεις με την κοινωνία ευρύτερα.

Προτάσεις

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μελέτη περίπτωσης και διενεργήθηκε σε 5 εκπαιδευτές και 7 εκπαιδευόμενους στο ΣΔΕ Ιωαννίνων, το οποίο φέτος γιόρταζε τα 20 χρόνια λειτουργίας από την ίδρυσή του. Τα ευρήματα της έρευνας παρουσιάζουν ενδιαφέρον καθώς οι συνεντεύξεις απευθύνθηκαν και σε εκπαιδευτές και σε εκπαιδευόμενους. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι απαντήσεις σε κοινά ερωτήματα είχαν αρκετά κοινά στοιχεία και υπήρξαν αρκετές πανομοιότυπες απαντήσεις ακόμη και με την χρήση των ίδιων λέξεων, το οποίο υποδηλώνει την ταύτιση απόψεων των συμμετεχόντων. Επιπλέον η έρευνα είναι χρήσιμη καθώς εστιάζει στην συμβολή των ΣΔΕ στην ζωή των ενήλικων εκπαιδευόμενων και δύναται να συνδράμει θετικά στην καλύτερη ερμηνεία του ρόλου τους στην κοινωνική τους ένταξη. Παρόλα αυτά, πρέπει να επισημανθεί ότι το δείγμα μελέτης είναι σχετικά μικρό(12 άτομα) και ότι αφορά ένα συγκεκριμένο ΣΔΕ της χώρας. Επομένως τα συμπεράσματα δεν μπορούν να γενικευτούν στο σύνολο του πληθυσμού των ΣΔΕ της χώρας. Προτείνεται μελλοντικά μια νέα έρευνα που να συλλέξει στοιχεία από εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους σε διάφορα ΣΔΕ της επικράτειας. Προτείνεται επίσης μια μελλοντική έρευνα να εξετάσει το αποτύπωμα της φοίτησης στο ΣΔΕ στην ζωή των αποφοίτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αναστασίου, Ε. (2018) Κίνητρα για ένταξη στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και η λειτουργία τους ως κίνητρο για περαιτέρω εκπαίδευση: Απόψεις εκπαιδευομένων. *Θεσσαλονίκη : ΕΑΠ*

Απόφαση, Υ. 5953/2014. *Κανονισμός οργάνωσης και λειτουργίας των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ)*. ΦΕΚ 1861/Β/8-7-201.

Αραμπατζή, Μ. (2020). Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας και Εκπαίδευση Ενηλίκων. Μια έρευνα ΣΔΕ σωφρονιστικού καταστήματος. *Πάτρα: ΕΑΠ*

Ασημάκη, Α., Κυριαζοπούλου, Ε., & Βεργίδης, Δ. (2016). Η συμβολή των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας στο συμβολικό κεφάλαιο των εκπαιδευομένων. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 5(1), 76-89.

Βεκρής, Λ. (2003). Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: Ένα ευρωπαϊκό πειραματικό πρόγραμμα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού—η ελληνική εκδοχή. Στο Βεκρής, Λ., & Χοντολίδου, Ε., *Προδιαγραφές σπουδών για τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας*. Αθήνα: ΓΓΕΕ, 17-28.

Βερβενιώτη, Τ. (2010). Κοινωνικός Γραμματισμός. Στο Λ. Βεκρής, & Ε. Χοντολίδου. *Προδιαγραφές σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας*, 215-242.

Βεργίδης, Δ. (2000). Σχεδιασμός προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων για ειδικές κοινωνικές ομάδες.

Βεργίδης, Δ. (2001). Δια βίου εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική. Στο: *ΚΠ ΧΑΡΗΣ-ΝΒ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ-Σ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ*, 127-144.

Γιαβρίμης, Π. (2015). Εισαγωγή στην κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. *Αθήνα: Μπένος*.

Γκιάστας, Γ. (2003). Η ψυχολογία ομάδων στην εκπαίδευση ενηλίκων. *Εκπαίδευση Ενηλίκων. Συμβολή στην εξειδίκευση στελεχών και εκπαιδευτών*, 145-183.

Γούλας, Χ., & Καραλής, Θ. (2020). Δια βίου Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Θέσεις και προϋποθέσεις για μια ποιοτική επανεκκίνηση μετά την πανδημία.

Δαγδιλέλης, Β. (2010). Οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνιών και ο πληροφορικός/τεχνολογικός γραμματισμός. Στο Βεκρής, Λ., Χοντολίδου Ε.(επιμ.). *Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας*, 2.

ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ, Κ. (2021). Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ: ΚΙΝΗΤΡΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ.

Επιτροπή, Ε. (1995). Λευκή Βίβλος για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση. *Διδασκαλία και Μάθηση Προς την Κοινωνία της Γνώσης*.

Επιτροπή, Ε. (2000). Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή μέτρων που αποσκοπούσαν στην προαγωγή του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών αρχών την περίοδο 1996-1999.

Ευστράτογλου, Α. (2001). Συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και πιστοποίηση. *Διαδικασία και αποτελέσματα ΚΕΚ, 2003.*

Ζευγολάτης, Ευ. (2017). Κίνητρα και εμπόδια συμμετοχής των ενήλικων εκπαιδευομένων σε προγράμματα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης: Μια εμπειρική διερεύνηση μέσα από την οπτική των εκπαιδευομένων του Δημόσιου ΙΕΚ Χαλκίδας (Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία). *Πάτρα: ΕΑΠ*

ΘΑΝΟΥ, Σ. (2021) Οι προσδοκίες και οι δυσκολίες των εκπαιδευόμενων στα ΣΔΕ-Μελέτη περίπτωσης το ΣΔΕ Πρεβέζης. *Πάτρα: ΕΑΠ.*

ΙΝΕΔΙΒΙΜ , inedivim.gr/προγράμματα-δράσεις/σχολεία-δεύτερης-ευκαιρίας

ΚΑΖΤΑΡΙΔΟΥ, Α. (2007). Τα κίνητρα μάθησης ενηλίκων εκπαιδευομένων σε σχολείο δεύτερης ευκαιρίας: το παράδειγμα του ΣΔΕ Καστοριάς. *Πάτρα: ΕΑΠ.*

Καπέλλου, Β. (2012). Ο ρόλος των εκπαιδευτών ενηλίκων στην ανάσχεση των εμποδίων μάθησης στα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας: Η περίπτωση του ΣΔΕ Λαμίας.(διπλωματική εργασία). *Πάτρα: ΕΑΠ.*

Καραλής, Θ. (2010). Πολιτικές διά βίου μάθησης και διαδικασίες πιστοποίησης: σημεία τομής και εκκρεμή ζητήματα. Στο Θ. Καραλής (Επιμ.), *Διά Βίου Μάθηση και Πιστοποίηση (σσ. 29-40). Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ.*

ΚΑΡΛΗ, Δ. (2022). Κίνητρα, εμπόδια και προσδοκίες στην εκπαίδευση ενηλίκων: Σπουδαστές Τάξης Μαθητείας ΕΠΑΛ.

Κέντρο Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης (Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ) του Πανεπιστημίου Αιγαίου kedivim.aegean.gr/έννοιες-και-ορισμοί

Κεφάλια, Α. (2022). Ο θεσμός των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας. Απόψεις και στάσεις των εκπαιδευόμενων.

Κόκκοβα, Ε. (2015). Το προφίλ των εκπαιδευτικών των σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας Νομού Θεσσαλονίκης και η σύνδεσή του με τις θεωρίες εκπαίδευσης ενηλίκων.

Κόκκος, Α. (1998). Αρχές μάθησης ενηλίκων. στο: Κόκκος, Α., Λιοναράκης, Α., *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τ. Β', Σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.*

Κόκκος, Α. (2005α). *Μεθοδολογία εκπαίδευσης ενηλίκων. Πάτρα: ΕΑΠ.*

Κόκκος, Α. (2005β). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο. Αθήνα: Μεταίχμιο.*

Κόκκος, Α. (2008). *Εισαγωγή στην Εκπαίδευση Ενηλίκων. Θεωρητικές Προσεγγίσεις. Τόμος Α', Πάτρα: ΕΑΠ*

Κόκκος, Α., & Κουτρούμπα, Κ. (2010). Εκπαίδευση Εκπαιδευτών Ενηλίκων. *Σχεδιασμός Διδακτικής Ενότητας.*

Κοντάκος, Α., & Γκόβαρης, Χ. (2006). Εκπαίδευση ή Παιδαγωγική Ενηλίκων στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. *Αθήνα: ΥΠΕΠΘ.*

Κραββαρίτη, Η. (2021). *Εκτίμηση της αποδοτικότητας των ιδιωτικών επενδύσεων στη δια βίου μάθηση: η περίπτωση των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας* (Master's thesis, Πανεπιστήμιο Πειραιώς).

Λανδρίτση, Ι. (2007). *Οι εκπαιδευόμενοι των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας: έρευνα για τα χαρακτηριστικά και το πολιτισμικό τους κεφάλαιο στα ΣΔΕ Πάτρας, Πύργου και Αργινίου* (Doctoral dissertation).

Λανδρίτση, Ι., & Βεργίδης, Δ. (2015). Το habitus των εκπαιδευομένων στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας. *Παιδαγωγική επιθεώρηση*, 50.

Λεμονίδης, Χ. (2010). Αριθμητικός ή μαθηματικός γραμματισμός. Στο Βεκρής, Λ., Χοντουλίδου Ε. (επιμ.). *Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας*. Αθήνα Γ.Γ.Δ.Β.Μ. - Ι.Δ.ΕΚ.Ε

Μαγγόπουλος, Γ. (2011). *Αξιολόγηση προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων: η περίπτωση των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας* (Doctoral dissertation, Πανεπιστήμιο Κρήτης. Σχολή Επιστημών Αγωγής. Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης).

Μάνθου, Χ. (2004). *Συγκρότηση νέου προσώπου των εκπαιδευτικών μέσα από τις παιδαγωγικές συναντήσεις στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Ιωαννίνων (2003-2004)*. Εισήγηση στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο «Η Παιδαγωγική Σχέση», 25-28 Νοεμβρίου 2005, Πάτρα.

Μάνθου, Χ. (2007). Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας: Μία εκπαιδευτική πρόκληση. *2ο Εκπαιδευτικό Συνέδριο «Γλώσσα, σκέψη και πράξη στην εκπαίδευση*, 19-21.

Ματθαίου, Π. (2017). Δια βίου μάθηση και σχολεία δεύτερης ευκαιρίας: ερμηνευτικές αντιλήψεις των εκπαιδευτών απέναντι στο θεσμό.

ΜΕΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, Ε. (2023) .ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ, ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ, ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ.

Μυστακίδου, Θ. (2012). *Αποτελεσματικότητα σχολείων δεύτερης ευκαιρίας: απόψεις εκπαιδευομένων* (Master's thesis).

Νασιάκου, Μ. (1982). Πώς μαθαίνει ο ενήλικας. *Σύγχρονη Εκπαίδευση: Τρίμηνη Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, (9), 42-45.

Νικολοπούλου, Β. (2017). *Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: ένας καινοτόμος θεσμός εκπαίδευσης ενηλίκων στην Ελλάδα: πώς η θεωρία έγινε πράξη και η καινοτομία βίωμα* (Doctoral dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ). Σχολή Φιλοσοφική. Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής. Τομέας Παιδαγωγικής).

Νόμος 3879/2010 (ΦΕΚ 163/τεύχος Α' / 21-9-2010): «Ανάπτυξη Διά Βίου Μάθησης και άλλες διατάξεις».

Ξωχέλλης, Π. Δ. (1986). Θεμελιώδη προβλήματα στις παιδαγωγικές επιστήμες.

Ξωχέλλης, Π. (1997). Σχολείο και εκπαιδευτικός μπροστά στις σύγχρονες απαιτήσεις και προκλήσεις. *Μακεδνόν, Παιδαγωγικόν Δελτίον*, 4, 3-19.

Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε. Α. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 4(1), 72-81.

Πηγιάκη, Π. (2006). Δημοκρατική-κριτική εκπαιδευτική καινοτομία. Μαθήματα από το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας. *Αθήνα: Γρηγόρης*.

Σταυρογιάννη, Δ. Ρ. (2020). Κίνητρα συμμετοχής και εμπόδια εκπαιδευόμενων στην εκπαίδευση Ενηλίκων. Η περίπτωση του ΣΔΕ Λαμίας.

Ταρατόρη, Ε. (2008). Συνεχιζόμενη εκπαίδευση. Παραδόσεις μαθήματος στο Π.Μ.Σ του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Τσιμπουκλή, Α., & Φίλλιπς, Ν. (2008). Εισαγωγή στην εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων: σχεδιασμός διδακτικής ενότητας. *Εκπαιδευτικές μέθοδοι*.

Φλογαΐτη, Ε. (2010). Περιβαλλοντικός γραμματισμός - Περιβαλλοντική εκπαίδευση. Στο Βεκρής, Λ., Χοντουλίδου Ε. (επιμ.). *Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας*. Αθήνα Γ.Γ.Δ.Β.Μ.-Ι.Δ.ΕΚ.Ε

Φωτόπουλος, Ν. (2010). Κοινωνικές ανισότητες, εκπαίδευση και απασχόληση: Το διακύβευμα μιας ρεαλιστικής πολιτικής διασύνδεσης της εκπαίδευσης με την απασχόληση. Στο: Σ. Κονιόρδος & Ν. Φωτόπουλος (επιμ.). *Φτώχεια, ανισότητες και εκπαίδευση στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης*, 193-211.

Χαλκιά, Κ. (2010). Επιστημονικός γραμματισμός: Ο γραμματισμός στις φυσικές επιστήμες και την τεχνολογία. Στο Βεκρής, Λ., Χοντουλίδου, Ε. (επιμ.). *Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας*. Αθήνα Γ.Γ.Δ.Β.Μ.-Ι.Δ.ΕΚ.Ε.

Χατζησαββίδης, Σ. (2010). Γλωσσικός γραμματισμός (Ελληνική και Αγγλική γλώσσα). Στο Βεκρής, Λ., Χοντουλίδου, Ε. (επιμ.). *Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας*. Αθήνα Γ.Γ.Δ.Β.Μ. - Ι.Δ.ΕΚ.Ε.

Χοντουλίδου, Ε. (2003). Το πρόγραμμα σπουδών του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας. Στο Βεκρής, Λ., Χοντουλίδου, Ε.(επιμ.). *Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας*.

Χοντουλίδου, Σ. (2010). Το πρόγραμμα σπουδών του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας. Στο Βεκρής, Λ., Χοντουλίδου, Ε. (επιμ.). *Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας*. Αθήνα Γ.Γ.Δ.Β.Μ. - Ι.Δ.ΕΚ.Ε.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Adiele, E. E., & Abraham, N. (2013). Achievement of Abraham Maslow's Needs Hierarchy Theory among Teachers: Implications for Human Resource Management in the Secondary School System in Rivers State. *Journal of Curriculum and Teaching*, 2(1), 140-144.

Boeren, E., Nicaise, I., & Baert, H. (2010). Theoretical models of participation in adult education: The need for an integrated model. *International journal of lifelong education*, 29(1), 45-61.

- Coombs, P. H., & Ahmed, M. (1974). *Attacking rural poverty. How nonformal education can help* (pp. xvi+-292pp).
- Cross, P., K. (1981). *Adults as learners: increasing participation and facilitating learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- European Commission, (1995). *White Paper on Education and Training. Teaching and Learning towards the Learning Society*. Brussels, EC.
- European Commission (EC), “Making a European area of lifelong learning a reality,” 2001.
- Freire, P., & Faundez, A. (1989). *Learning to question. A pedagogy of liberation* (p. 142pp).
- Gardner, A. (Ed.). (2009). *Best practices for late entry learners into college academic upgrading*.
- Illeris, K. (2003). Adult education as experienced by the learners. *International journal of lifelong education*, 22(1), 13-23.
- Illeris, K. (2015). Transformative learning in higher education. *Journal of Transformative Learning*, 3(1), 46-51.
- Jarvis, P. (1995). *Adult and continuing education: Theory and practice*. Psychology Press.
- Jarvis, P. (2003). *The theory & practice of learning*. Kogan Page.
- Jarvis, P. (2004). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση. Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Karalis, T., & Vergidis, D. (2004). ‘Lifelong education in Greece: recent developments and current trends. *International Journal of Lifelong Education*, 23(2), 179-189.
- Manousou, E., Linardatou, C., & Teacher, M. M. (2017). The role and importance of the Second Chance Schools to female attendance: Views and perceptions of women trainees, opportunities and prospects. *International Women Online Journal of Distance Education*, 6(2), 8-21.
- Marples, R. (Ed.). (2003). *Οι σκοποί της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Mezirow, J. (2007). Adult education and empowerment for individual and community development. *Radical learning for liberation*, 2, 10-17.
- Rogers, A. (1999). *Η εκπαίδευση ενηλίκων*. (μτφ. Μ. Παπαδοπούλου & Μ. Τόμπρου). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Roths, A., Lemos, M. S., & Gonçalves, T. (2014). Motives and beliefs of learners enrolled in adult education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 112, 939-948.
- Rubenson, K., & Desjardins, R. (2009). The Impact of Welfare State Regimes on Barriers to Participation in adult Education: A Bounded Agency Model, *Adult Education Quarterly*, 59/3, pp. 187-207π

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary educational psychology*, 25(1), 54-67.

Saavedra, A. R., & Opfer, V. D. (2012). Learning 21st-century skills requires 21st-century teaching. *Phi Delta Kappan*, 94(2), 8-13.

UNESCO. (1976). Recommendations on the Development of Adult Education. Declaration of Nairobi Conference. Paris: UNESCO.

UNESCO (1997). *Adult Education: The Hamburg Declaration: The Agenda for the Future*. UNESCO Institute for Education (UIE).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Ονομάζομαι Στάθη Μαρία και πραγματοποιώ τις μεταπτυχιακές μου σπουδές στο ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής: Η Αξιολόγηση στην Εκπαίδευση και στη δια βίου Κατάρτιση - Επιμόρφωση » του Παιδαγωγικού τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Η συνέντευξη είναι στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας με θέμα: «Ο ρόλος των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας και η συμβολή τους στην ποιότητα ζωής και την κοινωνική ένταξη των εκπαιδευομένων : Η περίπτωση του ΣΔΕ Ιωαννίνων».

Σας ευχαριστώ που επιθυμείτε να πάρετε μέρος στην συνέντευξη και σας διαβεβαιώνω ότι θα τηρηθούν οι αρχές της ανωνυμίας και της εχεμύθειας. Μπορείτε να κάνετε ερωτήσεις πριν και κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Η συνέντευξη θα μαγνητοφωνηθεί για πρακτικούς λόγους. Όσα καταγραφούν, θα απομαγνητοφωνηθούν, θα μελετηθούν και θα παρουσιαστούν στην έρευνα αυτή.

Σας ευχαριστώ ειλικρινά για τη συνεργασία σας αλλά και για το χρόνο που θα αφιερώσετε. Η συμβολή σας στην έρευνα είναι καθοριστική.

Με τιμή,

Στάθη Μαρία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΜΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ

Σ1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

E : Πότε ξεκίνησε η εμπλοκή σας στα ΣΔΕ και πώς προέκυψε;

Σ : Ξεκίνησε από το 2003 με την επιλογή μου ως Διευθύντρια σ' αυτό το σχολείο.

E : Γιατί επιλέξατε να εργαστείτε σε ΣΔΕ;

Σ : Το επέλεξα γιατί είχα τόσο το θεωρητικό όσο και το εμπειρικό υπόβαθρο γι αυτό. Η ενασχόλησή μου με τους ενήλικους είχε ξεκινήσει από πολύ νωρίς από τα τμήματα αλφαριθμητισμού στη Λαϊκή επιμόρφωση το 1987-89. Στη συνέχεια εργάστηκα πολλά χρόνια σε Εσπερινό Γυμνάσιο που είχε ενήλικες. Αλλά και η θεωρητική μου κατάρτιση είχε σχέση με αυτό καθώς το διδακτορικό μου είχε θέμα εκπαίδευσης ενηλίκων (πρώτη ανάγνωση και γραφή σε ενήλικους αναλφάβητους οργανικά και λειτουργικά).

E : Πιστεύετε πως η βασική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών επαρκεί, ή χρειάζονται ιδιαίτερες δεξιότητες - επιμόρφωση για την διδασκαλία σε ΣΔΕ;

Σ : Η βασική εκπαίδευση δεν επαρκεί καθώς οι ενήλικοι είναι διαφορετικοί από τα παιδιά και έχουν βιώματα και εμπειρίες που πρέπει ο εκπαιδευτικός να αξιοποιήσει για την αποτελεσματική τους μάθηση.

E : Γνωρίζατε την ομάδα-στόχο στην οποία απευθύνεται το συγκεκριμένο σχολείο;

Σ : Το γνώριζα από τη θεωρητική μου κατάρτιση αλλά οι ενήλικοι μαθητές του ΣΔΕ είναι απαιτητικό κοινό . Έρχονται εθελοντικά για μάθηση, έχουν προσδοκίες και προσπαθούν να αναπληρώσουν όλα όσα έχουν χάσει αναφορικά με την εκπαίδευση. Για τους περισσότερους η φοίτηση στο σχολείο είναι όνειρο ζωής.

E : Τι περιμένατε από το ΣΔΕ και πόσο διαφορετική ήταν η κατάσταση στο σχολείο όταν ξεκινήσατε; Αντιμετωπίσατε δυσκολίες;

Σ : Στην αρχή ήταν δύσκολα και οι δυσκολίες εστιάζονται στο κτιριακό, στην στρατολόγηση των μαθητών, στην ενημέρωση των εκπαιδευτικών , στο καινούργιο και το πρωτόγνωρο, στην αποδοχή της τοπικής κοινωνίας, στις συνεργασίες. Ωστόσο ήταν το μεράκι των εκπαιδευτικών, η πολύ εργασία, η ανταμοιβή μας από τα ευχαριστώ των μαθητών μας σε κάθε ώρα μαθήματος, η αναγνώριση της δουλειάς μας από το φορέα, οι συχνές επιμορφώσεις εκείνα τα πρώτα χρόνια που ήταν πολύ διευκολυντικές, οι συνεργασίες μεταξύ των ΣΔΕ, οι επισκέψεις σε σχολεία αντίστοιχα του εξωτερικού για την αποκόμιση εμπειρίας...

E : Υπάρχουν σαφείς σκοποί – στόχοι, υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών;

Σ : Οι στόχοι είναι σαφείς και υπάρχουν προδιαγραφές σπουδών οι οποίες αξιοποιούνται καταρχήν, ωστόσο είναι ευέλικτο το πρόγραμμα και ο καθένας βάζει τη δική του σφραγίδα.

E : Πόσο μπορεί να παρεκκλίνει ο/η εκπαιδευτικός από τους στόχους του προγράμματος;

Σ : Μπορεί να παρεκκλίνει ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών αρκεί να επιτελεί τους στόχους.

Ε : Υπάρχουν συγκεκριμένες διαδικασίες για την επίτευξη των στόχων;

Σ : Από τις ημέρες υποδοχής για την γνωριμία μεταξύ τους, από τις βιωματικές τεχνικές για την επίτευξη συνεργασιών, από τις διαθεματικές διδασκαλίες και τα πρότζεκτς, μέχρι τις εκπαιδευτικές επισκέψεις, τις δράσεις για τη σύνδεση με την τοπική κοινωνία και τις επισκέψεις στους χώρους πολιτισμού και χώρους εργασίας.

Ε : Κάνετε κάποιου είδους διερεύνηση αναγκών της ομάδας των εκπαιδευομένων ανά έτος και πώς;

Σ : Πάντα γίνεται κάτι τέτοιο στην αρχή της χρονιάς για να δούμε την οικογενειακή τους κατάσταση, την εργασιακή, τα ενδιαφέροντα τους, τις προσδοκίες τους από το σχολείο.

Ε : Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτές;

Σ : Πάρα πολύ καλή. Αυτό έχει σχέση πάντα με το όραμα του διευθυντή κι αυτό αν εκείνος θέλει το σχολείο του να πάει μπροστά σαν οργανισμός που μαθαίνει. Γιατί ο ένας μαθαίνει από τον άλλον. Λειτουργούμε ως ομάδα!

Ε : Πως θα χαρακτηρίζατε τη σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτές και τους εκπαιδευόμενους;

Σ : Και εδώ η σχέση είναι φιλική, ενθαρρυντική στο να μετριάζουν τις αμφιβολίες τους ότι δεν θα τα καταφέρουν, με σεβασμό στον διαφορετικό τρόπο και ρυθμό που μαθαίνουν, σεβασμό και κατανόηση στις υποχρεώσεις τους ως ενήλικες, με πραγματικό ενδιαφέρον γι αυτούς. Όταν αυτό συμβαίνει οι μαθητές το ανταποδίδουν όχι μόνο στη σχέση τους με τον εκπαιδευτικό αλλά και στις μεταξύ τους σχέσεις γιατί οι εκπαιδευτικοί γίνονται πρότυπα μίμησης γι αυτούς.

Ε : Πώς αντιμετωπίζεται την διαφορετικότητα των εκπαιδευομένων σχετικά με την ηλικία, την οικογενειακή τους κατάσταση, την απασχόληση τους ή κάτι άλλο;

Σ : Πάντα με σεβασμό και κατανόηση αλλά και εξατομικευμένη διδασκαλία όπου οι περιστάσεις το απαιτούν.

Ε : Πώς επηρεάζει η φοίτηση στο ΣΔΕ την ζωή των εκπαιδευομένων;

Σ : Πολύ θετικά σε όλα τα επίπεδα , οικογενειακό, επαγγελματικό και κοινωνικό. Σε επίπεδο σχέσεων κάνουν φίλους, αναγνωρίζονται στον περίγυρό τους, τους συμπεριφέρονται καλύτερα στη δουλειά τους, αισθάνονται ότι αξίζουν και εκείνοι.

Ε : Τι επιδιώκουν οι εκπαιδευόμενοι με την φοίτησή τους στο ΣΔΕ;

Σ : Να είναι ισότιμοι με τους συνανθρώπους τους που έχουν τελειώσει το γυμνάσιο, να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση, να έχουν κοινωνική αναγνώριση, να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους στο Λύκειο, να αναβαθμιστούν στην εργασία τους ή να αποκτήσουν εργασία.

Ε : Τι σκοπεύουν να κάνουν οι εκπαιδευόμενοι μετά τις σπουδές τους στο ΣΔΕ, Τι επιλογές υπάρχουν;

Σ : Συνεχίζουν Εσπερινό Λύκειο ή Εσπερινό ΕΠΑΛ, ή ΟΑΕΔ, ή Γαλακτοκομική Σχολή, ή ακόμη και Πανεπιστήμιο. Επίσης μπαίνουν στη διαδικασία να παίρνουν μέρος σε προκηρύξεις για θέσεις εργασίας ή σε επιδοτούμενα προγράμματα.

Ε : Πιστεύετε ότι ο θεσμός των ΣΔΕ είναι απαραίτητος στην ελληνική κοινωνία και αν ναι γιατί;

Σ : Είναι απαραίτητος γιατί βοηθάει λίγο στην εξάλειψη του κοινωνικού –οικονομικού αποκλεισμού ομάδων ατόμων, ανέργων, μεταναστών, προσφύγων, κλπ.

Ε : Αν μπορούσατε κάτι να αλλάξετε στον θεσμό των ΣΔΕ, τι θα ήταν αυτό;

Σ : Στο θεσμό δεν θα άλλαζα κάτι. Αυτό που λείπει τα τελευταία χρόνια είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που τη θεωρώ απαραίτητη για το συγκεκριμένο θεσμό και η ανταλλαγή εμπειρίας με άλλα ΣΔΕ που διευκολύνονταν μέσα από αυτήν.

Ε : Σας ευχαριστώ πολύ!

Σ : Παρακαλώ!

Σ2 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Καλησπέρα και σας ευχαριστώ και πάλι για τη συμμετοχή σας. Πότε ξεκίνησε η εμπλοκή σας στα ΣΔΕ και πώς προέκυψε το όλο θέμα;

Σ : Η εμπλοκή μου στα ΣΔΕ ξεκινάει το 2004 για μένα. Τότε ήμουνα ουσιαστικά σχετικά νέος 34 ετών. Είχα αρκετά χρόνια γύρω στα 6-6μισι χρόνια στην τυπική εκπαίδευση, σε διάφορα σχολεία, σε διάφορα γυμνάσια, λύκεια, ΕΠΑΛ. Η αλήθεια είναι ότι στο χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων βρέθηκα τυχαία, δηλαδή δεν το είχα επιδιώξει, ούτε καν γνώριζα ότι υπήρχε τότε το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας, άλλωστε ήταν ο πρώτος χρόνος λειτουργίας τους στα Γιάννενα, έτσι τυχαία βρέθηκα σε αυτό το χώρο. Και η τύχη με βοήθησε πάρα πολύ στην προκειμένη περίπτωση γιατί βρέθηκα σε έναν πολύ όμορφο χώρο. Στην αρχή, όπως είπες και εσύ, διστακτικά με την έννοια ότι είναι ενήλικοι, πως θα φερθούμε, πώς θα σταθούμε σε μια τάξη ενηλίκων; Ήμασταν εξοικειωμένοι με τα παιδιά της τυπικής εκπαίδευσης, με τα μικρά παιδιά. Εδώ ήταν τελείως διαφορετικά τα πράγματα, όμως στην πορεία αυτό άλλαξε και αυτό έτσι ξεκίνησε και εγώ έχω τώρα εδώ 20 χρόνια.

Ε : Πώς μάθατε για το ΣΔΕ που αρχικά ήταν καινούργιο όπως λέτε;

Σ : Ήμουν στο λύκειο Ελεούσας, τότε με οργανική θέση και τώρα την έχω, και ήρθε ένα email στο σχολείο που έλεγε ότι ζητούνται εκπαιδευτικοί για διάθεση στο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας. Εκείνη τη στιγμή το διάβασα, ήταν και απογευματινό και εμένα με βόλεψε τότε το απόγευμα, δηλαδή καθαρά για πρακτικούς λόγους. Και τελικά έκανα την αίτηση στη δευτεροβάθμια τότε και μετά από λίγες μέρες μου είπαν ναι, μπορείτε να διατεθείτε στο σχολείο αυτό. Ήρθα για έναν χρόνο στο σχολείο, η διάθεση ήταν για ένα χρόνο τότε, αλλά είδα ότι ήταν διαφορετικός χώρος. Μου άρεσε πολύ και λέω θα επιδιώξω να μείνω και τελικά τα κατάφερα και δεν γύρισα ποτέ στην τυπική εκπαίδευση. 20 χρόνια συνεχόμενα σε αυτό το χώρο.

Ε : Πιστεύετε ότι η βασική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών επαρκεί για ένα σχολείο δεύτερης ευκαιρίας ή χρειάζονται δεξιότητες ή επιμόρφωση για να διδάξει κάποιος σε ένα ΣΔΕ και πώς το εννοείτε αυτό;

Σ : Ερχόμενος ένας εκπαιδευτικός από την τυπική εκπαίδευση για να διδάξει σε ένα σχολείο δεύτερης ευκαιρίας δεν είναι μια απλή υπόθεση, είναι τελείως διαφορετική η φιλοσοφία και η λογική αυτών των σχολείων. Στην τυπική εκπαίδευση κυριαρχεί θα λέγαμε μια δασκαλοκεντρική μορφή μάθησης. Έχουμε το μάθημά μας, έχουμε ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών, πρέπει να βγάλουμε μια συγκεκριμένη ύλη. Υπάρχει μια πίεση, οι μέθοδοι διδασκαλίας που χρησιμοποιούμε κυρίως στην τυπική εκπαίδευση είναι λίγο ως πολύ γνωστοί. Έχουμε μια μορφή κυρίως εισήγησης. Δεν μας δίνεται η δυνατότητα να πειραματιστούμε και να κάνουμε διαφορετικούς τρόπους, να χρησιμοποιήσουμε διαφορετικές τεχνικές μάθησης. Στο σχολείο όμως αυτό, επιβάλλεται ο διαφορετικός τρόπος μάθησης και όταν ερχόμαστε από την τυπική εκπαίδευση και έχουν και κάποια χρόνια στην πλάτη οι εκπαιδευτικοί δυσκολεύονται πάρα πολύ να προσαρμοστούν στο χώρο ή μεταφέρουν την φιλοσοφία της εκπαίδευσής τους από κει εδώ σε μας, κάτι που εδώ δεν μπορεί να λειτουργήσει και το λέω αυτό γιατί οι τεχνικές είναι διαφορετικές. Εδώ έχουμε τον ενήλικα που έχει εμπειρίες, έχει γνώσεις, έχει ένα διαμορφωμένο τρόπο σκέψης, μαθαίνει ο καθένας με το δικό του ρυθμό και με το δικό του τρόπο. Και εμείς πρέπει να βρίσκουμε μεθόδους, οι οποίες να τους κινητοποιήσουν, δηλαδή κάποιες τεχνικές που θα τους ενεργοποιήσουν να μάθουν. Άρα εδώ πρέπει να δουλέψουμε με ομάδες εργασίας. Πρέπει να δουλέψουμε με ερωτήσεις-απαντήσεις. Πρέπει να χρησιμοποιήσουμε παιχνίδι ρόλων, τεχνικές δηλαδή που να μην τους έχουμε παθητικούς θεατές γιατί θα κουραστούν, οι ενήλικοι μαθητές δεν μπορούν να καθίσουν σε μια τάξη πόση ώρα και να ακούνε το μάθημα, δεν είναι δόκιμο για αυτούς άλλωστε έρχονται και στο χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων με δική τους θέληση. Δεν τους πιέζει κανείς να έρθουν στο σχολείο, δεν είναι υποχρεωτικό, άρα για να τους κρατήσεις και στο σχολείο πρέπει και αυτοί να νιώσουν ότι εδώ περνάνε καλά ότι μαθαίνουν πράγματα αλλά για να μάθουν πράγματα πρέπει να τους εμπλέξεις μέσα στη μάθηση. Πρέπει να υπάρξει δηλαδή μια αλληλεπίδραση. Εκεί λοιπόν έρχονται οι ικανότητες του εκπαιδευτή που σίγουρα όλοι μας δεν τις έχουμε, δεν είναι έμφυτες, τις αποκτούμε και γι' αυτό και λέμε ότι πρέπει να πειραματιζόμαστε και η επιμόρφωση σ' αυτό είναι καταλυτική. Βοηθάει η επιμόρφωση βέβαια, είναι αλήθεια ότι η πολιτεία πρέπει να μας στηρίζει σε αυτό το κομμάτι, όπως σας είπα, στην αρχή ότι είχαμε πολλές επιμορφώσεις, όμως θεωρώ ότι και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός πρέπει να ψάχνει, να αυτενεργεί και να πει: Τι μπορώ να κάνω; Τι μπορώ να μάθω στο χώρο αυτό για το χώρο αυτό, για να μπορέσω να είμαι περισσότερο παραγωγικός, περισσότερο αποτελεσματικός, να κάνουμε όσο το δυνατό καλύτερα τη δουλειά έτσι ώστε οι μαθητές να φεύγουν από την τάξη, αλλά να φεύγουν με το χαμόγελο στα χείλη, όπως πολλές φορές, σχεδόν πάντα, τελειώνει το μάθημα και λένε, ευχαριστούμε, είναι, είναι ευχαριστημένοι.

Ε : Αυτό τα λέει όλα. Αυτό δεν το ακούς στα τυπικά σχολεία. Νομίζω ότι καλύπτετε και άλλες ερωτήσεις, αλλά θα τις δούμε στην πορεία γιατί μου δίνετε πολλές πληροφορίες και πολύ χρήσιμες. Τώρα, γνωρίζατε πριν έρθετε, νομίζω το έχουμε απαντήσει ότι η ομάδα-στόχος εδώ και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ακριβώς δεν τα γνωρίζατε πριν να έρθετε, σωστά;

Σ : Σωστά, είναι, πώς να το πω, μπαίνεις σ' ένα χώρο και δεν ξέρεις τι κάνεις. Είσαι τελείως μουνδιασμένος, δεν γνωρίζεις τίποτα. Τότε η Χρυσούλα η Μάνθου, η οποία ήταν διευθύντρια εδώ, ήταν εξαιρετική, τώρα βοηθάει εθελοντικά το σχολείο! Έχει συνεισφέρει πάρα πολλά

στην εκπαίδευση ενηλίκων, πέρα από το σχολείο και με την ομάδα του Αλέξη Κόκκου που δραστηριοποιείται. Έχει ασχοληθεί πάρα πολύ ο κύριος Κόκκος.

Ε : Ναι, αυτό είναι ενδιαφέρον. Αρα εσείς επί της ουσίας δεν γνωρίζατε τίποτα πριν να έρθετε εδώ...

Σ : Τίποτα, και η αλήθεια είναι ότι χρειάστηκε αρκετός χρόνος για να καταλάβω τι συμβαίνει, αυτό είναι αλήθεια, και αυτό που είπες για τους καθηγητές, είναι σημαντικό το να μπορούν, να έχουν και κάποιες άλλες δεξιότητες, όσες πιο πολλές ικανότητες έχει ο εκπαιδευτικός εδώ, τόσο πιο πολλά μπορεί να προσφέρει στο χώρο, δηλαδή και αν έχεις στοιχειώδεις γνώσεις μουσικής, αν έχεις καλλιτεχνική φύση, οτιδήποτε πέρα από το διδακτικό μας αντικείμενο κατέχουμε, αυτό βοηθάει πολύ στο χώρο και βοηθά και πάρα πολύ τους μαθητές μας. Έχουμε βέβαια τον γραμματισμό των καλλιτεχνικών, αλλά υπάρχουν και συνάδελφοι οι οποίοι έχουν πραγματικά και άλλες ικανότητες. Όχι ότι δεν θα δεχόμαστε ανθρώπους που δεν έχουν. Όλα αυτά βοηθάνε, δηλαδή κι εγώ δεν τις είχα, πληροφορικός είμαι, δεν έχω κάποιες άλλες ικανότητες, αλλά αναπτύσσουμε ικανότητες και δεξιότητες, δηλαδή αν πω τη δική μου πορεία όλα αυτά τα χρόνια και καθίσω κάτω θα πω ότι εξελίχθηκα μέσα σ' αυτό το χώρο, πήγα έκανα μεταπτυχιακό που δεν θα το έκανα ποτέ στην τυπική εκπαίδευση. Στην εκπαίδευση ενηλίκων το έκανα, οπότε ψάχνεσαι για να μπορείς να σταθείς, να βοηθήσεις, να εμπλέκεσαι περισσότερο στη διαδικασία.

Ε : Και άρα εδώ, τι περιμένατε όταν πρωτοήρθατε εδώ; Ήταν μάλλον πολύ διαφορετικά τα πράγματα.... Δυσκολίες όταν πρωτοήρθατε, είχατε δυσκολίες; Στο σχολείο;

Σ : Όχι, καθόλου γιατί μας υποδέχτηκε η τότε Διευθύντρια με το χαμόγελο στα χείλη, μας καθησύχασε. Μας είπε από την πρώτη μέρα, «ξέρεις Τάσο εδώ μην φοβηθείς, είναι άλλος χώρος, θα το μάθεις σιγά σιγά και θα το μάθουμε όλοι μαζί σιγά σιγά», γιατί τότε ξεκινούσε. Μας βοήθησε πράγματι πάρα πολύ και οι επιμορφώσεις. Όλα, και το κλίμα, ήταν πάντα καλό το κλίμα. Ξέρεις δηλαδή, ανέκαθεν υπήρξε το κλίμα καλό.

Ε : Το νιώθω θα σας πω, δηλαδή, όταν μπήκα στο χώρο του σχολείου. Υπάρχει μια θετική ενέργεια, δεν ξέρω πώς να το πω...

Σ : Δεν θα δεις εδώ πέρα να τσακώνονται καθηγητές, δεν θα δεις διαμάχες, και ότι μας ενοχλεί το λέμε, αλλά είμαστε σε ένα περιβάλλον αποστειρωμένο, αν καταλαβαίνετε τι εννοώ.

Ε : Ναι, ναι. Τώρα, υπάρχουν σαφείς σκοποί – στόχοι; Υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών στο σχολείο;

Σ : Όχι, δεν υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών. Υπάρχουν βέβαια κάποιες βασικές κατευθύνσεις. Από κει και πέρα όμως, το πρόγραμμα σπουδών το καθορίζουμε εμείς οι εκπαιδευτικοί μερικές φορές συνδιαμορφώνεται και με τους εκπαιδευόμενους ανάλογα με τις ανάγκες τους και τα ενδιαφέροντά τους. Και αυτό γιατί στην ενήλικη μάθηση, στα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας κατά βάση, ο ενήλικος εκπαιδευόμενος έρχεται να μάθει τι; Γενικές γνώσεις, αλλά να πάρει και στοιχεία χρήσιμα για την καθημερινότητα του, δηλαδή το μάθημα πρέπει να είναι τέτοιου τύπου που να πάρει εφόδια για να μπορέσει αυτά να τα αξιοποιήσει άμεσα στην ζωή του. Δηλαδή ουσιαστικά να συνδέσουμε τη μάθηση με τα προβλήματα της πραγματικής ζωής για να μπορεί έτσι και αυτός να τα αξιοποιήσει ως εργαλεία και μετά να ανταποκριθεί καλύτερα και για το πώς θα διαχειριστεί τον εαυτό του. Η μάθηση δεν αλλάζει τη συμπεριφορά μας, είναι η αλήθεια. Άρα λοιπόν μπορεί να

διαχειριστεί καλύτερα τον εαυτό του, τις σχέσεις με τους άλλους και να μπορεί να νιώσει αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση, ότι μαθαίνει πράγματα και να μπορεί να συνεχίσει τη ζωή του. Και αυτό είναι το ζητούμενο.

Ε : Άρα, πόσο μπορεί να παρεκκλίνει ένας εκπαιδευτικός από τους στόχους;

Σ : Όσο θέλει! Αν δεις απέναντι υπάρχουν κάποιοι φάκελοι πάνω πάνω άσπροι, όπου αυτούς μας τους είχαν δώσει στην αρχή για κάθε γραμματισμό. Είναι εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο δίνει κατευθυντήριες γραμμές. Εντάξει, δεν μπορεί να παρεκκλίνεις και τελείως, δεν μπορεί ένας πληροφορικής να κάνει μαθηματικά, αλλά στο κομμάτι της πληροφορικής θα κάνουμε τις βασικές δεξιότητες να μάθουν word, excel και τα λοιπά, αλλά θα δούμε και στο Ίντερνετ πώς μπορούμε να κάνουμε κράτηση σε ένα ξενοδοχείο, να κάνουμε μια αγορά, πώς μπορούμε να δούμε τις χιλιομετρικές αποστάσεις. Δηλαδή πράγματα που πρέπει να τα χρησιμοποιήσουν για να τα κάνουν και στην καθημερινότητά τους.

Ε : Υπάρχουν κάποιες συγκεκριμένες διαδικασίες που ακολουθείτε εσείς για την επίτευξη των στόχων ή ανάλογα με την ομάδα στόχο που έχετε κινείστε;

Σ : Κινούμαστε πάντα με την ομάδα, η οποία διαφοροποιείται κάθε φορά. Αυτό που εμείς κάνουμε, είναι να μπορούμε να εφαρμόσουμε τεχνικές τέτοιες όπως είπαμε στην αρχή να τους κινητοποιούμε, δηλαδή ένα μάθημα, το οποίο θα είναι εμπλουτισμένο με εκπαιδευτικές τεχνικές ενεργητικές, έτσι ώστε να τους εμπλέξουμε στη διαδικασία της μάθησης. Αυτό είναι το ζητούμενο αυτό προσπαθούμε και επιδιώκουμε σε αυτό το χώρο. Μόνο έτσι μαθαίνουν οι ενήλικοι ούτως ή άλλως, μαθαίνουν πράττοντας, και όχι απλά να ακούω πράγματα, θα ακούσουν και πράγματα, αλλά όμως θα πρέπει να τους ενεργοποιήσουμε. Έχουν γνώσεις, ξέρουν πολλά πράγματα, απλά πρέπει να τα αντλήσουμε μέσα από αυτή τη διαδικασία.

Ε : Κάνετε κάποιου είδους διερεύνηση αναγκών της ομάδας των εκπαιδευόμενων ανά έτος;

Σ : Αυτό γίνεται στην αρχή κάθε χρονιάς αφού γίνει η γνωριμία και τα λοιπά, μετά ο κάθε εκπαιδευτικός ουσιαστικά παρουσιάζεται και συζητάει με την ομάδα του τους λέει ποιο είναι το μάθημα περίπου, τι θα διδάξουμε μέσα στη χρονιά. Συζητούνε τα θέματα με τους εκπαιδευόμενους και μετά συναποφασίζουν για τη θεματολογία που θα ακολουθηθεί. Ναι, αυτό γίνεται πάντα στην αρχή.

Ε : Νομίζω αναφερθήκατε πριν, αλλά θα ήθελα να μου πείτε πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτές.

Σ : Οι σχέσεις στους εκπαιδευτές είναι πολύ καλή και πρέπει να είναι καλή, ειδικά σε ένα τέτοιο χώρο γιατί αυτό βγαίνει και προς τα έξω, προς τις τάξεις. Όταν οι εκπαιδευόμενοι ενήλικοι βλέπουν ότι οι συνάδελφοι είναι αγαπημένοι, ότι υπάρχει συνεργασία, ότι υπάρχει ένα τέτοιο καλό κλίμα και αυτοί μετά νιώθουν μια ασφάλεια και αυτό μεταφέρεται και μέσα στις τάξεις. Είναι πολύ σημαντικό στην εκπαίδευση ενηλίκων να εισπράττουν οι ενήλικοι μαθητές ότι το εκπαιδευτικό προσωπικό είναι καλά.

Ε : Ωραία. Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις ανάμεσα σε εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους;

Σ : Και εκεί τα πράγματα είναι καλά. Τώρα σας λέω καλά γιατί έτσι τα βιώνουμε εμείς εδώ πέρα, δηλαδή αυτό που προσπαθούμε να πούμε πάντα στους νέους εκπαιδευτικούς που έρχονται στο σχολείο, ότι ξέρετε κάτι; Αν δεν νιώσετε αυτούς τους ανθρώπους ως δικούς σας ανθρώπους που θέλουν να τους βοηθήσετε, αν αυτό το νιώσετε ότι είναι οι άνθρωποι μου και

ήρθα να σας βοηθήσω. Αν το κατανοήσουν και το καταλάβουν και περάσει στους μαθητές τότε και μόνο τότε ουσιαστικά ξεκλειδώνεις το μέσα τους, τους απελευθερώνεις σημαντικά, τους κάνεις να νιώσουν όμορφα και μετά αφού ξεκλειδώσει αυτή η πόρτα, μετά αφήνονται στη μάθηση. Μόνο έτσι μπορεί να γίνει. Δεν μπορεί εδώ ένας εκπαιδευτικός να είναι ψυχρός, να είναι βλοσυρός, να είναι τυπικός και τα λοιπά αυστηρός, δεν είναι εδώ ένα τυπικό σχολείο, εδώ αλλάζει πολύ η προσέγγιση του εκπαιδευτή του εκπαιδευτικού με το μαθητή. Δεν μπορεί να λειτουργήσει διαφορετικά γιατί ο ενήλικας είναι και εύθικτος, έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση. Μην ξεχνάμε ότι λείπει χρόνια από την τυπική εκπαίδευση, από το δημοτικό. Άρα λοιπόν θέλει μια ιδιαίτερη προσέγγιση και εκεί ερχόμαστε πάλι στο κομμάτι των ικανοτήτων και δεξιοτήτων και στο συναισθηματικό κομμάτι που είναι πολύ σημαντικό.

Ε : Το κατανοώ... τώρα από ότι καταλαβαίνω οι εκπαιδευόμενοι μπορεί να είναι σε διαφορετική ηλικία, σε διαφορετική οικογενειακή κατάσταση, σε διαφορετικό επάγγελμα ή μη ή να υπάρχουν και άλλοι παράγοντες διαφορετικοί, όπως μετανάστες , πρόσφυγες, Ρομά. Πώς μπορείτε να το αντιμετωπίσετε όλο αυτό;

Σ : Έχουμε όλες αυτές τις κατηγορίες. Είναι η ηλικία, είναι το επίπεδο γνώσεων, κάποιοι έρχονται και δεν ξέρουν καλά καλά να γράφουν και να διαβάζουν. Έτσι δεν είναι ότι έρχονται εδώ πέρα έτοιμοι, ειδικά τα παιδιά από Αλβανία ή από άλλες χώρες. Υπάρχουν, πώς να το πω και διάφορα επίπεδα και ταχύτητες, αλλά και ηλικιακά επίπεδα και σε επίπεδο οικογενειακής κατάστασης, επαγγέλματος, κατηγορίες αυτό που λέμε, οι Ρομά που δεν θέλουν να τους λέμε Ρομά, εμείς τους λέμε μουσικούς από δω, από τη Νέα Ζωή. Οι οποίοι δε, είναι αξιόλογοι, δεν έχουν δώσει ποτέ δικαιώματα, αλλά είναι οικογενειάρχες, είναι ψυχές όλων.

Ε : Όλο αυτό το πράγμα, το διαφορετικό, πώς μπορείτε να το αντιμετωπίσετε; Τι κάνετε για αυτό μέσα στο σχολείο;

Σ : Υπάρχει μια δυσκολία, προσπαθούμε όταν διαμορφωθούν τα τμήματα στις αρχές, πάντα να μην έχουμε άλλες τις ομάδες μαζί, δηλαδή σε ένα τμήμα δεν μπορούμε να έχουμε τους μισούς μαθητές Ρομά. Τους μοιράζουμε, όπως μοιράζουμε και τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες. Γιατί πάντοτε όταν έρχεται ένας μαθητής εδώ, παίρνουμε συνέντευξη και ρωτάμε αυτό και αυτό, διάφορα κοινωνικά και στο τέλος λέμε, ξέρεις να γράφεις και να διαβάζεις; Ξέρεις μαθηματικά; όταν θα σου πουν εγώ δεν ξέρω να γράφω, να διαβάζω ή ξέρω πολύ λίγο. Μετά τους μοιράζουμε σε τμήματα, δεν μπορούμε να έχουμε σε ένα τμήμα πάρα πολλούς αναλφάβητους γιατί μετά δεν μπορεί να γίνει και δουλειά. Όταν λοιπόν τους μοιράζουμε ανά τμήμα εκεί, μετά είναι πιο εύκολο για τον εκπαιδευτή να δουλέψει. Γιατί σε ομάδες μπορεί να βάλει κάποιον ο οποίος δεν μπορεί να γράψει καλά με κάποιον που μπορεί να γράψει καλά, οπότε έτσι να υπάρξει και μια βοήθεια. Διαμορφώνουμε βέβαια και τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας στη γλώσσα. Έχουμε αυτή την πολυτέλεια, έξτρα στη γλώσσα και στα μαθηματικά και αυτό τους βοηθάει και αυτό ιδιαίτερα. Δηλαδή σήμερα ενδεχομένως έχουν ενισχυτική στη γλώσσα για παράδειγμα και η Α. κάνει κάποιες ώρες γιατί έχει δεύτερο πτυχίο ως φιλόλογος. Και φυσικά ο Σ. που είναι φιλόλογος στο σχολείο και κάνει. Υπάρχει δυσκολία δεν είναι εύκολο. Αλλά προσαρμόζουμε τη διδασκαλία, δηλαδή διαφορετικό φύλλο εργασίας σε κάποιον που δεν ξέρει να κάνει καλά την πρόσθεση. Διαφορετικό φύλλο εργασίας σε κάποιον ο οποίος είναι προχωρημένος. Το παλεύουμε όμως για να μπορέσουμε να το πετύχουμε. Δεν το πετυχαίνουμε 100% σε καμία περίπτωση, αλλά προσπαθούμε. Εδώ δεν είναι το σχολείο να μάθω πολλά και να φύγω, εδώ είναι να μάθω με ρυθμούς που αυτοί μπορούν να ανταποκριθούν και ο καθένας να πάει ένα βήμα παραπάνω. Δηλαδή εγώ που είμαι εκεί να ανέβω κι αυτός που είναι εδώ να πάει εκεί, αυτό είναι το ζητούμενο και από κει και πέρα μετά θα συνεχίσουν και θα ακολουθήσουν άλλη πορεία.

Άρα ο στόχος του σχολείου δεύτερης ευκαιρίας δεν είναι να πάω και να μάθω για αυτό και δεν υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών. Εδώ πηγαίνεις σιγά σιγά και ότι μάθουνε. Αυτοί νιώθουν ότι αυτό το λίγο που έμαθαν σα να έχουν μάθει τον κόσμο όλο. Αν επιχειρήσουμε να τους δώσουμε πολλά έχουν μπλοκάρει, θα χάσουν τα πάντα!

Ε : Δεν μου λέτε, το φύλο παίζει ρόλο; Όσον αφορά τη μάθηση, τα τμήματα που διαμορφώνεται;

Σ : Ναι, τους μοιράζουμε ηλικιακά, δεν βάζουμε όλους τους μεγάλους μαζί, χρειάζονται και μεγάλοι στο τμήμα, χρειάζονται και μικρότεροι όπως και στο φύλο, αν και κατά βάση οι μαθητές μας είναι κυρίως γυναίκες παρά άνδρες, υστερούμε ειδικά φέτος από άντρες αρκετά υπάρχει λειψανδρία(γέλια) αλλά και εκεί προσπαθούμε να βρούμε ισορροπίες όσο μπορούμε.

Ε : Τώρα από ότι βλέπετε και από την πείρα σας μέσα στο σχολείο, πώς επηρεάζει η φοίτηση των ΣΔΕ τη ζωή των εκπαιδευομένων, πώς επηρεάζει τη ζωή τους το ότι αυτοί οι άνθρωποι πηγαίνουν ξαφνικά ξανά σχολείο;

Σ : Στην αρχή τους είναι πολύ δύσκολο. Όταν έρχονται και κάνουν την αίτηση είναι πάρα πολύ διστακτικοί, θα τα καταφέρω; και όχι μόνο μαθησιακά, θα μπορέσω να ανταποκριθώ γιατί έχω και υποχρεώσεις δουλεύω, έχω και άλλα και είναι και ο φόβος του σχολείου. Έχουν συνδέσει το σχολείο με τα δικά τους παιδικά χρόνια που δεν ήταν και οι καλύτερες συνθήκες είτε στην Αλβανία είτε στην Ελλάδα. Έχουμε ακούσει περιπτώσεις που χτυπούσαν οι καθηγητές, οι δάσκαλοι τα παιδιά τότε, μειωτικές συμπεριφορές και τα λοιπά, έχουν λοιπόν ένα φόβο για το σχολείο και νομίζουν ότι αυτό το σχολείο θα συναντήσουν και εδώ. Και το κλειδί είναι να καταφέρουμε να τους φέρουμε. Δηλαδή εγώ τους λέω πάρα πολλές φορές, έτσι και ανεβήκατε τα σκαλοπάτια έχετε πάρει το μισό απολυτήριο. Γιατί έρχονται εδώ στο χώρο, βλέπουν πως είναι, βλέπουν τους καθηγητές που είναι φιλικοί, ανθρώπινοι. Βλέπουν τη δική μας έτσι καλή διάθεση να τους βοηθήσουμε και αμέσως αρχίζουν και νιώθουν κάπως διαφορετικά για αυτό και πάντοτε στις αρχές έχουμε ουσιαστικά μία εβδομάδα υποδοχής πρωτοετών όπου οι δευτεροετείς μας σε συνεργασία με τους συναδέλφους, ετοιμάζουμε διάφορα σκετσάκια για να τους υποδεχτούμε και μέσα από αυτή τη διαδικασία να τους μάθουμε το σχολείο.

Ε : Τι ωραίο! Θυμίζει υποδοχή φοιτητών.

Σ : Ναι, τους ξεμπλοκάρει αρκετά. Εάν λοιπόν γίνει αυτό, μετά δεν τους χάνεις, δεν έχουμε διαρροές και ότι διαρροές συμβαίνουν, συμβαίνουν γιατί έχουν πολύ προσωπικές δυσκολίες, δηλαδή ο άλλος έπιασε δουλειά απόγευμα. Όλοι οι άλλοι όμως θα 'ρθουν. Υπάρχουν δυσκολίες, δεν έρχονται κάθε μέρα όλοι, όμως το παλεύουν να είναι εδώ. Και εμάς η φιλοσοφία μας είναι να δείχνουμε ευαισθησία σε αυτούς τους ανθρώπους που έχουν πάρα πολλές υποχρεώσεις, ζητήματα, αλλά από την άλλη πάλι να μην χάνουνε το σχολείο, να έχουν μια καλή παρουσία για να δικαιολογήσουν και τη φοίτηση τους στο χώρο και τότε να πούνε, το πήρα το απολυτήριο, αλλά πραγματικά έμαθα πράγματα, πήγα στο σχολείο.

Ε : Αυτοί οι άνθρωποι λοιπόν που βρίσκονται εδώ σε σας, τι επιδιώκουν με τη φοίτηση;

Σ : Τώρα τι επιδιώκουν, καλή ερώτηση. Τα πρώτα χρόνια, τα πρώτα 3- 4 χρόνια είχαμε μεγάλες ηλικίες, κυρίως γυναίκες μεγάλης ηλικίας. Ήταν η κυρίες, οι οποίες δεν τους επέτρεπαν οι γονείς τους, ο μπαμπάς τους τότε να πάνε στο σχολείο. Ήταν η γνωστή φιλοσοφία της περιοχής μας, ότι η γυναίκες πρέπει να μείνουν στο σπίτι, τα αγόρια πρέπει να προχωρήσουν, οπότε οι γυναίκες έμεναν πίσω. Αυτές οι γυναίκες των 50-60 χρονών τότε το

είχαν αποθημένο. Ήρθαν τότε αυτές, μετά σιγά σιγά άρχισε να αλλάζει η σύνθεση. Μετά είχαμε και νεότερες ηλικίες. Το κίνητρό τους λοιπόν, ήταν τότε κυρίως να πάρω το χαρτί γιατί το 'χω αποθημένο. Δεν θέλω να το κάνω κάτι στα 60 μου τι να το κάνω; Αλλά μετά όμως που τα πράγματα άρχισαν να αγριεύουν όσον αφορά τις απαιτήσεις που υπήρχαν προς τα έξω, ότι τώρα δεν μπορείς να δουλέψεις ούτε καν σε ένα πεντάμηνο του Δήμου αν δεν έχεις απολυτήριο γυμνασίου, αυτό λοιπόν ανάγκασε πολλούς να έρθουν στο σχολείο για να πάρουν το απολυτήριο. Δηλαδή όσο περνούν τα χρόνια αυτή, ας το πούμε, η συνάρτηση αρχίζει και ανεβαίνει, δηλαδή η ανάγκη να πάρω το χαρτί. Η εξομαλύνεται το κομμάτι του θέλω να πάρω το απολυτήριο γιατί νιώθω μειονεκτικά που δεν το πήρα τότε, τότε δεν μπορούσα για κάποιους λόγους. Θέλω να το πάρω τώρα και πιο πολύ το έχουν ανάγκη για να συνεχίσουν τη ζωή τους. Όσο περνούν τα χρόνια βλέπω ότι πέφτει και ο μέσος όρος ηλικίας και αυτό είναι το ζητούμενο με τα ΣΔΕ. Τα ΣΔΕ δεν δημιουργήθηκαν για μεγάλες ηλικίες, δημιουργήθηκαν για νέα παιδιά, για κοινωνική επανένταξη. Αυτό είναι το ζητούμενο με τα ΣΔΕ, αλλά βέβαια επειδή δεν υπάρχει ηλικιακό όριο εμείς τους δεχόμαστε όλους. Όμως τι με ρώτησες;

E: Τι επιδιώκουν.

Σ: Έρχονται για το απολυτήριο κατά βάση, αλλά διαπιστώνουν στην πορεία ότι τα οφέλη για αυτούς ήταν πολλαπλά, κυρίως οι γυναίκες, που είσατε και πιο ευαίσθητες, κλαίνε στο τέλος, λένε δεν θέλουμε να φύγουμε. Τα οφέλη πολλαπλά σε τι θα μου πεις; στο ότι ξεφεύγουν από το σπίτι, έρχονται σε ένα χώρο και μιλούν με άλλους ανθρώπους, ξεχνάνε τα προβλήματά τους, υπάρχουν γυναίκες που δουλεύουν από το πρωί μέχρι τις 4 το απόγευμα και έρχονται κατευθείαν εδώ και λένε ότι εδώ νιώθουν ξεκούραστα, «Σπίτι μου θα ήμουν πιο κουρασμένη από ότι είμαι εδώ τώρα». Ξεφεύγουνε, μαθαίνουνε πράγματα, ακούνε πράγματα. Κερδίζουν οι ίδιοι, κερδίζουν σε γνώση, σε αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση. Είναι ένας χώρος που λειτουργεί ψυχοπροφυλακτικά σε πολλές περιπτώσεις, αλλά και γιατί φεύγουν γεμάτοι και δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι μετά ένα ποσοστό, όχι ευκαταφρόνητο, της τάξης για μένα του 50% συνεχίζει σε άλλες δομές εκπαίδευσης. Αυτό είναι κάτι το οποίο λέει πολλά για αυτούς που αν τους έλεγες πριν να έρθουν στο σχολείο ότι θα πάτε και στο λύκειο θα σου έλεγαν ποιο λύκειο, τώρα κάτσε να βγάλουμε εδώ τώρα. Κι όμως συνεχίζουνε. Ειδικά οι πιο νέοι αλλά και παλαιότερα που είχαμε ανθρώπους 50 και 60 χρονών συνεχίσανε στο εσπερινό ΕΠΑΛ στο εσπερινό λύκειο και τελειώσανε και μιλάμε για μεγάλες κυρίες. Όχι τώρα δεν μιλάμε για 30 και 40 χρονών.

E: Αξιοθαύμαστο! Μου δώσατε και τροφή και για τις παρακάτω ερωτήσεις νομίζω, αλλά τί εφόδια μπορούν να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι στα ΣΔΕ;

Σ: Εντάξει, το απολυτήριο γυμνασίου και γνώσεις, ευρύτερες γνώσεις, να μπορούν να διαχειριστούν προβλήματα καθημερινής ζωής, κοινωνικές γνώσεις, κοινωνικές δεξιότητες γιατί εδώ έχουμε και μαθήματα όπως είναι η κοινωνική εκπαίδευση, όπου εκεί μπαίνουν σε μια λογική να σκεφτόμαστε και τον εαυτό μας. Πώς μπορούμε να διαχειριστούμε καλύτερα τον εαυτό μας ή σε σχέση με τους άλλους, δηλαδή αυτά είναι στοιχεία τα οποία δεν τα γνώριζαν κάποιοι. Και σιγά σιγά αρχίζουν και τα μαθαίνουν σε αυτό το χώρο. Βοηθάει αρκετά.

E: Νομίζω εφόδια που δεν καταμετρώνται με πιστοποιητικά....

Σ: Ναι, δεν μιλάμε για μετρήσιμες γνώσεις, αλλά εφόδια τα οποία θα τους βοηθήσουν ψυχολογικά, ας πούμε, να μπορέσουν να διαχειριστούν και τον εαυτό τους

αποτελεσματικότερα και τις σχέσεις με τους άλλους και στην συνεργασία και στην οικογένεια τους και παντού.

Ε : Άρα πάλι μου είπατε ότι αρκετά μεγάλο ποσοστό σκοπεύουν μετά τις σπουδές τους εδώ να συνεχίσουν σε κάποιο λύκειο, στο εσπερινό ή στο ΕΠΑΛ το απογευματινό, σωστά;

Σ : Ναι, πάρα πολλοί τα τελευταία χρόνια οδηγήθηκαν προς τα εσπερινά, το δεύτερο ΕΠΑΛ. Γιατί δίνει και ειδικότητα. Δηλαδή αν πάτε εκεί θα δείτε ότι ίσως 100% είναι ενήλικοι μαθητές και πάρα πολλοί από το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας αλλά και στο εσπερινό λύκειο συνεχίζουνε.

Ε : Ωραία, οπότε ένα ποσοστό έχουμε εκεί, οι υπόλοιποι σταματούν στο απολυτήριο;

Σ Σταματούν και για λόγους ηλικίας, σου λέει εγώ δεν θέλω να το συνεχίσω, ο καθένας για τους δικούς του λόγους, άλλοι σταματάνε και άλλοι συνεχίζουν.

Ε : Κάποιοι, αν γνωρίζετε μετά το εσπερινό ΕΠΑΛ ή λύκειο συνεχίζουν και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση;

Σ : Κάποιοι έχουν συνεχίσει. Βέβαια, αυτό το ποσοστό είναι πολύ μικρό. Είχαμε μαθητή εδώ πέρα, ένα νέο παιδί Ρομά, ο οποίος τελείωσε, τελείωσε τώρα και το τμήμα νηπιαγωγών! Αλλά και άλλες κοπέλες που είχαμε εδώ πέρα και τελείωσαν μία σχολή, λίγοι αλλά συνέχισαν να.

Ε : Πιστεύετε τώρα που έχετε ζήσει το θεσμό των ΣΔΕ στην πόλη μας εδώ και 20 χρόνια ότι είναι ένας θεσμός απαραίτητος στην ελληνική κοινωνία;

Σ : Είναι, σαφώς και είναι. Είναι αυτό που λέμε κοινωνική επανένταξη και στην κυριολεξία αυτό συμβαίνει εδώ, γιατί όταν είχα έρθει στο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας έλεγα μέσα μου, «απολυτήριο γυμνασίου, τι να το κάνεις; που να βοηθήσει;» Διαπίστωσα όμως όλα αυτά τα χρόνια ότι πάρα πολλοί μαθητές μας με το απολυτήριο Γυμνασίου όχι απλά βρήκαν δουλειά, διορίστηκαν σε μόνιμες θέσεις και δεν μιλάμε για 5-10 μαθητές, αλλά για αρκετούς μαθητές, αξιοποιώντας αυτό εδώ πέρα το χαρτί μπόρεσαν και βρήκαν δουλειά. Αυτό είναι ένα σημαντικό κομμάτι που προσφέρει αυτό το σχολείο στους μαθητές μας, αλλά είναι και το κομμάτι αυτό το ψυχολογικό και αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό ή είναι αλληλένδετα όλα αυτά, σου δίνει τη δύναμη να πετάξεις και να κάνεις και κάτι παραπέρα.

Ε : Εάν μπορούσατε να αλλάζετε κάτι; Είτε ως κράτος, είτε ως διευθυντής, είτε ως εκπαιδευτής, τι θα αλλάζατε στα ΣΔΕ; Συγκεκριμένα ή πιο γενικά θα αλλάζατε κάτι στο θεσμό;

Σ : Ο θεσμός του ΣΔΕ έτσι όπως δημιουργήθηκε και θεσμοθετήθηκε, ήταν εξαιρετικός. Δηλαδή οι προδιαγραφές για τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας ήταν εξαιρετικές. Το κακό είναι ότι στην πορεία κάποια πράγματα άλλαξαν και άλλαξαν προς το χειρότερο όχι προς το καλύτερο. Τι θα άλλαζα; Δεν θα άλλαζα κάτι στη φιλοσοφία, η φιλοσοφία είναι εξαιρετική. Απλά αυτό που θα προσπαθούσα να κάνω είναι να μην, ο εχθρός λέει του καλού είναι το καλύτερο, δηλαδή να μην επαναπαυόμαστε σε μια ρουτίνα και να προσπαθούμε να βρούμε τρόπους και μηχανισμούς να κάνουμε καλύτερα αυτό που κάνουμε. Αυτό θα άλλαζα.

Ε : Άρα επί της ουσίας απλώς θα βελτιώνατε όσο μπορείτε περισσότερο την υπάρχουσα κατάσταση.

Σ : Ναι, και στο επίπεδο της τάξης, της μάθησης και στο επίπεδο του σχολείου προς την κοινωνία, γιατί ένα κομμάτι του σχολείου μας είναι να βγαίνει προς την τοπική κοινωνία, αυτό είναι ζητούμενο και σαν διαφήμιση του σχολείου προς τα έξω, αλλά και να έχουν άμεση επαφή με κοινωνικούς χώρους που το κάνουμε. Επισκεφθήκαμε το ΚΕΘΕΑ, θα το ξανακάνουμε, έχουμε συνεργαστεί με τον δήμο, με διάφορες δομές της πόλης μας, πηγαίνουμε σε επισκέψεις, εκδρομές, εκθέσεις, φέρνουμε ειδικούς να μας μιλήσουν. Κοινωνικό λειτουργό έχουμε καλέσει, έχουμε πάει στις φυλακές, έχουμε επισκεφθεί τους φυλακισμένους, έχουμε πάει διάφορα είδη, πρώτης υγιεινής και τα λοιπά, δράση στα γηροκομεία, διάφορες δράσεις, αυτά τα κάνουμε είναι στη ρουτίνα μας και στην φιλοσοφία του σχολείου.

Ε : Ωραία. Σας ευχαριστώ πάρα πάρα πολύ!

Σ : Και εγώ σας ευχαριστώ!

Σ3 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Καλησπέρα σας. Πότε ξεκίνησε λοιπόν η εμπλοκή σας στα ΣΔΕ και πώς προέκυψε;

Σ : Γνώριζα την Χρυσούλα από πολύ παλιά, την Μάνθου και με βρήκε μια μέρα στο δρόμο για το πρώτο λύκειο, εκεί έχω οργανική, και μου λέει: “Τάνια είναι για σένα αυτό το σχολείο, έφυγε ένας της ειδικότητας και να ’ρθεις”. Και έτσι ήρθα το 2005.

Ε : Άρα ήταν μέσω προσωπικής γνωριμίας για σας;

Σ : Ναι, ναι, ναι, μέσα από τη Χρυσούλα δεν ξέρω αν μπορεί να το καταλάβαινα αργότερα. Να το άκουγα, δεν ξέρω τι, πάντως μέσα από τη Χρυσούλα που μου είπε.

Ε : Και γιατί έτσι σκεφτήκατε τότε να έρθετε να εργαστείτε σε ένα σχολείο δεύτερης ευκαιρίας;

Σ : Γιατί μου περιέγραψε τι σχολείο είναι αυτό, τι κάνουμε εκεί πέρα, με ήξερε με τι ασχολούμαι εγώ, τι μου αρέσει, θέατρο, ποίηση, εφημερίδες, άρθρα, διάβασμα, μια ζωή οπότε σκέφτηκε ότι είναι ότι πρέπει για μένα αυτό το σχολείο.

Ε : Ταίριαξε στην ιδιοσυγκρασία σας δηλαδή.

Σ : Ακριβώς.

Ε : Τι ωραίο! Πιστεύετε πως η βασική εκπαίδευση ενός εκπαιδευτικού επαρκεί για να σταθεί σε ένα τέτοιο σχολείο, χρειάζονται ιδιαίτερες δεξιότητες ή επιμόρφωση;

Σ : Δεξιότητες θέλει, πέρα από την επιμόρφωση που σίγουρα παίρνεις πράγματα, ιδέες από συναδέλφους από άλλους που κάνουνε τα πρότζεκτ ή τι κάναμε και εκτός από τις επιμορφώσεις, παρουσιάζανε διάφορα ΣΔΕ, στην Αθήνα συναντιόμασταν, βλέπαμε τη δουλειά τους, διάφορα πρότζεκτ και είχαμε συμμετάσχει. Είχε γίνει αυτό 3 - 4 φορές, μέναμε στην Αθήνα σε ξενοδοχείο, συναντιόμασταν 50 ΣΔΕ και μόνο η εμπλοκή και οι συνάντηση ήταν πολύ σημαντική. Αυτά γινόταν τα πρώτα χρόνια. Τώρα οι δεξιότητες, θεωρώ σαν την μεγάλη, την πιο σημαντική για κάθε εκπαιδευτικό την επικοινωνία, να μπορείς να επικοινωνήσεις με τους ανθρώπους. Αυτήν την είχα, 15 χρόνια δούλευα στο σχολείο και σε πολλά σχολεία, γιατί η ειδικότητα δεν έχει πολλές ώρες, οπότε πήγαινα σε πάρα πολλά γυμνάσια, λύκεια και συμπλήρωνα ωράριο. Αυτή λοιπόν την επικοινωνία και την αγάπη,

αυτά τα δύο ως σημαντικά θεωρώ εγώ. Αγάπη για αυτό που κάνεις, αγάπη για τους ανθρώπους, αγάπη για το αντικείμενο, αγάπη για τη δουλειά, αν την πούμε σε εισαγωγικά, και η επικοινωνία με τους ανθρώπους, την είχα με τα παιδιά, εδώ ήτανε το κάτι άλλο. Το ότι εδώ οι άνθρωποι έχουν πολύ ανάγκη να τους ακούσεις. Να τους σεβαστείς, γιατί το μεγαλύτερο πρόβλημα που έχουν δεν είναι η έλλειψη γνώσεων, δεν ξέρουν να γράψουν, δεν ξέρουν πράγματα, είναι η έλλειψη αυτοπεποίθησης. Δηλαδή νιώθουν πολύ μειονεκτικά.

Ε : Αυτό μου το έχουν αναφέρει όλοι οι συνάδελφοί σας.

Σ : Και αυτό που κάνουμε εμείς δεν είναι τόσο το μάθημα. Τι θα μάθουν, είναι ότι τους μαθαίνουμε πόσο αξίζουν αυτοί οι άνθρωποι, ότι έχουν πετύχει πολλά πράγματα στη ζωή τους που εγώ δεν τα έχω πετύχει. Το έκανες αυτό 15 χρονών, εσύ δούλευες, εμένα με πλήρωνε ο πατέρας μου φοιτήτρια, και άλλα, εσύ κατάφερες αυτό, έκανες οικογένεια. Εγώ δεν έκανα, μια ζωή διαβάζω. Αυτό το σχολείο, και εμείς οι παλιοί, αλλά στο πνεύμα και στη φιλοσοφία μπαίνουν και όλοι οι καινούργιοι που έρχονται ακόμα και οι ωρομίσθιοι, αλλά πιο πολύ εμείς που είμαστε οι βασικοί. Αυτό το πράγμα το εισπράττουν, την αποδοχή και την επιβεβαίωση. Δηλαδή φεύγουν από δω από το ΣΔΕ με τα φτερά τους ανοιχτά.

Ε : Αυτό ακούγεται υπέροχο και η εικόνα μόνο...

Σ : Δηλαδή όλοι θα κερδίσουν. Πολλοί ανοίγουν τα φτερά τους και μας ευχαριστούνε, δηλαδή πώς να μην αγαπήσεις, εγώ το θεωρώ το σχολείο αυτό σπίτι μου, δηλαδή είναι ένα δεύτερο σπίτι, το φροντίζω σαν το σπίτι μου ακόμα και από άποψη καθαριότητας, την βιβλιοθήκη που έχω αναλάβει, δηλαδή δεν υπάρχει περίπτωση ή το στολισμό γιατί, γιατί εδώ νιώθω ότι εκτός απ' το σπίτι μου είναι ένας άλλος χώρος όπου εγώ υπάρχω, δηλαδή για μένα η εκπαίδευση ενηλίκων είναι υπαρκτικό.

Ε : Καταλαβαίνω...

Σ : Δηλαδή εγώ νιώθω εδώ και το λέω στους ανθρώπους και στους φίλους μου αλλά και στους ανθρώπους που έρχονται στο σχολείο, αν εσείς μαθαίνετε πέντε πράγματα από μένα και τον κάθε συνάδελφο εγώ μαθαίνω από όλους σας. Για μένα, το μεγαλύτερο πανεπιστήμιο που τελείωσα, τους λέω, δεν είναι η Νομική, η Ακαδημία και λοιπά το πανεπιστήμιο είναι το ΣΔΕ, δηλαδή έχω πάρει τέτοια μαθήματα ζωής από αυτούς τους ανθρώπους που θεωρώ ότι το ελάχιστο έχω δώσει εγώ. Αυτοί θεωρούν ότι έχω δώσει πάρα πολλά, αλλά εγώ πραγματικά πίστεψε με νιώθω ότι έχω πάρει τα σπουδαιότερα μαθήματα ζωής από αυτό το σχολείο.

Ε : Ακούγεται συγκλονιστικό εγώ θα πω!

Σ : Ήταν το μεγαλύτερο πανεπιστήμιο, είναι, το αγαπάω το σχολείο αυτό και στεναχωριέμαι γιατί με διώχνουν του χρόνου, συμπληρώνω τα 67. Εντάξει, θα έρχομαι εθελοντικά.

Ε : Εννοείται έτσι το βλέπω και εγώ, ότι θα είστε εδώ. Αυτό καταλαβαίνω.

Σ : Και προσπαθώ να κάνω πέρα από την ειδικότητά μου. Δηλαδή, αν σας πω ότι περισσότερο κάνω ιστορία που δεν τη γνωρίζουν, έτσι να έχουν ένα πλαίσιο προορισμού και μετά για να την καταλαβαίνουν γιατί δεν ξέρουν τίποτε, ξεκινάω από τον πρωτόγονο και τους πάω ένα βιβλίο homo sapiens και το μαθαίνουν. Τέλος πάντων, και φτάνεις μέχρι την Αναγέννηση, Διαφωτισμό, αλλά αυτά είναι ένα περίγραμμα, ένας σκελετός, εγώ ενδιάμεσα

«πετάζομαι» και μιλάω μέσα από άρθρα εφημερίδων, δηλαδή δεν μπορώ να μην ασχοληθώ με την επικαιρότητα.

Ε : Το μάθημα σας είναι Κοινωνικός γραμματισμός, σωστά;

Σ : Σωστά. Και επειδή τα δικά μου ενδιαφέροντα είναι η ψυχολογία, η φιλοσοφία και η μεγάλη μου αγάπη είναι η ποίηση. Αυτά που αγαπάω εγώ, τα δίνω και στους μαθητές.

Ε Ακούγεται πολύ γενναιόδωρο εκ μέρους σας θα πω!

Σ : Όχι, εγώ νιώθω πολύ τυχερή, όχι γενναιόδωρη, την ευτυχία που μπορώ να τα διαβάσω στο σπίτι μου, διαβάζω τώρα για τη Ρώμη και τον κόσμο και ότι διαβάζω, ότι μπορώ να το καταφέρω. Αφού σήμερα που το διάβαζα αυτό λέω, καλά εγώ του χρόνου που δε θα είμαι στο σχολείο δεν θα μπορώ να διαβάζω γιατί ότι διαβάζω και λέω πολύ ωραίο, λέω άρθρο εφημερίδας, σημειώνω ΣΔΕ , επειδή διαβάζω εφημερίδα πολύ, είμαι από τους τύπους που ακόμα διαβάζουν και υπάρχουν φοβερά άρθρα, διαβάζω αναλύσεις, πολιτική, κοινωνικά, πολιτισμός, τέχνες, κοινωνικά θέματα. Λέει για τον πόλεμο στην Ουκρανία είχα μαζέψει τέτοιο υλικό και τα έκανα όλα αυτά.

Ε : Δίνετε λοιπόν μια άλλη προοπτική σε αυτούς τους ανθρώπους.

Σ : Ναι, ναι, δίνω, τώρα το πόσο ανοιχτοί είναι αυτοί οι άνθρωποι, εντάξει, παίζεται.. ..Ναι, έρχονται, είναι πολύ δύσκολο να τους αλλάξεις δηλαδή στο β' έτος. Εγώ ξεκινάω πάντα με ένα θέμα που έχουμε θέματα τώρα, έτσι υλικό, μπόλικο, φακέλους, άπειρους με την αλλαγή στη ζωή μας. Οι αλλαγές στη ζωή μας και πόσο εύκολο είναι, πόσο δυσκολευόμαστε, γιατί και πώς και λοιπά. Έχω πολύ υλικό, τόσο υλικό που χάνομαι και εγώ. Τι να πρωτοκάνω; Νέα αλλαγή να κάνω; ρατσισμό να κάνω; πάω στον Μαρτίν Λούθερ Κινγκ, πάω στο Μαντέλα, πάω στο Γκάντι, τρελαίνονται με το Γκάντι. Ναι, τρελαίνονται με την φιλοσοφία του. Έχω πολύ μεγάλη βεντάλια.

Ε : Νομίζω ότι το μάθημά σας αγγίζει αρκετά τη ζωή των ανθρώπων αυτών.

Σ : Πολύ, πολύ. Για την φιλοσοφία, δηλαδή όταν τους κάνω για το Σωκράτη όταν τους κάνω για τους στωικούς τώρα, που τους διάβαζα, για τους στωικούς φιλοσόφους. Μπορούσαν και επειδή είναι από την καθημερινή ζωή, αυτοί γράφουν για την καθημερινή ζωή, μπορούν και συμμετέχουν. Δηλαδή, ο στόχος είναι όχι να λέω και να ακούμε. Είναι αυτό που κάνω να το συζητάμε, να λένε το δικό τους. Μόνο στην ιστορία δεν μπορούν πολύ, οπότε την περιορίζω όσο μπορώ, όσο μπορώ, γιατί εκεί δεν μπορούν να κουβεντιάσουν πολύ.

Ε : Μου δίνετε πολλές πληροφορίες, μου καλύπτετε και άλλες απορίες. Υπήρξαν δυσκολίες όταν πρωτοξεκινήσατε στο σχολείο για σας;

Σ : Γιατί εγώ όταν ξεκίνησα είπα, μωρέ τι θα κάνω τώρα; Είχα τη Χρυσούλα, αυτά που κάνεις στο σχολείο μου λέει, με φωτοτυπίες, όχι δύσκολες και σιγά σιγά θα πάμε.

Ε : Άρα δεν υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών εδώ, σωστά;

Σ : Υπήρχε, υπήρχε, αλλά εγώ τι να κάνω από τα στερεότυπα δεν μπορούσα, δεν μπορούσα να το μεταδώσω. Ήταν πολύ δύσκολα, πολύ δύσκολα, χρειάστηκαν 2 - 3 χρόνια και μέσα από την επιμόρφωση για να βρω εγώ τον ρυθμό μου. Έτσι ώστε να φτιάξω το δικό μου υλικό.

Ε : Και ακούγεται πολύ υλικό εδώ! Στην αρχή κάθε χρονιάς κάνετε κάποιου είδους διερεύνηση αναγκών της ομάδας που θα έχετε; Τους μαθητές;

Σ : Ναι, με τους μαθητές το κάνουμε από την αρχή αυτό, δηλαδή όταν ξεκινάμε το Σεπτέμβριο - Οκτώβριο. Τι ανάγκες έχουν οι μαθητές, ποιο είναι το επίπεδό τους, τι τους αρέσει, δηλαδή όταν βάζω εδώ, λέω : «παιδιά, θέλετε να ξεκινήσουμε με ιστορία;». Βάζω κείμενα πρώτα, να τους φέρω σε επαφή με διάφορα κείμενα λογοτεχνικά. Έχω βρει 5-6 πολύ ωραία. Και Μαρκές, Απόστολο Παύλο, αγάπη, μιλάω για την αγάπη πιο πολύ ξεκινάω με την αγάπη και μετά λέω θέλετε ιστορία; Και ξέρω ότι σιγά σιγά μαθαίνουνε, οπότε καταλαβαίνουν ότι αγαπάω την ποίηση μέσα από τις γιορτές που κάνουμε. Οπότε εκεί η διερεύνηση γίνεται, και γίνεται όχι μια φορά, γίνεται συνέχεια, έχουν πολύ μεγάλη ανάγκη να κουβεντιάσουν.

Ε : Μου το έχουν πει όλοι οι συνάδελφοι σας... Άρα παρεκκλίνετε από το πρόγραμμα κατά βούληση.

Σ : Πάρα πολύ, δεν υπάρχει πρόγραμμα, δηλαδή λέει ο συνάδελφος, δεν προλαβαίνω, δεν προλαβαίνω να τους κάνω τα ρήματα. Ποιος προλαβαίνει να κάνει αυτά που έχει στο μυαλό του, κανένας! Όμως αυτό που έχει σημασία και αυτό που εκτιμούν οι άνθρωποι είναι η επαφή που έχουμε μαζί τους, δηλαδή το ότι τους νιώθουμε δίπλα μας. Όχι απόσταση, ότι είναι η οικογένειά μας. Αυτό το νιώθουν ότι τους σεβόμαστε.

Ε : Άρα κάπως μου απαντάτε εδώ στην ερώτηση που θα ρωτούσα μετά, πώς χαρακτηρίζετε τη σχέση ανάμεσα σε εσάς, τους εκπαιδευτές και τους εκπαιδευόμενους;

Σ : Οικίες....(παύση) Εντάξει, είναι μεγάλη λέξη φιλικές. Δεν θα το έλεγα. Εγώ έχω κάνει φίλη από δω. Μετά από όταν τέλειωσε το σχολείο. Ναι, είναι σχέσεις ισότιμες. Αν και δεν το βλέπουν εκείνοι, εγώ τους θεωρώ ισότιμους. Νομίζω η απάντηση που σας έδωσα ότι εγώ έχω πάρει πολλά μαθήματα ζωής, λέει πολλά, λέει πολλά με σεβασμό καιοικογένεια, δηλαδή αυτό που νιώθουν πολλοί είναι οικογένεια, έρχονται και σου μιλάνε. Και ανάλογα πόσο ανοιχτή είσαι, εγώ είμαι πολύ ανοιχτή να τους ακούσω και ακούω πολύ, τόσο πολύ που μου έχουν πει παλιότερα και η διευθύντρια η παλιότερη, «Μην είσαι τόσο ανοιχτή, βάλε όρια γιατί πολλές φορές θέλει και όρια γιατί μετά σε ξεζουμίζουνε!»

Ε : Και ανάμεσα σε σας τους εκπαιδευτές, η σχέση σας πώς είναι;

Σ : Είναι υπέροχες! Δηλαδή, γι' αυτό νιώθουμε ευγνωμοσύνη και τυχεροί που είμαστε γιατί δεν υπάρχει στα σχολεία τα άλλα αυτό, αυτό το κλίμα που υπάρχει εδώ, ούτε κλίκες, ούτε συναγωνισμός, ανταγωνισμός, δηλαδή είμαστε μια ομάδα που κάνει πράγματα.

Ε : Εξαιρετικό ακούγεται!

Σ : Είτε γιορτές είναι αυτό, είτε εκδηλώσεις είναι αυτό, είτε εκδρομές είναι αυτό, είτε τα πρότζεκτ, είναι πολύ βασικό. Αυτά τα εργαστήρια που κάνουμε και βγαίνουμε τον Ιούνιο στην εκδήλωση Ιουνίου, δηλαδή εγώ έχω φέτος το Ρίτσο, έχω τη σονάτα του σεληνόφωτος, θα το κάνω θεατρικό που με βοήθησε η παλιά διευθύντρια, παίρνει το ποίημα και το κάνει θέατρο.

Ε : Θα έρθω να σας δω εννοείται, μην έχετε καμιά αμφιβολία, το έχετε κανονισμένο;

Σ : Στις 26 Ιουνίου στην αίθουσα «Χατζή».

Ε : Ωραία, θα είμαι εκεί με χαρά. Πως αντιμετωπίζετε τη διαφορετικότητα όλων αυτών των ανθρώπων; Δηλαδή έχετε διαφορετικές ηλικίες, διαφορετικό φύλο, διαφορετικές εθνικότητες, οικογενειακές καταστάσεις, περίεργες υποθέτω, επαγγέλματα διαφορετικά, πώς μπορείς να έχεις μια τάξη που υπάρχουν όλα αυτά;

Σ : Εδώ σε θέλω, εδώ είναι ταλέντο και εμπειρία. Και δεν μπορούσα τον πρώτο-δεύτερο χρόνο. Αυτό τώρα για μένα είναι κατακτημένο. Δεν μου μπαίνει καν ότι είναι Ρομά, ότι είναι από την Βουλγαρία, ότι είναι καθαρίστρια, ότι είναι μουσικός, είναι πλούτος. Προβλήματα δημιουργούνται. Πάνω απ' όλα, βγαίνει ο χαρακτήρας τους, βγαίνουν εντάσεις, βγαίνουν σαν μικρά παιδιά, μου είπε αυτό, μου έκανε αυτό.

Ε : Δεν μπορώ να το φανταστώ αυτό σε ενήλικες!

Σ : Βέβαια, παρεξηγούνται, και μου μιλήσατε έτσι ,και ήσασαν αυστηροί μαζί μου ακόμα και με τους καθηγητές, αλλά και μεταξύ τους δημιουργούνται εντάσεις.

Ε : Για μένα είναι διαφορετικά, εγώ σε ένα παιδί που κάνω μάθημα σε παιδιά γυμνασίου, μπορώ να είμαι αυστηρή να το μαλώσω, θα το δεχτεί. Σε έναν ενήλικα θα δυσκολευόμουν πολύ, δηλαδή θα πρέπει να το διαχειριστώ αλλιώς.

Σ : Ναι, κάποια στιγμή που εγώ λέω λέω και δεν έχουν καταλάβει στην ιστορία αυτά και εγώ θέλω να το μάθουν όμως αυτό γιατί δεν μπορεί να μη ξέρουμε αυτό το πράγμα και χτες έγινε αυτό, λέω γιατί ρε παιδιά γιατί δεν; Μετά τους ζήτησα συγγνώμη. Ναι, έχετε δίκιο, μου λένε, έχετε δίκιο.

Ε : Ναι, εντάξει, αν καταλαβαίνουν όμως ότι είναι μέσα στα πλαίσια του μαθήματος, νομίζω καταλαβαίνουν την ειλικρίνεια κάποιου και την καλή θέληση.

Σ : Ειλικρίνεια, αλήθεια, ότι είμαστε άνθρωποι, ότι δεν είναι κανείς τέλειος, δεν τα ξέρει κανείς όλα απ' την αρχή. Και κανένας δεν είναι άψογος και εάν σας πιέζω, πείτε μου, αν σας αρέσει, πείτε μου και πραγματικά υπάρχει μία υπέροχη σχέση, υπέροχη. Εγώ νομίζω ότι σε αυτό το σχολείο έχω πάρει περισσότερα από όσα έχω δώσει μαθήματα ζωής και νιώθω τυχερή και νιώθω ευγνωμοσύνη για αυτό το σχολείο. Που μου έτυχε, και που ακόμα μπορώ και είμαι σ' αυτό το σχολείο. Και όταν το αγαπάς δίνεις ότι έχεις και εγώ νιώθω ότι έχω πολλά πράγματα που μ' αρέσει να τα μοιράζομαι με τους ανθρώπους. Ένα πράγμα που μου είχε κάνει φοβερή εντύπωση, μου το είχε πει μια μαθήτριά παλιά η Αφροδίτη, κυρία Θάλεια μου λέει, είστε από τους λίγους ανθρώπους που αυτό που ξέρετε το δίνετε και στους άλλους. Τότε είχα εκπλαγεί, γιατί της λέω; Είναι δυνατόν να ξέρω εγώ και να μην το μοιραστώ; Ναι, δεν είναι αν μπορώ να το μεταδώσω, το ήξερα αυτό, όχι μου λέει γιατί έχω συναντήσει άλλους ανθρώπους που ξέρουν πράγματα, αλλά δεν τα λένε για να το νιώθουν εκείνοι, ότι το ξέρουν εκείνοι κανένας άλλος. Και όμως υπάρχουν!

Ε : Νομίζω σαν εκπαιδευτικοί, δεν θα 'πρεπε να σκεφτόμαστε έτσι.

Σ : Όμως υπάρχουν. Δεν τη ρώτησα περισσότερα, αν το ξέρει μέσω εκπαιδευτικών ή μέσα από την ζωή της. Είχε πει ότι το ξέρω, δεν στο λέω εσένα για να το ξέρω εγώ, γιατί να το ξέρεις εσύ;

Ε : Φαντάσου! Ελπίζω ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί πορευόμαστε με το να μεταδώσουμε τη γνώση με χαρά κιόλας. Δεν μου λέτε, πώς νομίζετε εσείς, που είστε πολύ

κοντά με τους εκπαιδευόμενους και το κατανοώ, ότι επηρεάζει η φοίτησή τους εδώ τη ζωή τους;

Σ : Σας λέω το πρώτο που αποκτούνε είναι αυτοπεποίθηση, ότι αξίζουν δηλαδή φεύγουν οι άνθρωποι, έρχονται τρέμοντας φοβισμένοι ότι δεν θα τα καταφέρνουν και φεύγουν με φτερά. Και αυτό που καταφέρνουν εδώ δεν φτάνει. Εγώ τους λέω πάντα, τώρα κάνετε το πρώτο βήμα, δεν μπορεί να γυρίσετε πίσω τώρα, αλλά να πάτε και στο λύκειο. Και το κάνουν, δηλαδή το κάνουν, ο Τάσος Θα σας πει ποσοστά και λοιπά. Ίσως οι 4 στους 10 θα πάνε, περίπου.

Ε : Οπότε πάνε συνήθως στο εσπερινό λύκειο;

Σ : Στο εσπερινό ή στο ΕΠΑΛ.

Ε : Κάποιοι όμως σταματάνε.

Σ : Ναι, κάποιοι σταματάνε, τα βρίσκουν δύσκολα, δυσκολεύονται με τη ζωή τους με τα ωράρια. Καταλαβαίνω και σου λένε, γιατί να μην υπάρχει και λύκειο ΣΔΕ;

Ε : Δεν έχει γίνει όμως τέτοιο λύκειο...

Σ : Όχι, δεν έχει γίνει, γιατί αυτό το σχολείο πραγματικά είναι τόσο ελεύθερο και η φιλοσοφία του που όλοι το αγαπάνε. Όχι όλοι, κάποιοι έρχονται για το χαρτί. Και αυτοί έρχονται λίγο, αυτοί όμως που έρχονται κάθε μέρα, αυτοί βγαίνουν κερδισμένοι και με αυτοπεποίθηση. Αυτό είναι το κυριότερο. Γιατί ένιωθαν μειονεκτικά, πριν έρθουν στο σχολείο. Εδώ δεν είναι ότι παίρνουν το απολυτήριο, είναι ότι τους δίνεις αξία και έχουν αξία οι άνθρωποι απλά δεν το έχουν ακούσει από κανέναν τους, το ακούν πρώτη φορά από μας και βέβαια αυτό δεν είναι μόνο από μας. Είναι αυτό το άλλο που γίνεται, που είναι η ομάδα στην τάξη. Εδώ «παίρνουν» οι άνθρωποι, βλέπει η άλλη ότι εδώ έρχεται ένας άνθρωπος με το καρτσάκι, εγώ δεν μπορώ να γκρινιάζω λοιπόν γιατί δεν έχω δουλειά.

Ε : Πολύ σημαντικό αυτό που λέτε, αυτό το πράγμα που είναι κοντά οι άνθρωποι.

Σ : Δηλαδή η ομάδα και οι καλύτεροι που φεύγουν είναι ως τμήμα που πηγαίνουν, και να συνεχίσουν μαζί και έχει γίνει αυτό, μαζί στο λύκειο και να πάμε για καφέ μετά το μάθημα. Δηλαδή δημιουργούνται σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων. Και κερδίζουν όχι μόνο από εμάς, αλλά από όλη αυτήν την διαδικασία. Τι να σας πω δηλαδή, μια περίπτωση θα σας πω μόνο. Ήρθε με πένθος πέρυσι τελείωσε η Παρασκευή, από την Κόνιτσα ερχόταν. Τότε είχε χάσει το παιδί της, πριν 6 χρόνια. Ήρθε έτσι όλα με μαύρα, ένα χρόνο ήταν έτσι.(σκυθρωπή γκριμάτσα) Με φοβερές γνώσεις, φοβερή. Με επιθυμία για γνώση ήθελε να γίνει νομικός, 60 χρονών. Τον πρώτο χρόνο τίποτα, οι άλλοι την πλησίαζαν, αυτή ήταν πάγος, κολόνα. Τη δεύτερη χρονιά από τα Χριστούγεννα και μετά άρχισε να χαμογελά. Και έφυγε με ένα χαμόγελο, με μεγάλη ευγνωμοσύνη σε όλους μας και τους μαθητές, τους άλλους και σε εμάς. Γιατί; Στάθηκε στα πόδια της, πήρε κουράγιο. Χαμογέλασε, εγώ της είπα ένα πράγμα, επικοινωνώ ακόμα, σε παρακαλώ Παρασκευή μου, καλή μου κυρία με έλεγε αυτή, καλή μου κυρία σε παρακαλώ, δεν θέλω αυτό το χαμόγελο που κατακτήθηκε με τόσο κόπο, μην το χάσεις και αν το χάσεις να το ξαναβρείς. Και επειδή έχω το επικοινωνιακό το λέω, δηλαδή δεν μιλάμε απλά για αυτοπεποίθηση, δρα και ψυχοθεραπευτικά το σχολείο. Γι αυτό και είναι αυτό που εισπράττουν από μας που δίνουμε αγάπη, ψυχή, δεν δίνουμε γνώση, δίνουμε ψυχή.

Ε : Νομίζω έχει απαντηθεί η ερώτηση που θα σας κάνω, πιστεύετε ότι ο θεσμός των ΣΔΕ είναι απαραίτητος στην ελληνική κοινωνία;

Σ : Εγώ δεν θα έλεγα, είναι απαραίτητος, τα ΣΔΕ θα έπρεπε να είναι πρότυπο για το πώς θα έπρεπε να είναι τα σχολεία, τα τυπικά, της τυπικής εκπαίδευσης. Διότι εδώ κάνουμε μουσική, κάνουμε ποίηση, μόνο γυμναστική, λέει δεν έχουμε. Έρχονται με χαρά. Τα παιδιά δεν έρχονται με χαρά στο σχολείο. Δηλαδή ίσως να νομίζετε ότι υπερβάλλουμε.

Ε : Δεν το νομίζω καθόλου. Αν αλλάζατε κάτι στο θεσμό των ΣΔΕ, τι θα μπορούσε να είναι αυτό;

Σ : Είναι λίγο συνδικαλιστικό αυτό. Να, εμείς πάντα έχουμε αγωνία, θα είμαστε, δεν θα είμαστε, ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια. Δεν υπάρχουν οργανικές βέβαια. Αλλά να ήταν πιο εύκολο για μένα, να με φέρουν, γιατί παίρνουν λίγους ανθρώπους. Πολύ λίγους, 1 - 2 ειδικότητες και εγώ είμαι στην τέταρτη - πέμπτη και γινόταν αγώνας μέχρι να έρθω. Και είναι καλό να υπάρχει ένας πυρήνας, στην αρχή ήμασταν μόνοι, δηλαδή αποσπασμένοι από το φορέα και ανανεώνονταν, αυτό το πράγμα ήταν λυτρωτικό. Για να υπάρχει συνέχεια και να υπάρχει δηλαδή ο πυρήνας. Τώρα έχουμε ένα πυρήνα 3 - 4 χρόνια. Υπάρχει ένας πυρήνας, ο οποίος είναι σημαντικός, χωρίς αυτό τον πυρήνα όποιος ωρομίσθιος και να 'ρθει δεν θα μπορέσει να γίνει. Δηλαδή εμείς περνάμε τη φιλοσοφία, είμαστε η «μαγιά», και όσο πιο παλιοί είμαστε εγώ και ο Τάσος ή η Αμαλία που έχει 8 χρόνια ή ο Σπύρος που έχει 5, παίζει στο νόημα, θέμα προσωπικού είναι. Από κει και πέρα, τι άλλο δεν με νοιάζει τίποτα. Οι άνθρωποι κάνουν τα πράγματα, οι άνθρωποι τα φτιάχνουν, οι άνθρωποι τα χαλάμε. Είναι θέμα ανθρώπου, και εμείς συνέντευξη περνούσαμε παλιά. Αυτό είναι το πνεύμα, ότι εμείς αγαπάμε αυτό το σχολείο, θέλουμε να προσφέρουμε σε αυτό το σχολείο. Δεν θέλουμε την τυπική εκπαίδευση, δεν θέλουμε τα διαγωνίσματα, θέλουμε αυτό το ελεύθερο, δηλαδή νιώθεις φοβερή ελευθερία σ' αυτό το σχολείο. Φοβερή ελευθερία να δημιουργήσεις. Δηλαδή εγώ στην τηλεεκπαίδευση έκανα τα ωραιότερα μαθήματα.

Ε : Σας παρακολουθούσαν;

Σ : Εμάς ήταν μέσω βάιμπερ και μέσω μέσσετζερ και μέσω μέιλ. Στέλναμε και μας έστελναν. Εγώ τι να έκανα τότε που δεν είχα δει άλλο; Έφτιαξα τα ωραιότερα μαθήματα. Φιλοσοφία, ψυχολογία....

Ε : Νομίζω ήταν πολύ απαραίτητα εκείνη την περίοδο του κόβιντ.

Σ : Τι ωραία θέματα είχα φτιάξει εκείνη την περίοδο! Μόνο να σας δείξω τον φάκελο της τηλεεκπαίδευσης θα καταλάβετε. Δηλαδή πως το μειονέκτημα το κάνεις πλεονέκτημα. Φοβερό, δηλαδή εγώ τους έγραφα στιχάκια, είχαμε για παράδειγμα μία λέξη, την ευγνωμοσύνη, συγχώρεση, αυτά είναι τα αγαπημένα μου. Ευγνωμοσύνη έγραφα εγώ και γράψτε τώρα τα δικά σας στιχάκια και μου έγραφαν. Και δημιουργική γραφή, γλώσσα, ψυχολογία, φιλοσοφία. Ναι, τι να σου πω πολύ ωραία, 35 μαθήματα εκπληκτικά.

Ε : Πρέπει να είσατε από τους ελάχιστους που είχαν όφελος. Κυρία Θάλεια, είστε εκπληκτική!

Σ : Να 'στε καλά.

Ε : Μου είπατε πολύ περισσότερο απ' όσα φανταζόμουν! Σας ευχαριστώ πολύ!

Σ4 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Ευχαριστώ και πάλι που δεχτήκατε για τη συνέντευξη, θα την κάνουμε στον πληθυντικό ή στον ενικό;

Σ : Στον ενικό, λόγω γνωριμίας.

Ε : Ωραία λοιπόν, πότε ξεκίνησε η εμπλοκή σου στα ΣΔΕ και πώς προέκυψε;

Σ : Το 2014. Είχα αρκετά χρόνια που ενδιαφερόμουν να εργαστώ στην εκπαίδευση ενηλίκων, οπότε παρακολουθούσα τις προκηρύξεις. Βγήκε μια προκήρυξη για απόσπαση μόνιμων εκπαιδευτικών. Έκανα τα χαρτιά μου και ήρθα.

Ε : Και γιατί επέλεξες να έρθεις να εργαστείς σε ένα ΣΔΕ;

Σ : Ε, ήδη γνώριζα για την παρουσία και τη δράση του συγκεκριμένου σχολείου και οι ενήλικες, από τα πρώτα χρόνια που είχα εργαστεί ως καθηγήτρια αγγλικών πριν διοριστώ στο δημόσιο που κάναμε σε φροντιστήρια τμήματα ενηλίκων, ήταν ένα κομμάτι που το έβρισκα πάντοτε συναρπαστικό, ενδιαφέρον, ελκυστικό θα έλεγα, οπότε με πολλή χαρά ήθελα να κάνω και αυτή τη στροφή γιατί είχα περάσει από όλες τις βαθμίδες, έτυχε τα πρώτα χρόνια να είμαι και σε δημοτικά, εθελοντικά και σε νηπιαγωγεία, οπότε ήθελα να το κάνω και αυτό.

Ε : Ωραία! Πιστεύεις πως η βασική εκπαίδευση ενός εκπαιδευτικού επαρκεί για να δουλέψει σε ένα τέτοιο σχολείο ή χρειάζεται ιδιαίτερη επιμόρφωση ή ιδιαίτερες δεξιότητες;

Σ : Χρειάζεται να είναι έτοιμος για να δουλέψει σ αυτό το σχολείο, να έχει συνειδητοποιήσει ότι είναι εντελώς διαφορετική η φιλοσοφία του σχολείου. Εννοείται ότι η επιμόρφωση σε βάζει σε ένα πλαίσιο του να σκεφτείς, να ασχοληθείς με τη βιβλιογραφία, να μάθεις πέντε πράγματα. Αλλά δεν σημαίνει ότι όποιος επιμορφωθεί είναι κατάλληλος για να εργαστεί στα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας και μπορεί να υπάρχουν και φωτεινά παραδείγματα ανθρώπων που έτυχε να βρεθούν εδώ κάποια στιγμή στη ζωή τους χωρίς επιμόρφωση και που τα κατάφεραν. Σημασία έχει, από συναδέλφους από το διευθυντή σου και θεσμικά να βρεθούν οι κατάλληλοι άνθρωποι που θα σε βάλουν στο πλαίσιο της εκπαίδευσης των ενηλίκων. Είναι κάτι εντελώς διαφορετικό με αυτό που γίνεται στα πρωινά σχολεία.

Ε : Το καταλαβαίνω αυτό. Πριν έρθεις εδώ γνώριζες την ομάδα - στόχο, δηλαδή τους εκπαιδευόμενους και ότι έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, γνώριζες δηλαδή που θα έρθεις ακριβώς;

Σ : Το είχα ψιλιαστεί, αλλά δεν μπορώ να πω ότι το γνώριζα. Ε, το υπέθετα. Δεν μπορώ να πω ότι γνώριζα ακριβώς ποιοι θα είναι αυτοί οι άνθρωποι και πραγματικά μετά από την πρώτη χρονιά ένιωσα πολύ πλούσια που γνώρισα αυτό τον κόσμο. Ήταν πολύ ωραίο.

Ε : Τι περίμενες από το ΣΔΕ και πόσο ήταν διαφορετική η κατάσταση όταν πρωτοήρθες;

Σ : Είχα ακούσει ότι είναι κάτι διαφορετικό. Η εκπαίδευση των ενηλίκων. Αλλά δεν είχα καταλάβει το πόσο συναρπαστικό και γλυκό είναι στο συναισθηματικό επίπεδο, δηλαδή το ότι οι άνθρωποι σε κοιτάζουν στα μάτια, σου λένε ευχαριστώ μετά το τέλος της ώρας, πολλές φορές ανοίγονται και επιλέγουν, σου κάνουν την τιμή να μοιραστούνε προσωπικά ζητήματα μαζί σου. Σου δείχνουν ότι σε αγαπούν και σε εμπιστεύονται. Και αυτό είναι...υπάρχει μια έντονη αλληλεπίδραση γιατί εμείς εδώ δεν ήρθαμε για να διδάξουμε, ήρθαμε και για να

διδασχθούμε. Εγώ έχω πάρει πάρα πολλά πράγματα από αυτό το χώρο και παίρνω καθημερινά.

Ε : Σκέφτεσαι δυσκολίες που αντιμετώπισες όταν πρωτοήρθες στο σχολείο, αν υπήρξαν;

Σ : Η μεγαλύτερη δυσκολία που έχω εγώ που διδάσκω αγγλικά, είναι ότι...ε... κατά καιρούς προκύπτει μια ανομοιογένεια στο τμήμα, το οποίο βρίσκεις τρόπο και το χειρίζεσαι ή δημιουργείς ομάδες ή μπαίνουν σε ρόλο βοηθού οι άλλοι άνθρωποι, αλλά το πρώτο καιρό που ήμουν και λίγο άπειρη αυτό ενδεχομένως να δυσχέραινε λίγο την κατάσταση. Στην πορεία το χειρίστηκα όπως το χειριζόμουν και στα πρωινά σχολεία γιατί και εκεί το έχουμε το θέμα, όλοι το έχουμε ζήσει και σε όλους μας έχει συμβεί.

Ε : Απλώς εδώ φαντάζομαι μπορεί η ανομοιογένεια να είναι μεγαλύτερη.

Σ : Είναι, και επειδή οι μεγάλοι άνθρωποι, αυτό το θυμάμαι και παλιά, όταν κάποιος ξεκινάει, μεγάλος να μάθει μια ξένη γλώσσα, ντρέπεται πολύ, ντρέπεται πολύ με το λάθος που θα κάνει, αν και εγώ τους ενθαρρύνω πολύ να μιλάνε. Οπότε εάν διαπιστώσουν ότι κάποιος ξέρει αυτό τους κάνει πιο συνεσταλμένους και εγώ αυτή τη συστολή δεν τη θέλω, γιατί εδώ τα χαιρόμαστε τα λάθη μας και τα φωνάζουμε και για αυτό ενδεχομένως λίγο να ήταν δύσκολη η κατάσταση. Γιατί ένας άνθρωπος που ήξερε επειδή ενδεχομένως να 'ξερε 5 φράσεις και 5 πράγματα να ήθελε να το κάνει και λίγο επιδεικτικά. Για να καμαρώσει, να δείξει ότι μπορεί και αυτό καμιά φορά θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτρεπτικά για κάποιον που δεν ξέρει σχετικά με κάποιον που ξέρει, αλλά εντάξει, βρίσκεις τρόπο και το χειρίζεσαι και όλα πάνε καλά.

Ε : Ωραία. Υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών που το ακολουθείς;

Σ : Υπάρχει το θέμα σε αυτό το σχολείο, ότι δεν έχουμε βιβλία ο καθένας φτιάχνει ένα κορμό με σημειώσεις. Εντάξει, δεν κάνουμε κάθε χρόνο διαφορετικό, αλλά υπάρχει ένας κορμός που τον ανανεώνεις, τον ανανεώνεις ανάλογα με τις ανάγκες των ανθρώπων σου και τα ενδιαφέροντά τους. Γιατί τα ενδιαφέροντά τους μας κατευθύνουν και εμάς κάθε φορά. Από κει και πέρα και σε πανελλαδικό επίπεδο υπάρχει ένας φάκελος υλικού που κυκλοφορεί και τον έχουμε εδώ, ο οποίος έχει και υλικό που επιτρέπεται να φωτοτυπήσουμε με διάφορα εγχειρήματα, πονήματα άλλων συναδέλφων από άλλα ΣΔΕ και το ίδιο μπορώ να κάνω και εγώ για εκείνους, δεν βασίζομαι μόνο σε αυτό. Έχω το δικό μου υλικό το οποίο το εμπλουτίζω από διάφορες πηγές, μια πηγή είναι και αυτή, δηλαδή ένας άνθρωπος που δεν έχει ιδέα, ή ενδεχομένως να είναι και σε μία πιο νεαρή ηλικία δηλαδή δεν έχει και χρόνια που διδάσκει τη γλώσσα, μπορεί να βασιστεί σε κάτι, υπάρχει αυτό και υπάρχει στήριξη.

Ε : Πόσο μπορείς να παρεκκλίνεις από το στόχο ενός προγράμματος, να έχεις το στόχο να τους μάθω αυτό, ας πούμε, αλλά στην πορεία να παρεκκλίνεις; Μπορείς να το κάνεις εύκολα;

Σ : Μπορείς, ναι. Γιατί τα αγγλικά είναι σαν και τα μαθηματικά, είναι αλυσίδα δηλαδή. Στο β' κύκλο λόγω χάρη, αν κάποια μέρα για κάποιο λόγο δυσκολεύονται κάποιοι άνθρωποι να έρθουν λόγω της εργασίας τους, λόγω κάποιου ταξιδιού και αντί να έχω μέσα 18 άτομα μπορεί να τύχει κάποια μέρα να έχω 6 ή 4 που είναι οι άνθρωποι που δεν είχαν ποτέ καμία επαφή με τα αγγλικά. Εκείνη την ώρα θα κάνουμε μια τροποποίηση και θα κάνω μια μεγάλη παρέκκλιση και αυτό θα τους κάνει να νιώσουν πολύ καλά. Δηλαδή μπορεί να κάνουμε μια επανάληψη με αυτούς. Και στον α' κύκλο αλλά και στο β' που υποτίθεται ότι κάνουμε, θεωρούμε δεδομένα κάποια πράγματα. Εδώ σ' αυτό το σχολείο δεν είναι τίποτα δεδομένο, δηλαδή μπορεί κάποιος να βρίσκεται στο β' κύκλο και την πρώτη χρονιά να ήταν λίγο

κλειστός στο θέμα των αγγλικών ή να έχει κάποιες απουσίες να τύχαινε την συγκεκριμένη ώρα να είναι πέμπτη ώρα να έφευγε λίγο νωρίτερα, κάτι να συνέβαινε, είναι ανθρώπινο. Οπότε γίνεται παρέκκλιση καθαρά για λόγους μόρφωσης, μάθησης, διάθεσης.

Ε : Πόσες ώρες την εβδομάδα είναι τα αγγλικά;

Σ : Τα αγγλικά ευτυχώς στη δια βίου μάθηση έχουν τον χρόνο που τους αξίζει. Θεωρείται βασικό μάθημα και είναι τρίωρο, 3 ώρες την εβδομάδα. Δηλαδή αν λάβουμε υπόψη ότι κάνουνε 5 ώρες κάθε μέρα, δηλαδή στις 20 ώρες της εβδομάδας, οι 3 είναι τα αγγλικά. Είναι σημαντικό.

Ε : Πολύ σημαντικό. Πώς αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευόμενοι τα αγγλικά συγκεκριμένα;

Σ : Έρχονται με κάποιο φόβο στα αγγλικά και στα μαθηματικά, αλλά το θέλουν πάρα πολύ. Και στο τέλος τα αγαπάνε και το χαίρονται πάρα πολύ.

Ε : Πολύ ευχάριστο αυτό, εννοείται. Ανά έτος, στο ξεκίνημα, κάνετε κάποιου είδους, ίσως με τους υπόλοιπους εκπαιδευτές, διερεύνησης αναγκών της ομάδας που έχετε των μαθητών δηλαδή ώστε να δείτε τι έχουμε εδώ, και τι θα τους μάθουμε;

Σ : Όταν έρχεται κάποιος άνθρωπος εδώ για πρώτη φορά κάνουμε μια συνέντευξη, δεν τους λέμε πάντοτε τη λέξη γιατί καμιά φορά τρομάζει κάποιους η λέξη συνέντευξη, αλλά για να τους γνωρίσουμε και να μας γνωρίσουν καλύτερα, ερχόμαστε στο χώρο αυτό που είμαστε τώρα εμείς και μια από τις ερωτήσεις είναι γιατί δεν πήγαν στο γυμνάσιο όταν ήταν πιο νέοι, τι επιδιώκουν και τι θέλουν από το σχολείο μας; Μια άλλη ερώτηση είναι ποια είναι η κατάστασή τους στο θέμα της ελληνικής γλώσσας, της αγγλικής γλώσσας και των υπολογιστών. Οπότε υπάρχει μια διαβάθμιση εκεί και γίνεται μια πρώτη διερεύνηση. Μετά την πρώτη μέρα που μπαίνω μέσα, πάντα τους ρωτάω αν τώρα θα πρωτομάθουν, πώς γίνονται τα γράμματα, τη λατινική γραφή ή αν είχαν κάποια επαφή, έστω μια πολύ μικρή επαφή που πήγε στραβά για τον οποιοδήποτε λόγο αν είχαν κάποια τέτοια επαφή. Και κάποιοι βέβαια ξέρουν.

Ε : Πώς θα χαρακτήριζες τη σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτές; Σε σας που διδάσκετε εδώ;

Σ : Α, είναι εξαιρετική, είμαστε οικογένεια, δεν υπάρχει τίποτα πισώπλατο, δεν υπάρχει κανένα κακεντρεχές σχόλιο. Ε.... και αγαπιόμαστε!

Ε : Πολύ ωραίο ακούγεται! Πώς θα χαρακτήριζες τη σχέση ανάμεσα σε εσάς σαν εκπαιδευτές, με τους εκπαιδευόμενους;

Σ : Είναι πάρα πολύ καλή και εκεί είμαστε οικογένεια θα πω. Δεν θα το εξιδανικεύσω, έχουν υπάρξει δύσκολες στιγμές ή που κάποιος επειδή είναι δυσκολεμένος στο οικογενειακό του περιβάλλον ή στη δουλειά του, μπορεί κάποια στιγμή να έβγαλε εκνευρισμό στους συμμαθητές του ή να τον έπιασε ένα μεγάλο άγχος για τις απουσίες. Μπορεί να ένιωθε κάτι αλλά όλα λύνονται και ξέρουν ότι είμαστε δίπλα τους και τους αγαπάμε.

Ε : Πολύ σημαντικό! Τώρα ανέφερες κάτι πριν, εδώ είναι πολύ ανομοιογενές το υλικό των μαθητών, δηλαδή υπάρχει διαφορετικότητα ως προς την ηλικία, το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση, την απασχόληση.

Σ : Τη φυλή.

Ε : Τη φυλή, την εθνικότητα, πώς μπορείς να το αντιμετωπίσεις όλο αυτό;

Σ : Αυτό όλο φτιάχνει ένα παζλ, ένα μπουκέτο, τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας είναι κατεξοχήν χώροι συμπερίληψης είναι συμπεριληπτικά σχολεία, όλοι έχουν θέση εδώ. Οι μόνοι που δεν έχουν θέση, όχι επειδή δεν τους θέλουμε, αλλά επειδή είναι δυσλειτουργικό, είναι μια ομάδα προσφύγων που δεν γνωρίζει καθόλου να συνεννοείται και να γράφει στοιχειωδώς, αυτούς τους παραπέμπουμε σε διάφορες άλλες δομές, και με το καλό μετά τους δεχόμαστε ή αν ξέρουν κάπως, έχουμε εμείς τμήματα ενισχυτικής, αλλά αν κάποιος δεν μπορεί καθόλου να συνεννοηθεί, είναι δύσκολο να τον κρατήσουμε. Είχαμε μια χρονιά, μια κυρία, θυμάμαι επειδή τυχαίνει να μιλάω γαλλικά, προσπαθούσα να της μεταφράζω, δεν ήξερε καθόλου αγγλικά, δεν ήξερε καθόλου ελληνικά, ήθελε πάρα πολύ να μάθει, αλλά δεν υπήρχε εργαλείο επικοινωνίας. Η επικοινωνία ήταν δύσκολη, δηλαδή εγώ μπορούσα να κάνω το μάθημά μου επειδή της τα 'λεγα όλα και στα γαλλικά, αλλά είναι δύσκολο. Τι θα έκανε αυτή η γυναίκα στη φυσική; οπότε καλοδεχούμενοι είναι όλοι εδώ, απλά να έχουν μία στοιχειώδη γνώση επικοινωνιακά της ελληνικής. Ας μη γράφουν και εντελώς καλά για να μπορούμε να επικοινωνούμε. Κατά τα άλλα το σχολείο και σε αυτούς συμπεριληπτικοί είμαστε γιατί είναι θέμα μηνών να πάνε σε μία δομή και να μάθουν λίγο και να 'ρθουν σε μας. Αλλά δεχόμαστε τους πάντες, όταν λέω τους πάντες τους πάντες, όλες τις φυλές καλοδεχούμενες. Και αυτό είναι το νόημα της εκπαίδευσης.

Ε : Ισχύει!

Σ : Όλα τα φύλλα, όλους τους ανθρώπους, όλες τις εθνικότητες, όλες τις ηλικίες. Είχαμε κυρία 82 χρόνων παλαιότερα, σε χρονιά που είχαμε παλαιότερα και δεκαοχτάχρονο, δηλαδή πραγματικά ανομοιογένεια παντού.

Ε : Παρόλα αυτά ήταν όλοι εδώ.

Σ : Ήταν όλοι εδώ και έδεσαν!

Ε : Πώς νομίζεις ότι επηρεάζει η φοίτηση στα ΣΔΕ τη ζωή αυτών των ανθρώπων;

Σ : Είναι καταλυτικό. Ναι, είναι εξαιρετικό, ανθίζουν οι άνθρωποι μαθαίνουν να εκτιμούν τον εαυτό τους γιατί οι περισσότεροι λόγου του ότι η κοινωνία, οι παρέες και άλλοι χώροι δυστυχώς δεν λειτουργούν συμπεριληπτικά, νιώθουν αποκλεισμένοι και έχουν μια κακή εικόνα εαυτού, μια κακή αντίληψη για τον εαυτό τους. Έρχονται εδώ και μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν και μαθαίνουν και πώς να αγαπούν τον εαυτό τους.

Ε : Το πιο σημαντικό! Τι επιδιώκουν αυτοί οι άνθρωποι με τη φοίτησή τους; Έρχονται εδώ και θέλουν τί;

Σ : Αυτοί οι άνθρωποι, οι περισσότεροι, αν εξαιρέσουμε τα παλιά τα χρόνια που είχαμε πολλές μεγάλες κυρίες που πραγματικά ερχόταν για να μάθουν μόνο, αποκλειστικά, ένα παράθυρο στη γνώση, στην κουλτούρα, στον πολιτισμό. Οι άλλοι άνθρωποι θέλουν το ΣΔΕ να τους ανοίξει ένα παράθυρο στην αγορά εργασίας. Αυτός είναι ο πρώτος στόχος και τον δηλώνουν ανοιχτά. Παρ' όλα αυτά, όταν περνάει η πρώτη χρονιά και πάμε προς το τέλος της δεύτερης και επαναλαμβάνονται οι ερωτήσεις της αρχικής συνέντευξης, η συντριπτική πλειοψηφία λέει ότι ναι ήρθα γιατί χρειαζόμουνα το χαρτί όπως το λένε, για τη δουλειά ναι, αλλά στην πορεία το αγάπησα πολύ το σχολείο και έμαθα πάρα πολλά πράγματα και χαίρομαι για αυτά που έμαθα. Δηλαδή ενώ ήταν χρηστικός ο ρόλος στην αρχή, μετά αλλάζει εντελώς.

Ε : Οπότε αυτοί οι άνθρωποι όταν αποφοιτούν, όταν τελειώνουν, με τι εφόδια φεύγουν από δω εκτός από το χαρτί ;

Σ : Φεύγουν με τα τυπικά εφόδια, αλλά φεύγουν θωρακισμένοι σε πολλά επίπεδα, φεύγουν με πολύ μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, έχοντας κοινωνικοποιηθεί αρκετά, έχοντας γνωρίσει, έχοντας κάνει δυνατές φιλίες και φεύγουν και με πολλά εφόδια στο επίπεδο των γνώσεων στο προσωπικό επίπεδο, δηλαδή μπορούν να επικοινωνούν στα αγγλικά, μπορούν να χειρίζονται έναν υπολογιστή και να κάνουν έρευνες στο Διαδίκτυο. Κάποιοι μπορεί να ήξεραν στοιχειώδη μαθηματικά, αλλά έχουν βελτιώσει πολύ και την αντίληψή τους στα μαθηματικά και κάνουν και άλλα εξαιρετικά μαθήματα, για το περιβάλλον, να αγαπούν και να σέβονται το περιβάλλον, γίνονται δράσεις πολύ ωραίες, οι κοινωνικές επιστήμες, οι φυσικές επιστήμες που γίνονται μέσα από πειράματα είναι όλα. Και για τη γλώσσα, εκεί γίνονται τα πάντα, δηλαδή, όπως και με το σύμβουλο του επαγγελματικού προσανατολισμού, θα μάθουν να συμπληρώνουν μια αίτηση, να φτιάχνουν ένα βιογραφικό, αλλά εννοείται ότι το σχολείο αυτό αγαπά τις τέχνες και τα γράμματα και δεν είναι μόνο το κομμάτι, όπως είπα πριν, του πόσο χρήσιμο είναι, κάνουν πολλά περισσότερα δηλαδή. Διαβάζουμε ένα ποίημα του Ρίτσου, συζητούν για αυτό, ακούνε μουσική, συζητούν για τα ρεύματα της μουσικής, πηγαίνουν σε μουσεία. Οι δράσεις, οι εξωτερικές και τα σχέδια δράσης. Όλα λίγο ως πολύ έχουν ως σημείο αναφοράς κάποια μορφή τέχνης και η τέχνη, ο πολιτισμός είναι το καλύτερο όχημα για να είσαι ενεργό μέλος στην κοινωνία, να σέβεσαι τους άλλους, να αποδέχεσαι τους άλλους.

Ε : Εξαιρετικό, ακούγεται. Άρα το απολυτήριο γυμνασίου θεωρώ ότι είναι το λιγότερο που παίρνουν από εδώ. Τώρα, οι εκπαιδευόμενοι όταν τελειώνουν από δω τι σκοπεύουν να κάνουν; Τι επιλογές έχουν;

Σ : Οι νέοι, όχι μόνο, σε ηλικία που είναι ενεργοί επαγγελματικά, τους προτρέπουμε πολύ έντονα εμείς, και χτες είχαμε ένα κλιμάκιο από το εσπερινό γενικό λύκειο σε λίγες μέρες θα έρθουν και από το ΕΠΑΛ, να συνεχίσουν. Και να συνεχίσουν ακόμη περισσότερο να πάνε στο πανεπιστήμιο. Εμείς θέλουμε να συνεχίσουν γιατί έχει ανοίξει ένα παράθυρο στη μόρφωση στον κόσμο, στον πολιτισμό και αφού ανοίξει δεν πρέπει να κλείσει, στο μέτρο που μπορούν και τα σχολεία που υπάρχουν να εξυπηρετούν γιατί είναι νυχτερινά, πρέπει να συνεχίσουν. Ε, από κει και πέρα μπορούν σίγουρα να αναβαθμιστούν επαγγελματικά, είτε εκεί που ήδη βρίσκονται, είτε θυμάμαι κάποια περίπτωση μιας κυρίας που καθάριζε και μετά την κάνανε τηλεφωνήτρια. Δηλαδή υπάρχει μια αναβάθμιση γιατί έχεις αυτό το πτυχίο.

Ε : Βέβαια ναι. Πιστεύεις ότι ο θεσμός των ΣΔΕ είναι απαραίτητος στην ελληνική κοινωνία;

Σ : Απολύτως απαραίτητος και θα είναι, δεν πρέπει να εκλείψει ποτέ γιατί η Ελλάδα είναι ένα σταυροδρόμι εθνών, πολιτισμών. Εδώ θα έρχονται πάντα άνθρωποι, είτε από εμπόλεμες ζώνες, είτε για οικονομικούς λόγους και κάποιες κυρίες και κύριοι, θα θέλουν να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία, στην ελληνική αγορά εργασίας και ενδεχομένως να μην φέρουν από τη χώρα τους τις πιστοποιήσεις που χρειάζεται, οπότε το σχολείο αυτό και μόνο για αυτούς πρέπει να είναι ανοιχτό. Η άλλη μεγάλη ομάδα μας είναι η ομάδα των Ρομά της Ελλάδος. Είναι μια ζηλευτή κοινωνία η κοινωνία των Ρομά και είναι μια δεξαμενή που είναι ανεξάντλητη. Οι άνθρωποι αυτοί είναι ακόμη, λέω ανεξάντλητη γιατί είναι ακόμη πάρα πολλοί νέοι άνθρωποι που δεν έχουν ολοκληρώσει, ευχής έργο είναι και εκεί αποσκοπεί η πολιτεία και η κυβέρνηση στο να πηγαίνουν στο σχολείο, στη σωστή ηλικία που πρέπει να πηγαίνουν. Αλλά έτσι όπως έχει διαμορφωθεί η κατάσταση τώρα είναι ακόμη πάρα πολλοί αυτοί που έχουν ανάγκη. Το ανεξάντλητη δεν το λέω με την έννοια ότι θα είναι πάντα έτσι, αλλά εμείς δεχόμαστε ανθρώπους από 18 μέχρι 88, οι Έλληνες Ρομά, η κοινότητα των Ρομά

έχουν πολύ κόσμο να μας προσφέρουν και να μας δώσουν σε αυτό το ηλικιακό φάσμα πολύ κόσμο ενεργό. Μια άλλη ομάδα είναι οι γείτονές μας από όλα τα Βαλκάνια, αλλά κυρίως από την Αλβανία που οι περισσότεροι συνεννοούνται και είναι πολλοί καλοί επικοινωνιακά στο προφορικό κομμάτι, αλλά επειδή φοίτησαν σε αλβανικά σχολεία έχουν ανάγκη το γραπτό λόγο, θέλουν να βελτιωθούν πολύ στο θέμα της γλώσσας, σε σημείο που είχαμε ανθρώπους παλιά και από την Αλβανία και πρόσφυγες θυμάμαι. Θυμάμαι έναν δημοσιογράφο, είχε βγάλει το πανεπιστήμιο και επειδή ήταν από εμπόλεμη ζώνη, σε αυτούς τους ανθρώπους δεν ζητάμε ποτέ χαρτιά, γιατί του άλλου μπορεί να του κάηκε το σπίτι του, οπότε λέει, αφού δεν ζητάτε χαρτιά, ας μη δηλώσουμε ότι εγώ έχω πανεπιστημιακό πτυχίο γιατί εγώ θέλω να έρθω εδώ και να μάθω την κουλτούρα σας και να μάθω ελληνικά και να μάθω τη γλώσσα σας. Δηλαδή ζητούσε ο ίδιος να ειπωθεί όχι ψέμα να κάνουμε ότι δεν ξέρουμε, μας το έλεγε με όλη του την αλήθεια ότι εγώ είμαι δημοσιογράφος, είμαι σπουδαγμένος, αλλά εσείς δεν το γνωρίζετε εγώ έρχομαι εδώ και θέλω να μάθω, αυτό είναι συγκλονιστικό. Αυτό θα συμβαίνει και με πολλούς ανθρώπους από την Αλβανία, οι οποίοι λένε δεν θέλω να πάω στο λύκειο γιατί θα είναι απαιτητικό για μένα τώρα το λύκειο, ενώ εγώ θέλω να μπορώ να γράφω μια παράγραφο χωρίς ορθογραφικά λάθη, να κάνω κάποια πράγματα, να συντάξω μια αίτηση, ας καθίσω 2 χρόνια εδώ και θα πάω μετά, ας πούμε.

Ε : Νομίζω ότι προσφέρει πολύ μεγάλη βοήθεια σε όλες αυτές τις ομάδες ανθρώπων. Αν σκεφτόσουν κάτι που θα μπορούσες να αλλάξεις ή η πολιτεία, εσύ, το σχολείο εδώ ή γενικά για τα ΣΔΕ; Τι θα ήθελες να είναι διαφορετικό στα ΣΔΕ; Αν υπάρχει κάτι.

Σ : Ένα πρακτικό θέμα που προκάλεσε μεγάλη θλίψη είναι μια ανακοίνωση αυτές τις μέρες, δεν ξέρω πότε και σε τι βαθμό θα υλοποιηθεί, ότι αποκλείεται η οικονομική βοήθεια για τις μεταφορές των παιδιών μας, των ανθρώπων μας, εγώ παιδιά τους λέω, των μαθητών. Θα πονέσει πάρα πολύ τους ανθρώπους μας γιατί εντάξει, δεν έχουμε και οικονομικά το πιο ισχυρό, την πιο ισχυρή κοινότητα της Ελλάδος, είναι μεγάλο κίνητρο για έναν άνθρωπο από την Κόνιτσα και το Μέτσοβο να ξέρει ότι μπορεί να έρθει εδώ και να καλύπτει το κράτος, τα έξοδα του και εν πάση περιπτώσει, εφόσον αυτό γίνεται για τα δημοτικά, για τα γυμνάσια, για τα λύκεια, γιατί εμείς δεύτερης ευκαιρίας είμαστε, αλλά δεύτερης κατηγορίας δεν είμαστε. Πρέπει να είμαστε ότι είναι και τα πρωινά.

Ε : Δίκαιο μου ακούγεται.

Σ : Αυτό λοιπόν είναι μια αλλαγή. Η άλλη αλλαγή, θα πω το δικό μου πόνο. Εγώ κατά καιρούς μπορεί να έχω μιλήσει με την σύμβουλο, έχουμε μια πολύ καλή σύμβουλο, αλλά δεν υπάγομαι σε αυτήν. Θα ήθελα να υπάρχει κάποιος ενεργός σύμβουλος για όλες τις ειδικότητες που να περιφέρεται που να έρχεται, που να συνομιλούμε όπως γίνεται σε όλα τα σχολεία στο άλλο το κομμάτι, δηλαδή περισσότερο στην εκπαίδευση. Με διάφορα θέματα να μας δίνει υλικό, όπως γίνεται στα πρωινά σχολεία που κάνουν τόσες επιμορφώσεις. Να γινόταν και εδώ, αλλά ναι να υπήρχε ένα δίκτυο εν πάση περιπτώσει, δεν έχω παράπονο και είναι πάντα οι διευθυντές μας δίπλα. Και οι συνάδελφοι είναι εξαιρετικοί, αλλά θα ήθελα έτσι ως σημείο αναφοράς έναν άνθρωπο, εντάξει τώρα είμαι κάπως έμπειρη. Αυτό, τώρα κάτι άλλο που να μπορεί να αλλάξει πάντα θέλουμε υλικοτεχνική υποδομή. Πάντα θα θέλουμε κάτι παραπάνω. Εννοείται, θέλουμε οι τάξεις μας να έχουν τους πίνακες που έχουν και τα πρωινά σχολεία και να έρθουν με το καλό γιατί θα είναι ένα πολύ σπουδαίο εργαλείο για τη μάθηση για τους μαθητές.

Ε : Δεν έχετε διαδραστικούς καθόλου;

Σ : Καθόλου μέχρι στιγμής, όχι. Γιατί να μην έχουμε αυτό; τα θέλουμε, θα είναι πολύ βοηθητικό και να είναι δίπλα στους ανθρώπους μας. Τώρα με τις μεταφορές ακούγεται πρακτικό, αλλά για μένα είναι κάτι πολύ σημαντικό ναί.

Ε : Είναι σημαντικό βέβαια να διευκολύνεται ένας άνθρωπος να 'ρθει σε ένα σχολείο στην ενήλικη ζωή του με μια απόφαση που την παίρνεις πιθανόν δύσκολα σε αυτή τη φάση της ζωής σου. Πολύ ωραία συναδέλφισσα. Ευχαριστώ πάρα πολύ!

Σ : Εγώ ευχαριστώ πολύ!

Σ5 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Καλησπέρα και ευχαριστώ προκαταβολικά για τη συνέντευξη. Στον ενικό ή στον πληθυντικό θα μιλήσουμε;

Σ : Στον ενικό.

Ε : Ευχαριστώ. Πότε ξεκίνησε η εμπλοκή σου στο ΣΔΕ Ιωαννίνων και πώς προέκυψε;

Σ : Προέκυψε εντελώς τυχαία. Έκανα αίτηση για να πάρω απόσπαση για να έρθω στα Γιάννενα. Είδα μια προκήρυξη του ΣΔΕ. Νόμιζα μάλιστα ότι ήταν και πρωινό σχολείο γι' αυτό έκανα την αίτησή μου, αν ήταν απογευματινό μάλλον δεν θα έκανα αίτηση... Εγώ είμαι καθηγητής πληροφορικής και έκανα εδώ αίτηση πέρσι ως μαθηματικός. Οι θέσεις των πληροφορικών είναι γεμάτες, οπότε επειδή το 'χω Β' ανάθεση έκανα την αίτηση και ο προηγούμενος μαθηματικός που ήτανε, έκανε λάθος στην αίτηση και ακυρώθηκε και έτσι ήρθα εγώ οπότε...

Ε : Οπότε. Ήταν τυχαίο;

Σ : Τυχαίο ναί. Καρμικό!

Ε : Άρα βασικά το γιατί επέλεξες να εργαστείς εδώ ήταν για λόγους πρακτικούς.

Σ : Ούτε ήξερα τι θα συναντήσω. Ούτε είχα ασχοληθεί με την ουσία των ΣΔΕ, ποιοι είναι οι σκοποί ή ποιά είναι τα θετικά του. Οπότε ήταν καθαρά πρακτικού τύπου για λόγους οικογενειακούς.

Ε : Μια χαρά. Πιστεύεις ότι η βασική εκπαίδευση ενός εκπαιδευτικού επαρκεί ή χρειάζεται ιδιαίτερες δεξιότητες είτε επιμόρφωση για να διδάξει κάποιος σε ένα ΣΔΕ;

Σ : Σίγουρα πιστεύω ότι δεν επαρκεί η βασική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ούτε καν για τα σχολεία, πόσο μάλλον για τα ΣΔΕ. Είναι ένα ιδιαίτερο περιβάλλον. Έχει περισσότερο ανθρωπιστικό χαρακτήρα και κοινωνικό θα έλεγα παρά εκπαιδευτικό, δηλαδή εδώ πέρα η εργασία δεν είναι τόσο πολύ στο να μάθεις έναν ενήλικα να του δώσεις κάποιες γνώσεις, αλλά είναι πώς να νιώθει έτοιμος να κατακτήσει ή να αποκτήσει αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση για να κατακτήσει αυτές τις γνώσεις που θα μπορούσε και να τις συνδέσει αργότερα στη ζωή. Επίσης παίζει πάρα πολύ μεγάλο ρόλο η ψυχολογία. Και του ανθρώπου γενικότερα, οπότε η επιμόρφωση θα έπρεπε να είναι πολυεπίπεδη θα έλεγα, θα έπρεπε να είναι σ' αυτά τα σχολεία.

Ε : Εσύ πριν έρθεις εδώ γνώριζες την ομάδα στόχο δηλαδή τους εκπαιδευόμενους. Τι ήτανε; Και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που μπορεί να έχουν;

Σ : Όχι δεν γνώριζα απολύτως τίποτα.

Ε : Τι περίμενες λοιπόν όταν πρωτοήρθες λοιπόν, έμαθες ότι έρχεσαι στο σχολείο, ότι είναι απόγευμα, ενώ δεν το περίμενες, πόσο διαφορετική ήταν η κατάσταση όταν πρωτοήρθες;

Σ : Είχα μόνο σαν λίγο βαθύτερα μέσα μου ότι τα ΣΔΕ υπάρχουν μόνο στις φυλακές. Ότι θα έχουνε μια διαφορετικότητα όσον αφορά τη διαδικασία προσέγγισης, μάθησης, αλλά και το δυναμικό τους, αλλά χωρίς να είναι κάτι συγκεκριμένο, ήταν ένα πλαίσιο το οποίο το είχα σαν αίσθηση ότι θα είναι κάτι διαφορετικό, τίποτα περισσότερο.

Ε : Όταν πρωτοήρθες, αντιμετώπισες δυσκολίες στο σχολείο;

Σ : Οι μοναδικές δυσκολίες που αντιμετώπισα προσωπικά, γιατί νομίζω είναι καθαρά προσωπικό το ζήτημα, είναι στον τρόπο που θα πρέπει να διδάξεις κάποια πράγματα επειδή είναι πάρα πολύ χαμηλό το μαθησιακό τους επίπεδο πρέπει να μετατρέψεις αυτό που θες να τους περάσεις σε ένα τελείως διαφορετικό μοντέλο εκμάθησης, να το απλουστεύσεις σε τέτοιο βαθμό θα έλεγα, να το απλοποιήσεις, να διδαχτεί σαν παραμύθι.

Ε : Γίνεται αυτό με τα μαθηματικά;

Σ : Με όλα τα πράγματα γίνεται στη ζωή. Η ζωή από μόνη της έχει πάρα πολλές πτυχές.

Ε : Δηλαδή για τη γλώσσα, μπορώ να το φανταστώ, αλλά για τα μαθηματικά..., είμαι σίγουρη ότι υπάρχουνε τρόποι για να μάθεις. Και υπάρχουν σαφείς σκοποί, στόχοι, συγκεκριμένο, δηλαδή πρόγραμμα σπουδών;

Σ : Υπάρχει και πρόγραμμα σπουδών, «μπούσουλας» θα έλεγα πάνω στον οποίο μπορείς να κινηθείς και αυτό συνήθως γίνεται από τους εκπαιδευτικούς παλαιότερων ετών που έχουν εμπειρία. Υπάρχουν αντίστοιχα οι φάκελοί τους που έχουν διδάξει, τι έχουν διδάξει και εγώ «πάτησα» τουλάχιστον πάνω σε αυτούς, λόγω της εμπειρίας τους και έχουν πολλά χρόνια, οι ασκήσεις που έχουν με τον τρόπο που έχουν τις σημειώσεις τους ανταποκρίνονται στο μαθητικό δυναμικό το συγκεκριμένο.

Ε : Πόσο μπορεί ένας εκπαιδευτικός, εσύ, ας πούμε, να παρεκκλίνεις από τους στόχους του προγράμματος; Έχεις έναν αρχικό «μπούσουλα», πόσο μπορείς να διαφοροποιηθείς;

Σ : Λοιπόν, η απάντηση στο πόσο μπορώ, θα έλεγα ότι μπορείς πολύ, γιατί όπως είπα και στην αρχή δεν έχει σημασία τόσο τι θα μάθεις. Σημασία έχει πως νιώθεις. Θα πω ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, πολλές φορές όταν μιλάς για το πώς πρέπει να δούνε οι μαθητές τα μαθηματικά, ε... πόσο εύκολα θα πρέπει να μάθουν αυτό το οποίο τους δίνεις, μένεις έκπληκτος γιατί θεωρούν τον εαυτό τους χαζό. Εάν τους ρωτήσεις όμως, παραδείγματος χάρη, αν ξέρουν να οδηγούν ένα αεροπλάνο και γιατί δεν ξέρουν, το θεωρούν πάρα πολύ φυσικό να μην ξέρουν, ενώ θεωρούν ότι έπρεπε να ξέρουν και να καταλαβαίνουν τα μαθηματικά όσο απλά και αν είναι από την πρώτη στιγμή. Τα μαθηματικά είναι όπως και όλες οι γνώσεις μια δύσκολη διαδικασία. Θέλει χρόνο, θέλει συνέχεια, θέλει επιμονή για να μπορέσεις τουλάχιστον να τα καταλάβεις. Δυστυχώς όμως το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο οι μαθητές, οι άνθρωποι έχουν μεγαλώσει και η παιδεία, καλλιεργείται μόνο η μαθηματική ευφυΐα και η γλωσσική ευφυΐα στα σχολεία και απ' όταν είχαν πάει τα παλιότερα χρόνια τους έχει μείνει η αίσθηση ότι είναι ανίκανοι. Ε, αυτό είναι το πρώτο που πρέπει να

κατακτήσεις σ' αυτό το σχολείο, ότι οι άνθρωποι δεν είναι ανίκανοι και είναι απολύτως φυσιολογικό να κάνεις μαθηματικά και την άλλη μέρα να τα ξεχνάς. Οπότε όταν το ξεπεράσουν αυτό είναι πιο ανοιχτοί στη μάθηση.

Ε : Άρα δεν υπάρχουν συγκεκριμένες διαδικασίες και από ότι καταλαβαίνω εδώ ότι βλέπει κανείς ότι πετυχαίνει σαν διαδικασία, το δοκιμάζεις, σωστά;

Σ : Σωστά. Και εξατομικευμένη διδασκαλία, δηλαδή αλλιώς θα συμπεριφερθείς στον έναν, αλλιώς στον άλλον, γιατί ο καθένας έχει τη δική του βιωματική εμπειρία και από το σχολείο και μέσα από τη ζωή, τα δικά του προβλήματα, οπότε μπορεί να χρειαστεί και τελείως διαφορετική προσέγγιση.

Ε : Μάλιστα! Κάνετε ανά έτος στο σχολείο διερεύνηση αναγκών της ομάδας των εκπαιδευομένων, δηλαδή στην αρχή της χρονιάς να πείτε φέτος θα κάνουμε αυτό, ας πούμε;

Σ : Ναι, υπάρχει αυτός ο «μπούσουλας» που είπαμε νωρίτερα, με το ότι έχουν διδάξει τα προηγούμενα έτη οι εκπαιδευτικοί. Παρόλα αυτά, εγώ τώρα είμαι δεύτερη χρονιά, δεν έχω πολλά χρόνια, αλλάζω τον τρόπο, βλέπω διαφορετικές ανάγκες. Πέρσι δεν τις έβλεπα οπότε αναπροσαρμόζω τη διδασκαλία, φαντάζομαι όσα χρόνια περισσότερα μένεις τόσο το εξελίσσεις και αυτό.

Ε : Και ανάλογα φαντάζομαι με την με την ομάδα που έχεις απέναντί σου

Σ : Μα είπαμε ότι πάμε λίγο εξατομικευμένα, εγώ φέτος, ειδικά το πρώτο εξάμηνο τους χώρισα, έκανα σχεδόν σε όλους διαφορετικές ασκήσεις ανάλογα με το επίπεδο του καθενός για να μπορέσουμε όλοι οι άνθρωποι να ασχολούμαστε και να αποκτήσουμε αυτοπεποίθηση. Το οποίο είναι χρονοβόρο και δύσκολο και το κάνουμε σε απλό βαθμό όπου μπορούμε, γιατί δεν υπάρχουν οι οδηγίες από το Υπουργείο ή από κάπου αντίστοιχα ασκήσεις, πρέπει το να κάνεις από μόνος σου όπως γίνεται και γενικά στη δημόσια εκπαίδευση. Δεν υπάρχει καμία βοήθεια.

Ε : Μάλιστα! Πώς θα χαρακτήριζες τη σχέση ανάμεσα σε εσάς, τους εκπαιδευτές; Μεταξύ σας;

Σ : Εξαιρετική, νομίζω ότι είναι το καλύτερο κλίμα που έχω συναντήσει μέχρι τώρα στα σχολεία. Όλοι οι εκπαιδευτικοί μέχρι τώρα που είμαστε αυτά τα 2 χρόνια έχουμε να δώσουμε κάτι διαφορετικό. Γενικά είναι ένα σχολείο το οποίο εγώ νιώθω ότι διαφέρει πολύ από την υπόλοιπη κοινωνία. Έχει δικά του χαρακτηριστικά, όταν μπαίνεις εδώ μέσα, νιώθεις, είσαι ισότιμος, νιώθεις ότι έχεις ανθρώπους να σε βοηθήσουν έχεις ανθρώπους να δώσεις και να πάρεις πολλά πράγματα, οπότε πραγματικά είναι κάτι όλα αυτά. Και οι εκπαιδευτές αλλά και εκπαιδευόμενοι δεν είναι τυχαίο που είναι εδώ πέρα. Έχουν πάρει μεγάλη απόφαση στη ζωή τους. Δεν είναι καθόλου εύκολη, έχουν ιδιαιτερότητες, οπότε πραγματικά είναι ένα πολύ ιδιαίτερο σχολείο.

Ε : Το αφουγκράζομαι αυτό θα σου πω. Είπαμε λοιπόν ότι υπάρχει μεγάλη διαφορετικότητα ανάλογα με την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, επάγγελμα, ίσως εθνικότητα, σωστά; Πώς όλο αυτό το αντιμετωπίζεις μέσα σε μια τάξη;

Σ : Νομίζω για μένα το μυστικό ήταν όπως αντιμετωπίζω και τη δική μου οικογένεια, τα δικά μου παιδιά, βλέποντας ότι 3 παιδιά μέσα στην ίδια οικογένεια που έχω έχουν τελείως διαφορετικό χαρακτήρα. Ήμουν από την αρχή συνειδητοποιημένος ότι αυτό συμβαίνει με

όλους τους ανθρώπους. Και είναι πάρα πολύ φυσιολογικό να υπάρχει το διαφορετικό στοιχείο. Προσπαθείς να βοηθήσεις το σύνολο μέσα από τη διαφορετικότητα, άλλες ανάγκες έχει ο ένας, άλλες ανάγκες και ο άλλος, αλλά βιώματα για αυτό και είναι λίγο πολύπλοκη κατάσταση. Βέβαια δεν φτάνει μόνο η γνώση η επιστημονική που έχουμε, πρέπει να κατέχεις για μένα και πάρα πολύ θέματα ψυχολογίας, θέματα κοινωνικής ευαισθησίας. Ότι μπορεί να καταλαβαίνεις.

Ε : Πώς θεωρείς εσύ ότι επηρεάζει η φοίτηση σε αυτό το σχολείο, τη ζωή των εκπαιδευόμενων;

Σ : Θα πω πως θεωρώ γιατί δεν έχω την εμπειρία πραγματικά πώς τους επηρεάζει. Τους επηρεάζει θετικά, για μένα τους ανοίγεται ένας άλλος κόσμος. Και ξεπερνώντας το τραύμα που έχουνε από το σχολείο που δεν κατάφεραν ποτέ, ενώ φαντάζομαι όλοι οι άλλοι στην ηλικία τους είχαν αποφοιτήσει ή συνέχισαν, αυτοί έμειναν πίσω για δικούς τους λόγους το να 'ρθουν σε αυτό το σχολείο έχουν κάνει ένα τεράστιο άλμα, ξεπερνώντας αυτό το τραύμα που είχε δημιουργηθεί. Παίρνουν πάρα πολύ μεγάλη ώθηση. Επειδή σας είπα ότι το σχολείο ασχολείται πολύ με την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση. Έτσι σίγουρα επηρεάζονται σε όλη τη ζωή τους, θα νιώθουν πάρα πολύ καλύτερα.

Ε : Τι επιδιώκουν τώρα αυτοί οι άνθρωποι με τη φοίτησή τους εδώ;

Σ : Το πρώτο νομίζω που επιδιώκουν όλοι είναι να μάθουνε. Να μάθουν γλώσσες να μάθουν μαθηματικά, να μάθουν δηλαδή τις επιστήμες τις οποίες διδάσκονται. Αυτό όμως νομίζω που τους κάνει πολύ μεγάλη έκπληξη, όπως είπα και νωρίτερα και πολλές φορές είναι το σχολείο αυτό δεν είναι απλά μαθαίνω 5 πράγματα, μαθαίνω να επικοινωνώ με τον εαυτό μου, μαθαίνω να επικοινωνώ με τους άλλους ανθρώπους, μαθαίνω να γίνομαι καλύτερος, μαθαίνω να αποκτώ ουσία στη ζωή μου.

Ε : Εξαιρετικό! Ναι, τι σκοπεύουν να κάνουν, από ότι ξέρεις και από ότι ακούς μετά τις σπουδές τους εδώ; Τι επιλογές έχουν, τι κάνουν αυτοί οι άνθρωποι;

Σ : Οι περισσότεροι έχουν σκοπό να πάνε να συνεχίσουν και στο λύκειο, στις επαγγελματικές σχολές, είτε ΕΠΑΣ είτε ΕΠΑΛ είτε στο ΓΕΛ και ελάχιστοι από αυτούς να πάνε και στο πανεπιστήμιο.

Ε : Υπάρχουν και άνθρωποι που δεν συνεχίζουν;

Σ : Υπάρχουν και νομίζω οι περισσότεροι δεν θα καταφέρουν να συνεχίσουν και δεν έχει νόημα από ένα σημείο και μετά να συνεχίσουν για μένα. Επίσης, πολλοί έρχονται για να πάρουν το απολυτήριο του γυμνασίου που είναι απαραίτητο για κάποια επαγγελματικά τους δικαιώματα που θα χρειαστούνε. Οι περισσότεροι δεν ξέρω αν θα συνεχίσουν γιατί τα υπόλοιπα σχολεία δεν έχουν τη φιλοσοφία που έχουν τα ΣΔΕ, θα ξαναμπούνε στην διαδικασία της μάθησης όπως την ξέρανε και στο σχολείο και αυτό είναι κρίμα γιατί αυτοί οι άνθρωποι θα έπρεπε να έχουν μια συνέχεια και στο λύκειο.

Ε : Πιστεύεις ότι ο θεσμός των ΣΔΕ είναι απαραίτητος στην ελληνική κοινωνία;

Σ : Όσο υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι δεν έχουν τελειώσει το γυμνάσιο είναι απαραίτητος. Μόνο τότε θα σταματήσει να υπάρχει η ίδια η ανάγκη τους.

Ε : Και αν κάτι διάλεγες να αλλάξεις, αν μπορούσες κάτι να αλλάξεις;

Σ : Εγώ θα χρησιμοποιούσα περισσότερα καλλιτεχνικά μαθήματα, θα έβαζα ίσως τη γυμναστική. Θα μπορούσε να υπάρχει γυμναστική με το χορό παραδείγματος χάρη, και θα έβαζα περισσότερες καλλιτεχνικές ώρες, δηλαδή γενικά τέχνες. Οι τέχνες βοηθάνε τους ανθρώπους να έρθουν πιο κοντά στον εαυτό τους, να νιώσουν πιο δημιουργικοί και έχουν πολύ μεγάλα αποτελέσματα από ότι όταν συνεργάζονται μαζί με τα κλασικά μαθήματα, μαθηματικά, φυσικές επιστήμες και τα λοιπά. Να γίνονται δράσεις εδώ και να μπορούν να συμμετέχουν περισσότερο οι εκπαιδευόμενοι. Να γίνει λίγο πιο βιωματικό ακόμα.

Ε : Ωραία! Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Σ : Και εγώ σ' ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΜΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ

Σ1 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Ευχαριστώ πάρα πολύ και πάλι για τη συνέντευξη και να σας ρωτήσω, πώς μάθατε για το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας;

Σ : Είχαμε μάθει εδώ και καιρό. Η γυναίκα μου το είχε μάθει γιατί δούλευε και της είχαν πει δίχως το δικό σου χαρτί δεν μπορείς να πας και για δουλειά. Μας είπαν αυτό, πρέπει να πάτε δεύτερη ευκαιρία για να πετύχει η δουλειά και είχα φέρει και το γιο μου. Μάλιστα, έχω χρόνια που το παλεύω.

Ε : Και η γυναίκα σας.

Σ : Και η γυναίκα μου και ο γιος μου. Και το κορίτσι μου το είχε πάρει.

Ε : Μπράβο! Εσείς, όταν ήσασταν μικρός; Δεν πήγατε δηλαδή στο γυμνάσιο; Γιατί σταματήσατε στο δημοτικό;

Σ : Δουλεύαμε στα πανηγύρια, με έπαιρνε ο πατέρας.

Ε : Ναι, ναι, έτσι πάνε αυτά. Οπότε βασικά εσείς θέλετε το χαρτί να πάρετε, το απολυτήριο γυμνασίου.

Σ : Η αλήθεια είναι πως ναι.

Ε : Τώρα τελειώνετε κιόλας.

Σ : Τώρα τελειώνω, ναι.

Ε : Όταν πρωτοήρθατε εδώ, αντιμετώπισατε την πρώτη φορά που ήρθατε δυσκολίες;

Σ : Όχι, καθόλου, τίποτα.

Ε : Ωραία. Και τι περιμένατε να βρείτε; Το σχολείο ήταν όπως το περιμένατε; Δηλαδή, τι είχατε στο νου σας;

Σ : Είχαμε στο νου μας στην αρχή που ήρθαμε ότι θα βρούμε προβλήματα. Είπαμε εκεί θα έχουμε δυσκολίες. Εκεί να μην πάμε. Ήμασταν σε σκέψεις.

Ε : Ναι, κατάλαβα.

Σ : Μόλις ήρθαμε όμως μας φέρθηκαν πολύ καλά.

Ε : Μπράβο.

Σ : Με το καλαμπούρι, δεν μας στεναχωρούσαν. Μια χαρά, ήταν πολύ καλοί, πάρα πολύ καλοί.

Ε : Ωραία.

Σ : Δεν έχουμε παράπονο, η αλήθεια είναι αυτή.

Ε : Τι θα λέγατε τώρα που εσείς είστε στο 2ο έτος και θα πάρετε και το χαρτί που θέλετε, τι γνώσεις κερδίσατε από εδώ πέρα; Τι θα λέγατε ότι κερδίσατε από τα δύο χρόνια που είστε εδώ;

Σ : Να μιλάμε πιο ωραία, να μιλάμε πιο ωραία στον κόσμο που πηγαίνουμε γιατί έχουμε και εμείς να κάνουμε με κόσμο. Πάμε σε πανηγύρια, πάμε στα κέντρα, να ξέρουμε να μιλάμε, να έχουμε τρόπους να ξέρουμε, να φαινόμαστε στον άλλον, να είμαστε πιο ήρεμοι, να μην έχουμε.... Αυτά όλα δηλαδή μας βοήθησαν πολύ.

Ε : Αυτό θέλω να ρωτήσω. Είστε ικανοποιημένοι γενικά από όλα όσα πήρατε εδώ;

Σ : Ναι, ναι και γράμματα μας μαθαίνουν και πολλά πράγματα.

Ε : Ωραία. Η σχέση μεταξύ σας, με τους συμμαθητές σας;

Σ : Με τους συμμαθητές, πολύ καλή. Αλήθεια σας λέω, πολύ καλή!

Ε : Ωραία, ωραία. Οπότε με τους άλλους που είστε μέσα στο τμήμα είστε πολύ καλά.

Σ : Ναι, ναι πολύ καλά.

Ε : Με τους καθηγητές μου είπατε κιόλας...

Σ : Είναι περίφημοι.

Ε : Ναι, αυτό το λένε όλοι. Μπράβο, πολύ χαίρομαι. Η ζωή σας πως επηρεάστηκε που ήσασταν εδώ και παρακολουθούσατε μάθημα, εργάσασταν κάποιες ώρες, επηρέασε καθόλου τον τρόπο της ζωής σας;

Σ : Ο τρόπος ζωής μου; Δηλαδή είπαμε αυτό που σου είπα και προηγουμένως, ήρθαμε και για να πάρουμε και το χαρτί, η αλήθεια είναι αυτή, να μάθουμε κάποια πράγματα. Αυτό μας ανέβασε. Δηλαδή μπορούμε να πάμε κάπου να ξέρουμε, κάπου να πάμε, κάπου να οδηγήσουμε. Παράδειγμα, να ξέρουμε να μην χαθούμε στον δρόμο. Αυτά μας βοήθησαν. Πάρα πολύ ωραία όλα αυτά και τελικά έγινε ένα ωραίο παρεάκι!

Ε : Ωραία, όταν τελειώσετε με το καλό, που είστε πολύ κοντά, τι σκοπεύετε να κάνετε μετά, τι θα κάνετε;

Σ : Εμείς με την μουσική και αν τύχει καμιά δουλειά να πάμε σε καμιά δουλειά, στον δήμο, όπου να 'ναι.

Ε : Να κάνετε δηλαδή τα χαρτιά σας σε κάποια προκήρυξη. Θα συνεχίσετε στο λύκειο;

Σ : Μας πήγανε στο λύκειο οι καθηγητές και ήταν και εκεί πολύ καλοί.

Ε : Το σκέφτεστε;

Σ : Η γυναίκα τώρα και τα παιδιά να δω τι θα μου πουν κι αυτοί. Δεν ξέρω.

Ε : Ωραία. Από την εμπειρία σας εδώ και τη φοίτησή σας στα δύο χρόνια, πιστεύετε ότι ένα σχολείο δεύτερης ευκαιρίας σαν κι αυτό είναι απαραίτητο στην Ελλάδα;

Σ : Οπωσδήποτε.

Ε : Οπωσδήποτε;

Σ: Οπωσδήποτε, χωρίς το σχολείο δεν γίνεται τίποτε, μαθαίνεις πολλά πράγματα, πάρα πολλά.

Ε : Αν σας έδιναν την επιλογή να αλλάξετε κάτι στο σχολείο, θα αλλάζατε κάτι;

Σ : Τι να αλλάζαμε δηλαδή;

Ε : Δεν ξέρω. Είναι κάτι που δεν σας άρεσε και θα το θέλατε να είναι διαφορετικό;

Σ : Όχι, όχι, όχι. Ότι μας λένε, μας το λένε για το καλό μας. Αυτό νομίζω, όπως κι εμείς όταν μάθουμε ένα παιδί για παράδειγμα και θα του πούμε με ωραίο τρόπο για να το πάρει, για να το μάθει και να το προσφέρει κι εμείς για να το προσφέρουμε και εμάς μας λένε με καλό τρόπο για να το προσφέρουμε. Δεν μας έχουν μαλώσει ότι αυτό δεν μπορούμε. Εμείς αγχωνόμαστε, είναι επειδή δεν καταλαβαίνουμε.

Ε : Ναι, ναι, μια χαρά και εγώ σας βλέπω μια χαρά και για την ηλικία σας που είστε εδώ και έχετε κάνει τόση προσπάθεια. Μπράβο σας. Θέλει θάρρος.

Σ : Θέλει. Κι εμείς ότι μπορούμε, κάνουμε. Με τη μουσική τους παίζουμε και χορεύουμε, μια χαρά.

Ε : Πολύ καλά κάνετε. Αν μπορούσατε να σκεφτείτε από αυτά τα δύο χρόνια κάτι ωραίο, τί θα σας ερχόταν στο μυαλό; Δηλαδή, τι είναι το πρώτο ωραίο πράγμα που σκέφτεστε στα 2 χρόνια που ήσασταν εδώ πέρα;

Ε : Ότι παλεύουν οι καθηγητές να μας βάλουν στο δρόμο τον ίσιο. Αυτό το καταλαβαίνω και το νιώθω.

Σ : Αυτό που λέτε είναι πολύ ωραίο.

Ε : Γιατί αυτό το σχολείο αυτό πρέπει να δίνει.

Σ : Έτσι, αυτό είναι πολύ ωραίο που λέτε. Πάρα πολύ ωραία! Ευχαριστώ πάρα πολύ για όλα! Δεν σας δυσκόλεψα ελπίζω.

Σ : Όχι, καθόλου δεν δυσκολεύτηκα. Και εγώ ευχαριστώ!

Σ2 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Καλησπέρα σας. Ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συνέντευξη. Πώς μάθατε για το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας;

Σ : Έμαθα από συνάδελφο.

Ε : Δουλεύατε μαζί δηλαδή;

Σ : Είχα ένα θέμα με τα κλιμάκια μου. Δεν προχωρούσαν... έχω βγάλει τη σχολή ηλεκτρολόγων στη ΔΕΗ. Έχω πάρει όλα τα πτυχία και σταμάτησα μισθολογικά λόγω του ότι δεν έχω βγάλει το Γυμνάσιο. Και μου λέει κάποια συναδέλφισσα από την Αθήνα, μου λέει, δεν δοκιμάζεις το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας και ήρθα, έψαξα, το βρήκα και ήρθα κατευθείαν.

Ε : Και τώρα τελειώνετε φέτος. Πολύ ωραία, οπότε ο βασικός λόγος θα λέγαμε στη δική σας ιστορία είναι ότι θέλατε το χαρτί, το απολυτήριο Γυμνασίου....

Σ : Οπωσδήποτε ναι. Γιατί έχω μείνει στάσιμος μισθολογικά.

Ε : Καταλαβαίνω.... όταν πρωτοήρθατε εδώ, τι περιμένατε ότι θα πάρετε από το σχολείο της δεύτερης ευκαιρίας και πόσο διαφορετική ήταν η κατάσταση;

Σ : Όταν πρωτοήρθα στην αρχή φοβόμουν, δηλαδή είχα δισταγμό, να πάω να μην πάω, αλλά μου άρεσε πάρα πολύ. Δηλαδή αν δεν είχα τη δουλειά μου καθόμουν κι άλλο. Ήταν καλύτερα από ότι περίμενα. Εμένα μου αρέσει πάρα πολύ και αν μπορούσα θα ερχόμουν κάθε μέρα. Απλά λόγω της δουλειάς μου, δουλεύω μόνος μου σαν τεχνικός τώρα της ΔΕΗ και αν τύχει κάτι θα πρέπει να φύγω για δουλειά.

Ε : Όταν πρωτοήρθατε στο σχολείο αντιμετωπίσατε δυσκολίες και ως προς τι;

Σ : Όχι, τίποτα, τίποτα. Και ότι ήθελα, όλα ήταν πολύ εύκολα. Ήταν μόνο το ξεκίνημα, είναι κάθε αρχή και δύσκολη. Όλοι, ότι και να θέλαμε, μας βοήθησαν να πάρουμε, κανένα πρόβλημα.

Ε : Όταν πρωτοήρθατε, τι γνώσεις περιμένατε να πάρετε έτσι από το σχολείο εδώ;

Σ : Άλλα περίμενα και άλλα βρήκα, τελικά έχω πάρει γνώσεις.

Ε : Δηλαδή τί ακριβώς; αν μπορείτε να το προσδιορίσετε.

Ε : Δηλαδή εμένα μου άρεσαν πολύ τα μαθηματικά, δηλαδή φρεσκάρω τις γνώσεις μου. Αλλά και σε όλα τα μαθήματα, ιστορία και κάποια αγγλικά. Σε όλα που δεν το περίμενα να πάω πράγματα, εντάξει; Γιατί σκεφτόμουνα στην αρχή ότι θα είναι δύσκολο. Λέω τώρα πού να διαβάζεις, πως μπορούμε να διαβάσουμε, όμως τελικά ήταν τελείως διαφορετικά όλα τα πράγματα.

Ε : Είναι πολύ κατανοητό ότι κάποιος μπορεί να έχει τέτοιους φόβους, ιδιαίτερα από μια ηλικία και μετά.

Σ : Είχα, έλεγα να πάω να μην πάω, έτσι είναι. Αλλά με βοήθησε και η κόρη μου, ήταν πέρυσι τρίτη λυκείου και ερχόταν φροντιστήριο στα Γιάννενα, και βοήθησε και αυτό πολύ. Έφερνα αυτήν στο φροντιστήριο και ερχόμουν και εγώ, έτσι και τα δύο μαζί.

Ε : Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχέση ανάμεσα σε εσάς, τους μαθητές, τους εκπαιδευόμενους; Πώς είστε μεταξύ σας;

Σ : Σαν μαθητές, είμαστε πολύ δεμένοι από πέρυσι, πολλοί δεμένοι είμαστε 14 άνθρωποι και οι 14 έχουμε δεθεί με όλους. Σχετικά με άλλα τμήματα που βλέπω λίγο, εντάξει όλα καλά είναι, αλλά δεν ξέρω, εμείς είμαστε κάτι διαφορετικό. Είναι που όλοι μαζί ναι, δεν έχει παρεξηγηθεί κανείς με κανέναν.

Ε : Εξαιρετικό! Οι σχέσεις ανάμεσα σε σας που είστε εκπαιδευόμενοι με τους εκπαιδευτές, με τους καθηγητές σας;

Σ : Πολύ καλή, τέλεια!

Ε : Πώς επηρεάζει η φοίτηση σε αυτό το σχολείο τη ζωή σας;

Σ : Η αλήθεια είναι ότι δυσκολεύτηκα πολύ. Δυσκολεύτηκα λόγω δουλειάς. Το πρωί έχει και η γυναίκα μου ένα μαγαζάκι στο Μέτσοβο, δουλεύω στο Μέτσοβο εγώ. Ξεκινάω το πρωί 6.30 ώρα, πάω στη δουλειά, φεύγω από τη δουλειά, έρχομαι εδώ, φεύγω το βράδυ θα πάω να βοηθήσω και τη γυναίκα μου στο μαγαζί. Δηλαδή, είναι πολύ ζορισμένα και τώρα που είμαι στο Μέτσοβο είναι ακόμα πιο ζορισμένα γιατί είχα έναν συνάδελφο ο οποίος κανόνιζε και έφευγα εγώ Δευτέρα Τρίτη Παρασκευή σχολείο και ήμουν τις άλλες μέρες επιφυλακή, αλλά τα κατάφερα. Δόξα τω Θεώ όλα καλά πήγανε.

Ε : Νομίζω είναι θέμα θέλησης. Αν το θέλεις, θα το καταφέρεις. Τώρα, αφού ολοκληρώσετε εδώ τον κύκλο σπουδών που φτάνει στο τέλος, τί σκοπεύετε να κάνετε;

Σ : Για τις σπουδές, αν θα συνεχίσω; Όχι δεν συνεχίζω γιατί αυτό που ήθελα το έκανα τώρα. Από εκεί και πέρα έχω φτάσει 53 χρόνων. Όχι, γιατί έχω και άλλες υποχρεώσεις. Το ήθελα όμως, γλυκά χρόνια που μου άρεσαν πολύ, αλλά δεν μπορώ να το συνεχίσω παρά πέρα.

Ε : Τι θα λέγατε; Αν λέγατε τι κερδίσατε, εκτός από το απολυτήριο, το χαρτί που θα πάρετε; Τί κερδίσατε αυτά τα 2 χρόνια;

Σ : Γνωριμίες, φίλους. Πολλούς φίλους. Και γνώσεις. Κάποια πράγματα που δεν ήξερα. Είναι επίσης πολύ σημαντικό αυτό, δηλαδή αν θέλεις να πάρεις κάποια πράγματα τα παίρνεις, αν δεν θέλεις, δεν τα παίρνεις .

Ε : Αυτό ισχύει για όλα. Πιστεύετε ότι ο θεσμός των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας, δηλαδή ότι υπάρχουν τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας, είναι χρήσιμος στην ελληνική κοινωνία;

Σ : Είναι πολύ χρήσιμος. Δηλαδή σε θέση διαφορετική, άμα δεν υπήρχε αυτό, εγώ δεν θα μπορούσα να κάνω κάτι. Και είναι πολλοί που έρχονται και πολλοί, απ' ότι έμαθα μετά, που γνωρίζω που έχουν έρθει και έχουν κάνει τη δουλειά τους. Γιατί σήμερα χωρίς απολυτήριο, παλιότερα ήταν διαφορετικά τα πράγματα, τώρα χωρίς απολυτήριο δεν γίνεται. Εγώ τότε όταν πήγα σχολείο ξεκίνησα από γυμνάσιο. Πήγα γυμνάσιο ένα χρόνο. Μετά έπιασα μια δουλειά σε ένα εργοστάσιο με βαρέλια . Οι γονείς μου δεν με πίεσαν να συνεχίσω. Είχα ένα αφεντικό εκεί πέρα που έλεγε στον πατέρα μου, που να πάει σχολείο να γίνει αλήτης, άστον εδώ πέρα να βγάλει λεφτά. Ο πατέρας μου τι να κάνει και έτσι έμεινα στη δουλειά, σου λέει, έχει δίκιο αυτός.

Ε : Αν μπορούσατε να αλλάξετε κάτι στο σχολείο, τι μπορεί να ήταν αυτό;

Σ : Να αλλάξω κάτι στο σχολείο;

Ε : Αν θα θέλατε διαφορετικό. Αν υπάρχει κάτι τέτοιο....

Σ : Τίποτα, τίποτα. Είναι όλα τέλεια, και οι καθηγητές είναι καλοί και το ωράριο είναι καλό. Δεν είναι κάτι που θα άλλαζα.

Ε : Αν μπορούσατε να θυμηθείτε έτσι μια θετική εμπειρία, κάτι θετικό από αυτά τα 2 χρόνια που είστε εδώ, τι θα σκεφτόσαστε; Τι θα θυμόσαστε; Τι θα βάζατε μπροστά;

Σ : Τα μαθηματικά που έμαθα ήταν πάρα πολύ σημαντικά. Είναι και οι γιορτές . Τα πειράγματα που κάνουμε μεταξύ μας, οι γιορτές που έχουν γίνει, πολλές γιορτές έχουμε κάνει, πολλές εκδρομές έχουμε πάει, πολλά πράγματα έχουμε δει στις εκδρομές, δηλαδή όλα όσα έχουν γίνει.

Ε : Έχετε και στο τέλος της χρονιάς νομίζω μια εκδήλωση.

Σ : Ναι, είχαμε και πέρυσι. Εγώ είχα την ατυχία να μην είμαι τελευταία στιγμή μου έτυχε ένα χειρουργείο θυροειδή.

Ε : Όμως φέτος θα είστε γιατί είναι και η αποφοίτηση σας.

Σ : Ναι θα είμαι, θα είμαι, πρώτα ο Θεός θα είμαι.

Ε : Αυτό ήταν, σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

Σ : Τίποτα, εγώ ευχαριστώ.

Σ3 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Σας ευχαριστώ και πάλι πάρα πολύ.

Σ : Παρακαλώ.

Ε : Πώς μάθατε για το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας;

Σ : Από μία φίλη μου.

Ε : Η οποία φοιτούσε;

Σ : Πήγαινε και αυτή όχι τώρα σε αυτό το συγκεκριμένο, στο εσπερινό. Εγώ ψάχνοντας όμως και μου είπαν για τις 2 χρονιές, λόγω δουλειάς θεώρησα ότι είναι καλύτερα και ήρθα εδώ και το ξεκίνησα.

Ε : Πώς και δεν είχατε συνεχίσει το γυμνάσιο σε μικρή ηλικία;

Σ : Από την οικογένεια, δηλαδή μετά το δημοτικό, έπεσε αρνητικό όχι.

Ε : Μάλιστα. Τι περιμένατε όταν πρωτοήρθατε εδώ στο σχολείο και πόσο διαφορετική ήταν η κατάσταση από αυτό που φανταζόσαστε;

Σ : Περιμένα ότι θα είναι τα πράγματα όπως και με τα παιδιά μου που πήγαιναν στο σχολείο και δυσκολευόμασταν να διαβάσουν και δεν ήξερα να τα βοηθήσω, όλο αυτό. Έχει εδώ μαθήματα πάρα πολλά. Αλλά δεν είναι όπως στα παιδιά. Καμία σχέση.... Μας βοηθούν πάρα πολύ, μας εξηγούν πάρα πολύ, συζητάμε πάρα πολύ. Κάνουμε μαθήματα, δηλαδή δεν είναι όλο συζήτηση. Γιατί εμείς δουλεύουμε.... Πολλές οι ώρες στο σπίτι, στη δουλειά δεν είναι εύκολο, είναι δύσκολο.

Ε : Όταν πρωτοήρθα τε στο σχολείο εδώ αντιμετωπίσατε δυσκολίες;

Σ : Όχι, από το σχολείο δεν είχα καμία δυσκολία, με τον εαυτό μου είχα δυσκολία μέχρι να έρθω εδώ.

Ε : Τι είδους γνώσεις περιμένατε ότι θα αποκτήσετε ερχόμενοι σε αυτό το σχολείο;

Σ : Δεν το ήξερα, δεν ήξερα ότι έχω αυτές τις δυνατότητες.

Ε : Οπότε ήταν ένας τρόπος να βρείτε πράγματα για τον εαυτό σας από ότι καταλαβαίνω και νομίζω ότι γίνεται βέβαια και για πολλούς ακόμα εκπαιδευόμενους.

Σ : Είναι πάρα πολλά πράγματα και έχω αρχίσει ήδη και σκέφτομαι το παρακάτω πάρα πολύ, δυσκολεύομαι όμως πολύ λόγω δουλειάς και αυτό έχει αρχίσει και με στεναχωρεί.

Ε : Το φαντάζομαι... Είστε ικανοποιημένη από τις γνώσεις που λάβατε ως τώρα;

Σ : Ναι ,ναι.

Ε : Τι θα λέγατε ότι έχετε κερδίσει μέσα στο πρώτο έτος, γιατί έχετε ακόμα μία χρονιά, μέχρι τώρα, τι έχετε κερδίσει θα λέγατε σε επίπεδο γνώσεων;

Σ : Πολλά πράγματα! Σε επίπεδο γνώσεων και σε επίπεδο αυτοπεποίθησης. Είναι πολύ σημαντικό. Γιατί έρχεσαι εδώ 'κουμπωμένος' μαζεμένος ,δεν ξέρεις, έχεις περάσει δύσκολα, φαίνεσαι μπροστά στα παιδιά σου άσχετος. Για μένα λέω πάντα εννοείται. Και εδώ ξετυλίγεται σιγά σιγά ένας εαυτός που δεν το ήξερα ότι θα νιώθω έτσι. Αλλά είμαι ευχαριστημένη όμως από τον εαυτό μου γιατί όλα αυτά που μαθαίνουμε εδώ και αυτά που γράφουμε, είναι πολύ λίγα αυτά που κρατάω στο μυαλό μου. Δυστυχώς μόλις κλείσω το βιβλίο φεύγουνε, μόλις το ξανανοίξω λέω εδώ είναι.

Ε : Νομίζω ότι στην πορεία θα σας μείνουν περισσότερα απ' όσα νομίζετε.

Σ : Η αλήθεια είναι ότι προσπαθώ να κάνω, να γράφω περισσότερα, να διαβάζω όσο μπορώ. Δεν έχω πολύ χρόνο, δυστυχώς. Πιστεύω ότι έτσι θα βοηθήσω τον εαυτό μου γιατί θέλω να τα κρατήσω, όπως και θέλω και να συνεχίσω, αλλά αυτό που φοβάμαι είναι μόνο αυτό.

Ε : Μέχρι τώρα λοιπόν που είστε κοντά στο τέλος του πρώτου κύκλου, πώς έχει επηρεάσει τη ζωή σας η φοίτησή σας εδώ;

Σ : Θετικά! Αρνητικά μόνο στο θέμα του ύπνου, γιατί κοιμάμαι πολύ λιγότερο.

Ε : Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις ανάμεσα σε σας τους εκπαιδευόμενους, τους συμμαθητές σας; Δηλαδή πώς είστε;

Σ : Στην αρχή σε μια εκδήλωση εδώ μέσα, άμα θα ρωτήσετε τους καθηγητές, τους είπα ότι αυτή η πόρτα που μπαίνουμε μέσα εκεί, κάτι έχει που μας μαγεύει. Μου ανέβασε πάρα πολύ την αυτοπεποίθησή το σχολείο.

Ε : Χαίρομαι που το ακούω και είναι ένα από τα ζητούμενα. Πώς θα λέγατε ότι είναι η σχέση η δική σας σαν μαθητές με τους καθηγητές;

Σ : Πολύ καλή, έως πάρα πολύ καλή. Εγώ τουλάχιστον δεν μπορώ να ξέρω για όλους. Αλλά αυτοί που μιλάω και έχω κοντά, δεν έχουμε κάποιο παράπονο, είναι πάρα πολύ καλοί όλοι τους.

Ε : Πολύ ωραία! Τώρα, όταν θα τελειώσει το σχολείο, που έχετε ακόμα μια χρονιά, τι σκέφτεστε να κάνετε;

Σ : Αυτό που σκέφτομαι είναι ότι θέλω πολύ να συνεχίσω, γνωρίζω ότι παρακάτω είναι πιο δύσκολα τα πράγματα. Όλοι όμως πάλι λένε ότι και εκεί σε βοηθάνε πολύ. Δεν ξέρω τι θα κάνω. Αισθάνομαι ότι όταν θα πω το όχι, θα στεναχωρηθώ πάρα πολύ. Και το ναι όμως είναι και αυτό δύσκολο, είναι δύσκολο.

Σ : Είμαι σίγουρη. Μπορείτε όμως να κάνετε μια προσπάθεια, να κάνετε ένα ξεκίνημα.

Ε : Νομίζω ότι αυτό θα γίνει στο τέλος. Δεν το έχω συζητήσει με κανέναν αυτό που με ρωτάτε αυτή τη στιγμή. Μόνο με τον εαυτό μου το έχω συζητήσει και έχω πετάξει σπόντες, φοβάμαι να το φανερώσω. Όμως η επιθυμία είναι αυτή.

Σ : Υπάρχει επιθυμία, αυτό είναι πολύ σημαντικό. Πιστεύετε ότι ένα σχολείο σαν το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας, ένα πολύ διαφορετικό από ένα σχολείο τυπικής εκπαίδευσης, είναι απαραίτητο στην ελληνική κοινωνία;

Ε : Ε, ναι! Γιατί υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που δυσκολεύτηκαν σε αυτή τη σωστή ηλικία που πάνε σχολείο και δεν τα κατάφεραν για τους δικούς τους λόγους. Και γιατί να μην έχουμε μια δεύτερη ευκαιρία; Από τα λάθη μας μαθαίνουμε, πιο κάτω βλέπουμε ότι από αυτό το λάθος μάθαμε αυτό. Γιατί να μην έχουμε μια ευκαιρία; Για όλα υπάρχει μια δεύτερη ευκαιρία, γιατί να μην υπάρχει και για την εκπαίδευση;

Σ : Η εκπαίδευση δίνει ευκαιρίες. Αυτή είναι η αλήθεια. Αν μπορούσατε κάτι να αλλάξετε στο σχολείο, τι μπορεί να ήταν αυτό; Δεν ξέρω, ωράριο, μαθήματα, το κτίριο...

Σ : Το ωράριο στα δικά μου δεδομένα, έτσι όπως δουλεύω, δεν μπορεί να γίνει κάτι άλλο, να πάει πιο αργά, δεν θέλω γιατί θέλω λίγο να κοιμηθώ, ξυπνάω δύο. Να πάει λίγο πιο νωρίς, γυρίζω στο σπίτι μια, όποτε πάλι δεν βγαίνει πάλι δεν βγαίνει. Όχι, δεν έχω παράπονο. Οπότε ναι, υπάρχει μεγάλη θετική βοήθεια από τους καθηγητές. Όταν βλέπουν ότι είμαστε κουρασμένοι όταν καμιά φορά κλείνω τα μάτια

Ε : Πολύ, πολύ ανθρώπινο.

Σ : Πραγματικά όλοι τους είναι ένας και ένας. Δεν ξέρω πως έγινε αυτό. Δεν ξέρω πως έχει τύχει, να μην τους ματιάσω. Πραγματικά δεν ήξερα κανέναν από όλους αυτούς τους ανθρώπους. Εδώ τους γνώρισα όλους και χαίρομαι που τους γνώρισα και χαίρομαι και δεν θέλω να συνεχίσω άλλο γιατί συγκινούμαι....

Ε : Αυτό είναι πολύ ωραίο.... Αλήθεια! Λοιπόν κάτι τελευταίο, αν σκεφτόσασταν σε αυτή τη χρονιά μέσα που φτάνει στο τέλος της μια θετική εμπειρία που είχατε, ένα συμβάν ή το πιο θετικό γεγονός για σας; Τι θα ήταν αυτό; Είναι κάτι συγκεκριμένο, ένα συμβάν που θυμάστε που έγινε μέσα στη χρονιά;

Σ : Κάτι που πέρασε; Πάρα πολύ ωραίες στιγμές μέσα στην τάξη. Συζήτηση, πράγματα που λέμε, τις γιορτές που κάναμε εδώ στο σχολείο φέτος, μαζευτήκαμε όλοι, έχουμε και τους μουσικούς εδώ πέρα. Δηλαδή περνάμε τέλεια!

Ε : Μια χαρά ωραία, οπότε αυτό είναι ακόμα πιο ωραίο, αντί να διαλέξετε μια στιγμή, έχεις πολλές, ας πούμε, να σκέφτεσαι πολύ ωραία. Κυρία Κ, αυτό ήταν! Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.

Σ : Εγώ σας ευχαριστώ!

Σ4 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Ωραία! Στον ενικό λοιπόν. Πώς έμαθες για το ΣΔΕ; Για το σχολείο εδώ.

Σ : Βασικά στη δουλειά που πηγαίνω, στα σχολικά γεύματα που δουλεύω, δουλεύω νυχτερινή δουλειά, ετοιμάζουμε τα συσσίτια σχολικών γευμάτων για τα παιδάκια στο σχολείο. Πηγαίνω 02:00 το βράδυ που είναι δύσκολο για μένα που ξεκίνησα, αλλά επειδή χρειάστηκε για κάποια σεμινάρια..... Χρειάστηκε να παρακολουθήσω κάποια σεμινάρια και μου ζητούσαν το χαρτί. Πράγμα που στις δουλειές που δούλεψα τα προηγούμενα χρόνια δεν μου το ζήτησαν ποτέ. Γιατί δούλεψα ως πωλήτρια σε κατάστημα ρούχων. Είχα δουλέψει στο διεθνές 11 χρόνια στο μπουφέ, καμία σχέση δεν μου χρειάστηκε ποτέ. Σε σουπερ μάρκετ, δεν μου το είχαν ζητήσει. Έλα όμως που η στιγμή έφτασε. Το χρειάστηκα για τα σεμινάρια και έχασα πολλά μέχρι σήμερα.

Ε : Είμαι σίγουρη. Το έχω ακούσει και από άλλους.

Σ : Και έπειτα ήρθε μπροστά μου, δεν το ζήτησα γιατί μου λέγανε θα σου χρειαστεί. Έλεγα δεν πρόκειται, δεν μου το ζητάνε και ήρθε η στιγμή και γι' αυτό και το αποφάσισα και ξεκίνησα.

Ε : Ναι, οπότε βασικά θέλετε το χαρτί, το απολυτήριο γυμνασίου.

Σ : Ίσως να με ωφελήσει κάτι, δεν ξέρεις στην πορεία.

Ε : Εγώ νομίζω ότι θα το βρείτε μπροστά σας, θα το χρειαστείτε αυτό. Όταν πρωτοήρθατε εδώ στο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας, τι περιμένατε να βρείτε και πόσο διαφορετική μπορεί να ήταν η κατάσταση;

Σ : Στην αρχή ήμουν φοβισμένη, η αλήθεια να λέγεται, φοβισμένη αρκετά, αλλά την πρώτη μέρα που ήρθα στην αίθουσα και είδα τα παιδιά, τις συμμαθήτριες μου, ένιωσα πολύ διαφορετικά. Μου έδωσαν δύναμη. Γιατί μίλησε η μία με την άλλη, είπαμε δηλαδή γιατί παρατήσαμε το σχολείο. Πότε έπρεπε να το τελειώσουμε και ήρθαμε τώρα πάλι εδώ και δεθήκαμε μεταξύ μας και οι καθηγητές μας πολύ.

Ε : Αυτό θα ρωτούσα, πώς είναι και η σχέση μεταξύ σας σαν συμμαθητές;

Σ : Είναι πολύ καλή, είμαστε σαν οικογένεια, είμαστε μια ομάδα, βοηθάμε ο ένας τον άλλον, κοιτάμε ο ένας τον άλλον όταν δεν ξέρουμε να απαντήσουμε....

Ε : Η σχέση σας με τους καθηγητές; Πώς είναι;

Σ : Η σχέση μας με τους καθηγητές είναι πολύ καλή. Τους νιώθουμε οικογένεια. Γιατί όταν δεν μπορώ να απαντήσω όπως τώρα με τα μαθηματικά, θα μας βοηθήσουν αμέσως. Δεν είναι όπως τότε, γιατί εγώ στο γυμνάσιο όταν ξεκίνησα, στο τρίτο που πήγα, ήταν άλλη η

θεωρία, καμία σχέση. Φώναζε η καθηγήτρια αν δεν είχα διαβάσει, κι εδώ δεν θα έχεις αυτό το φόβο, είναι άλλη η αντιμετώπιση. Δεν υπάρχει, όχι είναι αλλιώς. Και δεν το περίμενα είναι διαφορετικά, ενώ ήρθα με φόβο μου έχει φύγει. Έχει φύγει τελείως, τελείως!

Ε : Ωραία. Είσαι ικανοποιημένη από τις γνώσεις που παίρνεις από δω μέχρι στιγμής;

Σ : Ναι και Αγγλικά που αρχίζω και μαθαίνω αρκετά. Είχα μια επαφή σίγουρα, γιατί αναγκαστικά έμαθα κάποια πράγματα δουλεύοντας, δηλαδή χρειαζόμουν, είχα πάρει και βιβλίο όταν δούλευα στο Διεθνές, το ζαχαροπλαστείο. Έτυχε να έχουμε γκρουπ και μπορούσα να καταλαβαίνω τι λέει ο πελάτης, απλά δεν μπορώ να μιλήσω. Μου έλεγε κάτι, το καταλάβαινα, αλλά ήταν δύσκολο να μιλήσω.

Ε : Νομίζω στους ενήλικες είναι αυτό το πιο δύσκολο να μιλήσεις στη γλώσσα. Έτσι, ενώ τα παιδιά είναι αλλιώς, έχουν θάρρος να μιλήσουν.

Σ : Έτσι και στα μαθηματικά γενικά όλοι οι καθηγητές είναι δηλαδή μας δίνουν κάποια πράγματα και τα οποία είναι..... τα βρίσκουμε μπροστά μας και μαθαίνουμε, δηλαδή έχουμε έρθει σε κάποια πράγματα που αναθεωρούμε τώρα και λέμε τι κάναμε και εγώ το λέω το μετάνιωσα στη ζωή μου. Αλλά ήταν από μένα.....

Ε : Και αυτό είναι σεβαστό, όπως και πολλοί άλλοι άνθρωποι. Δεν εξαρτάται από τους ίδιους.

Σ : Στο θετικό είναι ότι δεν έχω οικογένεια, δεν είναι παντρεμένη. Γυρίζω απ' τη δουλειά, δηλαδή κάνω μπάνιο και έρχομαι κατευθείαν εδώ. Είναι κάποιες φορές, υπάρχουν φορές που θα κοιμηθώ μέσα στην τάξη. Μου λένε τα κορίτσια, Β. ζύπνα! Υπάρχει κούραση και με βοηθάει αυτό το ωράριο γιατί εγώ ας πούμε όταν ξυπνήσω βράδυ δύο, δυόμισι και πάω σπίτι εννιά, στις δέκα θα κοιμηθώ, δεν γίνεται αλλιώς.

Ε : Ναι, εντάξει, οπότε τη ζωή σου πώς την επηρεάζει αυτό, το ότι πας σχολείο αυτή τη χρονιά; Πόσο διαφορετική είναι η ζωή σου;

Σ : Εντάξει, λίγο παραπάνω κούραση. Εντάξει, θα μπορούσα να το είχα τελειώσει. Δηλαδή αν το σκεφτόμουν, τότε με τον κόβιντ. Ναι, τότε γιατί τελείωνα τη δουλειά, κλεινόμουν στο σπίτι δεν πήγαινα πουθενά και θα ήταν άνετο για μένα. Και μου το είχε πει μια κοπέλα και έλεγα πάλι εγώ σιγά μην μου χρειαστεί. Ξέρεις πόσα σεμινάρια έχω χάσει;

Ε : Είμαι σίγουρη. Μην χάσεις άλλα λοιπόν.

Σ : Και δουλειά, ας πούμε, τώρα βρήκα δουλειά να δουλέψω ταξί σε ένα γνωστό μου βράδυ. Απλά χρειάζεται το χαρτί Γυμνασίου ενώ παλιότερα δεν χρειαζόταν. Πήγα στο μηχανολογικό και μίλησα μαζί τους και μου είπαν ότι χρειάζεται το χαρτί.

Ε : Μάλιστα. Τι σκοπεύεις να κάνεις αφού τελειώσεις και την άλλη χρονιά, τι σκέφτεσαι; Τι επιλογές βλέπεις μπροστά σου;

Σ : Για να συνεχίσω το σχολείο δεν ξέρω γιατί ρώτησα και μου είπαν για το ΕΠΑΛ, αλλά έχει άλλο ωράριο και αν έχω αλλάξει δουλειά και έχω φύγει από εκεί, γιατί το ωράριο στο ΕΠΑΛ είναι από τις 6 ή από τις 7 μέχρι τις 10 και μισή.

Ε : Είναι το ΕΠΑΛ το Εσπερινό νομίζω ότι αρχίζει έξι και κάτι. Υπάρχει και το εσπερινό ΓΕΛ, δηλαδή κανονικό λύκειο. Πάλι με διαφοροποιήσεις που αυτό ξεκινά γύρω στις 7. Αλλά

νομίζω αυτά και στο δεύτερο κύκλο του χρόνου θα σας τα δείξουν. Θα σας πούνε, οπότε θα έχεις πιο καλή οπτική.

Σ : Θα το κοιτάζω, ναι το σκέφτομαι.

Ε : Ωραία, ωραία. Μέχρι τώρα, έτσι αυτή την πρώτη χρονιά με την εμπειρία σου τι θα έλεγες ότι έχεις κερδίσει από τη φοίτησή σου εδώ;

Σ : Πολλά σε θέματα εκπαίδευσης και αυτά που μαθαίνουμε πολλά πράγματα και τα πρότζεκτ που κάνουμε. Μας ξεκινήσαμε ένα πρότζεκτ τώρα κάνουμε για τους μετανάστες, γενικά έχουμε φτάσει σε ένα σημείο να μαθαίνουμε κάποια πράγματα τα οποία δεν περιμένα. Και γενικά μας πάνε σε θέατρα και κάνουμε αρκετές δραστηριότητες. Παρά την κούραση μου, γιατί την τελευταία φορά είχαμε πάει σε ένα θέατρο εδώ στο ΚΕΠΑΒΙ και πήγα να κοιμηθώ...

Ε : Ναι, το καταλαβαίνω, είναι δύσκολα...

Σ : Γενικά στην εκδρομή ας πούμε, που θα πάνε τώρα μεθαύριο δεν θα μπορέσω να πάω. Σκέψου ότι έχω πάρει καινούργιο αυτοκίνητο και δεν το έχω χαρεί σε ταξίδι ακόμα γιατί δεν έχω το χρόνο καταλαβαίνεις. Αλλά γενικά έχω μάθει πάρα πολλά.

Ε : Αν μπορούσες και σου έλεγαν αν μπορείς κάτι να αλλάξεις εδώ στο σχολείο, θα άλλαζες κάτι;

Σ : Να αλλάξω κάτι, σε τι δηλαδή;

Ε : Οτιδήποτε στο ωράριο, στα μαθήματα σε καθηγητές, δεν ξέρω τι.....

Σ : Όχι, προσπαθώ να είμαι κάθε μέρα, δηλαδή όλη τη χρονιά, μόνο μια μέρα έλειψα 1 ώρα. Δεν το περίμενε δηλαδή ο κύριος Τάσος με τίποτα. Και εύχομαι δηλαδή να πάει έτσι και η επόμενη χρονιά. Αναλόγως πως θα είναι. Γιατί περιμένω τώρα κάποιες άλλες προτάσεις δουλειάς, να φύγω από αυτές τις συνθήκες που δουλεύω το βράδυ και δεν ξέρω πως θα είναι. Μήπως είναι απόγευμα; Δεν ξέρω πως θα είναι... Και δεν μπορώ να είμαι σίγουρη για την επόμενη χρονιά. Τώρα αυτή βγήκε.

Ε : Πιστεύεις ότι ο θεσμός των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας είναι κάτι απαραίτητο στην ελληνική κοινωνία;

Σ : Ναι, το πιστεύω. Διευκολύνει κατ' αρχήν που είναι αυτές τις ώρες, δεν δυσκολεύουν τα μαθήματα να το λέω κι έτσι. Είναι βασικό αυτό γιατί σκέψου τώρα να μας έλεγαν να πάρουμε τα βιβλία, να τα διαβάζουμε στο σπίτι και όλα αυτά, ήτανε φτου και από την αρχή. Αλλά πιστεύω ότι για πολύ κόσμο ότι δίνει μια ευκολία. Και άλλος κόσμος που το έχει τελειώσει γιατί εγώ άκουγα παλιά για όσους έρχονταν εδώ και τους κορόιδα. Και ήρθε η ώρα που είμαι εδώ τώρα, δεν το περίμενα αυτό το πράγμα!

Ε : Αν σκεφτόσουν τη χρονιά που πέρασε ως τώρα, μια καλή στιγμή, ποια θα ήταν αυτή από όλα αυτά; Έχεις μια συγκεκριμένα;

Σ : Είναι πολλές, πολλές. Ακόμα το θάρρος που πήρα και τα ποιήματα που μας βάζουν και λέμε που εγώ πάντα είχα... Δεν είχα αυτοπεποίθηση. Ένιωθα κομπλαρισμένη, ντροπή. Δεν ξέρω πως, αλλά με έκαναν και ανέβηκα μπροστά στο κοινό και να πω ποίημα και να μιλήσω

και να κάνω διάλογο, αυτό μου έδωσε πολύ μεγάλη δύναμη. Εντάξει και πολλά άλλα, πολλά άλλα.

Ε : Ωραία. Πολύ ωραία! Σας ευχαριστώ πολύ.

Σ : Και εγώ ευχαριστώ.

Σ5 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Καλησπέρα και πάλι και ευχαριστώ για τη συμμετοχή σας. Πώς πρωτομάθατε για το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας;

Σ : Η κόρη μου.

Ε : Από την κόρη σας; Η κόρη σας που το ήξερε;

Σ : Η κόρη μου σπουδάζει στο πανεπιστήμιο και κάποια στιγμή εγώ είχα κάνει μια αίτηση να πάω κάπου και με απορρίψανε γιατί δεν είχα τη βασική εκπαίδευση. Και μετά μου λέει «μαμά πρέπει να πας εκεί γιατί δεν έχεις άλλα περιθώρια». Και έτσι και ήρθα!

Ε : Και μπράβο λοιπόν στην κόρη σας που σας έφερε εδώ. Οποτε τι θέλατε, τι επιδιώκετε, να πάρετε το απολυτήριο του Γυμνασίου εδώ πέρα;

Σ : Ναι, ναι.

Ε : Ωραία! Όταν πρωτοήρθατε στο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας, πως περιμένατε να είναι η κατάσταση εδώ;

Σ : Είχα αγχωθεί πάρα πολύ, δεν ήξερα τι με περιμένει. Μαθήτριά ξανά. Γιατί τώρα είναι και η ηλικία, είχα μάθει τόσα χρόνια να δουλεύω. Ήταν πολύ δύσκολο, δηλαδή το πρώτο καιρό ένιωσα ότι λέω πως θα 'ναι, μπορεί να πάω και να φύγω, να μην καθίσω καν, αλλά τελικά το περιβάλλον είναι άψογο. Και η συμπεριφορά των καθηγητών είναι άψογη. Είναι ο ένας καλύτερος από τον άλλον και το μαθησιακό κομμάτι. Δηλαδή έχω μάθει αρκετά πράγματα εγώ που μαθηματικά, παρότι είχα μια επιχείρηση, στα μαθηματικά δεν ήξερα τίποτα. Όμως τώρα κάτι καταλαβαίνω.

Ε : Όταν έτσι πρωτοήρθατε εδώ, αντιμετώπισατε δυσκολίες σε κάποιο επίπεδο;

Σ : Όχι, εγώ προσωπικά όχι. Το άγχος μου ήταν πώς θα είναι δηλαδή τα μαθήματα, αν είναι δύσκολα, αν θα πρέπει να διαβάζω. Αλλά τελικά μια χαρά!

Ε : Τι είδους γνώσεις αποκτήσατε περισσότερο από την φοίτηση σας; Τώρα τελειώνετε, είστε και στο δεύτερο κύκλο.

Σ : Ναι. Όπως σας είπα μαθηματικά, ιστορία γνώριζα, είχα γνώσεις αλλά βέβαια έμαθα πολύ καλύτερα. Μιλήσαμε για ποιητές. Με την κυρία Θάλεια πάρα πολύ. Με τον κύριο Σπύρο, με τον κύριο Ορέστη, δηλαδή είμαι πολύ ευχαριστημένη που έχω βελτιωθεί!

Ε : Και άρα θα λέγατε, αυτή θα ήταν η επόμενη ερώτηση, αν είστε ικανοποιημένη από τις γνώσεις που λάβατε, αλλά από ότι καταλαβαίνω είστε. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχέση ανάμεσα σε εσάς και τους συμμαθητές σας;

Σ : Είμαστε ένα τμήμα πολύ αγαπημένο. Δέσαμε όλοι μαζί, κάνουμε τις πλάκες μας και περνάμε πολύ ωραία. Και ευχάριστα, δηλαδή όλοι εδώ μέσα είμαστε πολύ αγαπημένοι και με τα άλλα τμήματα, δεν έχουμε να χωρίσουμε κάτι. Ο ένας σέβεται τον άλλον, είναι σημαντικό. Περνάμε τέλεια!

Ε : Η σχέση ανάμεσα σε εσάς και τους καθηγητές σας;

Σ : Άψογη. Δεν έχουμε κανένα πρόβλημα. Είναι υπέροχοι άνθρωποι όλοι. Ειλικρινά δηλαδή είναι υπέροχοι.

Ε : Πολύ ωραίο ακούγεται αυτό, πολύ ωραίο για συνθήκες σχολείου εννοώ!

Σ : Δηλαδή δεν το περίμενα καν, το είπα και στην κόρη μου! Ήταν μια πολύ καλή κίνηση τελικά!

Ε : Πώς επηρεάζει η φοίτησή σας, εδώ αυτά τα 2 χρόνια, τη ζωή σας;

Σ : Ναι, το μόνο είναι ότι έχω αλλάξει λίγο συνήθειες τώρα. Εγώ που λέτε τώρα δεν εργάζομαι είναι πιο εύκολο, για μένα που δεν εργάζομαι να έρχομαι. Έχει μεγαλώσει και το παιδί μου και είναι πιο εύκολο. Πιστεύω για άλλους που έχουν μικρά παιδιά είναι λίγο πιο δύσκολο και αν εργάζεσαι. Για μένα ήταν πιο εύκολο.

Ε : Όποτε βασικά εσείς ήρθατε για το απολυτήριο , αλλά τώρα που τελειώνετε, είστε στο δεύτερο κύκλο , τι σκοπεύετε να κάνετε; Θα συνεχίσετε στην εκπαίδευση;

Σ : Όχι ως εδώ.

Ε : Εντάξει, τι θα λέγατε ότι κερδίσατε σε αυτά τα 2 χρόνια;

Σ : Εμμ..... Είπα τις γνώσεις και την γνωριμία στο σύνολο. Και τους μαθητές και τους υπέροχους καθηγητές. Γιατί έχω να πω για τους καθηγητές ειδικά τα καλύτερα, το είπα και πριν, είναι εξαιρετικοί όλοι!

Ε : Πολύ ωραία! Πιστεύετε ότι το σχολείο, ο θεσμός των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας είναι χρήσιμος στην ελληνική κοινωνία; Και γιατί θα το λέγατε αυτό;

Σ : Και βέβαια. Θα το έλεγα, γιατί εγώ μετά από τόσα χρόνια ξαναήρθα στο σχολείο γιατί αναγκαστικά πώς να το πω τώρα, θα χρειαζόμουν το απολυτήριο και μου δόθηκε η ευκαιρία ξανά να έρθω να πάρω το απολυτήριο. Είναι κάτι βασικό, η βασική εκπαίδευση, ενώ τότε που εγώ ήμουνα μικρή δεν ήταν. Γιατί εγώ ακολούθησα άλλο δρόμο, δούλευα.... είχα άλλα. Δεν ήμουν γενικά και καλή μαθήτρια...

Ε : Αυτό μου το είπαν και άλλοι.

Σ : Οι γονείς μου επέμεναν, εγώ όμως δεν ήθελα, δεν μου άρεσε το σχολείο.

Ε : Δεν σας άρεσε το σχολείο, αυτό το λένε και τα σημερινά παιδιά, αλλά δεν έχουν επιλογή γιατί είναι το γυμνάσιο υποχρεωτική εκπαίδευση. Και για άλλους λόγους θα το πούνε, αυτό

που λέτε ήταν άλλη η εποχή. Αν μπορούσατε κάτι να αλλάξετε στο σχολείο. Τι θα μπορούσε να είναι αυτό, αν θέλατε να αλλάξετε κάτι;

Ε : Δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι...

Σ : Μια χαρά. Αν θα έχετε να θυμάστε και να απομονώσετε έτσι μια θετική εμπειρία από τα σχεδόν 2 χρόνια που είστε εδώ, ποια θα λέγατε ότι θα είναι αυτή; Δηλαδή, να πείτε ότι αυτό το θυμάμαι πολύ έντονα ή ότι αυτό θα μου μείνει. Τι θα ήταν περισσότερο απ' όλα; Αν μπορείτε να ξεχωρίσετε κάτι.

Ε : Δεν μπορώ να ξεχωρίσω κάτι, είναι όλο το πακέτο υπέροχο, και από τους μαθητές και τους καθηγητές. Έχουμε περάσει ωραία. Ναι, νομίζω ότι έχω πολλά να θυμάμαι...

Σ : Κυρία Ν. σας ευχαριστώ πολύ και πάλι.

Ε : Και εγώ σας ευχαριστώ!

Σ6 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Ευχαριστώ και πάλι για την συνέντευξη και να ρωτήσω, πώς μάθατε για το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας;

Σ : Ε, μέσω μιας φίλης μου που δουλεύαμε μαζί πρόπερσι στο σχολείο. Μια φίλη που δουλεύαμε μαζί με συμβούλευσε να πάω στο σχολείο γιατί εγώ έχω τελειώσει μόνο δημοτικό.

Ε : Πώς και δεν συνεχίσατε όταν ήσαστε μικρή;

Σ : Δεν ήμουν πολύ καλή μαθήτρια και τα παράτησα να σας πω την αλήθεια. Μετά, στα 18 έκανα την κόρη μου, πολύ μικρή και μετά από κει δεν μπόρεσα λόγω οικογενειακής κατάστασης.

Ε : Μετά είναι δύσκολο. Το καταλαβαίνω.

Σ : Και μέσω της φίλης μου, επειδή συζητάγαμε συνέχεια για προκηρύξεις, δουλειές και δεν μπορούσα να μπω σε προκηρύξεις γιατί δεν είχα το απολυτήριο, και ούτε σε σεμινάρια. Με συμβούλευσε να πάω να κάνω εδώ το σχολείο.

Ε : Οπότε επιλέξατε να φοιτήσετε εδώ βασικά για να πάρετε το απολυτήριο γυμνασίου, αυτός ήταν ο βασικός στόχος;

Σ : Ναι, ναι.

Ε : Όταν ξεκινήσατε, τι περιμένατε να βρείτε στο σχολείο δεύτερης ευκαιρίας και πόσο διαφορετικό ήταν αυτό από την κατάσταση που περιμένατε εσείς;

Σ : Εγώ να σας πω την αλήθεια περίμενα να είναι πολύ δύσκολα τα πράγματα. Να διαβάζω πολύ και να είναι πιο αυστηροί οι καθηγητές. Όπως ήταν στα παιδικά μου χρόνια, αλλά καμία σχέση. Ήρθαμε εδώ. Από την πρώτη μέρα κιόλας μπήκαμε στο κλίμα, δηλαδή μας υποδέχτηκαν με τον καλύτερο τρόπο. Μετά γνωριστήκαμε μέρα με τη μέρα που κυλούσε ήτανε όλο και διαφορετικά. Τώρα στεναχωριόμαστε πάρα πολύ που θα φύγουμε. Περάσαμε

2 χρόνια υπέροχα. Ο κύριος διευθυντής ήταν άψογος σε όλα τα καθήκοντά του. Σε ότι του ζητάγαμε ακόμα και από το χέρι του να μην περνούσε έκανε ότι καλύτερο μπορούσε για εμάς. Είναι εξαιρετικός άνθρωπος, πρώτα είναι άνθρωπος και μετά όλα τα άλλα.

Ε : Πολύ σημαντικό! Θυμάστε κάποιες δυσκολίες όταν πρωτοξεκινήσατε;

Σ : Να σας πω την αλήθεια δεν δυσκολεύτηκα καθόλου, καθόλου.

Ε : Πολύ ωραία.

Σ : Καθόλου, αν και το περίμενα ότι θα δυσκολευόμουν πάρα πολύ. Και μάθαμε και πέντε πράγματα.

Ε : Αυτό θα ρωτούσα μετά, τι είδους γνώσεις περιμένατε ότι θα μάθετε εδώ;

Σ : Εδώ, πρώτον, εγώ προσωπικά ντρεπόμουν πάρα πολύ να διαβάζω μπροστά σε κόσμο. Αλήθεια. Τώρα διαβάζω άνετα, δηλαδή αν μου πει κάποιος διάβασε ένα κείμενο θα το διαβάσω και δεν το έκανα αυτό με τίποτα, τώρα το κάνω. Καταλαβαίνω κάποια πράγματα από την ιστορία που δεν καταλάβαινα. Τώρα έχω μπει στο πνεύμα. Πολλά πολλά, σε όλους τους καθηγητές, δηλαδή δεν μπορώ να πω και οι καθηγητές είναι άψογοι όλοι, αλλά και μας δίνουν να καταλαβαίνουμε με τον τρόπο τον δικό μας, όχι τον τρόπο εκείνο της μάθησης που πρέπει

Ε : Θα λέγατε ότι είστε ευχαριστημένοι από τις γνώσεις που λάβατε εδώ στο σχολείο;

Σ : Ναι, ναι!

Ε : Ωραία. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχέση ανάμεσα σε εσάς, τους μαθητές;

Σ : Πολύ καλή, πολύ φιλική, πολύ αγάπη. Και σεβασμός ο ένας με τον άλλον. Δεν είχαμε παρεξηγηθεί με κανέναν. Συμφωνούσαμε σχεδόν σε όλα. Είμαστε γενικά μια ομάδα. Και αυτό βοήθησε πάρα πολύ.

Ε : Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχέση ανάμεσα σε εσάς, τους εκπαιδευόμενους και τους καθηγητές, τους εκπαιδευτές; Πώς ήταν η σχέση ανάμεσα σε μαθητές και καθηγητές;

Σ : Άψογη, άψογη!

Ε : Ωραία! Πώς επηρεάζει η φοίτηση στο ΣΔΕ τη ζωή σας;

Σ : Λίγο με τα παιδιά μου, να σας πω την αλήθεια. Είναι η ώρα του διαβάσματος, είναι η ώρα των δραστηριοτήτων, που τώρα την έχει αναλάβει λίγο η μαμά μου εμένα προσωπικά. Και προσπαθούμε όμως να είμαστε εκεί λίγο, αλλά έχουμε αλλάξει τις ώρες στο διάβασμα των παιδιών γιατί δεν γινόταν αλλιώς.

Ε : Ναι. Τι επιδιώκετε με τη φοίτηση σ' αυτό το σχολείο; Τι θέλατε βασικά;

Σ : Να σας πω την αλήθεια. Ήθελα το χαρτί του απολυτηρίου, πρώτον. Γιατί δεν μπορούσα να κάνω τίποτα, χωρίς αυτό. Ναι, και δεύτερον ήθελα, είχα από μέσα μου, δηλαδή ήθελα να πάω γυμνάσιο. Μου είχε δηλαδή μείνει αυτό το απωθημένο ότι ήθελα να πάω γυμνάσιο.

Ε : Ωραία! Καλά κάνατε!

Σ : Και τώρα λέμε να πάμε και Λύκειο.

Ε : Αυτό ήταν η επόμενη ερώτηση. Τι θα κάνετε μετά από το ΣΔΕ;

Σ : Το συζητάμε με το σύζυγο πάρα πολύ. Και με τους δικούς μου βέβαια, γιατί πρέπει να βοηθήσουν και με του συζύγου, την πεθερά μου δηλαδή, όσο μπορούν δηλαδή να βοηθήσουν. Και είμαστε σε αυτό τώρα, στη συζήτηση.

Ε : Ναι, αν κοιτούσατε επιλογές, τι επιλογές έχετε, να πάτε στο Εσπερινό το λύκειο;

Σ : Ε, ναι. Στο Εσπερινό Λύκειο ή στο Εσπερινό ΕΠΑΛ. Στο εσπερινό ΕΠΑΛ δούλευα εγώ. Εκεί δούλευα.

Ε : Οπότε το ψάχνετε.

Σ : Ψάχνουμε λίγο να δούμε. Εδώ μας είπαν ότι είναι λίγο πιο λίγες οι ώρες στο Λύκειο. Στο εσπερινό λύκειο είναι 7 μέχρι τις 10. Σχεδόν τίποτα. Βγαίνει το πρόγραμμα, με βολεύει λίγο επειδή δεν είναι και πολλές οι ώρες για τα παιδιά, ενώ στο ΕΠΑΛ που δούλευα εγώ στο Εσπερινό είναι από τις 6 μέχρι τις 10 και μισή. Ναι, αλλά παίρνεις και ειδικότητα. Βέβαια ο σύζυγος να σου πω την αλήθεια δεν θέλει, δεν θέλει,. Γιατί είναι λόγω της δουλειάς του. Είναι μουσικός, φεύγει δεξιά αριστερά. Και είναι πολύ δύσκολο γι' αυτόν. Και εδώ φέτος δηλαδή αυτά τα 2 χρόνια, δηλαδή η δουλειά του ξεκίναγε από τις 9 το βράδυ και μετά και ταίριαζε όλο αυτό.

Ε : Ναι, και αυτό είναι σημαντικό ναι. Τι θα λέγατε ως τώρα ότι έχετε κερδίσει από τη φοίτηση σ' αυτό το σχολείο, τί κερδίσατε;

Σ : Κοινωνικοποίηση πολύ με άλλα άτομα. Έχει φύγει λίγο αυτή η ντροπή μου. Και γνώσεις πήραμε. Π χ. Εγώ διάβαζα ένα κείμενο και δεν ήξερα πού να σταματήσω, μπερδευόμουν εκεί που ρωτάνε εκεί που σταματάς εκεί που έχει κόμμα, εδώ καταλάβαμε πάρα πολλά πράγματα!

Ε : Ωραία! Πιστεύετε ότι ο θεσμός αυτών των σχολείων, το ότι υπάρχουν αυτά τα σχολεία στην ελληνική κοινωνία είναι σημαντικός;

Σ : Είναι πολύ σημαντικός. Εγώ έχω πει και σε πολλούς δηλαδή φίλους μου, φίλες, ξαδέρφια, γιατί έχω ξαδέρφια, δύο ξαδέρφια που δεν έχουν τελειώσει και αυτοί το γυμνάσιο και μάλλον από την καινούργια χρονιά θα έρθουν και αυτοί. Ναι, θα ξεκινήσουν και αυτοί!

Ε : Νομίζω ότι αν έχεις εμπειρία από έναν άνθρωπο που είναι μέσα είναι αλλιώς.

Σ : Είναι πολύ αλλιώς. Εδώ λέω να φέρω το μπαμπά. Δεν υπάρχει περίπτωση και ο μπαμπάς με την καινούργια χρονιά. Θα έρθει και ο μπαμπάς! Χαχα...

Ε : Εάν σας έλεγαν ότι μπορείτε να αλλάξετε κάτι εδώ στο σχολείο, θα αλλάζατε κάτι, σκέφτεστε κάτι;

Σ : Να σας πω την αλήθεια όχι, όχι. Όχι, τώρα για το κτήριο δεν ξέρω μπορεί να θέλει επισκευή αλλά δεν νομίζω όχι. Και η ζέστη δεν μας έλειψε, και οι καθηγητές ήταν άφογοι και η κοπέλα με την καθαριότητα, τα βρίσκαμε όλα τα μπάνια, τα πάντα δεν μπορώ να πω...

Ε : Ωραία. Αν σκεφτόσασταν μια θετική εμπειρία, έτσι κάτι θετικό, από τα 2 χρόνια σχεδόν που είστε εδώ. Τι θα ήταν αυτό;

Σ : Η εμπειρία μου ήταν να σας πω την αλήθεια δεν περίμενα ποτέ να κάνω αυτά τα πρότζεκτ που κάνω και να παίζω σε θέατρο, γιατί πέρυσι έπαιξα σε θέατρο και φέτος πάλι θα παίζω.

Ε : Θα σας δω στο τέλος της χρονιάς, θα έρθω, με έχουν καλέσει.

Σ : Γιατί θα μας δώσει μια κωμωδία μας είπε φέτος, πέρσι ήταν λίγο πιο λυπημένο. Αυτή ήταν η εμπειρία μου. Δεν το πίστευα ποτέ ότι θα παίζω. (γέλια)

Ε : Πολύ ωραία! Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Σ : Και εγώ ευχαριστώ.

Σ7 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ε : Σε ευχαριστώ και πάλι πολύ που συμμετέχεις σ' αυτή τη συνέντευξη. Πώς έμαθες για το σχολείο;

Σ : Επειδή έχει έρθει ο άντρας μου το 2018. Ήρθε αυτός και τελείωσε κιόλας. Τελείωσε εδώ.

Ε : Οπότε μετά είπε να στείλει εσένα;

Σ : Όχι, δεν είπε αυτός, ήθελα εγώ περισσότερο.

Ε : Ήθελες, μπράβο! Γιατί ήθελες να έρθεις σχολείο εδώ;

Σ : Περισσότερο ήθελα επειδή το είχα ανάγκη, επειδή τόσα χρόνια με τα παιδιά στο σπίτι, ήθελα να κάνω κάτι για μένα. Και είχα 2 - 3 χρόνια, όταν τελείωσε ο άντρας μου, μετά καραντίνα και όλα αυτά. Και τα παιδιά ήταν πιο μικρά. Δεν μπορούσα να τα αφήσω καθόλου μόνα τους γι' αυτό. Τώρα είναι 10, αλλά εντάξει, είναι δίδυμα, δίδυμα αγόρια και αυτό έχει ζόρι!

Ε : Όταν πρωτοήρθες εδώ στο σχολείο, τι κατάσταση περίμενες να βρεις και πόσο διαφορετική ήταν;

Σ : Δεν ξέρω, εγώ ήθελα μόνο να πάω σχολείο. Και δεν ήταν τι θα βρω εκεί και τι θα κάνω και τι θα γίνει, περισσότερο ήμουν εγώ κάπως επειδή οι περισσότεροι είναι μεγάλοι σε ηλικία και έλεγα μόνο εγώ θα είμαι σε μικρή ηλικία, αυτό είχα μέσα μου, αλλά ήθελα πάρα πολύ να έρθω σχολείο να μάθω κάτι παραπάνω.

Ε : Όταν πρωτοήρθες εδώ αντιμετώπισες κάποιες δυσκολίες;

Σ : Όχι, όχι αυτό που ήθελα εγώ ήταν να πάω σχολείο. Όταν ήρθα δεν ξέρω, ένιωθα πάρα πολύ καλά δηλαδή είχα το αίσθημα ακριβώς όπως πήγα πρώτη φορά σχολείο αυτό ήταν.

Ε : Πολύ καλά! Τί ήθελες να μάθεις έτσι όταν ήρθες εδώ; Δηλαδή, τι σκεφτόσουν ότι ήθελες να μάθεις;

Σ : Περισσότερα στη γλώσσα γιατί δυσκολεύομαι. Στην αρχή ερχόμουν περισσότερες ώρες και κάθε μέρα, αφού είχα περισσότερο χρόνο, ξεκίνησα να μαθαίνω περισσότερα πράγματα. Αλλά τώρα δεν έχω τόσο χρόνο για το σχολείο, είναι πιο δύσκολο και τα Αγγλικά μου αρέσουν.

Ε : Ωραία και χρειάζονται. Είσαι ικανοποιημένη από όσα κερδίσατε, από τις γνώσεις που παίρνεις;

Σ : Ναι, πολύ.

Ε : Πως θα έλεγες ότι είναι η σχέση σου με τους συμμαθητές σου; Πώς τα πάτε;

Σ : Περνάμε πολύ καλά και είναι η αλήθεια. Δεν ξέρω αλήθεια, πώς να το πω αυτό που νιώθω. Είμαι μέσα σε μια τάξη που είμαστε όλοι έχουμε το ίδιο στόχο, να το πω έτσι, έχουμε τον ίδιο στόχο, δηλαδή ήρθαμε να περνάμε καλά, να μαθαίνουμε κάτι. Δεν ήρθαμε ούτε να τσακωθούμε, ούτε να χωρίσουμε κάτι μεταξύ μας.

Ε : Είναι πολλοί μεγαλύτεροι από σένα στην τάξη σου, είναι και κανένας στην ηλικία σου;

Σ : Δεν νομίζω, μόνο ένα κορίτσι είναι πιο μικρή από μένα, οι άλλοι είναι μεγαλύτεροι.

Ε : Πώς είναι οι σχέσεις σου με τους καθηγητές; Δηλαδή, οι μαθητές πώς είστε με τους καθηγητές;

Σ : Είναι ωραία. Περνάμε καλά.

Ε : Πολύ ωραία. Πώς επηρεάζει τη ζωή σου τώρα; Πώς είναι η ζωή σου σε σχέση με το σχολείο; Έρχεσαι στο σχολείο κάθε μέρα ή σχεδόν κάθε μέρα;

Σ : Εμείς που έχουμε οικογένειες είναι πιο δύσκολο, δηλαδή τι εννοώ πιο δύσκολα, δηλαδή πρέπει να υπολογίσουμε και το ωράριο του σχολείου. Αυτό είναι για μας που είναι δύσκολο. Και να τρέχουμε όλη μέρα για να φτάσουμε σε όλα! Κάποιες φορές μπορεί και να μην έρθω. Κάποιες φορές θα προλάβω κάποιες ώρες. Αφού δεν έχω βοήθεια.

Ε : Δεν προλαβαίνεις, σωστά. Τώρα εσύ είσαι στην πρώτη χρονιά και έχεις άλλη μια χρονιά εδώ για να τελειώσεις, μετά τι σκέφτεσαι; Σκέφτεσαι να συνεχίσεις;

Σ : Εγώ σκέφτομαι να συνεχίσω γιατί εμένα από μικρή μου άρεσε να γίνω κομμώτρια.

Ε : Ωραία. Οπότε θα 'θελες να συνεχίσεις.

Σ : Αλλά τι θα γίνει τελικά δεν ξέρω, αλλά μέσα μου το θέλω!

Ε : Ωραία! Θα κάνεις και την άλλη χρονιά και θα το σκεφτείς και εγώ στο εύχομαι πραγματικά να τα καταφέρεις. Μέχρι τώρα, τη χρονιά που πέρασε, τι πιστεύεις ότι έχεις κερδίσει περισσότερο; Τι είναι από όλα τα πράγματα που έχεις μάθει και από το χρόνο που έρχεσαι εδώ πέρα τι σου αρέσει πιο πολύ από όλα; Τα μαθήματα, η παρέα με τους άλλους, οι καθηγητές;

Σ : Δεν μπορώ να ξεχωρίσω τα μαθήματα με αυτό που περνάμε μεταξύ μας. Είναι λίγο από όλα, δηλαδή όταν λέω λίγο από όλα, δηλαδή κερδίζω λίγο σε όλα και στα μαθήματα και με τις φίλες και μαθαίνεις και μια άλλη ιστορία, μαθαίνεις πολλά και από τους άλλους.

Ε : Πιστεύεις ότι ένα σχολείο σαν αυτό που είναι πολύ διαφορετικό από τα σχολεία που υπάρχουν, από το γυμνάσιο που είμαι εγώ ας πούμε, είναι απαραίτητο; Είναι απαραίτητο στην Ελλάδα να υπάρχει;

Σ : Εγώ λέω και εκεί που δεν υπάρχει πρέπει να υπάρχει, να γίνει.

Ε : Γιατί το σκέφτεσαι έτσι;

Σ : Γιατί είναι πάρα πολύ ωραίο. Είναι καλό για τους ανθρώπους που δεν μπορούσαν με την πρώτη ευκαιρία να τελειώσουν το σχολείο, να έχουν μια δεύτερη ευκαιρία στη ζωή.

Ε : Πολύ ωραίο! Αν σου έλεγαν ότι μπορείς να αλλάξεις κάτι στο χώρο του σχολείου, θα άλλαζες κάτι;

Σ : Μέχρι αυτή τη στιγμή όχι, δεν έχω κάτι να αλλάξω. Όποιος μπορεί να κάνει κάτι και καλύτερα, και περισσότερο. Ο καθένας από μας.

Ε : Αν σου έλεγα να σκεφτείς ξανά από μέσα τη χρονιά, μια στιγμή που για σένα ήταν η πιο ωραία απ' όλες, θα μπορούσες να διαλέξεις;

Σ : Είναι πολλές. Πολλές, γιατί κάθε μέρα προσπαθώ κάθε μέρα να το ζήσω, έτσι όπως την πρώτη μέρα που ήρθα εδώ.

Ε : Έχεις πολύ θετική διάθεση.

Σ : Ναι, εντάξει, δεν είναι ότι κάθε μέρα, ο καθένας από μας κάτι περνά. Αλλά κάθε μέρα, δηλαδή το σκέφτομαι και λέω κάθε μέρα, ότι γιατί ήρθα εδώ, ήρθα για να μαθαίνω, να περνάω καλά και κάθε φορά που βλέπω ότι περνάμε καλά μεταξύ μας, λέω τι ωραία που είναι! Άμα μπορούσα να ερχόμουν κάθε μέρα και όλες τις ώρες θα ήταν πάρα πολύ ωραία. Ναι, ακόμα καλύτερα.

Ε : Θα έλεγες ας πούμε αν έχεις φίλες, γνωστές δεν ξέρω. Θα έλεγες, ελάτε στο σχολείο;

Σ : Ναι. Και μια από τις φίλες μου νομίζω ότι θα έρθει του χρόνου.

Ε : Γιατί εγώ αυτό που καταλαβαίνω είναι ότι δεν κερδίζεις μόνο τη γλώσσα εδώ.

Σ : Γι' αυτό σας είπα ότι κερδίζεις λίγο από όλα. Και στα μαθήματα και γενικά από όλους παίρνεις.

Ε : Σε ευχαριστώ πάρα πολύ!

Σ : Και εγώ σας ευχαριστώ!